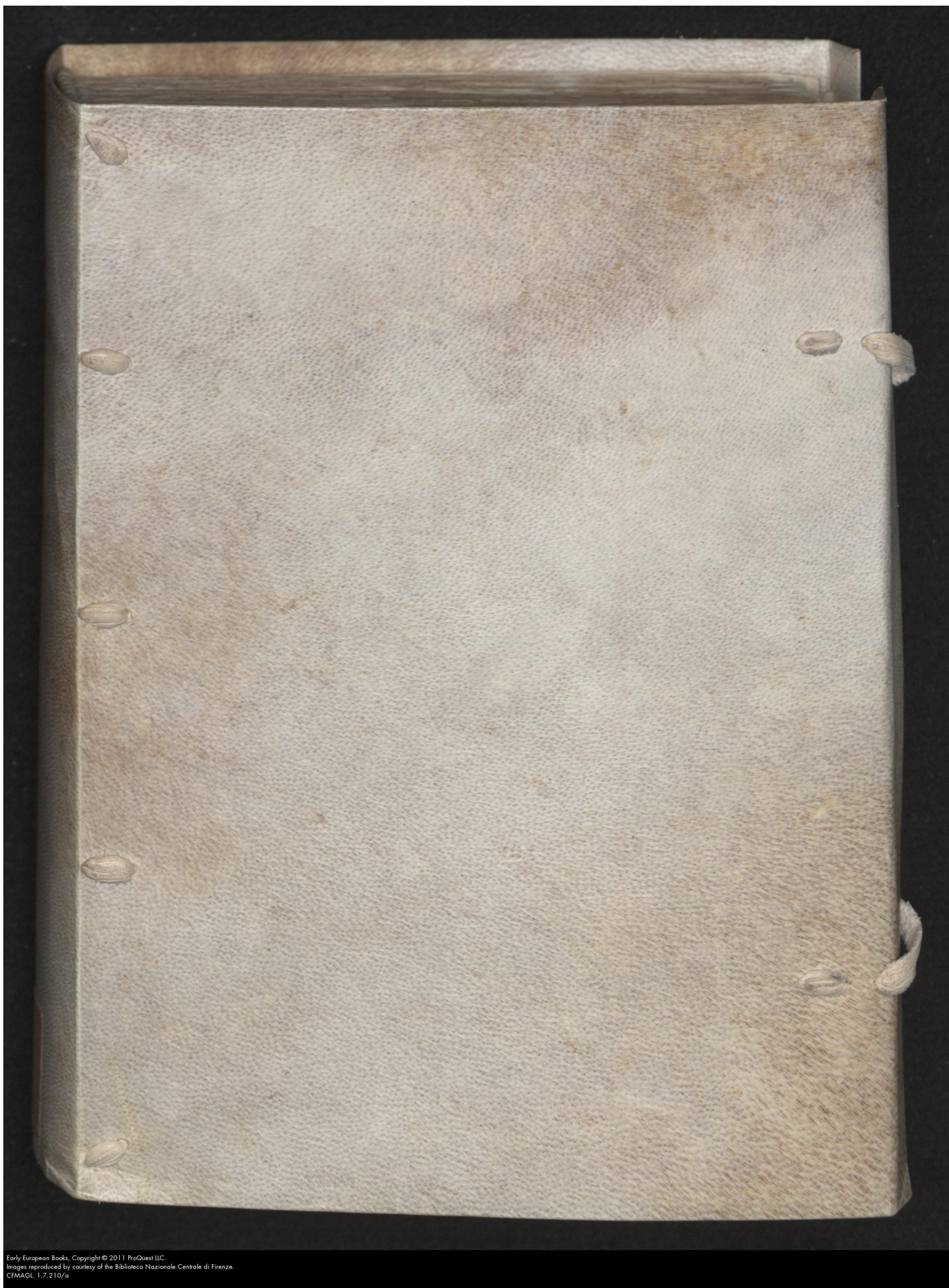

1
7
210

227

APPENDIX,

Continens

OBIECTIONES

QUINTAS & SEPTIMAS

In

RENATI DES-CARTES

MEDITATIONES

De Primâ Philoſophiâ

Cum ejuſdem ad illas Reſponſionibus & duabus Epiſtolis,

Vna ad Patrem DINET Societatis Ieſu Præpoſitum Provincialem per Franciam,

Altera ad celeberrimum Virum

D. GISBERTUM VOETIUM.

AMSTELODAMI,

Apud Johannem Janſonium Juniorem,

CIↃ IↃC LVII.

Typographus Lectori.

Etiamsi Auctor Meditationum de Primâ Philosophiâ noluerit ut Objectiones quintæ amplius in suo libro cum cæteris legerentur, ut ex posita loco illarum Admonitione liquere potest; quia tamen à magni nominis Philosopho sunt profectæ, rem curiosis ingeniis non ingratam me facturum existimavi, si illas hoc loco, quamvis alieno, unà cum Responsionibus reponerem. Quæ ratio cum pro septimis etiam Objectionibus militet, eas quoque Quintis subjunxi, simulque Epistolas ad IesuitamDinet & ad Gisbertum Voetium Vltrajectinum Theologum. Et ne qua in re illorum votis desim, eadem opera hîc significabo; Primarum objectionum auctorem esse doctum quendam Fœderati Belgii Theologum, Secundas Lutetiæ à Marino Mersenno ex diversorum Philosophorum & Theologorum ore exceptas fuisse, Tertias esse Thomæ Hobbii celebris Philosophi Angli, Quartas Antonii Arnaldi Doctoris Theologiæ Sorbonici. Quintas nomen auctoris sui Petri Gassendi præferre, Sextas rursus ab eodem Mersenno ex aliorum ore fuisse exceptas, Septimas denique apparere ex Epistola ad Patrem Dinet esse Iesuitæ cujusdam.

OBIECTIONES QUINTÆ.

Eximio viro

RENATO CARTESIO

P. GASSENDUS S.

VIr Eximie,

Beavit me Mersennus noster, cùm tuarum illarum sublimium de prima Philosophia Meditationum participem fecit Quippe argumenti præstantia, ingenii perspicacia, nitorque dictionis mirificè placuit. Quare & lubens gratulor, quòd animo adeò excelso ac fœlici, aggrederis scientiarum fineis provehere, & res omnibus retrò sæculis abstrusissimas enucleare. Id mihi fuit durum, quod ille prætereà amicitiæ jure exegit, ut ad te perscriberem, si quis fortassis scrupulus ingereretur, superessetve. Si quidem præsensi nihil aliud me, quàm hebetudinem testaturum, si rationibus tuis non acquiescerem; vel potius quàm temeritatem, si tantillum etiam in oppositum, quasi repugnando, hiscere auderem. Annui tamen viro amico, ratus aliunde te non tam meum, quàm illius consilium æqui, bonique consulturum; cùm eo nempe candore sis, ut facile putes nihil aliud me, quàm nudas tibi proponere meas dubitandi rationes voluisse. Testor sanè abundè fore, si illas vel ad calcem usque legere sustinueris: nam quod te permovere debeant, ut vel de tuis ratiociniis minimum diffidas, vel ad respondendum tempus deteras, melioribus curis destinatum, ipse profectò Author non sum. Quinetiam non audeo, nisi cum rubore, illas coram te propalare, qui certo sum certior nullam esse earum, quæ non tibi pluries inter meditandum occurrerit, & quam tamen, certo consilio, vel contempseris, vel censueris dissimulandam. Profero ergo, sed ea mente, ut

ut prolatas duntaxat velim; prolatas, inquam, non de rebus ipſis, quas demonſtrandas ſuſcipis, ſed de methodo, ac vi demonſtrandi. Profectò enim & ter-maximi Dei exiſtentiam, & animorum noſtrorum immortalitatem profiteor; ac hæreo duntaxat circa energiam illius ratiocinii, quo tu tam iſta, quàm al a Metaphyſica cohærentia, probas.

IN MEDITATIONEM I.

De iis, quæ in dubium revocari poſſunt.

AC circa primam quidem Meditationem, non eſt quòd multùm immorer: comprobo enim inſtitutum, quo mentem tuam exuere omni præjudicio voluiſti. Id unum non ſatis percipio, Quamobrem ſatius non duxeris ſimpliciter, ac paucis verbis incerta habere quæ prænoveras, ut ea deinde ſeligeres, quæ vera deprehenderentur, quàm, habendo omnia pro falſis, non tam vetus exuere quàm induere novum præjudicium. Et vide, ut neceſſe fuerit, quo tibi ipſi faceres fidem, fingere Deum deceptorem, aut neſcio quem malum Genium deluſorem; cum viſum fuiſſet ſufficere, humanæ mentis caliginem, ſolamve naturæ imbecillitatem cauſſari. Fingis prætereà te ſomniare, ut in dubium omnia revoces, & quidquid rerum agitur, pro ludificatione ducas; Sed an propterea à te extorques, ut non vigilare te credas, & incerta, falſaque habeas, quæ coram te ſunt, aut geruntur? Quicquid dixeris, nemo erit, qui perſuadeatur te eſſe perſuaſum, nihil eſſe verum ex iis omnibus, quæ cognoveris; ac tibi perpetuò vel ſenſum, vel ſomnium, vel Deum, cacodæmonem impoſuiſſe. An non futurum fuiſſet magis & philoſophico candore, & veritatis amore dignum, res, ut ſe habent, & bona fide, ac ſimpliciter enunciare, quàm, quod objicere quiſpiam poſſet, recurrere ad Machinam, captare præſtigias, ſectari ambages? Quanquam, quía tibi ita eſt viſum, nolim amplius contendere.

IN

IN MEDITATIONEM II.

De natura Mentis humanæ, Quod ipsa sit notior, quàm corpus.

CIrca secundam, Video *te adhùc in ludificatione perstare, & nihilominus animadvertere, saltem TE ESSE, qui ludificaris; atque idcircò statuere illud pronunciatum, Ego sum, Ego existo, quoties à te profertur, vel mente concipitur, esse verum.* Attamen non video tibi opus fuisse tanto apparatu; quando aliunde certus eras, & verum erat te esse: poterasque idem vel ex quavis alia tua actione colligere: cùm lumine naturali notum sit, quicquid agit, esse. Subdis, *te non propterea satis intelligere quid sis*: hoc autem serio accipitur, & ultrò conceditur, id ipsumque opus, ac labor. Nempe id absque ambagibus, totàque illa suppositione videtur fuisse requirendum. Meditari vis consequenter, *qualem te esse credideris, ut subtractis dubiis id solum remaneat, quod certum sit, & inconcussum.* Hoc verò nemine non probante facies. Rem aggressus, & cùm te putâris esse hominem, quæris *Quid sit homo, & dimissa consulto definitione vulgari, seligis ea, quæ prima fronte tibi occurrebant, ut habere te vultum, manus, & cætera membra, quæ nomine corporis designabas; itemque te nutriri, incedere, sentire, cogitare, quæ referebas ad animam.* Hoc porrò esto, modò caveamus distinctionem tuam inter animam, & corpus. Dicis *te tunc non advertisse quid esset anima, sed imaginatum solùm aliquid instar venti, ignis, vel ætheris, quod crassioribus tui corporis partibus esset infusum.* Istud memorabile est. *De corpore, non dubitasse naturam ejus in eo esse, ut sit quid aptum figurari, circumscribi, spatium replere, & ex eo omne aliud corpus excludere; tactu, visu, auditu, odoratu, gustu percipi, & pluribus modis moveri.* Potes verò hæc etiam hodie attribuere corporibus, dummodo non omnibus omnia: siquidem ventus corpus est, & non percipitur tamen visu: neque excludas adjuncta alia: nam ventus, ignis, & plura movent. Quod subjicis autem, *negasse te corpori vim seipsum movendi*: non apparet quî tueri jam possis, quasi corpus omne esse debeat suapte natura

immobile, omnisque ejus motus à principio incorporeo procedere; & neque aqua fluere, neque animal incedere, sine incorporeo motore censeatur.

2. Exploras deinde, *num supposità adhûc deceptione, affirmare possis esse in te aliquid ex iis, quæ pertinere censuisti ad naturam corporis, & attentissimo examine facto dicis te nihil tale in te reperire.* Hoc jam loco non spectas, te, quasi hominem integrum, sed quasi interiorem, occultioremve partem, qualem cogitâras esse animam. Quæso te, ergo, ô Anima, seu quocumque velis nomine censeri, emendasti ne hactenus eam cogitationem, qua prius imaginabaris te esse quidpiam instar venti, similis-ve rei his membris infusæ? Non fecisti sanè: Cur non possis igitur esse adhûc ventus, vel potius tenuissimus spiritus, qui calore cordis ex purissimo sanguine, aliundeve aut ab alia caussa exciteris, serveris, & fusus per membra vitam illis tribuas, & cum oculo videas, cum aure audias, cum cerebro cogites, cæteráque, quæ vulgo tibi tribuuntur munia, exsequaris? id si ita sit, cur non habeas eandem figuram, quam totum hoc corpus, uti aër eandem, quam vas continens? Cur non censearis circumscribi ab eodem ambiente, quo corpus, aut à corporis Epidermide? Cur non replere spatium, sive parteis spatii, quas crassum corpus, seu partes ipsius non replent? Quippe corpus crassum habet porulos, per quos ipsa diffundaris: adeò ut ubi partes tuæ fuerint, partes illius non sint: eodem modo, quo in vino, & aqua mistis ubi sunt partes unius, non sunt partes alterius, quantum cùmque visus discernere nequeat? Cur non excludere corpus aliud ab eodem spatio? Cum in quibuscunque spatiolis fueris, partes corporis crassioris esse simul nequeant. Cur non moveri pluribus motibus? Cum tu enim plureis ipsis membris tribuas, quomodo id possis, quin movearis ipsa? Certe neque moves immota, cum opus contentione sit: neque potes non moveri ad ipsius corporis motum. Si hæc igitur ita sint, cur dicas in te nihil esse, eorum, quæ ad naturam corporis spectant?

3. *Pergis, neque esse in te ex iis, quæ animæ tribuuntur, nutriri vel incedere.* At primum potest aliud esse corpus, nec tamen nutriri. Deinde, si tale sis corpus, qualem spiritum diximus,

mus, cur, cum crassiora illa membra crassiore substantia nutriuntur, non possis ipsa tenuior tenuiore quoque nutriri? Et, nonne illo corpore, cujus eæ sunt partes, adolescente, ipsa adolescis: & dum illud debilitatur, debilitaris quoque ipsa? Ad incessum quod attinet, cùm membra incedant per te, & in locum nullum condant, nisi agente, & ferente te, quomodo id fiat sine tuo incessu? *quandoquidem*, inquis, *jam corpus non habeo*, hæc nihil sunt, nisi figmenta. Verùm, seu nos ludis, seu ipsa deluderis, nihil nobis morandum: Sin loqueris seriò, probandum est tibi neque te habere ullum corpus, quod informes: neque te esse ejusmodi, quod unà nutriri, incederéque valeat. Pergis adhuc, *neque te sentire*. At ipsa profectò es, quæ vides colores, audis sonus, &c. *Hoc*, inquis, *non fit sine corpore*. Credo equidem, sed primùm adest tibi corpus, ipsáque es intra oculum, qui non videt sanè absque te: ac potes deinde esse tenue corpus, quod per organum sensus opereris. *Permulta*, inquis, *visa sum sentire in somnis, quæ me non sensisse posteà animadverti*. Enimverò tametsi fallaris, quod non utens oculo videaris sentire, quod sine oculo non sentitur, non es tamen semper experta eandem falsitatem, neque non usa es oculo, per quem senseris, imaginesque hauseris, quibus jam sine oculo uti possis. *Deprehendis tandem te cogitare*. Id verò abnuendum non est: sed probandum superest tibi, vim cogitandi ita esse supra naturam corpoream, ut neque spiritus, neque aliud corpus agile, purum, tenue, ulla dispositione parabile sit, quod cogitationis efficiatur capax. Probandum simul animas Brutorum esse incorporeas, videlicet quæ cogitent, seu præter functiones sensuum externorum, aliquid internè, non vigilando modò, sed somniando etiam cognoscant. Probandum rursus crassum hoc corpus ad cogitationem tuam nihil prorsus conferre (cùm absque illo tamen nunquam fueris, neque ab illo sejuncta aliquid huc usque cogitaveris) ac te idcirco independenter ab eo cogitare: adeò ut neque impediri, neque turbari valeas à vaporibus, sive fumis tetris, crassisque qui tam malè cerebrum interdum afficiunt.

4. Concludis, *Sum igitur præcisè Res cogitans, id est Mens,*

ſive animus, intellectus, ratio. Heic ego agnoſco me hallucinatum. Exiſtimabam enim me alloqui animam humanam, ſeu internum illud principium, quo homo vivit, ſentit, loco movetur, intelligit: & alloquebar tamen ſolam mentem: Quippe quæ non modò corpus exuit, ſed exuit quoque animam ipſam. Anne id facis, Vir eximie; antiquorum illorum inſtar, qui cum putarent animam diffuſam toto corpore: principem tamen partem τὸ ἡγεμονικὸν habere ſedem opinabantur in determinata parte corporis, ut in cerebro, aut in corde. Non quod cenſerent animam quoque in ea parte non reperiri, ſed quod crederent animæ illeic exiſtenti mentem veluti ſuperaddi, coadunarique, & unà cum illa partem informare. Et debebam ſanè id commeminiſſe ex diſputatis in illa tua diſſertatione de Methodo; Viſus enim es in ea velle munia hæc omnia, quæ animæ tam vegetativæ, quàm ſenſitivæ tribuuntur, non dependere à Rationali, poſſeque etiam exerceri, antequam illa adveniat, ut exercentur quoque in Brutis, in quibus rationis nihil eſſe contendis. Sed neſcio quo pacto oblitus id fueram, niſi quia dubius remanſeram, illudne pincipium quo tam nos, quàm Bruta, vegetamur, atque ſentimus, non velles dici animam; ſed animam propriè eſſe noſtram mentem: cùm tamen illud principium dicatur propriè animare, Mens nihil aliud præſtet, quàm ut cogitemus, quod tu quidem fieri aſſeris. Vtcumque id fuerit, dicare jam Mens, atque eſto Res cogitans præcisè. Subdis *ſolam cogitationem non poſſe divelli à te.* Hoc verò non eſt, cur tibi negetur: ſi præſertim ſis ſola Mens, & nolis tuam ſubſtantiam à ſubſtantia animæ pluſquàm conſideratione diſtinctam. Quanquam hæreo, an cum dicis *non poſſe cogitationem divelli à te*, intelligas te, quandiu es, indeſinenter cogitare. Id ſanè conforme effato Philoſophorum celebrium, qui immortalitatem tuam probaturi aſſumpsêre te perpetuò moveri, ſeu, ut ego quidem interpretor, cogitare perpetuò: verùm ii non perſuadebuntur, qui non capient quo modo poſſis aut per ſoporem lethargicum, aut in utero etiam, cogitare. Quo loco hęreo prętereà, an exiſtimes te in corpus, illiuſve partem intra uterum, aut ab exortu, eſſe infuſam. Sed nolo moleſtius id inquirere, neque cogitare, an reminiſcaris quod

quid in utero, primisve ab exortu diebus, mensibus, aut annis cogitaveris, neque, si id sis responsura, quamobrem oblita omnium fueris: Insinuo duntaxat, ut memineris; quàm obscura, quàm tenuis, quàm pene nulla esse potuerit temporibus illis tua cogitatio. Pergis, *te non esse compagem membrorum, quæ corpus humanum appellatur*. Id verò admittendum est, quia spectaris solum: ut res cogitans, & pars humani compositi ab hâc exteriore, crassioréque distincta. *Non sum etiam*, inquis, *tenuis aliquis aër istis membris infusus, non ventus, non ignis, non vapor, non halitus, non quicquid mihi fingo: Supposui enim ista nihil esse; manet positio.* Heic autem consiste, ô mens, & positiones, seu potius fictiones illæ tandem facessant. *Non sum*, inquis, *aër, aut aliquid tale*: at si anima tota tale quidpiam est; quorsum tu, quæ censeri potes pars animæ nobilissima, non censearis quoque esse quasi flos, seu portio subtilissima, purissima, actuosissimaque illius? *Fortassis*, inquis, *hæc, quæ suppono nihil esse, sunt aliquid, neque diversum ab eo me quem novi; nescio tamen, nec de hoc jam disputo*, Sed si nescis, si non disputas: cur te nihil esse istorum assumis. *Novi*, inquis, *me existere; hujus autem rei notitia præcisè non potest pendere ab eo, quod non novi.* Hoc esto; sed memineris te nondum fidem fecisse, quòd non sis aër, non vapor, non alia.

5. Describis consequenter quid sit, quod imaginationem appellas. Dicis quippe *imaginari nihil esse aliud, quam contemplari figuram, imaginemve rei corporeæ*. Videlicet, ut inferas te alia cogitationis specie, quàm imaginatione cognoscere naturam tuam. Attamen, cum tibi pro tuo arbitratu imaginationem definire liceat, quæso te, si corporea sis, ut nondum probâsti oppositum, cur non comtemplari te possis sub figurâ, imagineve corporeâ: Et quæso te, dum contemplaris, quid nam experiris tibi obversari, præter substantiam quandam puram, perspicuam, tenuem, instar auræ universum corpus, vel cerebrum certè, illiusve partem pervadentis, animantis, functiones tuas illeic obeuntis? Cognosco, inquis, nihil eorum, quæ possum *imaginationis ope comprehendere, ad hanc, quam de me habeo, notitiam pertinere.* Verùm quomodo cognoscas non dicis, &

cùm paulò ante ſtatuiſſes neſcire te adhuc iſtane ad te pertinerent; unde nam quæſo id jam concludis?

6. *Pergis, Mentem eſſe ab iſtis diligentiſſimè avocandam, ut ſuam ipſa naturam quàm diſtnictiſſimè percipiat.* Id rectè mones: ſed poſtquàm ipſa te diligentiſſimè avocâſti; renuncia, quæſo, quàm diſtinctè naturam tuam perceperis. Nam dicére ſolum te eſſe Rem cogitantem, operationem memoras, quam omnes prius tenebamus, ſed operantem ſubſtantiam, qualis nempe ſit, quomodo cohæreat, quomodo ad agendum tam varia tam variè ſeſe comparet, ac hujuſmodi cætera prius ignorata nobis non declaras. Dicis *percipi intellectu, quod imaginatione, (quam idem eſſe ſtatuis cum ſenſu communi) non poteſt.* Sed, ô bona Mens, docere ne potes pluréis intus eſſe, & non unicam, ſimplicemve facultatem, qua quid vis demum cognoſcamus? Cum ego Solem oculis apertis intueor, manifeſta eſt ſenſio. Cum deinde oculis clauſis Solem apud me cogito, manifeſta eſt interna cognitio. At quomodo tandem diſcernere valeam me ſenſu communi, ſeu facultate imaginatrice, non verò mente, ſeu intellectu percipere Solem: adeò ut poſſim pro libitu nunc intellectione, quæ non ſit imaginatio; nunc imaginatione, quæ non ſit intellectio, ſolem comprehendere; Sanè, ſi cerebro turbato, & imaginatrice læſâ, intellectus conſtaret, qui functiones proprias, puraſque obiret, tum poſſet intellectio tam dici diſtingui ab imaginatione, quàm imaginatio à ſenſione extern:â at quia ſecus eſſe contingit, facile profectò non eſt appoſitum ſtatuere diſcrimen. Dicere certè, ut tu facis, *imaginationem tunc eſſe, cùm rei corporeæ contemplamur imaginem:* vides cùm non alia ratione contemplari corpora liceat, fore igitur corpora imaginatione ſolùm cognoſcenda: aut ita certè, ut facultas alia cognoſcens diſcerni non valeat. Dicis *fieri adhuc non poſſe, quin putes res corporeas, quarum imagines cogitatione formantur, explorantur que ſenſibus, diſtinctius agnoſci, quàm iſtud neſcio quid tui, quod in imaginationem non cadit: ut mirum ſit res dubias, & à te alienas diſtinctiùs cognoſci, atque comprehendi.* Sed primum peroptimè facis, cum dicis, *illud neſcio quid tui:* revera enim neſcis quid ſit, ſeu quæ natura ejus ſit: nec proinde potes certior fieri,

id-

id ne hujuſmodi ſit, quod in imaginationem cadere non poſſit. Deinde omnis noſtra notitia videtur planè ducere originem à ſenſibus: & quamvis tu neges quicquid eſt in intellectu, præeſſe debere in ſenſu: videtur id eſſe nihilominus verum, cum niſi ſola incurſione, τὸ ἡγεμονικὸν ut loquuntur, fiat; perficiatur tamen analogiâ, compoſitione, diviſione, ampliatione, extenuatione aliiſque ſimilibus modis, quos commemorare nihil eſt neceſſe. Nihil proinde mirum, ſi ea, quæ per ſe incurrunt, & percellunt ſenſum, impreſſionem vehementiorem in animo faciant, quàm quæ animus accepta ſolum occaſione ex rebus in ſenſum incidentibus ſibi ipſa fingit, atque comprehendit. Et vocas tu quidem dubias res corporeas, ſed ſi verum fateri vis, non minus certa es exiſtere corpus intra quod verſaris, & iſta omnia quę te circumſtant, quàm exiſtere teipſam. Et cum ipſa te tibi ipſi ſola operatione, quæ cogitatio dicitur, manifeſtas; quid hoc eſt, reſpectu manifeſtationis hujuſmodi rerum? Quippe non modò manifeſtantur variis operationibus, ſed & aliis prætereà multis evidentiſſimis accidentibus, magnitudine, figurâ, ſoliditate, colore, ſapore, &c. adeo ut quamvis extra te ſint, nihil mirum, ſi ipſas diſtinctius, quàm te cognoſcas, comprehendaſque. At quonam modo fieri poteſt, ut rem alienam melius, quàm te ipſam intelligas? Quo nempe modo oculus videt cetera, non videt ſejpſum.

7. *Sed*, inquis, *Quid ſum igitur? Res cogitans. Quid eſt hoc? Nempe dubitans, intelligens, affirmans, negans, volens, nolens, imaginans quoque, & ſentiens.* Multa heic dicis, in quibus ſingulis non hæreo, in hoc uno hæreo, quod te rem ſentientem dicis. Id nempe mirum, cum jam antè aſſerueris oppoſitum. An dicere fortè voluiſti eſſe præter te facultatem corpoream reſidentem in oculo, aure, cæteriſque organis, quæ ſpecies rerum ſenſilium excipiens ſenſionem ita inchoet, ut tu deinde perficias, ipſaque ſis, quæ revera videas, audias, & cætera ſentias? Hâc nempe de cauſa, ut puto, tam ipſam ſenſionem, quàm etiam imaginationem cogitationis ſpeciem facis. Id porrò eſto: ſed vide tamen, an non quæ ſenſio in brutis eſt, cum non ſit tuæ abſimilis, cogitatio quoque dici valeat: ſicque in ipſis etiam brutis Mens ſit non diſſimilis tui? Ego, inquies, arcem in cerebro te-

tenens, excipio quicquid per ſpiritus nervis traductos renunciatur: ſicque apud me peragitur ſenſio, quæ dicitur fieri toto corpore. Eſto: ſed ſunt in Brutis nervi, ſunt ſpiritus, eſt cerebrum, eſt in cerebro principium cognoſcens, quod renunciata per ſpiritus pari modo excipiat, ſenſionemque perficiat. Dices illud principium in Brutorum cerebro non eſſe aliud, quàm Phantaſiam, ſive facultatem imaginatricem. At tu oſtende te aliud in cerebro eſſe, quàm Fantaſiam, imaginatricemve humanam. Quærebam mox antè criterium, quo te probares aliam; at non es, opinor, illud allatura. Afferes ſane operationes longè præſtantiores, quàm quæ eliciuntur à Brutis: At quemadmodum licet homo ſit præſtantiſſimum animalium, non eximitur tamen ex animalium numero; ita quamvis tu exinde proberis imaginatricum, ſive Phantaſiarum præſtantiſſima, non eximère tamen ex numero earum. Nam & quod te mentem ſpecialiter voces, nomen eſſe poteſt dignioris, ſed non diverſæ propterea naturæ. Sanè, ut te eſſe diverſæ (hoc eſt, ut contendis, incorporeæ) naturæ probares, deberes quandam operationem alia ratione exſerere, quàm exſerant Bruta: ac niſi extra cerebrum, ſaltem independenter à cerebro: quod tamen non facis. Siquidem illo perturbato perturbaris ipſa, eodem oppreſſo opprimeris; & ſi quæ rerum ſpecies ex eo excidant, non retines ipſa ullius veſtigium. Fiunt omnia, inquis, in Brutis impulſione cœca ſpirituum, cæterorumque organorum: eo modo, quo in horologio, machinave alia peraguntur motus. Sed utcumque id verum ſit circa functiones cæteras, ut nutritionis, pulſationis arteriarum, & ſimileis, quæ ipſæ quoque pari ratione peraguntur in homine; aſſeri ne poteſt vel actiones ſenſuum, vel quas paſſiones animæ dicunt, exſeri in Brutis cœco impetu, non exſeri verò in nobis? Emittit offa in oculum canis ſui ſpeciem, quæ in cerebrum uſque trajecta, quibuſdam quaſi hamulis hæret animæ: ipſaque anima proinde, & cohærens ipſi totum corpus quibuſdam quaſi catenulis ſubtiliſſimis rapitur ad offam. Emittit etiam lapis intentatus ſui ſpeciem, quæ vectis inſtar animam propellat, corpuſque unà abigat, ſeu fugere cogat. Sed nonne hæc eadem in homine fiunt? Niſi fortaſſis alius eſt modus

quo

quo fieri ista concipis, quemque si doceas, valdè obstringas? Ego inquis, libera sum estque in mea potestate, ut hominem æque à fuga, & prosequutione avertam. Sed nempe facit idem in Bruto cognoscens illud principium, & licet canis nihil interdum minas ictusque reveritus, in offam conspectam prosiliat, quàm facit homo sæpe similia: Latrat, inquis, canis mero impetu, & non ex delectu, ut loquitur homo. Sed & caussæ homini sunt, ut loqui censeatur ex impetu: nam & quod tribuis delectui, ex majore impetu est, & suus quoque Bruto est delectus, ubi major est impetus. Vidi certè canem sic latratum suum attemperantem ad lituum, ut omneis soni acuti, gravis, lenti, celeris mutationes imitaretur: quantumcumque illæ pro lubitu, & ex inopinato aut crebrescerent, aut producerentur. Ratione, inquis, carent Bruta: Sed nimirum carent humana, non suâ: adeò proinde ut non videantur ἄλογα dicenda, nisi comparata ad nos, seu ad nostram speciem, cùm alioquin λόγος seu ratio tam videatur esse generalis, posseque illis attribui, quàm facultas cognoscens, sensusve internus. Dicis ea non ratiocinari. Verùm, cùm non ratiocinentur tam perfectè, dèque tot rebus, ac homines: & ratiocinantur tamen, & nihil videtur discriminis, nisi secundum magis & minus. Dicis ea non loqui: Sed cùm non proferant voces humanas (scilicet homines non sunt) proferunt tamen proprias, iisque ut nos nostris perinde utuntur. Potest, inquis, etiam delirus plureis voces contexere ad aliquid significandum: cùm nihilominus id non possit Brutorum sapientissimum. Sed vide, an sis satis æquus, qui voces humanas exigis in Bruto, nec attendis ad proprias. Verum hæc longioris sunt disquisitionis.

8. Adfers deinde *exemplum ceræ, ac circa illud plurima habes, ut significes aliud esse, quæ vocant accidentia ceræ, aliud ipsam ceram ejusve substantiam, ac opus esse solius mentis, sive intellectus, non verò sensus, aut imaginationis ipsammet ceram, ejusve substantiam distinctè percipere.* At primò illud ipsum est, quod omnes vulgo profitentur, abstrahi posse conceptum ceræ, substantiæve ejus à conceptibus accidentium. An verò propterea ipsa substantia, seu natura ceræ distinctè concipitur? Concipimus quidem preter colorem

guram, liquabilitatem, &c. esse aliquid, quod sit subjectum accidentium, mutationumque observatarum: sed quid nam, aut quale illud sit, nescimus. Quippe latet semper, & solum, quasi conjiciendo, subesse debere aliquid putatur. Heinc miror qui dicas te peracta illa detractione formarum, quasi vestium, perfectius, atque evidentius percipere quid cera sit. Nam percipis quidem ceram, ejusve substantiam debere esse aliquid præter ejusmodi formas: at quid illud sit, non percipis, nisi nos fallis. Neque enim id tibi revelatur, ut revelari potest homo, cujus prius vesteis, pileumque solum conspeximus: dum ista illi detrahimus, ut quis, aut qualis sit, noscatur. Deinde cum putes id te quomodocùnque percipere, quomodo, quæso, percipis? An non ut aliquid fusum extensumque? Neque enim tanquam punctum concipis, tametsi hujusmodi sit, ut nunc latius, nunc contractius extendatur. Et cum hujusmodi extensio infinita non sit, habeatque terminum, an-non illud etiam concipis quadam ratione figuratum? Et cum videaris tibi illud quasi, videre non-ne illi præterea nescio quem tametsi confusum colorem affingis? Habes id certè ut corpulentius, ita visibilius, quàm merum inane? Quare & tua intellectio imaginatio quædam est. Si dicas te absque ullâ extensione, figurâ, coloreque concipere, dic, bonâ fide, quale nam ergo; Illud quod habes *de hominibus visis, seu mente perceptis, quorum tamen non nisi pileos, aut vesteis conspicimus*, non arguit mentem potius esse, quàm imaginatricem, quæ dijudicet. Certè & canis, in quo parem tibi mentem non admittis, simili modo dijudicat, cùm non herum suum, sed pileum solum, aut vesteis videt. Quid, quod tametsi herus stet, sedeat, cubet, reclinetur, contrahatur, effundatur, agnoscit tamen semper herum, qui sub omnibus illis formis esse potest, cùm tamen non sub unâ potius, quàm sub aliâ sit, eadem proportione, quâ cera? Et cum leporem currentem venatur, integrumque, & mortuum, ac posteà excoriatum, discerptumque in frustra videt; putas non existimat eundem semper leporem esse? Quod proinde dicis *perceptionem coloris, duritiei, & similium, esse non visionem, non tactionem, sed solius mentis inspectionem*; Esto: dummodo mens non

non differat ab imaginatrice, reipsa: Cùm verò addis *eam inspectionem esse posse imperfectam, & confusam, vel perfectam & distinctam, prout minùs, vel magis ad illa, ex quibus constat cera attenditur*: Id sanè arguit, non inspectionem mente factam, illius nescio cujus rei, quæ est præter omneis formas, esse claram, distinctamque cognitionem ceræ: sed inspectionem per sensus factam omnium, quantum fieri potest, accidentium, mutationumque, quarum cera est capax his certè concipere, & explicare poterimus quid nomine ceræ intelligamus; at nudam illam, vel potius occultatam substantiam neque ipsi concipere, neque explicare aliis valemus.

9. Subdis consequenter. *Quid autem dicam de hac ipsa mente, sive de me ipso, nihil dum enim aliud admitto in me esse præter mentem? Quid, inquam, ego, qui hanc ceram videor tam distinctè percipere? Nunquid meipsum non tantùm multò veriùs, multo certiùs, sed etiam multò distinctiùs, evidentiusque cognosco? Nam si judico ceram existere ex eo ipso, quòd hanc videam, quantò magis me? Fieri enim potest: ut hoc quod video verè non sit cera. Fieri potest, ut nequidem oculos habeam, quibus quicquam videam: sed fieri plane non potest, cùm videam, sive (quod jam non distinguo) cum cogitem me videre, ut ipse ego cogitans non aliquid sim. Simili ratione si judico ceram esse, ex eo, quod hanc tangam: idem rursus efficietur, me esse. Si ex eo, quòd imaginer, vel quavis alia ex caussa, idem planè. Sed & hoc ipsum, quod de cera animadverto, ad reliqua omnia, quæ sunt extra me posita, licet applicare.* Tot tua sunt verba, quæ ideo repono, ut animadvertas demonstrare illa quidem te distinctè cognoscere quod existas, ex eo, quod distinctè videas, cognoscasve existere ceram, illaque ejus accidentia, at non probare te propterea cognoscere quæ, aut qualis sis, nec distinctè; quod operæ pretium tamen fuerat; nam quod existas, non dubitatur. Vide interim, ut heic non insistam, ut neque prius institi circa id, quod cùm nihil in te admittas præter solam mentem; atque idcirco oculos, manus, cæteraque organa corporea excludas; nihilominus loqueris de cera, ejusque accidentibus, quæ videas, quæ tangas, &c. Et quæ profectò neque videre sine oculis, neque tangere sine manibus (seu, ut tecum loquar, cogitare te videre

videre,& tangere) potes. Pergis. *Si magis distincta visa sit ceræ perceptio postquam mihi non ex solo visu, vel tactu, sed pluribus ex causis innotuit: quantò distinctius meipsum à me nunc cognosci fatendum est: quandoquidem nullæ rationes vel ad ceræ, vel ad cujuspiam corporis perceptionem possunt juvare, quin eædem omnes mentis meæ naturam probent.* Verùm, ut quæ de cerâ deduxisti, probant tantùm perceptionem existentiæ mentis, non verò naturæ illius, ita non probabunt amplius omnia alia. Quod si velis prætereà deducere aliquid ex perceptâ ceræ, aliarumque rerum substantiâ, inferes solum, quemadmodum substantiam illam confusè solùm, & ut nescio quid concipimus, ita mentem quoque concipi adeò ut verè repetere liceat quod est à te dictum, *illud nescio quid tui.* Concludis, *atque ecce tandem sponte sum reversus eò, quò volebam. Nam cùm mihi nunc notum sit ipsam Mentem, & corpora non propriè à sensibus, vel ab imaginandi facultate, sed à solo intellectu percipi: nec ex eo percipi, quòd tangatur, aut videatur; apertè cognosco nihil faciliùs, aut evidentiùs meâ mente posse percipi.* Ita tu quidem; at ego non video, undènam deducas, aut apertè cognoscas aliud posse percipi de tuâ Mente, quàm quod existat. Unde & quod fuerat ipso titulo Meditationis promissum, fore ut per ipsam mens humana efficeretur corpore notior, non video quid præstitum sit: neque enim tuum institutum fuit probare esse mentem humanam, ejusve existentiam esse existentiâ corporis notiorem: cùm saltem, an sit, existat-ve controvertatur à nemine, sed voluisti haud dubiè facere illius naturam notiorem naturâ corporeâ, & hoc tamen non præstitisti. De naturâ certè corporeâ recensuisti ipsa, ô Mens, quàm multa noscamus, extensionem, figuram, occupationem spatii, &c. De te verò ecquid-nam tandem? Non es compages non aër, non ventus, non res incedens, non sentiens, non alia: Hæc ut concedantur (quorum tamen quædam tu quoque refellisti) non ea sunt tamen, quæ expectamus. Scilicet negationes sunt, & non postulatur quis non sis, sed quid tandem sis. Itaque refers nobis ad summum te esse Rem cogitantem, id est dubitantem, affirmantem, &c. Sed dicere primum te esse *Rem*, est nihil notum dicere. Hæc enim vox est generalis, indiscreta,
va-

vaga, & te non magis attinens, quàm quicquid in toto eſt mundo, quam quicquid non eſt prorſus nihil. Tu es Res? id eſt, nihil non es: ſeu quod eſt idem, aliquid es: Sed lapis etiam nihil non eſt, ſeu aliquid eſt, & muſca ſimiliter, & cætera omnia. Deinde, quod te *Cogitantem* dicis, rem quidem notam dicis, ſed tamen non prius ignotam, neque requiſitam à te: Quis dubitet enim quin ſis cogitans? Quod nos latet, quod quæritur, intima tua ſubſtantia eſt, cujus proprium eſt cogitare. Quocirca, ut inquirere, ſic concludere oporteret non quod ſis res cogitans, ſed qualis ſis res, quæ es cogitans. An-non, ſi quæratur ex te Vini notitia ſupra vulgarem, non ſatis erit tibi dicere, Vinum eſt res liquida, ex uvis expreſſa, alba, vel rubra, dulcis, inebrians, &c. ſed conabere explorare, declarareque utcunque internam ejus ſubſtantiam, prout contexta obſervatur, ex ſpiritu, phlegmate, tartaro, cæteriſque partibus, hac, aliave quantitate, temperationeque inter ſe commiſtis. Pari ergo modo cùm tui notitia ſupra vulgarem, hoc eſt hactenus habitam, quæratur: vides haud dubiè non ſatis eſſe ſi nobis renuncies te eſſe rem cogitantem, dubitantem, intelligentem, &c. ſed incumbere tibi, ut labore quodam quaſi chymico teipſam ita examines, ut internam tuam ſubſtantiam & detegere, & demonſtrare nobis poſſis. Hoc certè ſi præſtiteris, explorabimus ipſimet, ſis ne ipſo corpore notior, quod anatomia, quod chymia, quod tot aliæ, artes, tot ſenſus, tot experimenta, cujuſmodi ſit, multùm manifeſtant.

IN MEDITATIONEM III.

DE DEO,

Quod exiſtat.

I.

CIrca tertiam, ex eo quod agnoveris claram, diſtinctamque notitiam illius Propoſitionis, *Ego ſum res cogitans*, cauſam eſſe certitudinis, quam de illa habes, infers te poſſe ſtatuere generalem hanc Regulam, *illud omne verum eſt quod valdè clarè & diſtinctè percipio*. Cæterùm licet hactenus Regula

nulla melior in tanta rerum caligine inveniri potuerit: cùm videamus tamen ingenia tam magna, quæ videntur debuisse tam clarè, tamque distinctè plurima percipere, censuisse rerum veritatem vel in DEO, vel in puteo esse absconsam: an-non suspicari par est Regulam forte esse fallacem. Et certe, cum tibi ignota Scepticorum argumenta non sint: quid est, quod possimus verum inferre, tanquam clarè, & distinctè perceptum, nisi apparere id, quod cuique apparet. Ego saporem peponis gratum clarè, distinctéque percipio: itaque verum est peponis saporem apparere mihi hujuscemodi: At quod propterea verum sit talem in ipso pepone esse, quomodo mihi persuadeam, qui puer cum essem, ac bene valerem, secus judicavi: nimirum clarè, distinctéque alium in pepone saporem percipiens. Video & multis hominibus secus videri: video & multis animalibus, quæ gustu pollent, optiméque valent. An ergo verum vero repugnat: an potius, non ex eo, quòd aliquid clare, distinctéque percipitur, id secundum se verum est, sed verum solummodò est, quòd clarè, distinctéque tale percipiatur. Idem pene est dicendum de iis, quæ ad mentem spectant. Juràssem aliàs non posse à minore quantitate ad majorum transiri, nisi transeundo per æqualem: non posse item duas lineas, ad sese continuò magis accedenteis, si producerentur infinitè non tandem concurrere: nempe videbar mihi ista adeò clarè, distinctèque percipere, ut pro axiomatibus verissimis, indubitatissimisque haberem: & posteà tamen fuére argumenta, quæ oppositum suaserint, veluti perceptum clarius, distinctiusque. Nunc verò rursus ambigo, cum ad Mathematicarum suppositionum naturam attendo. Quare & dici quidem potest verum esse me taleis, teleisque propositiones agnoscere, prout quantitatem, lineas, & similia hoc se habere modo suppono, aut concipio: & quod illæ propterea veræ secundum se sint, pronunciari tutò non potest. Et quicquid sit de rebus Mathematicis, Quæso te, quod ad cæteras, de quibus jam quæritur, spectat, cur-nam tot, tamque variæ sunt inter homines opiniones? Putat unusquisque se clarè, distinctéque eam percipere, quàm defendit: Et ne dicas plerosque aut hærere, aut fingere, sunt ecce, qui pro iis, quas ha-

habent, opinionibus, etiam mortem oppetant, tametsi videant alios pro oppositis oppetenteis: Nisi vero putas tum demum à pectore imo veras voces non ejici? Et attingis quidem ipse difficultatem, *quòd priùs multa ut omnino certa, ab manifesta admiseris, quæ posteà deprehenderis dubia.* Verum hoc loco neque solvis, neque firmas Regulam; sed occasionem solùm captas differendi de Ideis, quibus deludi potueris, ut repræsentantibus quidpiam extra te, quod extra te tamen fortassis non fuerit, iterumque tractas de DEO deceptore, à quo falli potueris circa illas propositiones *duo, & tria sunt quinque, quadratum non habet plura, latera, quàm quatuor:* Quo nempe innuas exspectandam confirmationem Regulæ, donec Deum esse ostenderis, qui non possit esse deceptor. Quanquam, ut hoc præmoneam, non tam est tibi laborandum, ut confirmes hanc Regulam, ex quâ proclive adeò est falsum pro vero admittere, quam ut proponas Methodum, dirigentem nos, ac docentem, quando fallamur, aut non fallamur, quoties existimamus nos clarè, distinctéque aliquid percipere.

2. Distinguis consequenter, *Ideas (quas vis esse cogitationes, prout sunt tanquam imagines) in innatas, adventitias, factitias. Et primi quidem generis statuis, quòd intelligas quid sit Res, quid veritas, quid cogitatio: Secundi, quòd strepitum audias, Solem videas, ignem entias: tertii, quòd Sirenas, & Hyppogriphes fingas: ac subdis posse fortè omneis esse adventitias, vel omneis innatas, vel omneis factas: quatenus nondum originem illarum clarè perspexisti.* Porro, ne aliqua interea, donec perspexeris, fallacia subrepat, adnotare placet videri omneis Ideas esse adventitias, procedereve à rebus extra ipsam mentem existentibus, & cadentibus in aliquem sensum. Videlicet mens facultatem habet (vel ipsa potius facultas est) non perspiciendi modò ipsas Ideas adventitias seu quas ex rebus per sensus trajectas accipit, perspiciendi, inquam, nudas & distinctas, & omnino qualeis in se recipit: sed præterà illas variè componendi, dividendi, contrahendi, ampliandi, comparandi, & id genus similia. Heinc tertium saltem Idearum genus distinctum non est à secundo: Nam Idea chimæræ alia non est, quàm Idea capitis leonis, ventris capræ,

caudæ ſerpentis, ex quibus mens unam componit, cum illæ ſeorſim, ſive ſingulæ adventitiæ ſint. Sic Idea Gigantis, hominis-ve inſtar montis, aut mundi totius concepti, non alia eſt, quàm adventitia, Idea putà hominis magnitudinis vulgaris, quàm mens ampliat pro libitu, tametſi tanto confuſiùs, quanto amplius concipit illam. Sic Idea Pyramidis, urbis, aut alterius rei nunquam viſæ, non alia eſt, quàm adventitia viſæ anteà Piramidis, urbis, aut alterius rei non nihil deformata, ac proinde confuſa aliqua ratione multiplicata, comparatàque. Quod ſpectat ad ſpecies, quas dicis innatas, eæ profectò nullæ videntur & quæcunque dicuntur tales, videntur originem quoque habere adventitiam. *Habeo*, inquis, *à meâ naturâ, quod intelligam quid ſit Res*. Non puto vero te velle loqui de ipſa vi intelligendi, de qua nec dubium, nec quæſtio eſt: ſed potius de Idea REI. Non loqueris etiam de Idea alicujus Rei particularis: nam Sol, hic lapis, omnia ſingularia, ſunt Res, quarum eſſe Ideas innatas non dicis. Loqueris ergo de Idea Rei universè conſideratæ, & prout cum ente ſynonyma eſt, ac tam latè, quàm illud patet. Quæſo te verò hæc Idea quomodo eſſe poteſt in mente, niſi ſimul ſint tot res ſingulares, illarumque genera, ex quibus mens abſtrahat, formetque conceptum, qui nullius ſingularium proprius ſit, & omnibus tamen conveniat? Profectò ſi Idea Rei innata eſt, innata quoq; erit Idea animalis, plantæ, lapidis, omnium univerſalium. Nihilque erit opus, ut nos fatigemus ad internoſcendum plura ſingularia, quo reſectis variis diſcriminibus, id ſolum retineamus, quod videbitur omnibus commune, ſeu, quod idem eſt generis Ideam. Dicis quoque *te habere à tua natura, ut intelligas quid ſit veritas, ſeu*, ut ego interpretor, *Ideam veritatis*. Porrò, ſi veritas nihil alliud eſt, quàm conformitas judicii cum re, de quâ fertur judicium, Veritas eſt quædam relatio, ac proinde nihil diſtinctum ab ipſis re, Ideaque ad ſe relatis; ſeu, quod idem eſt, ab ipſa re: Idea quippe quæ & ſe & rem, qualis eſt repræſentat. Quare & non alia eſt veritatis Idea, quàm Idea rei, quatenus rei conformis eſt, ſeu quatenus ipſam repræſentat cujuſmodi eſt: adeò proinde, ut ſi idea Rei non innata, ſed adventitia ſit: Idea quoque veritatis adventitia ſit, non innata. Et cum id de qualibet veritate ſin-

ſingulari intelligatur, intelligi etiam poteſt universè de veritate, cujus notio, ſeu Idea (ut jam dictum eſt de Ideâ Rei) ex notionibus, ſeu Ideis ſingularium eruitur. Dicis rurſus *te habere à tuâ natura, ut intelligas quid ſit cogitatio*: (interpretor ſemper *Ideam cogitationis*.) Verùm, ut mens ex Ideâ unius urbis fingit Ideam alterius: ita ex Idea unius actionis, aut viſionis, vel guſtationis, fingere poteſt Ideam alterius, ipſius puta cogitationis. Nempe analogia agnoſcitur quædam inter facultates cognoſcenteis, unáque ad alterius notitiam facilè deducit. Quanquam de Ideâ cogitationis laborandum non eſt: ſed de Idea potius ipſius mentis, atq; adeò animæ, quàm ſi innatam dederimus, nihil erit incommodi admittere quoq; Ideam cogitationis innatam. Quare & exſpectandum eſt, donec probata res fuerit de ipſa Mente, ſeu anima.

3. Videris poſteà *vertere in dubium non tantum utrum Ideæ aliquæ procedant ex rebus externis, ſed etiam utrum omninò ſint externæ res aliquæ*: Viderisque proinde inferre, *quamvis ſint in te Ideæ rerum quæ dicuntur externæ, non tamen Ideas arguere, quod res ſint, quoniam non ab ipſis neceſſariò procedant: ſed poſſint vel à te, vel modo alio neſcio quo eſſe.* Hac puto de cauſa ante dicebas *te non percepiſſe prius terram, cœlum, ſidera: ſed terræ, cœli, ſiderum Ideas, à quibus poſſet eſſe deluſio.* Itaque, ſi nondum credis, terram, cœlum, ſidera, & cætera eſſe: cur quæſo ſupra terram ambulas, promovesve corpus, ut reſpectes Solem? cur ducis ad ignem, ut calorem ſentias? cur ad menſam, aut cibum, ut famem exſaties? cur moves linguam, ut loquaris, aut manum, ut hæc ad nos ſcribas? Certe iſta quidem aut dici, aut excogitari ſubtiliter poſſunt: at negotium nihil promovent: Et cum reverà non dubites, quin res iſtæ extra te ſint, agamus ſerio, ac bonâ fide, & ut res ſunt, ita loquamur. Sin ſuppoſita exiſtentia rerum externarum, putas abunde demonſtratum non poſſe nos ex illis mutuari quas habemus ipſarum Ideas: ſolvendæ tibi rationes ſunt, non modò quas ipſe tibi objicis, ſed quæ prætereà objici poſſunt. Scilicet ita accipis, *quaſi ideæ admittantur provenire ex rebus, quia ita videmur docti à naturâ; & quia experimur illas à nobis, noſtrâve voluntate non pendere.* Verùm ut nihil neque de rationibus, neque de ſolutionibus dicamus, opponendum quoque, & ſolvendum erat inter cætera, quamobrem in cœco nato nulla

ſit Idea coloris, aut in ſurdo vocis: niſi quia iſtæ res externæ non potuerunt ex ſe immittere in infœlicis illius mentem ullam ſui ſpeciem: quod fores à nativitate concluſæ, obiceſque illis trajiciendis fuerint perpetuò poſiti. Urges poſteà *exemplum Solis, cujus cùm duæ ſint Ideæ: una hauſta ex ſenſibus, ut putà quâ parvus apparet: altera ex rationibus Aſtronomicis, quâ ingens eſſe concipitur: illa ſimilior, ac verior eſt, quæ non ex ſenſibus ducta eſt, ſed ex notiotibus innatis elicita, vel quâcumque aliâ ratione effecta.* Enimveró geminæ illæ Solis Ideæ ſimiles ſunt, veræ ſeu Soli conformes: ſed una magis, alia minus, eodem modo, quo duæ ejuſdem hominis Ideæ una emiſſa ex decimo paſſu, alia ex centeſimo, aut milleſimo ſimiles, & veræ, ſeu conformes ſunt: ſed illa magis, iſta minus, eò quod illa, quæ propior venit, deteritur minus, quæ longius, magis, ut explicaretur ſi liceret paucis, neque tu ipſe ſatis caperes. Quod autem mente ſolâ percipiamus vaſtam illam Ideam ſolis, non ea propter eà elicitur ex innatâ quâdam notione; ſed ea, quæ per ſenſum incurrit, quatenus experientia probat, & ratio illi innixa confirmat res diſtanteis apparere minores ſeipſis vicinis: tantum ampliatur ipſâ vi mentis, quantum conſtat Solem à nobis diſtare, exæquarique diametro ſua tot illis terrenis ſemidiametris. Et capere vis hujuſce Ideæ nihil à naturà eſſe inſitum? illam require ex cœco nato. Experiere primum non eſſe in illius mente coloratam, aut lucidam: experiere deinde neque eſſe rotundam, niſi quis illum monuerit, ipſeque priùs corpus rotundum manibùs attrectaverit: experiere denique non eſſe tantam, niſi vel ratione, vel authoritate motus præacceptam ampliaverit. Quanquam, ut iſtud interjiciam, quæſo te, nos ipſi, qui toties Solem conſpeximus: qui toties apparentem ejus diametrum obſervavimus: qui toties de vera ratiocinati ſumus: quæſo te, inquam, habemus-ne aliam, quam vulgarem imaginem Solis? Colligimus quidem ratione eſſe Solem majorem terra centum ſexaginta, & pluribus vicibus: at propterea Ideam-ne tam vaſti corporis habemus? Ampliamus hanc ſanè ſenſibus acceptam, quantum poſſumus: contendimus mentem quantum poſſumus: At nihil tamen aliud, quàm tenebras meras nobis facimus: & quoties

ties habere diſtinctam de Sole cogitationem volumus, oportet mens redeat ad ſpeciem, quam intercedente oculo accepit. Sufficit illi ſi non abnuat, quin Sol revera major ſit, quin ſi oculus propiùs admoveatur, ampliorem Ideam adeptura ſit; & intereà tamen quantum obtinet,ad tantam artendat.

4. Agnoſcens deinde inæqualitatem, & diverſitatem Idearum, *Proculdubio*, inquis, *illæ, quæ ſubſtantiam mihi exhibent, majus aliquid ſunt, atque ut ita loquar, plus realitatis objectivæ in ſe continent, quàm illæ, quæ tantùm modos, ſive accidentia repræſentant. Et rurſus illa, per quam ſummum aliquem Deum æternum, infinitum, omnipotentem, rerum omnium, quæ præter ipſum ſunt, creatorem intelligo: plus profectò realitatis objectivæ in ſe habet, quàm illæ, per quas finitæ ſubſtantiæ exhibentur.* Incedis porrò heic paſſu grandi. Quare non-nihil ſiſtenda es. Ac non hæreo quidem circa id, quod vocas realitatem objectivam: Satis eſt quod cum vulgo dicant res externas eſſe ſubjectivè, ſeu formaliter in ſeipſis: objectivè autem, ſeu idealiter in Intellectu, videaris tu nihil aliud velle, quàm debere Ideam conformari rei, cujus eſt Idea: adeò ut repræſentativé nihil contineat, quod ipſo facto non ſit in ipſamet re: & tanto plus repræſentet realitatis, quanto res repreſentata plus realitatis in ſeipſa habuerit. Diſtinguis certè ſtatim poſt realitatem objectivam à formali, quæ, ut interpretor, ſit ipſa Idea, non ut repræſentans, ſed ut entitas aliqua. Cæterùm conſtat ſeu Ideam, ſeu realitatem objectivam ejus non eſſe menſurandam penes totam realitatem formalem rei, ſeu quam res ipſa habet in ſe: Sed penes eam duntaxat partem, cujus intellectus notitiam accepit: ſeu, quod eſt idem, penes notitiam, quam intellectus habet de re. Sic nempe eſſe in te dicetur Idea perfecta, ejus hominis, quem attentè, & ſæpius, & in omnem faciem circumſpexeris: at illius, quem in tranſcurſu, quem ſemel, quem ex parte ſolùm videris: erit profectò imperfecta. Quod ſi non ipſum hominem, ſed larvam faciei obductam, & veſteis corpus undequaque contegenteis adſpexeris: aut dicendum eſt non eſſe in te illius Ideam; aut ſi eſt aliqua, illam eſſe imperfectiſſimam, ſummèque confuſam. Ex quo dico haberi quidem ideam diſtinctam, germanamque accidentium;

tium;at ſubſtantiæ ſub iis latentis non-niſi confuſam, fictamque ad ſummum. Adeò ut cùm dicis *plus eſſe realitatis objectivæ in Idea ſubſtantiæ, quàm in Idea accidentium*: primum, negandum ſit ſubſtantiæ eſſe veram Ideam, ſeu repræſentationem, atque idcirco ullam ipſius realitatem objectivam: ac deinde ubi fuerit aliqua conceſſa, negandum quoque ſit eam eſſe majorem, quàm ſit in Ideis accidentium, cùm quicquid realitatis hujuſmodi habet, habeat ex Ideis eorum accidentium, ſub quibus, vel quorum inſtar concipi ſubſtantiam ſuprà diximus, declarantes illam concipi non poſſe niſi ut extenſum, figuratum, coloratum aliquid. Circa id, quod ſubdis *de Idea Dei*, quæſo te, cùm tibi nondum conſtet an ſit Deus, quomodo nôſti Deum repræſentari per ſui Ideam, ſummum, æternum, infinitum, omnipotentem, omnium creatorem? An-non ex præconcepta de Deo notitia, quatenus audiiſti illa attributa de Deo enunciari? Quippe ſi nihil tale hactenus audiiſſes, ita-ne deſcriberes? Dices hoc jam ſolum afferri in exemplum, abſque eo quod quidpiam adhuc definiatur. Eſto: ſed vide ne poſteà id habeas quaſi præjudicatum. Dicis eſſe in Idea Dei infiniti plus realitatis objectivæ, quàm in Idea rei finitæ. Sed Primò, cùm humanus intellectus non ſit concipiendæ infinitatis capax: ideò neque habet, neque reſpicit Ideam infinitæ rei repræſentatricem. Quare & qui infinitum quid dicit, attribuit rei, quam non capit, nomen quod non intelligit; quoniam ut res extenditur ultra omnem illius captum; ita finis negatio extenſioni illi attributa ab eo non intelligitur, cujus intelligentia fine aliquo ſemper coërcetur. Deinde, cum maximę quęque perfectiones ſoleant Deo attribui: videntur eæ omnes dęſumptæ ex rebus, quas vulgo miramur in nobis, cujuſmodi ſunt diuturnitas, potentia, ſcientia, bonitas, beatitudo, &c. quæ quantum poſſumus ampliantes, pronunciamus Deum æternum, omnipotentem, omniſcium, optimum, beatiſſimum, &c. Quæ Idea porrò hæc omnia repræſentat, non habet propterea plus realitatis objectivæ, quàm habeant res finitæ ſimul ſumptæ, ex quarum Ideis, Idea illa compacta eſt, ac deinde modo jam dicto adaucta. Nam neque qui dicit æternum, complectitur proptera mente totam ex-

extensionem ejus durationis, quæ nunquam cepit, & nunquam desitura est: neque qui omnipotentem, totam multitudinem effectorum possibilium, atque ita de ceteris. Postremò ecquis dici potest haberi ideam de Deo germanam, seu quæ repræsentet Deum qualis est? Quàm pusilla res esset Deus, nisi esset alius, haberetque alia, quàm nostra hæc quantillacumque? An non censenda est esse minor perfectionum proportio inter Deum, & hominem, quàm inter Elephantem, & intercutaneum animalculum acari? An ergo, si quis ex observatis acari perfectionibus, efformaret in se Ideam, quam Elephantis diceret, germanamque asseveraret, eneptissimus haberetur: & sibi plaudet, si quis ex visis hominis perfectionibus, Ideam efformet, quam & Dei esse, & germanam esse contendat? Quæso etiam paucculas istas, quas in nobis esse deprehendimus, quomodo in Deo agnoscimus esse? Esse ubi agnoverimus, qualem nam licebit propterea ejus essentiam imaginari? Est profectò Deus supra omnem captum infinitis inter-vallis; & cùm mens nostra ad illius contemplationem comparatur, non modò caligat, sed & nulla est. Quare neque est, cur dicamus germanam ullam esse Ideam, quæ Deum repræsentet; abundèque est, si ex analogiâ harum rerum nostratium, qualemcumque, & ad usum nostrum eliciamus, formemusque ideam, quæ captum humanum non superet, neque realitatem contineat, quàm in rebus cæteris, cæterarumve rerum occasione non percipiamus.

5. Assumus consequenter, *manifestum esse naturali lumine tantumdem ad minimum debere esse in causâ efficiente, & totali, quantum in effectu est* idque ut inferas, *tantumdem saltem esse debere realitatis formalis in causa Ideæ, quantum objectivæ in Idea est*. Passus nempe hic etiam grandis, & in quo non-nihil consistendum sit. Primò vulgare illud dictum, nihil esse in effectu, quod non sit in causâ, videtur debere potiùs de materiâ, quam de efficiente intelligi. Quippe efficiens externum est, & diversæ plerumq; naturæ ab effectu. Et quamvis effectus dicatur habere realitatem ab efficiente; habet tamen non quam efficiens habeat necessariò in se, sed quam mutuari aliunde possit. Patet res perspicuè in effectu artis. Nam quamvis domus habeat totam suam realitatem ab artifice:

artifex tamen illam non à se, sed aliunde acceptam tribuit. Idem facit Sol, cùm materiam inferiorem variè commutat, variaque animalia procreat; imo etiam parens, à quo licet proles habeat materiæ aliquid: illud tamen non ut à principio efficiente, sed ut à materiali habet. Quod objicis *esse effectus debere vel formaliter, vel eminenter contineri in causa*, nihil amplius arguit, quàm effectum aliquando habere formam similem formæ suæ causæ, aliquando dissimilem, & imperfectiorem quidem, adeò ut forma causæ supra illam emineat. Sed non sequitur ut propterea vel eminens causa det aliquid de suo esse, vel quæ continet formaliter, partiatur suam formam cum effectu: Nam & quamvis id fieri videatur in generatione viventium, quæ est ex semine, non dices tamen, opinor, patrem, cum generat filium, resecare, dareque illi rationalis animæ partem. Uno verbo, causa efficiens non alia ratione continet effectum, quàm quatenus illum ex certâ materiâ adumbrare potest ac perficere.

Deinde circa illud, quod infers *de realitate objectiva*, exemplum usurpo imaginis meæ, quæ spectari potest, vel in speculo, cui me objicio, vel in tabulâ, quam pictor adornat. Ut enim ego ipso sum causa imaginis in speculo, quatenus ex me emitto mei speciem in speculum, & pictor causa imaginis, quæ exhibetur in Tabulâ: Ita cum idea, vel imago mei sit in te, vel quovis alio intellectu, quæri potest, an ego ipse sim causa illius, quatenus emitto mei speciem in oculum, &c. intercedente oculo in ipsum usque intellectum: an verò sit causa quæpiam alia quæ illam quodam quasi penicillo, stylove in intellectu delineet. Videtur porrò non alia causa præter me esse requirenda: nam & quamvis posteà intellectus mei idea ampliare, minuere, componere, alia ratione tractare possit; ipse sum tamen causa primaria totius realitatis, quam illa habet in se: & quod heic dicitur de me, idem intelligendum est de quolibet objecto externo. Jam realitas illa ideæ distinguitur duplex per te; & formalis quidem aliâ esse non potest, quàm tenuis illa substantia, quæ ex me effluxit, & in intellectu recepta, inque ideam conformata est. (Nisi velis autem speciem ex objecto procedentem effluxionem esse substantialem, fac quod-

cum-

cumque lubuerit, realitatem ſemper imminues.) Objectiva autem nihil eſſe poteſt præter repræſentationem ſeu ſimilitudinem mei, quam gerit idea: aut certè præter ſymmetriam, qua partes ideæ ita diſponuntur, ut me referant. Quocumque modo acceperis, nihil eſſe quidem reale videtur; quoniam eſt ſola relatio partium inter ſe, & ad me, vel modus realitatis formalis, quatenus hoc modo conformata eſt: ſed nihil refert; dicatur, quia placet, realitas objectiva. Hoc poſito, videreris tu quidem debere comparare realitatem formalem ideæ cum realitate meâ fomali, ſeu cum meâ ſubſtantiâ: & realitatem objectivam ideæ cum ſymmetriâ partium mei, ſeu delineatione & formâ externa: at placet tamen tibi comparare realitatem objectivam ideæ cum realitate mea formali. Porrò quicquid ſit de explicatione ſuperioris axiomatis, patet non modò eſſe in me tantundem realitatis formalis, quantum eſt objectivæ in mei idea: ſed realitatem etiam formalem ideæ, nihil penè eſſe reſpectu meæ formalis, ſeu totius meæ ſubſtantiæ. Quocirca & tibi concedendum eſſe *tantumdem ſaltem eſſe debere realitatis formalis in cauſa ideæ, quantum objectivæ in idea eſt*, quando totum quicquid in idea eſt, nihil penè eſt comparatione ipſius cauſæ.

6. Subſumis, *ſi in te ſit idea, cujus realitas objectiva ſit tanta, ut nec eminenter; nec formaliter illam continueris atque adeò illius cauſa eſſe non potueris; tum demum ſequi neceſſariò exiſtere aliquid præter te in mundo: cùm ſecus careas argumento, quo certus reddaris eſſe aliquid.* Verùm ex jam dictis tu cauſa non es realitatis idearum; ſed ipſæmet res per ideas repræſentatæ, quatenus emittunt imagines ſui in te, ut in ſpeculum: licet tu ex ipſis occaſionem poſſis aliquando ſumere chimærarum depingendarum. Sed ſeu ipſa ſis cauſa, ſeu non: an propterea incerta es, eſſe aliquid præter te in mundo? Bona verba quæſo: nam opus non eſt, ut, quicquid de ideis ſit, argumenta ad id quæramus. Percurris deinceps *Ideas, quæ in te ſunt, ac præter ideam tui, numeras ideas Dei, rerum corporearum, inanimatarumque angulorum, animalium, hominum: idque, ut cùm de idea tui difficultatem non eſſe dicas, inferas ideas hominum, animalium, angelorum, cõponi poſſe*

ex iis, quas habes tui, Dei, rerum corporalium: & ideas rerum corporalium potuisse quoque à te proficisci. Hoc verò loco mirari subit, qui dicaris habere ideam tui, (& fœcundam adeò, ut ex illâ possis tot alias depromere) ac rem carere difficultate: cùm reverà tamen aut ideam tui nullam habeas, aut illam admodum confusam, atque imperfectam, prout jam observavimus in superiorem meditationem. Et inferebas tu in illa, nihil facilius, atque evidentius à te percipi, quàm te ipsam: Quid si, cum non habeas, nec habere possis tui ideam, dicaris posse quidvis aliud facilius, atque evidentius, quàm teipsam percipere? Cogitanti certè mihi quorsum fieri possit, ut neque visus seipsum videat, neque intellectus seipsum intelligat: Illud in mentem subiit, quod nihil agat in seipsum: Quippe nec manus (aut in ipsâ digitus summus) se verberat; nec pes sibi calcem impingit. Cum aliunde verò ad notitiam alicujus rei eliciendam, necesse sit rem agere in facultatem cognoscentem: immittere nempe in illam sui speciem, sive sui specie illam informare: perspicuum videtur ipsam facultatem, cum extra seipsam non sit, non posse illam sui speciem in seipsam transmittere, neque sui notitiam consequenter, elicere, sive, quod idem est, percipere seipsam. Et quare putas oculus, cum se in seipso non videat, videt tamen in speculo? Nempe quia inter oculum, speculumque est interstitium, & oculus ita agit in speculum; immittens in illud sui speciem ut speculum in ipsum reagat, propriam ejus speciem in illum remittens. Dato mihi porrò speculum, in quod ipsa perinde agas: spondeo fore, ut eo reflectente in teipsam tui speciem, tum demùm te, non directâ quidem, sed reflexâ tamen cognitione percipias: quousque autem non dederis, spes non est, ut te ipsam nôris. Possem heic quoque insistere, quî dicaris habere ideam Dei, nisi fortè qualem, & quo modo jam diximus? Quî Angelorum? de quibus nisi aliquid audiisses, nescio an unquam cogitâsses? Qui animalium, cæterarumque rerum, quarum, si in sensus non incidissent, penè certus sum te nullas ideas fuisse habituram: ut & nulla habes innumerarum rerum, quarum ad te neque adspectus, neque fama pervenit? Sed his dimissis, illud admitto, ideas diversarum rerum in

mente

mente existenteis ita posse componi, ut plures aliarum formæ cooriantur, tametsi quas enumeras, non videantur sufficere ad istam tantam diversitatem, imò neque ad distinctam, determinatamque certæ cujuspiam rei ideam. Hæreo autem solùm circa ideas rerum corporearum, quòd difficultas non parva sit, quomodo ex sola tui idea, dum te pro incorporea geris, teque ut talem consideras, eas deducere ex te possis. Nam si solam substantiam incorpoream nôsti, quomodo fieri potest ut capias præterea substantiam corpoream? Estne aliqua inter hanc, & illam analogia? Dicis utramque convenire in eo, quod sit apta existere: at ista convenientia non intelligitur, nisi priùs res utraque quæ convenit, intelligatur. Notionem quippe communem facis, quæ priusquam formetur, oportet particularia intelligi. Profectò si ex intellectâ substantiâ incorporeâ potest intellectus formare ideam substantiæ corporeæ: non est cur dubitemus quin cœcus, vel qui à nativitate detentus fuerit in densissimis tenebris, formare apud se ideam & lucis, & colorum possit. Dicis, posse consequenter haberi ideas extensionis, figuræ, motus, aliorumque sensibilium communium: sed facile nimirum dicis. Id mirum, cur non lucem, colorem, alia, facilitate pari deducas: verùm immorandum in istis non est.

7. Concludis, *Itaque sola restat, idea Dei, in qua considerandum est, an aliquid sit, quod à meipso non potuerit proficisci. Dei nomine intelligo substantiam quandam infinitam, independentem, summè intelligentem, summè potentem, & à quâ tum ego ipse, tum aliud omne, si quid aliud extat, quodcumque existat, est creatum. Quæ sanè omnia alia sunt, ut quo diligentiùs attendo, tantò minùs à me solo profecta esse posse videantur: ideóque ex antedictis Deum necessariò existere est concludendum.* Scilicet huc est, quò tendebas. Ego verò, ut conclusionem amplector: ita non video quî sic concludas. Dicis ista, *quæ de Deo intelligis, hujusmodi esse, ut proficisci à te solo non potuerint*: id nempe intendis, *ut debuerint ab ipso Deo proficisci.* Sed primum nihil verius est, quàm quòd à te solo profecta non fuerint, seu quod illorum intelligentiam à te, vel per te duntaxat non habueris: sunt enim profecta, habitaque à rebus, à parentibus, à Magistris, à Doctoribus, à Societate hominum,

in qua es versatus. At mens sola sum, inquies, nihil admitto extra me; ne aures quidem quibus audiverim, neque homines mecum colloquutos. Hæc dicere potes: sed diceris ne, nisi auribus nos audires, ac nisi essent homines, à quibus verba acciperes? Loquamur seriò, & dic bona fide: Voces illas, quas de Deo effers, nonne habes à societate hominum, quibus convixisti? Et cum ab illis voces habeas, nonne & notiones subjectas, designatasque vocibus? Igitur non sint à te solo, videntur tamen non proptereà à Deo, sed aliunde esse. Deinde quidnam in illis est, quod accepta primùm à rebus occasione, habere ex teipso deinceps non potueris? An-ne propterea aliquid capis, quod sit supra humanum captum? Sanè si intelligeres Deum, cujusmodi est, esset cur à Deo te doctum putares: hæc verò omnia, quæ Deo attribuis, nihil aliud sunt, quàm observatæ aliquæ in hominibus, aliisque rebus perfectiones, quas mens humana valeat intelligere, colligere, & amplificare, ut aliquoties dictum jam est.

Dicis, *cùm ex te possit esse idea substantiæ, quia substantia es: non posse tamen ideam substantiæ in finitæ, quia infinitus non es.* Verùm nulla est propterea in te infinitæ substantiæ idea, nisi nominetenus, & quatenus homines comprehendere (quod est reverà non comprehendere) infinitum dicuntur: adeò ut necesse proinde non sit talem ideam à substantia infinita proficisci; ea nempe fieri componendo, ampliandòque potest: quemadmodum jam dictum est. Nisi cùm prisci philosophi ex comprehenso hoc visibili spatio, hoc unico mundo, his paucis principiis, ipsorum ideas sic in se habuerunt, ut illas ampliantes ideas efformaverint infiniti universi, infinitorum mundorum, infinitorum principiorum: dicturus sis illos non efformâsse tales ideas ex vi suæ mentis: sed eas processisse in mentem ex infinito universo, infinitis mundis, infinitis principiis? Quod defendis autem *te percipere infinitum per veram ideam*: sanè, si illa esset vera, repræsentaret infinitum cujusmodi est, ac proinde perciperes quod est in ipso præcipuum, & de quo nunc agitur, videlicet infinitatem. Verùm cogitatio tua semper terminatur ad finitum aliquid, solùmque infinitum dicit, quia non percipis quod est ultra tuam per-

perceptionem: ut proinde non malè censearis percipere infinitum per negationem finiti. Neque sufficit dicere *percipere te plus realitatis in infinita substantia, quam in finita.* Oporteret enim te percipere realitatem infinitam; quod tamen non facis. Quin etiam reverà non plus percipis: quoniam finitam solùm amplias, ac deinde imaginaris esse amplius realitatis in eo, quod dilatatum est: quàm in eodem, dum est contractum. Nisi velis quoque Philosophos illos plus percepisse realitatis, quæ reverà esset, cum pluceis mundos conciperent, quàm dum unicum in mente haberent. Ex quo obiter adnoto caussam, cur mens nostra tanto magis confundatur, quanto aliquam speciem, sive ideam magis ampliat ex eo esse videri, quod hujusmodi speciem à suo situ distrahit, distinctionem partium illi adimit, ac ita totam attenuat, ut tandem evanida fiat. Ne memorem mentem perinde confundi ob causam oppositam, cùm nimis contrahit ideam.

Dicis *non obstare, quod non comprehendas infinitum, aut omnia, quæ in illo sunt: sed sufficere, ut pauca quædam intelligas, quo veram, & maximè claram, distinctamque ideam habere dicaris.* Imo verò non habes veram ideam infiniti, sed finiti solùm, si non comprehendas infinitum, sed finitum dumtaxat.

Dici potes ad summum cognoscere partem infiniti: at non propterea ipsum infinitum: ut ille qui nunquam egressus specum subterraneam, dici quidem potest cognoscere partem mundi, at non propterea ipsum mundum: adeò ut propterea ineptus evasurus sit, si tam augustæ partis ideam censeat esse ideam veram, germanamque totius mundi. *At,* inquis, *de ratione infiniti est, ut à te, qui finitus es, non comprehendatur.* Credo equidem: at non est de ratione veræ ideæ rei infinitæ, ut illius tantùm partem minimam, sive potius nullam, ob nullam cum toto proportionem repræsentet. *Sufficere ais, ut pauca hæc à te clarè percepta intelligas?* Sed nempe, ut sufficit videre extremum capillum ejus hominis, cujus vis habere germanam Ideam. An non esset mei egregia effigies, si pictor unum mei capillum, ejusve extremum duntaxat depingeret? At minor, non dico longè, aut longissimè, sed infinitè etiam est proportio eorum omnium quæ de in-

infinito, seu de Deo cognoscimus, quàm unius mei capilli, apicisve ejus ad meipsum totum. Uno verbo hæc de Deo nihil probant, quod non probent etiam de infinitis illis mundis; ac tanto magis, quanto illi potuerunt clarius ex hoc uno clarè perspecto intelligi quàm Deus, vel ens infinitum ex tuâ substantiâ, quæ cujusmodi sit nondum tibi constat.

8. Argumentaris aliunde sic, *Quâ enim ratione intelligerem me dubitare, me cupere, hoc est aliquid mihi deesse, & me non esse omninò perfectum, si nulla idea entis perfectioris in me esset, ex cujus comparatione defectus meos agnoscerem?* Verùm si de re aliquâ dubitas, si aliquam cupis, si agnoscis quidpiam tibi deesse, quid mirum, cùm non nôris omnia, cùm non sis omnia, cùm non habeas omnia? Agnoscis te non esse proinde omnino perfectum? Et hoc profectò verum est, dicique citra invidiam potest. Ergo intelligis esse aliquid te perfectius? Quid-ni? tametsi quicquid cupis non sit semper te, quâcumque ratione, perfectius. Quippe cum panem desideras, non est panis te, vel corpore tuo undequaque perfectior: sed perfectior solùm ea inanitate, quæ in stomacho tuo est. Quomodò ergo colligas esse aliquid te perfectius? Nempe quatenus vides universitatem rerum, quæ & te, & panem, & cætera complectitur: adeò ut, cùm singulæ partes universi aliquid perfectionis habeant, & aliæ aliis inserviant, advenireque valeant; facilè sit intelligere plus perfectionis esse in toto, quàm in parte; ac proinde te, cùm sis solum pars debere agnoscere quidpiam te perfectius. Hoc igitur modo esse potest in te idea entis perfectioris, ex cujus comparatione defectus agnoscas. Ut præteream posse quoque parteis alias perfectiores esse; te cupere quod illæ habent, & ex iisdem te cum comparatis posse tuos defectus agnosci. Quippe cognoscere potuisti hominem, qui foret sanior, robustior, pulchrior, doctior, moderatior, ac proinde perfectior: neque fuit tibi difficile concipere illius ideam, & ex illius comparatione intelligere, non esse in te gradum sanitatis, roboris, aliarumque perfectionum, quæ in illo forent.

Objicis tibi post-modum, *Sed fortè majus aliquid sum, quàm ipsa intelligam, omnesque illæ perfectiones, quas Deo tribuo, potentiâ* qua-

quadam in me sunt, etiam si nondum ad actum reducantur, ut fieri potest, si mea cognitio magis, magisque augeatur in infinitum. Respondes autem. *Ut verum sit meam cognitionem gradatim augeri, & multa esse in me potentiâ, quæ actu nondum sunt, nihil tamen horum ad ideam Dei pertinet, in qua nihil est potentiale: namque hoc ipsum gradatim augeri certissimum est imperfectionis argumentum.* Porro verum quidem est illa, quæ in idea percipis, esse actu in ipsâ ideâ: at non sunt tamen propterea actu in ipsamet re, cujus est idea. Architectus quippe sibi fingit ideam domus, quæ idea actu constat ex designatis parietibus, tabulatis, tectis, fenestris, &c. Et tamen domus illa, ipsiusque partes nondum actu sunt, sed potentia tantum. Sic illa Philosophorum idea continet actu infinitos mundos: at non dicis propterea illos infinitos actu esse. Quare sive quid in te sit, sive non sit potentia: satis est, quod idea vel cognitio tua, gradatim augeri, ampliarive possit: neque propterea inferri debet quod per eam repræsentatur, cognoscitur ve, actu esse. Quod agnoscis deinde *cognitionem tuam nunquam fore infinitam*, ultro accipitur: sed nempe agnoscere debes neque fore in te unquam veram, germanamque Dei ideam, de quo semper amplius (imo infinitè) cognoscendum restet, quàm de homine, cujus videris extremum duntaxat capillum. Certè & nisi hominem illum totum videris: vidisti tamen alium, ex cujus comparatione aliquam facere de illo conjecturam valeas: at aliquid simile Deo, illiusque immensitati nunquam est datum cognoscere.

Dicis *te judicare Deum actu infinitum, ut nihil perfectioni ejus addi valeat.* Sed judicas nempe quod ignoras, & ex præsumptione solùm judicas, ut judicabant Philosophi infinitos mundos, infinita principia, ac infinitum universum, cujus immensitati nihil addi posset. Quod subjicis *esse objectivum ideæ non pendere ab esse potentiali, sed ab actuali.* Vide quî possit esse verum si verum sit, quod jam diximus de idea Architecti, & antiquorum Philosophorum, ac præsertim ubi memineris hujuscemodi ideas conflatas esse ex aliis, quas intellectus præhabuerit ad existentibus actu causis.

9. Quæris deinceps, *an jam habens ideam entis te perfectioris, esse ipsa posses, si tale ens nullum existeret?* Et respondes, *Nempe à quo essem?*

essem? à me scilicet? vel à parentibus? vel ab aliis quibuslibet Deo minùs perfectis? Probas consequenter, *Te non esse à te:* Sed hoc nihil necesse. Rationem etiam reddis, *cur non semper fueris:* sed id quoque superfluum; nisi quatenus vis simul inferri debere te causam tui non productricem modò, sed & conservatricem. Nempe *ex eo, quòd tempus vitæ tuæ plureis parteis habet, infers te creari debere in pertibus singulis ob mutuam illarum à se independentiam.* Sed vide quî id intelligi possit. Nam sunt nonnulli quidem effectus, qui ut perseverent, neque momento quolibet deficiant, indigent præsentiæ, continuaque efficientia causæ, per quam primum esse cœperunt, cujusmodi est solis lux (quanquam hujusmodi effectus non tam iidem reipsa sunt, quam æquivalenter, ut de fluminis aqua dicitur) at videmus alios, qui perseverent non modo eâ causa, quam agnoscunt, non amplius agente, sed, si velis, etiam corrupta, reductaque in nihilum. Hujus generis sunt tot res genitæ, factæque, ut recensere pigeat: sufficitque te esse unam ex illis, quæcunque tandem tui causa sit. *At partes tui temporis non dependent aliæ ab aliis?* Heic instari posset, quænam sit excogitabiles res, cujus partes sint à se invicem inseparabiles magis? inter cujus parteis sit inviolabilior series, & connexio? cujus quæ sunt partes posteriores possint minus averti, magis cohærere, magis dependere à prioribus? Sed ne hæc urgeamus, quid propterea facit hæc seu dependentia, seu independentia partium temporis, quæ externæ sunt, successivæ sunt, activæ non sunt, ad tui productionem, reproductionemve? Profectò nihil magis, quàm fluxus, ac pertransitio partium aquæ, ad productionem, reproductionemve alicujus rupis, quam fluvius præterfluit. *At ex eo quòd paulò antè fueris, non sequitur te nunc esse debere?* Credo sanè: verum non ex eo, quod causa requiratur, quæ te de novo creet: sed quod non teneatur ab esse causa: quæ te possit destruere, vel tu non debeas in te habere imbecillitatem, quâ tandem deficias.

Dicis *proinde esse manifestum naturali lumine, conservationem à creatione non nisi ratione differre.* Sed quomodo est manifestum, nisi forte in ipsa luce, effectibusve similibus? Subdis *non esse in te vim, per quam paulò post sis futura, quòd conscia illius non sis, cùm sis*

ſis tamen res cogitans. Verùm eſt in te aliqua vis, quâ poſſis exiſtimare te quoque paulò pòſt futuram: non tamen neceſſariò aut indubiè, quia illa tua vis, ſeu naturalis conſtitutio, quæcumque ea ſit, eò non extenditur, ut omnem cauſam corrumpentem, ſeu internam arceat. Quare & futura es, quod vim habeas non quæ te de novo producat, ſed quæ, ut perſeveris, præſtare ſufficiat, niſi corrumpens cauſa ſuperveniat: Quod autem colligis *dependere te ab aliquo ente diverſo à te*, bene colligis; non tamen quaſi de novo ab eo producaris: ſed quaſi producta ab ipſo olim fueris. Pergis *tale ens non eſſe parentes, aliaſve cauſas quaſlibet.* Sed quare parentes non ſint, à quibus videris adeò manifeſtè unà cum corpore producta, ne aliquid dicam de Sole, cæteriſque cauſis concurrentibus? *At ego,* inquis, *ſum res cogitans, ideamque Dei in me habens?* Verùm nonne parentes tui, menteſve illorum fuére quoque res cogitantes, habenteſque ideam Dei? ut propterea heic urgeri non debeat effatum illud de quo jam antè, *tantumdem ad minimum eſſe debere in cauſſa, quantum in effectu. Si ſit alia,* inquis, *præter Deum cauſa, quiri poteſt, an ſit à ſe, vel ab alia? Nam ſi à ſe, erit Deus; ſi ab alia, toties quæretur, donec ad illam perveniatur, quæ à ſe, & ſit Deus, cùm in infinitum progredi non liceat.* Verùm ſi cauſa fuére parentes, ea potuit eſſe, non à ſe, ſed ab alia, illaque rurſus ab alia, atque ita in infinitum. Neque abſurdum probaveris progreſſum iſtum infinitum, niſi ſimul probes cœpiſſe aliquando mundum, ac ideò fuiſſe parentem primum, cujus parens non fuerit. Infinitus certè progreſſus videtur duntaxat abſurdus in cauſis ita inter ſe connexis, ſubordinatiſque, ut inferior agens ſine ſuperiore movente non poſſit: ut dum lapis quidpiam impellit, impulſus à baculo, quem impellit manus, vel cùm infimus annulus catenæ pondus trahit tractus ipſe à ſuperiore, & iſte ab alio, ſic enim perveniendum eſt ad unum movens, quod primum moveat. At in cauſis ita ordinatis, ut priore deſtructa, ea, quæ ab illa pendet, ſuperſit, poſſitque agere, non videtur eſſe perinde abſurdum. Heinc cum dicis *ſatis apertum, progreſſum heic infinitum non dari:* videan fuerit adeò apertum Ariſtoteli, qui perſuaſus tantopere fuit nullum fuiſſe parentem primum. Pergis, *nec plureis cauſas partialeis ad te*

efficiendum convenisse, ex quibus ideas variarum perfectionum Deo attributarum acceperis; cùm illæ reperiri non possint, nisi in uno, ac solo Deo, cujus unitas, seu simplicitas est præcipua perfectio. Verumtamen, seu una, seu plures tui causæ fuerint, non est propterea necesse, ut illæ in te impresserint suarum perfectionum ideas, quas adunare potueris. Interea verò occasionem facis quærendi à te, cur nisi plures tui causæ, saltem res plures esse potuerint, quarum perfectiones mirata, beatam illam rem duxeris, in quo existerent omnes simul? Nôsti ut Pandoram Poëtæ describant: Quid ni tu mirata in hominibus variis eminentem quandam scientiam, sapientiam, justitiam, constantiam, potentiam, sanitatem, pulchritudinem, beatitudinem, diuturnitatem, & alia, componere hæc omnia non potuisti, & suspiciendum existimare, si quis omnia simul haberet? Cur non deinceps omneis perfectiones variis gradibus adaugere, donec ille magis videretur suspiciendus, si ejus scientiæ, potentiæ, durationi, & cæteris nihil deesset, addive posset, sicque foret omnisciens, omnipotens, æternus, & cætera omnia? Et cùm videres tales perfectiones in humanam naturam cadere non posse, cur non potuisti existimare beatam fore illam naturam, si cui ista competerent? Cur non dignum putare investigatione, talisne esset aliqua, an-non? cur non argumentis quibusdam induci, ut consentaneum magis videretur esse, quàm non esse? Cur non consequenter ipsi adimere corporeitatem, limitationem, & cætera omnia, quæ imperfectionem quandam connotarent? Ita profectò processisse plurimi videntur; cùm existentibus tamen variis ratiocinationis modis, gradibusque, aliqui corporeum reliquerint Deum, aliqui membra humana habentem, aliqui non unum, sed multiplicem, & quæ sunt alia nimis vulgaria. Circa illud *de perfectione unitatis*: nihil repugnat omneis perfectiones Deo attributas concipere, ut intimè junctas, & inseparabileis; tametsi idea, quam habes illarum non ab ipso fuerit in te posita, sed à te hausta ex rebus perspectis, ampliataque, ut dictum est. Sic certè depingunt non modo Pandoram omnibus donis, perfectionibusque ornatam deam: sed perfectam etiam Rempublicam, perfectum Oratorem, &c. Denique *ex eo, quod existas, entisque perfectissimi ideam*

in

in te habeas, concludis demonstrari evidentissimè existere Deum. At, cùm conclusio vera sit, *Deum* nempe *existere*; non apparet tamen ex dictis, eam esse à te evidentissimè demonstratam.

10. *Superest*, inquis, *ut examinem, quâ ratione ideam istam à Deo accepi: neque enim illam à sensibus hausi; nec etiam à me efficta est (nam nihil ab illâ detrahere, nihil illi superaddere planè possum) ac proinde superest, ut mihi sit innata; quomadmodum etiam mihi est innata idea mei ipsius.* Enimverò ut illam partim haurire à sensibus, partim effingere potueris, aliquoties jam dictum est. Quod autem dicis te nihil posse illi addere, aut detrahere, cogita ut initio non æquè perfectam habueris: cogita ut possint esse homines, vel angeli, aut aliæ naturæ te doctiores, à quibus aliqua moneri de Deo valeas, quæ nondum novisti: Cogita posse saltem Deum te sic erudire, eâque claritate sive in hâc vitâ, sive in aliâ perficere, ut reputari nihilum, quicquid de illo jam nôsti, possit. Quicquid demùm sit, cogita, ut ex perfectionibus rerum creatarum fieri ascensus valeat ad cognitionem perfectionum Dei, & ut illæ omnes non uno momento noscuntur, possuntque & plures, & plures in dies detegi: ita posse ideam non uno momento haberi perfectam, sed magis, magisque Dei in dies perfectiorem. Pergis, *& sanè non mirum est Deum in creando, ideam illam mihi indidisse, ut esset tanquam nota artificis operi sui impressa. Nec opus est, ut nota illa sit aliqua res ab opere ipso diversa: sed ex hoc uno, quod Deus me creavit, valdè credibile est me quodammodo ad imaginem, & similitudinem ejus factum esse: illamque similitudinem, in quâ idea Dei continetur, à me percipi per eandem facultatem, quâ ego ipse à me percipior: hoc est dum meipsum intelligo, non modò intelligo me esse rem incompletam, & ab alio dependentem, remque ad majora, sive meliora indefinitè aspirantem: sed simul etiam intelligo illum, à quo pendeo, majora ista omnia non indefinitè, & potentiâ tantùm: sed reipsa infinitè in se habere, atque ita Deum esse.* Ac tu speciosè quidem hæc omnia, ipseque non esse vera non objicio: sed quæsierim tamen undénam probentur? Ut antedicta enim prætercam, Si idea Dei est in te ut nota artificis operi impressa, quis-nam est modus impressionis? Quænam est forma istius notæ? quonam modo illam discernis? Si non est

est aliud ab opere, sive à re ipsa: tu ipsa ergo es idea? tu ipsa nihil aliud es, quàm cogitationis modus? tu ipsa es & nota impressa, & subjectum impressionis? *Credibile est*, inquis, *te factum ad imaginem & similitudinem Dei:* Credibile sanè religiosa fide: at ratione naturali, quî liceat intelligere, nisi Deum facias hominiformem? Et, in quo-nam consistere potest hæc similitudo? An tu cùm sis pulvis, & cinis, præsumere te similem potes æternæ illi, incorporeæ, immensæ, perfectissimæ, gloriosissimæ, & quod caput est, invisibilissimæ, incomprehensibilissimæque naturæ? An illam de facie novisti, ut te cum ipsa comparans, asseverare conformem possis? *Credibile dicis ex eo, quod creavit:* sed ex eo potius incredibile est. Siquidem opus operanti simile non est, nisi cùm ab eo generatur per communicationem naturæ. At tu hoc modo genita à Deo non es; neque enim es, ejus proles, naturæve ejus particeps: sed creata solùm es, hoc est ab eo ficta secundum ideam: adeò ut non possis te dicere illi magis similem, quàm sit domus fabro murario. Atque id quidem supposita, tui, quàm nondum probâsti, à Deo creatione. *Percipis*, inquis, *similitudinem, dum intelligis te rem incompletam, dependentem, & ad majora, melioraque adspirantem.* Sed quare non hoc potius sit dissimilitudinis argumentum: cùm Deus ex opposito sit completissimus, independentissimus, sibi sufficientissimus, quippe maximus, optimusque? Ut prætercam, cùm te dependentem intelligis, non propterea statim intelligere te id, à quo dependes, esse aliud, quàm parentes: vel si aliud intelligis, non subesse causam, cur te ipsi similem putes. Ut prætercam quoque mirum esse, cur non cæteri hominum sive mentium, idem, quod tu, intelligant: ac præsertim, cùm non credatur Deum illis, perinde ac tibi, impressisse ideam sui. Profectò vel hoc unum arguit non esse ideam à Deo impressam; quandoquidem si ita esset, & omnibus, & simul una, eademque impressa esset, hominesque omnes conciperent Deum simili forma, ac specie; eadem illi tribuerent; eadem planè de deo sentirent; cùm oppositum tamen notissimum sit. Sed de his tamen multa jam nimis.

IN MEDITATIONEM IV.

De vero, & Falso.

I.

CIrca quartam, Recenses initio quæ putas in superioribus demonstrata, quibusque factam viam præsumis ad progrediendum ulterius. Ipse, ne remoram injiciam, non insistam continuò debuisse te illa firmius demonstrare: abundè erit, si memineris quid concessum fuerit, quid non: ne res trahatur in præjudicium, Ratiocinaris consequenter non posse Deum fallere te, & ut facultatem fallacem, errorive obnoxiam, quam ab ipso habes, excuses, conjicis culpam in nihilum, cujus tibi ideam quandam observari dicis, ex quo te ais participare, inter quod, & Deum te medium assumis. Ac pulchra quidem ratiocinatio: sed ut prætereàm explicari non posse quomodo habeatur, aut qualis sit nihili idea, quomodo participemus ex nihilo, & alia; observo solùm, ex distinctione hac non tolli, quin Deus potuerit dare homini facultatem judicandi erroris immunem. Nam quamvis non dedisset infinitam, ejusmodi tamen dare poterat, quæ errori non assentiretur, adeo ut, quæ nôsset quidem, ea clarè perciperet, quæ non nôsset, non pronunciaret esse hujusmodi, potius quàm alia. Id tibi objiciens, *non mirandum censes, si aliqua à Deo fiant, quorum rationem non intelligas*. Et id quidem rectè, sed mirandum tamen, esse in te ideam veram, quæ repræsentet Deum omniscium, omnipotentem, omnino bonum, & videre te nihilominus aliqua ejus opera non omnino absoluta: adeò ut, cùm saltem potuerit perfectiora condere, neque tamen condiderit: argumento esse videatur, quòd aut nescierit, aut non potuerit, aut noluerit: ac saltem in eo imperfectus fuerit, quod si sciens, & potens noluerit, posthabuerit perfectionem imperfectioni.

Quod autem à *Phisica consideratione rejicis usum causarum finalium*, alia fortassis occasione potuisses rectè facere: at de Deo cum agitur, verendum profectò, ne præcipuum argumentum rejicias,

rejicias, quo divina sapientia, providentia, potentia, atque adeo existentia lumine naturæ stabiliri potest. Quippe ut mundum universum, ut cœlum & alias ejus præcipuas partes prætereram, undènam, aut quomodo melius argumentari valeas, quàm ex usu partium in plantis, in animalibus, in hominibus, in te ipso (aut corpore tuo) quæ similitudinem Dei geris. Videmus profectò magnos quosque viros ex speculatione anatomicâ corporis humani non assurgere modo ad Dei notitiam, sed hymnum quoque ipsi canere, quod omnes partes ita conformaverit, collocaveritque ad usus, ut sit omnino propter solertiam, atque providentiam incomparabilem commendandus.

Dices Physicas esse causas hujusmodi formæ, ac situs, quæ investigari debeant, ineptosque esse, qui ad finem, potius quàm ad agens, aut materiam recurrant. Sed cùm nemo mortalium possit intelligere, necdum explicare, quod agens formet, collocetque eo, quo observamus modo valvulas illas, quæ ad vasorum orificia in sinubus cordis constitutæ sunt; cujus conditionis, aut unde mutuetur materiam, ex quâ illas elaborat: quomodo sese ad agendum applicet: quibus utatur organis, aut quomodo illa usurpet: quid opus illi, ut eâ temperie, consistentia, cohærentia, flexilitate, magnitudine, figurâ, situ illas perficiat. Cum, inquam, nemo Physicorum hæc, & alia perspicere declarareque valeat; quid est, cur non saltem miretur præstantissimum illum usum, & ineffabilem providentiam, quæ tam apposité ad illum taleis valvulas concinnavit? Cur non laudetur, si exinde primam quandam causam necessario admittendam agnoscat, quæ ista, cæteraque omnia sapientissimè, & ad suos fines consonantissimè disposuerit?

Dicis *temeritatem esse investigare fines Dei?* Sed cum id possit esse verum, si intelligantur fines quos ipse Deus occultos voluit, aut investigari prohibuit: non profectò tamen, si illi, quos quasi in propatulo posuit, quique non multo labore innotescunt, ac sunt aliunde hujusmodi, ut laus magna ad ipsum Deum, tanquam authorem referatur.

Dices fortè ideam Dei, quæ est in unoquoque, sufficere ad ha-

habendum veram, germanamque de Deo, ejusque providentiâ notitiam: absque eo quod aut ad fines rerum, aut ad aliud quid omninò respiciat. Verùm non sunt omnes ea fœlicitate, quâ tu, ut ideam illam tam perfectam à nativitate obtineant, vel tantà claritate objectam contueantur. Quamobrem quibus Deus non dedit tantam hanc perspicaciam, invidendum non est, quod ex inspectione operum cognoscere, glorificareque opificem possint. Ne memorem id non obstare, quo minus idea illa uti liceat, quæ etiam videtur omninò ex cognitione rerum ita perfici, ut tu, si verum dicere velis, huic cognitioni non prorsus parum, ne omnia penè dicam, debeas. Quæso te enim quousque tandem progressuram te fuisse putas, si ex quo es infusa in corpus, mansisses huc usque in eo clausis oculis, obturatis auribus, & nullo denique sensu externo hanc rerum universitatem, & quicquid extra est percepisses: totaque interea meditando apud te, volvendoque & revolvendo cogitationes, ævum trivisses? Dic bonâ fide, & describe, quam ideam tui, Deique te existimas fuisse habituram.

2. Solutionem deinde affers, *quod creatura visa imperfecta considerari debeat non ut totum quid, sed tanquàm universi pars, quâ ratione perfecta erit.* Et laudanda sanè distinctio: sed hîc non agimus de imperfectione partis, ut pars est, & cum integritate totius confertur; sed ut in se totum quid est, munusque speciale exercet: quod cum ad universum retuleris, difficultas semper restabit, annon revera universum futurum fuisset perfectius, si omnes ejus partes perfectæ exstitissent, quàm nunc sint, partibus plerisque imperfectis existentibus. Sic enim illa respublica est futura perfectior, in quâ cives omnes boni fuerint, quàm alia, in quâ plerique, aut aliqui mali.

Quare & cùm postmodum dicis, *majorem quodammodo esse universitatis rerum perfectionem, quod partes aliquæ illius sint errori obnoxiæ, quàm si omnes similes essent;* perinde est, ac si dicas majorem quodammodo esse Reipublicæ perfectionem, quod aliqui cives mali sint, quàm quod omnes boni. Ex quo fit, ut quemadmodum videtur planè esse debere pro optimi Principis voto, habere omnes cives bonos: ita videatur esse debuisse pro in-

stituto Authoris universi, partes ejus omnes creari, esseque erroris immunes. Et quamvis possis dicere perfectionem earum, quæ sunt immunes, apparere majorem ex oppositione earum, quæ sunt obnoxiæ: illud tamen est per accidens solum: quemadmodum virtus bonorum, quamvis eluceat quodammodo ex oppositione eorum, qui vitiosi sunt, elucet solum ex accidenti. Adeò ut quemadmodum desiderandum non est, ut aliqui cives mali sint, quo boni fiant illustriores: ita neque videatur fuisse committendum, ut aliquæ universi partes forent errori obnoxiæ, quo clarerent magis, quæ forent immunes.

Dicis *non habere te jus conquerendi, quòd Deus te eam in mundo sustinere personam voluerit, quæ non esset omnium præcipua, & maximè perfecta*: sed hoc non tollit dubium, cur satis illi non fuerit sustinendam dare personam, quæ ex perfectis minima esset: & non etiam tibi dare imperfectam. Nam & quamvis principi vitio non vertatur, quod non omnes cives ad sublimia munera vocet, sed aliquos habeat in mediis, aliquos in infimis, verteretur tamen, si non aliquot modo destinaret operibus vilissimis, sed aliquos etiam destinaret pravis.

Dicis *te non posse rationem afferre, quâ probes Deum tibi majorem cognoscendi facultatem, quàm dederit, dare debuisse: atque quantumvis peritum artificem esse intelligas, non ideò tamen putare te illum in singulis operibus omnes perfectiones ponere debuisse, quas in aliquibus potest ponere.* Verum viget semper quod modo dicebam: videsque non tam difficultatem esse, cur Deus tibi facultatem cognoscendi majorem non dederit, quam cur dederit errantem: neque controverti cur artifex summus perfectiones omnes dare nolit omnibus operibus: sed cur etiam aliquibus tribuere velit imperfectiones.

Dicis: *tametsi non valeas ab erroribus abstinere ex evidenti perceptione rerum; posse tamen ex instituto, quo firmiter tibi proponas nulli rei assentiri, quam evidenter non perceperis.* Sed utcumque possis eâ semper attentione esse; nonne semper est imperfectio, ea, quæ dijudicare est opus, non percipere evidenter, ac errandi periculo esse perpetuo obnoxium?

Dicis *errorem inesse in ipsa operatione, quatenus à te procedit, & privatio*

privatio quædam est; non in facultate, quam à Deo accepisti, neque etiam in operatione, quatenus ab illo dependet. Sed, non sit error in facultate à Deo accepta proximè; est tamen remotè, quatenus cùm eâ imperfectione creata est, ut errare possit. Quare *non est quidem*, ut ajas, *quod conquerare de Deo, qui re verâ tibi nihil debuit, & tamen illa bona tribuit, ob quæ debes illi gratias agere*: sed est semper quod admiremur, cur perfectiora non dederit, si scivit quidem, si potuit, si livore ductus non fuit.

Addis, *neque esse cur conquerare, quòd tecum concurrat ad errandi actum: cùm actus omnes sint veri, & boni, quatenus à Deo dependent, majorque quodammodo perfectio in te sit, elicere illos posse, quàm non posse: & privatio, in quâ sola falsitatis, & culpæ est ratio formalis, concursu Dei nullo indigeat, quia neque sit res, neque ad eum relata.* Verùm cùm sit illa subtilis distinctio, non tamen planè satis facit. Siquidem non concurrat Deus ad privationem, quæ est in actu, falsitasque & error est; concurrit tamen ad actum, ad quem si non concurreret, privatio non esset; & aliunde ipse est Author potentiæ, quæ fallitur, aut errat, atque adeò, ut ita dicam impotentis potentiæ: sicque defectus, qui est in actu, non tam ad illam, quæ impotens est, quàm ad Authorem, qui impotentem, fecit, nec potentem, potentioremve, cùm possit, voluit facere, videtur esse referendus. Certe ut fabro non vertitur vitio, quod aperiendo scriniolo prægrandem clavim non elaboret, sed quod pusillam fabricatus, formam aperiendo aut inhabilem, aut difficilem tribuat: ita non est quidem culpa in Deo, quòd facultatem judicatricem tribuens homuncioni, non tantam illi dederit, quantam rebus vel omnibus, vel plurimis, vel maximis suffecturam arbitraretur: sed permirum est, cur ad pauca illa, quæ dijudicari ab homine voluit, imparem implicitam, incertamque tribuerit.

3. Requiris proinde *quænam sit in te falsitatis, vel erroris causa.* Ac primùm quidem hic non disputo, cur *intellectum voces solam facultatem noscendi ideas*, seu res ipsas simpliciter, & absque ullâ affirmatione, aut negatione apprehendendi: *voluntatem verò, ac liberum arbitrium voces facultatem judicandi*, cujus sit affirmare, aut negare, essentiri, aut dissentire. Propono

 solum,

ſolum, quare voluntas, libertaſve arbitrii limitibus nullis circumſcribatur per te, circumſcribatur intellectus? Sanè enim videntur hæ duæ facultates æquè latè patere, & non intellectus ſaltem minùs, quàm voluntas, cùm in nullam rem voluntas feratur, quàm intellectus non prævideris.

Dixi *non ſaltem minùs*: Quippe videtur intellectus etiam latius, quàm voluntas patere; ſiquidem non modò voluntas, ſive arbitrium, judicium, & conſequenter electio, perſequutio, fuga, de nulla re eſt, quam non apprehenderimus, ſeu cujus idea percepta, & propoſita ab intellectu non fuerit: ſed etiam multa obſcurè intelligimus, de quibus nullum judicium, perſequutio, aut fuga eſt: & facultas judicandi ita ſæpe eſt anceps, ut paribus rationum momentis, nulliſve exiſtentibus, nullum ſequatur judicium, cùm intellectus interim apprehendat ea, quæ remanent injudicata.

Quod porrò dicis *te poſſe ſemper majora, majoraque intelligere, ac nominatim facultatem ipſam intellectus, cujus ideam etiam infinitam formare valeas*: hoc ipſum arguit intellectum non eſſe magis limitatum: quàm voluntatem; quando ſeſe extendere ad uſque objectum infinitum poteſt. Quod verò agnoſcis *voluntatem tuam exæquari voluntati divinæ, non extenſivè quidem, ſed formaliter*: vide quorſum idem non poſſit de intellectu quoque dici, ubi formalem intellectus, non ſecus atque voluntatis notionem definiveris. Sed paucis, dic nobis, ad quid ſe voluntas extendere poſſit, quod intellectum effugiat? Non videtur proinde *error ex eo naſci, ut aſſeris, quòd voluntas latiùs, quàm intellectus pateat, & ſeſe ad illa judicanda extendat, quæ intellectus non percipit*: ſed ex eo, quod cùm æquè latè pateant, intellectus aliquid percipit non benè, & voluntas judicat non benè.

Quare neque eſt *cur voluntatem ultra fines intellectus* promoveas; cùm neque judicet de rebus, quas intellectus non percipit, & pravè ſolum judicet, quod intellectus pravè percipiat. Quod *exemplum de reipſa* adfers circa ratiocinium à te factum de rerum exiſtentia; procedit quidem rectè, quantum ad judicium de tui exiſtentia ſpectat; ſed quantum ſpectat ad alia, videtur non rectè aſſumptum: Cum quicquid dicas, vel potius ludas, reverâ non

non dubites; sed omnino judices esse aliquid præter te, & à te distinctum; quippe aliquid præter te, & à te distinctum præintelligens. Quod supponis *nullam rationem occurrere, quæ unum persuadeat, magis quàm aliud*, supponere potes, at simul debes supponere, nullum sequutu um judicium, sed voluntatem semper fore indifferentem, neque se ad judicandum determinaturam, quousque intellectui major aliqua verisimilitudo ex una parte, quàm ex alia occurrerit. Quod proinde dicis *hanc indifferentiam ita extendi ad ea, quæ non satis perspicuè cognoscuntur, ut quantumvis probabiles conjecturæ te in unam partem trahant, sola cognitio, quod sint conjecturæ, te impellere ad contrariam assensionem possit:* id nullo modo videtur verum. Quippe cognitio illa, quod sint solum conjecturæ, faciet quidem ut judicium de ea parte, in quam te trahunt, cùm aliqua formidine & hæsitatione feras: sed numquam faciet, ut judicium feras de parte contraria: nisi postquàm occurrerint conjecturæ non modò æquè probabiles, verùm etiam probabiliores. Quod subdis *te id fuisse expertam his diebus, cùm falsa esse supposuisti, quæ maximè vera esse credideras:* memento id tibi non fuisse concessum: neque enim revera sensisse, aut persuasisse tibi potes, non vidisse te solem, terram, homines, alia: non audiisse sonos, non ambulâsse, non comedisse, non scripsisse, non loquutum fuisse (usum scilicet corpore, organisve ejus) non alia.

Denique ergo *forma erroris* non tam videtur consistere *in non recto usu liberi arbitrii*, sicut asseris, quàm in dissonantia judicii à re judicata: & ex eo quidem orta, quòd intellectus illam rem secùs, quàm sese habeat, apprehendat. Quare & non tam videtur esse culpa arbitrii, quod non rectè judicet, quàm intellectus, quòd non rectè demonstret. Quippe ea videtur arbitrii ab intellectu dependentia, ut si intellectus quidem aliquid clarè percipiat, videaturve percipere, arbitrium ferat judicium ratum, atq; determinatum, seu id reipsa verum sit, seu verum esse existimetur. Sin autem obscurè, tum Arbitrium ferat judicium dubium, ac formidolosum, & pro tempore tamen habitum verius, quàm oppositum; seu in reipsa veritas, seu falsitas subsit. Ex quo fit, ut non tam cavere possimus, ne erremus, quàm ne in errore perseveremus:

expendamuſque propria judicia non tam vim facientes arbitrio quàm applicantes intellectum ad clariorem notitiam, quàm judicium ſemper ſecuturum ſit.

4. Concludis, fructum exaggerando, quem ex hâc meditatione potes conſequi, ac *præſcribis quid ſit agendum, ut aſſequaris veritatem. Nempe aſſequuturum te dicis, ſi tantùm ad omnia, quæ perfectè intelligis, ſatis attendas: atque illa à reliquis, quæ confuſiùs & obſcuriùs apprehendis, ſecernas.*

Hoc porrò non modo eſt verum: ſed etiam hujuſmodi, ut tota præcedens meditatio, ſine quâ potuit intelligi, videatur fuiſſe ſupervacanea. Attende tamen, eximie vir, difficultatem non videri, an, ut non fallamur, debeamus, clarè, atque diſtinctè intelligere aliquid, ſed, Quâ arte, aut methodo diſcernere liceat, ita nos habere claram, diſtinctamque intelligentiam, ut ea vera ſit, nec fieri poſſit, ut fallamur. Quippe inito objecimus, nos non rarò falli, tametſi nobis videamur aliquid adeò clarè, diſtinctéque cognoſcere, ut nihil poſſit clarius, & diſtinctius. Tu quoque id tibi ipſe objeciſti, & exſpectamus tamen adhuc iſtam artem, ſeu methodum, cui præcipuè ſit incumbendum.

IN MEDITATIONEM V.

De Eſſentiâ rerum materialium; & iterùm de Deo, quòd exiſtat.

I.

Circa quintam, dicis primum te diſtinctè imaginari *quantitatem, hoc eſt extenſionem in longum, latum, & profundum; itemque numerum, figuram, ſitum, motum, durationem.* Ex his omnibus, quorum te ideas habere dicis, ſeligis figuram, & ex figuris Triangulum, de quo hæc habes, *etſi fortaſſis talis figura nullibi gentium extra cogitationem meam exiſtat, nec unquam extiterit: eſt tamen profectò determinata quædam ejus natura, quæ à me non effecta eſt, nec à mente meâ dependet, ut patet ex eo, quod demonſtrari poſſint variæ proprietates de iſto Triangulo, nempe, quod ejus tres anguli ſint æquales duobus rectis: quòd maximo ejus angulo maximum latus ſubtendatur: & ſimiles, quas velim, nolim, clarè nunc agnoſco:*

gnoſco: etiam ſi de iis nullo modo antè cogitaverim, cùm Triangulum imaginatus ſum, nec proinde à me fuerint effictæ. Et tantum habes de eſſentiâ rerum materialium: nam quæ paucula ſubjicis, eodem pertinent. Ac hærere quidem hîc nolo: inſinuo ſolum durum videri ſtatuere *aliquam naturam immutabilem, & æternam præter Deum termaximum.*

Dices te proferre nihil aliud, quàm quod in Scholis efferunt, naturas, ſeu eſſentias rerum eſſe æternas, fierique de ipſis propoſitiones ſempiternæ veritatis. Sed hoc durum perinde eſt, & capi aliunde non poteſt, eſſe naturam humanam, cùm nullus eſt homo: aut dici roſam eſſe florem, cùm ne roſa quidem eſt.

Dicunt aliud eſſe loqui de eſſentiâ, aliud de exiſtentiâ rerum, & non eſſe quidem ab æterno exiſtentiam rerum, ſed eſſe tamen eſſentiam. Verùm, cum præcipuum, quod eſt in rebus, ſit eſſentia, ecquidnam magni Deus facit, quando producit exiſtentiam? Videlicet non amplius facit quàm dum Sartor veſte induit hominem. Quanquam quî defendent eſſentiam hominis, quæ eſt in Platone, eſſe æternam, & independentem à Deo? Vt univerſalis eſt, inquient? At in Platone, nihil eſt, niſi ſingulare? & ſolet quidem intellectus ex viſis Platonis, Socratis, ac cæterorum hominun conſimilibus naturis abſtrahere quendam conceptum communem, in quo omnes conveniant, & qui proinde cenſeri poſſit univerſalis natura, eſſentiave hominis, quatenus omni homini intelligitur convenire: At univerſalem fuiſſe, antequàm Plato, & cæteri eſſent, & intellectus abſtraheret, explicari ſanè non poteſt.

Dices, numquid homine etiam non exiſtente, atque idcirco ab æterno, vera propoſitio hæc eſt, homo eſt animal? Sed videtur planè non eſſe, niſi eo ſenſu, quod quandocumque fuerit homo, futurus ſit animal. Certè enim licet diſcrimen videatur inter duas illas propoſitiones homo eſt, & homo eſt animal, quod priore exiſtentiâ diſertè magis ſignificetur, & poſteriore eſſentiâ: attamen neque ab illâ eſſentiâ excluditur, neque ab iſtâ exiſtentiâ: ſed cum dicitur, homo eſt, intelligitur homo animal: & cum dicitur homo eſt animal, intelligitur homo, dum exiſtit. Præterea autem cum hæc propoſitio, homo eſt animal, non ſit ma-

majoris necessitatis, quàm ista, Plato est homo, fore igitur etiam istam sempiternæ veritatis, & singularem essentiam Platonis non fore minus independentem à Deo, quàm universalem hominis: & alia similia, quæ prosequi piget. Et addo tamen, cùm dicitur, hominem esse talis naturæ, ut esse non possit, quin sit animal: non esse propterea imaginandum talem naturam esse aliquid, aut alicubi præter intellectum: sed sensum solummodò esse, ad hoc ut aliquid sit homo, debere ipsum simile esse cæteris iis rebus, quibus propter similitudinem mutuam eadem hominis denominatio tributa est: similitudinem, inquam, naturarum singularium, ex quâ intellectus accepit ansam efformandi conceptum seu ideam, formamve naturæ communis, à quâ dissidere non debeat quicquid homo futurum est.

Hinc eadem de tuo Triangulo, illiusve natura dico. Nam Triangulus quidem mentalis est veluti regula, quâ explores an aliquid mereatur dici Triangulum: at non est propterea dicendum talem Triangulum esse reale quid, veramque naturam præter intellectum, qui solus, visis triangulis materialibus, illam perinde, ac dictum est de naturâ humanâ, formavit, & communem fecit.

Unde neque est existimandum proprietates demonstratas de Triangulis materialibus, idcirco ipsis convenire, quod illas mutuentur ab ideali Triangulo: cùm ipsi potius in se habeant, nisi quatenus intellectus ex ipsis inspectis, easdem illi tribuit, rediturus posteà inter demonstrandum: Eodem modo, quo proprietates naturæ humanæ non sunt in Platone, & Socrate, quasi ipsi illas à naturâ universali acceperint, cum potius natura universalis ideò habeat, quod intellectus ipsi eas tribuit, postquam in Platone, Socrate, & cæteris animadvertit, redditurus illis deinceps, cum ratiocinatione opus fuerit.

Notum est enim intellectum ex visis Platone, Socrate, & aliis, omnibus rationalibus, collegisse hanc universalem propositionem, omnis homo est rationalis: ac deinde cum vult probare Platonem rationalem esse, illam pro principio in Syllogismum inducere. Et dicis, Tu quidem, ô Mens, *habere te Trianguli ideam, habituramque illam fuisse, tametsi nullam unquam in* cor-

corporibus triangularem figuram vidisses: quemadmodum habes aliarum figurarum complurium, quæ tibi in sensus nunquam incurrerunt.

Verùm, si, ut supra dicebam, sic fuisses hactenus orbata omnibus sensuum functionibus ut nunquam neque vidisses, neque tetigisses varias superficies, sive extrema corporum, putas ideam Trianguli, alteriusve figuræ habere, aut efformare in te potuisses? *Habes jam complures in te, quæ in te illapsæ per sensus non sint?* Sed nimirum facilè habes, quia ex iis, quæ illapsæ sunt, ipsas effingis, formasque varias, modis superius expositis.

Dicendum hic prætereà foret de falsâ illâ Trianguli naturâ, quæ supponitur constare ex lineis, quæ latitudine careant, continere aream, quæ profunditate; terminari ad tria puncta, quæ omnibus partibus: attamen nimium evagaremur.

2. Aggrederis consequenter demonstrare Dei existentiam, visque argumenti est in illis verbis, *Attendenti fit manifestum, non magis posse existentiam ab essentiâ Dei separari, quàm ab essentiâ Trianguli magnitudinem trium ejus angulorum æqualium duobus rectis: sive ab ideâ montis ideam vallis: adeò ut non magis repugnet Deum cogitari (hoc est ens summè perfectum) cui desit existentia (hoc est, cui desit aliqua perfectio) quàm cogitare montem, cui desit vallis.* Enimverò attendendum est, videri tuam hujusmodi comparationem non satis justam.

Nam ritè quidem comparas essentiam cum essentiâ: verùm non comparas deinde aut existentiam cum existentiâ, aut proprietatem cum proprietate, sed existentiam cum proprietate. Hinc vel dicendum fuisse videtur, non posse magis separari omnipotentiam, verbi causâ à Dei essentiâ, quàm ab essentiâ Trianguli illam magnitudinis angulorum æqualitatem: vel certe, non posse magis separari Dei existentiam ab ejus essentiâ, quàm ab essentiâ Trianguli ejus existentiam. Sic enim benè processisset utravis comparatio, & non modò prior fuisset concessa, verùm etiam posterior; quanquam non propterea evicisses Deum necessariò existere, quia neque Triangulus necessariò existit, tametsi illius essentia, existentiaque separari reipsâ non valeant, quantumcúmq; mente separentur, sive seorsim cogitentur: ut cogitari etiam essentia, existentiáque divina possunt.

Deinde, attendendum est te collocare existentiam inter divinas perfectiones: & non collocare tamen inter perfectiones Trianguli, aut montis: cùm perinde tamen, & suo cujusque modo perfectio dici valeat. Sed nimirum, neque in Deo, neque in ullâ aliâ re existentia perfectio est: sed id, sine quo non sunt perfectiones.

Siquidem id, quod non existit, neque perfectionem neque imperfectionem habet: & quod existit, pluresque perfectiones habet, non habet existentiam, ut perfectionem singularem, unamque ex eo numero: sed ut illud, quo tam ipsum quàm perfectiones existentes sunt, & sine quo nec ipsum habere, nec perfectiones haberi dicuntur. Hinc neque existentia, perfectionum instar, existere in re dicitur, neque, si res careat existentia, tam imperfecta (sive privata perfectione) dicitur quàm nulla.

Quamobrem, ut enumerando perfectiones Trianguli non recenses existentiam, neque proinde concludis existere Triangulum: ita enumerando perfectiones Dei non debuisti in illis ponere existentiam, ut concluderes Deum existere, nisi principium petere velles.

Dicis *in aliis omnibus rebus distingui existentiam ab essentiâ, non verò in Deo*. Sed quomodo quæso existentia Platonis, & essentia Platonis distinguuntur inter se nisi cogitatione duntaxat? Fac enim Platonem non amplius existere, ubi-nam erit ejus essentia? Nonne porrò in Deo pari modo essentia, & existentia cogitatione distinguuntur?

Objicis tibi ipse, *Fortè, ut cogitando montem cum valle, aut equum alatum, non sequitur propterea aut montem, aut talem equum existere: ita ex eo, quod cogites Deum ut existentem, non sequi illum existere*: ac tum latere sophisma arguis. Verùm non fuit difficile solvere sophisma, quod ipse finxisti, assumendo præsertim id, quod tam manifeste repugnat, Deum existentem non existere, neque perinde assumendo hominem, aut equum.

At si accepisses ut montem cum valle, & equum cum alis, ita Deum cum scientia, potentia, attributisve aliis, tum difficultas processisset, explicandumque tibi incubuisset, quî fieri possit, ut Mons

Mons declivis, aut equus alatus cogitari valeat, absque eo quod existat: Deus sciens, & potens cogitari absque eo, quod existat non valeat.

Dicis *liberum non esse cogitare Deum absque existentia, hoc est ens summè perfectum absque summa perfectione; ut liberum est equum cum alis, vel sine alis imaginari.* Sed nihil addendum, nisi quod, ut liberum est cogitare equum non habentem alas, non cogitata existentia, quæ si advenerit, perfectio, per te, in eo fuerit; ita liberum est cogitare Deum habentem scientiam, potentiam, & perfectiones cæteras, non cogitata existentia, quam si habuerit, tum consummatæ sit perfectionis. Quare ut ex eo quod equus cogitatus perfectionem alarum habens, non propterea colligitur habere existentiam, perfectionum, per te, præcipuam; ita neque ex eo, quod Deus cogitatur habens scientiam, perfectionesque cæteras, colligitur propterea ejus existentia, sed ea demum probanda est. Et quamvis dicas *tam existentiam, quàm perfectiones cæteras in idea entis summè perfecti comprehendi*, id dicis, quod probandum est, & conclusionem pro principio assumis. Nam etiam alioquin dicerem in ideâ Pegasi perfecti contineri, non tantùm perfectionem illam, quod habeat alas; sed etiam illam, quod existat. Ut enim Deus cogitatur perfectus in omni genere perfectionis; ita Pegasus cogitatur perfectus in suo genere; nihilque hîc posse instari videtur, quod, proportione servatâ, usurpari utrimque non valeat.

Dicis, *ut cogitando Triangulum non est necesse cogitare, quod treis angulos habeat pareis duobus rectis, licet id minùs verum non sit, ut attendenti posteà patet; ita posse quidem cogitari alias Dei perfectiones, non cogitata existentiâ, sed illam non esse propterea minus veram, cum attenditur perfectionem esse.* Attamen vides quid dici possit. Nempe ut illa proprietas attenditur posteà esse in Triangulo, quia demonstratione probatur; ita, ut existentia attendatur esse in Deo, demonstratione probandam esse: Secus profectò quidlibet in quolibet esse facilè evincam.

Dicis *te attribuentem Deo omnes perfectiones, non perinde facere, ac si putes omnes quadrilateras figuras circulo inscribi: quoniam ut heic falleris, quia deprehendis posteà Rhombum non inscribi: non*

ita illic falleris, quia posteà existentiam Deo convenire deprehendis. Sed perinde prorsus facere videris, aut si non facis, necesse est, ut ostendas Deo non repugnare existentiam, quemadmodum, ostenditur repugnare Rhombo circulo inscribi. Cætera prætereo, quæ vel non explicas, vel non probas, vel ex jam allatis solvuntur, ut; *Nihil posse excogitari, ad cujus essentiam existentia pertineat, præter solum Deum: non posse duos, aut plureis ejusmodi Deos intelligi: talem Deum ab æterno exstitisse, & in æternum esse mansurum: percipere te multa alia in Deo, quibus nihil possit detrahi, nec mutari: oportere ista propiùs inspici, ac diligentiùs investigari, ut detegantur, certaque habeantur, &c.*

3. Declaras postremò *omnis scientiæ certitudinem, & veritatem ab unâ veri Dei cognitione ita pendere, ut hâc non habitâ, nulla certitudo, aut scientia vera haberi possit.* Exemplum adfers. *Cùm enim,* inquis, *naturam Trianguli considero, evidentissimè quidem mihi, utpote Geometriæ principiis imbuto apparet ejus tres angulos æqualeis esse duobus rectis: nec possum non credere id verum esse, quandiù ad ejus demonstrationem attendo. Sed statim atque mentis aciem ab illa deflexi, quantumvis adhuc recorder me illam clarissimè perspexisse, facilè tamen potest accidere, ut dubitem an sit vera: siquidem Deum ignorem. Possem enim mihi persuadere, me talem à naturâ factum esse, ut interdum in iis faller, quæ me puto quàm evidentissimè percipere: cùm præsertim meminerim me multa pro veris, & certis habuisse, quæ postmodum aliis rationibus adductus, falsa esse judicavi. Postquàm verò percepi Deum esse: quia simul intellexi cætera omnia ab eo pendere, illumque non esse fallacem, atque inde collegi illa omnia, quæ clarè, & distinctè percipio, necessariò esse vera: etiam si non attendam ampliùs ad rationes, propter quas istud verum esse judicavi: modò tamen recorder me clarè, & distinctè percepisse, nulla ratio contraria afferri potest, quæ me ad dubitandum impellat: sed veram, & certam de hoc habeo scientiam. Neque de hoc tantum: sed & de reliquis omnibus, quæ memini me aliquando demonstrasse, ut de Geometricis & similibus.*

Ad ista porrò, vir eximie, cùm admittam te seriò loqui, nihil aliud licet dicere, nisi quod videris ægrè à quoquam fidem impetraturus. Te, ante id tempus quo superiora de Deo es ra-
ti-

tiocinatus, minùs fuiſſe certum illarum Geometricarum demonſtrationum, quàm poſt modum fueris. Profectò enim eæ demonſtrationes ejus evidentiæ, ac certitudinis videntur, ut per ſe aſſenſum extorqueant, & ſemel perceptæ intellectum amplius hærere non ſinant: adeò ut etiam pravo illi Genio tam facilè ſit laqueum mandaturus, ac dum (tametſi Deo nondum cognito) tam animosè aſſeverâſti non poſſe tibi imponi circa illam propoſitionèm, illationemve, *ego cogito: itaque exiſto*. Quin-etiam quantumvis ſit verum, mi nihil verius, Deum exiſtere, eſſe illum omnium Authorem, non eſſe fallacem: Quia tamen hæc eſſe videntur minus evidentia, quàm demonſtrationes illæ Geometricæ, vel eo argumento, quòd Dei exiſtentiam, Rerum creationem, & alia de Deo multi controvertant, has demonſtrationes nemo inficietur, ecquis eſt, quem perſuadeas iſtas ab illis evidentiam certitudinemque mutuari? Et quis capiat Diagoram, Theodorum, aut ſi qui ſimiles ſunt athei, certos omnino reddi non poſſe hujuſmodi demonſtrationum? Et quotuſquiſque credentium eſt, quem ſi rogaris, cur certus ſit in Triangulo quadratum baſeos æquale eſſe quadratis crurum, reſponſurus ſit, quia ſcio Deum eſſe, & Deum non poſſe fallere, & ipſum eſſe tam hujus rei, quàm aliorum omnium Authorem: & non reſpondeat potius, quoniam illud ſcio, ac perſuadeor indubitata demonſtratione? Quanto magis id reſponderent Pythagoras, Plato, Archimedes, Euclides, cæteri Mathematici, quorum nemo eſſe videtur, qui de Deo cogitet, ut demonſtrationum certiſſimus fiat. Quanquam, quia fortè non de aliis, ſed de te ipſo ſolo ſpondebis, idque aliunde pium eſt: non eſt perfectò quare contendam.

IN MEDITATIONEM VI.

De rerum materialium Exiſtentiâ, & reali mentis à corpore Diſtinctione.

I.

Circa ſextam, id non moror, quod initio dicis *Res materiales ut ſunt objectum puræ Matheſeos poſſe exiſtere*: cùm tamen res materiales ſint objectum mixtæ, non puræ matheſeos

 theſeos

theseos; & objectum puræ matheseos, ut punctum, linea, superficies, constantiaque ex iis indivisibilia, indivisibiliterque se habentia existere reipsa non possint: In eo solum hæreo, quod heic iterum *imaginationem ab intellectione* distinguis. Quippe, ô Mens, hæ duæ videntur unius, ejusdemque facultatis actiones, ut supra insinuavimus; &, si quid sit discriminis, id non videtur amplius esse, quàm secundum magis, & minùs; & vide ut illa inde jam probentur.

Dixisti suprà *imaginari nihil esse aliud, quàm contemplari figuram, imaginemve rei corporeæ:* Heic verò non abnuis *intelligere esse contemplari Trigonum, Pentagonum, Chiliogonum, Myriogonum*, & hujusmodi cætera, quæ figuræ sunt rerum corporearum. Et discrimen quidem jam statuis, quod *imaginatio sit cum quâdam applicatione facultatis cognoscitivæ ad corpus: intellectio verò talem applicationem, seu contentionem non exigat.* Adeò ut, *cum simpliciter, & sine labore percipis Trigonum, ut figuram constantem tribus angulis, id intelligere te dicas. Et cum non sine aliquâ tui contentione figuram quasi præsentem habes, inspicis, exploras, distinctéque & sigillatim agnoscis, discernisque treis angulos, id te dicas imaginari.* Ac proinde, *cum percipias quidem absque labore Chiliogonum esse figuram mille angulorum: neque tamen applicando & contendendo teipsam discernere possis, & quasi præsenteis habere, sigillatimque discernere omneis illius angulos, sed te perinde confusè habeas, ac circa Miriogonum, aut quamcumque aliam hujuscemodi figurarum; idcirco censeas respectu Chiliogoni, aut Miriogoni Intellectionem esse, non Imaginationem.*

Veruntamen nihil sanè obstat, quin ut ad Trigonum, sic ad Chiliogonum quemadmodum intellectionem, ita imaginationem extendas. Nam & nonnihil contendis, ut figuram illam tam multorum angulorum aliquo modo imagineris: licet multitudo illa angulorum tanta sit, ut ipsam distinctè capere non possis: & aliunde percipis quidem voce Chiliogoni significari figuram mille angulorum, sed hæc est tantum vis nominis; nam non propterea in eâ figura *intelligis* magis mille angulos, quàm *imaginaris*.

Attendendum verò ut amittatur distinctio, & acquiratur confusio

confuſio per gradus. Tetragonum enim confuſiùs, quam Trigonum percipies, imaginaberiſve, aut intelliges: ſed diſtinctius, quàm Pentagonum. Tum hoc confuſius Tetragono, Hexagono diſtinctius, atque ita conſequenter, donec non habeas quid diſertè tibi proponas, &, quia jam diſertè capere non poſſis, contendere teipſam ut plurimum negligas.

Quamobrem, ſi vilis quidem imaginationem ſimul, & intellectionem vocare, quandiù figuram diſtinctè, & cum ſenſibili quâdam contentione cognoſcis: intellectionem verò ſolùm dum confuſè ſolùm, & cum nullâ, aut perexiguâ contentione ſpecularis, licebit profectò? at non erit propterea, cur pluſquàm unum genus internæ cognitionis adſtruas, cui accidentarium ſolummodò ſit, ut ſecundum magis, & minus diſtinctè, vel remiſſe figuram quampiam intuearis. Et certè cum Heptagonum, Octagonum, cæteraſque porrò figuras ad Chiliogonum, aut Myriogonum uſque percurrere voluerimus & ad majorem, minoremque diſtinctionem, vel remiſſionem, ſemper, continuôque attenderimus, dicere ne poterimus, ubinam, ſeu in quâ figurâ imaginatio deſinat, intellectio ſola remaneat? Niſi potius non apparebit ſeries tenorque uniuſmodi cognitionis, cujus continuo, inſenſibiliterque decreſcat diſtinctio, & contentio; creſcat confuſio, & remiſſio. Alias certè conſidera, ut intellectionem deprimas, imaginationem extollas. Quid enim aliud, quàm illi ludibrium, iſti commendationem quæris; dum illi negligentiam, & confuſionem tribuis, huic verò diligentiam, & perſpicuitatem adſcribis.

Aſſeris poſteà *vim imaginandi, prout à vi intelligendi diſtinguitur, ad tui eſſentiam non requiri*: quomodo id verò, ſi una, eademque vis ſit, cujus functiones differant ſecundum magis, & minus duntaxat.

Subjicis *mentem imaginando ſeſe convertere ad corpus; intelligendo, ad ſeipſam, ideamve, quam habet in ſe.* Quid ita verò, ſi non poteſt mens ſeſe ad ſeipſam, ideamve ullam convertere, quin ſimul ſeſe convertat ad aliquid corporeum, ideave corporea repræſentatum? Nam Trigonum quidem; Pentagonum, Chiliogonum, Myriogonum, cæteræque figuræ, earumve ideæ cor-

corporeæ omnino ſunt; neque poteſt mens ad illas, niſi ut corporeas, corporearumve inſtar intelligendo attendere. Quod ſpectat ad ideas rerum immaterialium creditarum, ut Dei, Angeli, animæ humanæ, ſeu mentis, conſtat etiam quaſcumque habemus de ipſis ideas, eſſe vel corporeas, vel quaſi corporeas, ex forma ſcilicet humana, & ex rebus aliis tenuiſſimis, ſimpliciſſimis, inſenſibiliſſimis, cujuſmodi ſunt aër, ætherve, deſumptas, ut ſupra quoque attigimus. Quod autem dicis conjicere te probaliter ſolùm aliquod corpus exiſtere: quia non potes dicere ſeriò, idcirco morandum non eſt.

2. Diſputas deinceps de Senſu, ac præclarè primùm enumerationem inſtituis eorum, quæ per ſenſus innotuerant, & credita vera à te fuerant, ſolâ judice, ac duce naturâ. Refers ſubinde experimenta, quæ habitam ſenſibus fidem ita labefactaverint, ut eò te adegerint, quò te receptam vidimus circa Meditationem primam.

Hoc porrò loco mens mihi non eſt de veritate ſenſuum intendere litem. Tametſi enim fallacia, falſitaſve ſit non in ſenſu qui merè paſſivè ſe habet, refertque ſolùm ea, quæ apparent, quæque talia ex ſuis cauſis apparere neceſſum eſt: ſed in judicio, ſive in mente, quæ circumſpectè ſatis non agit, neque advertit ea, quæ procul ſunt, ex hiſce, aliiſve cauſis apparere confuſiora minoraque ſeipſis, dum prope ſunt, & ita de cæteris: attamen ubicumqne fallacia ſit, negandum non eſt, quin aliqua ſit: ſolúmque difficultas eſt, ſic-ne ſemper ſit, ut nunquam de rei cujuſpiam ſenſibus perceptæ veritate conſtare poſſit.

Sanè verò nihil eſt neceſſe exempla obvia conquirere: Dico ſolùm ad ea, quæ profers, ſive potius objicis, conſtare omnino videri, cùm Turrim & prope ſpectamus, & contingimus, certos nos eſſe, quod ſit quadrata; qui remotiores habueramus anſam judicandi rotundam, vel certè dubitandi, quadratáne, an rotunda, an alterius figuræ eſſet.

Sic ſenſus ille doloris, qui apparet adhuc eſſe in pede, aut manu, poſtquam ea membra reſciſſa ſunt, fallere aliquando poteſt, in iis ſcilicet, quibus ſunt reſciſſa; idque ob ſpiritus ſenſorios aſſuetos in ipſa deferre, inque ipſis ſenſum exprimere:

attamen

attamen qui integri ſunt, tam certi ſunt ſe in pede, aut manu, quam compungi vident, dolorem ſentire, ut dubitare non valeant.

Sic cum vigilemus, ſomniemuſque per vices, donec vivimus, fallacia quidem per ſomnium eſt, quod eâ videri coram appareant, quæ coram non ſunt; attamen nec ſemper ſomniamus, nec, dum reverà vigilamus, dubitare poſſumus vigilemus ne, an ſomniemus potius.

Sic cum cogitare poſſimus nos eſſe naturæ fallaciis obnoxiæ, etiam in rebus veriſſimis viſis; nihilominus cogitamus etiam nos eſſe à naturâ veritatis capaces: & ut aliquando fallimur, ut non detecto ſophiſmate, vel baculo mediâ ex partein aquam immerſo; ita aliquando intelligimus verum, ut in Geometricâ demonſtratione, aut in baculo ex aquâ educto, adeò ut de neutrius veritate dubitare planè poſſimus. Et ut dubitare de cæteris liceat: ſaltem de eo dubitare non licet, quod res tales appareant; nec poteſt non eſſe veriſſimum tales apparere. Quod autem ratio multa diſſuadeat, ad quæ nos natura impellit, non tollit hoc ſaltem veritatem ejus, quod apparet, τ̃ φαινομένυ. Tametſi nihil eſt neceſſe heic diſquirere, Ratione ſenſus impulſui repugnet, eo duntaxat modo, quo dextera manus prolabentem lævam præ laſſitudine ſuſtentat, an vero quodam alio.

3. Accedis conſequentur ad inſtitutum, ſed levi quaſi velitatione. Pergis enim, *Nunc autem poſtquam incipio meipſum, meæque Authorem originis melius nôſſe, non quidem omnia, quæ habere videor, à ſenſibus puto eſſe temerè admittenda, ſed neque etiam omnia in dubium revocanda.* Benè hoc habet, quanquam & antea idem haud dubiè putaveras.

Sequitur, *Et primò, quoniam ſcio omnia, quæ clarè, & diſtinctè intelligo, talia à Deo fieri poſſe, qualia illa intelligo: ſatis eſt, quod poſſim unam rem abſque alterâ clarè & diſtinctè intelligere, ut certus ſim unam ab alterâ eſſe diverſam: quia poteſt ſaltem à Deo ſeorſim poni, & non refert à quâ potentiâ id fiat, ut diverſa exiſtimetur.* Ad hoc nihil aliud dicendum eſt, quàm probare te clarum ex obſcuro: ne cauſſer eſſe obſcuritatem in illatione aliquam. Ac

H non

non hæreo quidem in eo, quod probare prius oporteat existere Deum, & ad quæ potentia ejus se extendat, ad ostendendum facere eum posse quicquid tu potes intelligere: quæsierim solùm, non-ne tu clarè, distinctéque intelligis in Triangulo proprietatem illam, quod majora latera majoribus angulis subtendantur, separatim ab aliâ, quâ tres simul anguli habentur pares duobus rectis? Et admittis-ne propterea Deum ita posse illam proprietatem ab hac separare, & seorsim ponere, ut Triangulus istam, & non illam habeat, vel ista quoque præterea sit seorsim à Triangulo? Sed ne te heic remorer, quod hæc separatio parum ad rem faciat, subjicis, *Ac proinde ex hoc ipso, quòd sciam me existere, quòdque interim nihil planè aliud ad naturam, sive essentiam meam pertinere animadvertam, præter hoc solùm, quod sim res cogitans: rectè concludo meam essentiam in hoc uno consistere, quod sim res cogitans* Heic remorarer, sed vel repetere sufficit quæ circa meditationem secundam dicta sunt, vel exspectandum quid inferre velis.

Postremò enim, *Et quamvis*, inquis, *fortasse (vel potius, ut postmodum dicam pro certo) habeam corpus, quod mihi valde arcte conjunctum est: quia tamen ex unâ parte claram, & distinctam habeo ideam mei ipsius, quatenus sum tantum res cogitans, non extensa: & ex alia parte distinctam ideam corporis, quatenus est tantùm res extensa, non cogitans: certum est me à corpore meo revera esse distinctam, & absque illo posse existere.*

Videlicet huc properabas? Ergo quia cardo difficultatis heic potissimum vertitur, consistendum nonnihil est, ut pateat quî illum stabilias. Agitur heic primùm de distinctione inter te, & corpus: quod porrò corpus intelligis? Nempe hoc crassum ex membris constans, de quo sunt haud-dubie hæc verba, *habeo mihi conjunctum*: &, *certum est me à corpore meo esse distinctam*, &c.

Atqui, ô Mens, de hoc corpore non est difficultas. Esset quidem, si objicerem cùm plerisque Philosophis te esse ἐντελέχειαν perfectionem, actum, formam, speciem, & ut vulgari modo loquar, modum corporis quippe illi non magis te ab isto corpore distinctam separabilemque agnoscunt, quam figuram, mo-dum-

dum-ve alium: idque ſeu ſis anima tota ſeu ſis præterea etiam νοῦς δυνάμει, νοῦς παθητικὸς, intellectus poſſibilis, ſeu paſſibilis, ut loquuntur. Sed agere placet tecum liberalius, te nimirum conſiderando ut νοῦν ποιητικὸν intellectum agentem, imo & χωριστὸν ſperabilem: tametſi alia, quâ illi, ratione.

Cum illi enim ſtatuerent omnibus hominibus (niſi potius rebus) communem, præſtantemque intellectui poſſibili, ut intelligat, eadem prorſus ratione, ac neceſſitate, quâ lux oculo, ut videat (unde ſolari lumini comparare ſoliti erant ſpectareque proinde ipſum, ut advenientem extrinſecus) ipſe te potius conſidero (nam & tu quoque id bene vis) ut intellectum quendam ſpecialem, qui domineris in corpore.

Repeto autem difficultatem non eſſe, ſis-ne ſeparabilis, an non ab hoc corpore (unde & paulò antè innuebam non fuiſſe neceſſarium incurrere ad Dei potentiam, quâ illa ſint ſeparabilia, quæ ſeparatim intelligis) ſed de corpore, quod ipſamet ſis: quaſi poſſis ipſa eſſe tenuë corpus, intra craſſum iſtud diffuſum, aut in ejus parte ſedem obtinens. Cæterum nondum feciſti fidem eſſe te aliquid purè incroporeum: Et cùm in ſecundâ Meditatione enuntiâſſes te eſſe non ventum, non ignem, non vaporem, non halitum, admonita profectò es, id ſine probatione fuiſſe enunciatum.

Dicebas te de iſtis rebus illeic loci non diſputare: at deinceps non diſputaſti, neque ullâ ratione probâſti non eſſe te corpus hujuſcemodi. Spes erat, ut heic id præſtares: &, ſi quid tamen diſputas, ſi quid probas, diſputas, & probas te non eſſe craſſum corpus hoc, de quo, ut jam dixi, non eſt difficultas.

4. *At*, inquis, *habeo ex unâ parte claram, & diſtinctam ideam mei ipſius, quatenus ſum tantùm res cogitans, non extenſa: & ex aliâ parte diſtinctam ideam corporis, quatenus eſt tantum res extenſa, non cogitans.* Enimverò, quod ſpectat primùm ad ideam corporis, non videtur multum de eâ laborandum. Nam ſi id quidem pronunciares de ideâ corporis universè, repetendum eſſet, quod objecimus probandum eſſe tibi repugnare naturæ corporeæ, ut ſit cogitationis capax: ſicque principium peteretur,

 cùm

cùm quæstio de te instituta sit, an tenuë nempe corpus non sis, quasi cogitare corpori repugnet.

Verùm, quia id pronuncias, & agis certè solùm, de crasso isto corpore, à quo te esse distinctam, & separabilem contendis; ideò non tam inficior, quin habeas ipsius ideam, quàm te habere posse inficior, si inextensa quidem res sis. Quæso te enim quomodo existimes in te subjecto inextenso recipi posse speciem, ideamve corporis quod extensum est? Seu enim talis species procedit ex corpore, illa haud dubiè corporea est, habetque partes extra partes, atque adeò extensa est: Seu aliunde impressa est, quia necessarium semper est, ut repræsentet corpus extensum, oportet adhuc, ut habeat partes & perinde extensa sit. Alioquin certè si partibus careat, quomodo partes repræsentabit? si extensione, quomodo rem extensam? si figura, quomodo rem figuratam? si positione, quomodo rem habentem superiores, inferiores, dextras, sinistras, obliquas partes? Si varietate, quomodo colores varios, &c. Non ergo videtur idea extensione prorsus carere: nisi vero careat, quonam modo tu, si inextensa fueris, illi subjiceris? quomodo illam tibi aptabis? quomodo usurpabis? quomodo sensim obliterari, evanescereque tandem experieris?

Deinde, quod spectat ad ideam tui, nihil est addendum ad ea, quæ jam dicta sunt, ac in Meditationem præsertim secundam. Exinde enim evincitur, tantum abesse, ut ideam tui claram, distinctamque habeas, quin penitus nullam habere videaris. Quippe quia tametsi agnoscas cogitare te, nescias tamen qualis res sis, quæ cogitas: adeò ut cum Sola hæc operatio nota sit, lateat te tamen quod est præcipuum, substantia nempe, quæ operatur. Unde succurrit comparatio, quadici potes similis cœco, qui calorem sentiens, admonitusque eum esse à Sole putet se habere claram, & distinctam ideam solis, quatenus, si ex eo quæratur quid sit Sol, respondere possit: est res calefaciens. Sed, inquis, heic addo, non tantum quod sim res cogitans, sed etiam quod *Res non extensa*. Verùmtamen, ut taceam sine probatione id dici, cum in questione tamen sit, quæso primùm, idcirco-ne ideam tui claram, & distinctam habes? Dicis te non extensam;

ſam; Dicis quid non ſis, non vero, quid ſis. An ad habendum claram, diſtinctamque, ſeu, quod idem eſt, veram, germanamque alicujus rei ideam, non eſt neceſſe ipſamet rem poſitive, &, ut ita dicam, affirmate, nôſſe: ſufficitque nôſſe, quod illa non ſit alia quæpiam res? Ergone clara, diſtinctaque erit Bucephali idea, ſi quis ſaltem nôrit de Bucephalo, quod muſca non ſit? Sed ne hoc urgeam, requiro potius, Tu igitur res non extenſa es? An-non es diffuſa per corpus? Neſcio quid reſponſura ſis; nam licet ego ab initio te agnoverim in cerebro ſolùm, id tamen conjiciendo potius, quàm plane aſſequendo opinionem tuam, Conjecturam dixi ex iis verbis, quæ poſtea ſequuntur, dum ais *te non ab omnibus corporis partibus affici, ſed tantummodò à cerebro, vel etiam ab unâ tantùm exiguâ ejus parte.* Verùm certus planè non fui, an eſſes propterea tantùm in cerebro, parteve illius, cum poſſis eſſe in corpore toto, & in unâ ſolùm parte affici: ut vulgo fatemur animam diffuſam toto corpore, & in oculo tamen duntaxat videre.

Dubium ſimilter moverunt verba illa ſequentia, *& quamvis toti corpori tota mens unita eſſe videatur, &c.* Quippe illeic loci non aſſeris quidem te eſſe unitam toti corpori: ſed te eſſe tamen unitam non negas. Utcumque ſit, Eſto primum, ſi placet, diffuſa toto corpore, ſive idem cum anima ſis, ſive quid diverſum, quæſo te, inextenſa es, quæ es à capite ad calcem protenſa? quæ coæquaris corpori? quæ tot illius partibus correſpondenteis parteis habes? An dicis te ideò eſſe inextenſam, quod tota in toto ſis, & tota in quâlibet parte? Quæſo te, ſi dicas, quomodo id capis? Ita-ne poteſt unum quid eſſe ſimul totum in pluribus locis? Fides nos id docet de ſacro Myſterio; de te, ut de re naturali diſputatur heic; & ex lumine quidem naturali. Licet ne intelligere plura eſſe loca, & non eſſe plura locata? Et nunquid centum ſunt plura uno? Et nunquid, ſi res aliqua tota eſt in uno loco, poterit eſſe in aliis, niſi ipſa ſit extra ſe, uti locus eſt extra loca? Dicito quod voles: ſaltem & obſcurum, & incertum erit, ſis-ne in quâlibet parte tota, & non potius in ſingulis partibus per ſingulas tui parteis. Et cùm ſit longè evidentius nihil poſſe totum ſimul eſſe id pluribus locis, etiam evidentius e-

vadet nôn esse te totam in singulis partibus: sed totam duntaxat in toto, atque adeo, per tui parteis diffusam per totum, sicque habere extensionem.

Esto deinde in cerebro solùm, aut in exiguâ solùm ejus parte: cernis idem planè incommodi esse: quoniam quantulacùmque sit illa pars, extensa tamen est, & tu illi coëxtenderis, atque idcirco extenderis, particulasque particulis illius respondenteis habes. An dicis te cerebri partem pro puncto accipere? Incredibile sanè: sed esto punctum. Si illud quidem Physicum sit, eadem remanet difficultas, quia tale punctum extensum est, neque partibus prorsus caret. Si Mathematicum, nôsti primum id nisi imaginatione non dari. Sed detur, vel fingatur potius dari in cerebro Mathematicum punctum, cui tu adjungaris, & in quo existas, vide quàm futura sit inutilis fictio. Nam ut fingatur, sic fingi debet, ut sis in concursu nervorum per quos omnes partes informatæ animæ transmittunt in cerebrum ideas, seu species rerum sensibus perceptarum. At primum, nervi omnes in punctum non coëunt, seu quia cerebro continuato in spinalem medullam multi nervi toto dorso in eam abeunt: seu quia qui tendunt in medium caput, non in eundem cerebri locum desinere deprehenduntur. Sed demus concurrere omneis nihilominus concursus illorum in Mathematico puncto esse nequit; quia videlicet corpora, non Mathematicæ lineæ sunt, ut coïre possint in Mathematicum punctum. Et ut demus coïre, spiritus per illos traducti exire è nervis, aut subire nervos non poterunt, utpote cùm corpora sint, & corpus esse in non loco, seu transire per non locum, cujusmodi est punctum mathematicum non possit. Et quamvis demus esse, & transire posse: attamen tu in puncto existens, in quo non sunt plagæ dextra, sinistra, superior, inferior, aut alia, dijudicare non potes unde adveniant, aut quid renuncient. Idem autem dico de iis, quos tu debeas ad sentiendum, renunciandumve, & ad movendum transmittere. Ut prætaream capi non posse, quomodo tu motum illis imprimas, si ipsa in puncto sis, nisi ipsa corpus sis, seu nisi corpus habeas, quo illos contingas, simulque propellas. Nam si dicas illos per se moveri, ac te solummodo dirigere ipso-

ipſorum motum: memento te alicubi negâſſem overi corpus per ſe, ut proinde inferri poſſit te eſſe motus illius cauſam: ac deinde explica nobis, quomodo talis directio ſine aliquâ tui contentione, atque adeò motione eſſe valeat? Quomodo contentio in rem aliquam, & motio illius ſine contactu mutuo moventis, & mobilis? Quo modo contactus ſine corpore, quando (ut lumine naturali eſt adeò perſpicuum) tangere, nec tangi ſine corpore nulla poteſt res? Quamquam quid in his immoror; cùm tibi ipſi incumbat probare eſſe te rem inextenſam, atque idcirco incorpoream? Neque verò, quantum opinor, argumentum ex eo duces, quod homo conſtare vulgo dicitur ex corpore, & anima; quaſi cùm una pars corpus dicatur, alia non corpus dici debeat: Si enim faceres, ita diſtinguendi occaſionem dares. Conſtare hominem ex duplici corpore craſſo ſcilicet, & ſubtili; adeò ut cum illud retineat commune nomen corporis, iſti nomen animæ detur. Ut præteream idem de aliis animalibus dictum iri; quibus tu mentem tibi ipſi parem non conceſſeris: beatis illis ſanè, ſi vel animam, te authore, habeant. Heinc igitur quando concludis, *certum eſſe te à corpore tuo reverà eſſe diſtinctam:* Vides conceſſum id quidem iri, ſed non conceſſum iri propterea eſſe te incorpoream, & non potius ſpeciem tenuiſſimi corporis à craſſiore iſto diſtincti, Addis & *te proinde poſſe abſque illo exiſtere.* Verùm ubi conceſſum fuerit te perinde poſſe abſque craſſo iſto corpore exiſtere, ac exiſtit vapor odoratus, dum è pomo exiliens in auras diſpergitur, quid-nam exinde lucrata eris? Certè aliquid amplius, quàm quod Philoſophi memorati volunt, qui perire te penitus in ipſâ morte opinantur: inſtar figuræ ſcilicet, quæ ex ſuperficiei immutatione ita evaneſcit, ut deinceps nulla, ſeu nihil planè ſit. Siquidem cúm fueris prætereà corporea quædam, ſeu tenuis ſubſtantia, non dicêris ipſâ in morte penitus evaneſcere abireve planè in nihilum: ſed per tui parteis diſſipatas ſubſiſtere: quantumcúmque ob diſtractionem cogitatura amplius non ſis, & neque res cogitans, neque mens, neque anima ſis dicenda. Quæ tamen omnia ſemper objicio, non ut de concluſione à te intenta dubitans; ſed ut de vi demonſtrationis à te expoſitæ diffidens.

5. In-

5. Interſpergis conſequenter nonnulla eòdem pertinentia, quibus omnibus non eſt inſiſtendum. Id noto, quod ais *docere naturam per ſenſum doloris, famis, ſitis, &c. te non adeſſe corpori, ut nauta adeſt navigio: ſed eſſe te illi arctiſſimè conjunctam, & quaſi permiſtam, adeò ut unum quid cum illo componas. Alioquin enim*, inquis, *cum corpus læditur, ego, qui nihil aliud ſum, quàm res cogitans; non ſentirem idcirco dolorem, ſed puro intellectu læſionem iſtam perciperem, ut nauta viſi percipit, ſi quid in nave frangatur. Et cum corpus cibo, vel potu indiget, hoc ipſum expreſsè intelligerem, non confuſos famis, & ſitis ſenſus haberem. Nam certè iſti ſenſus ſitis, & famis, doloris, &c. nihil aliud ſunt, quàm confuſi quidam modi ab unione, & quaſi permiſtione mentis cum corpore exorti.* Ac benè quidem ſe iſta habent, ſed explicandum ſupereſt, quonam modo iſta conjunctio, & quaſi permiſtio, aut confuſio competere tibi, ſi ſis incorporea, inextenſa, & indiviſibilis, poſſit? Si puncto enim grandior non es, quomodo conjungeris toti corpori, quod eſt magnitudinis tantæ? Quomodo ſaltem cerebro, aut exiguæ illius parti, quæ (ut dictum eſt) quantulacúmque ſit, magnitudinem tamen, ſeu extenſionem habet? Si partibus omnino cares, quomodo miſceris, aut quaſi miſceris partis hujus particulis: neque enim eſt miſtio ſine partibus commiſcibilibus utrinque? Et, ſi diſcreta planè es, quomodo confunderis, unumque componis cùm ipſa materia? Et, cùm compoſitio, conjunctio, ſeu unio inter parteis aliquas ſit, nonne debet eſſe proportio inter parteis hujuſmodi? Quænam verò corporeæ cùm incorporea intelligi poteſt? Capimus-ne quomodo lapis, & aër ita compingantur, verbi cauſa, in pumice, ut germana inde fiat compoſitio? Et major tamen eſt proportio inter lapidem, & aërem, qui ipſe quoque corpus eſt, quàm inter corpus, & animam, mentemve planè incorpoream. Et non-ne debet unio per contactum intimum fieri? Quomodo id verò, ut antè dicebam, ſine corpore? Quomodo quod corporeum eſt, apprehendet quod incorporeum, ut ſibi junctum teneat: aut quomodo incorporeum apprehendet corporeum, ut ſibi devinctum reciprocè habeat: ſi nihil prorſus in illo ſit, neque quo apprehendatur, neque quo apprehendat? Heinc,

quia

quia te fateris sentire dolorem, quæso te quomodo te putes, si incorporea, & inextensa sis, sensus doloris esse capacem? Quippe doloris affectio nonnisi ex quadam partium distractione intelligitur, cùm quidpiam interjicitur, quod continuitatis solutionem faciat. Videlicet status doloris est quidam status præter naturam; quomodo verò potest præter naturam esse, afficive, quod per naturam, uniusmodi, simplex, indivisibile, intransmutabileque est? Et, cùm dolor aut alteratio, aut non sine alteratione sit; quomodo potest id alterari, quod cum sit puncto impartibilius, non potest fieri alterum, desinereve esse cujusmodi est, quin in nihilum redigatur? Addo &, cùm dolor ex pede, ex brachio, partibusve aliis simul advenit, nonne oportet in te esse parteis varias, in quibus illum variè excipias ne confusè, & quasi unius duntaxat partis dolorem sentias? Sed uno verbo, generalis semper difficultas manet, quomodo corporeum cum incorporeo communicare valeat: quam proportionem statuere alterius cùm altero liceat.

6. Cætera prætereo, quæ fusè, & eleganter prosequeris, ut ostendas esse aliquid præter te, ac Deum. Deducis enim esse tuum corpus, facultatesque corporeas: itemque alia corpora, quæ in tuos sensus, ac teipsam immittant sui species, efficiantque voluptatis, & doloris passiones, unde sunt in te prosequutio, & fuga.

Ex quibus hunc tandem fructum colligis, ut cùm omnes sensus circa ea, quæ ad corporis commodum spectant, multo frequentius verum indicent, quàm falsum: idcirco inferas te amplius vereri non debere, ne ea falsa sint, quæ tibi quotidie à sensibus exhibentur. Idem consequenter dicis de insomniis, quæ quia non perinde cum reliquis omnibus actionibus vitæ à memoriâ conjunguntur, ut ea, quæ vigilanti occurrunt; ideò statuis tibi res veras non in somnis, sed vigilanti occurrere: *Et, ex eo*, inquis, *quod Deus non sit fallax, sequitur omninò in talibus te non falli*. Quod, ut admodum piè dicis, ita cum postremo concludis, *Esse humanam vitam erroribus obnoxiam, nostræque naturæ infirmitatem esse agnoscendam*? facis profectò quàm optimè.

Hæc ſunt, Vir eximie, quæ mihi circa Meditationes tuas adnotanda occurerunt. Repeto non eſſe cur ipſe ea cures, quod meum judicium tanti non ſit, ut haberi debeat apud te tantilli momenti. Ut enim, cùm aliquis cibus palato meo ſuavis eſt, quem diſplicere aliis video, non defendo guſtatum meum eſſe alieno perfectiorem : ita, cum menti placet opinio, quæ non arridet cæteris, longè abſum ut tuear me in veriorem incidiſſe. Id potius puto verè dictum, ſuo quemque ſenſu abundare : ac tam prope iniquum habeo, velle ut omnes eâdem ſententiâ, quàm ut omnes eodem ſint guſtu. Quod dico, ut exiſtimes tibi, per me, liberum eſſe, hæc, quæ cenſui, omnia flocci-facere, nullóque planè loco habere. Abundè erit, ſi pronum meum erga te affectum agnoſcas, & non ducas pro nihilo venerationem tuæ virtutis. Poteſt fortè aliquid eſſe inconſideratius prolatum, ut inter diſſentiendum proclivius nihil eſt: id ſi occurrat, planè devoveo : Tu duc lituram, & ſic habe, nihil mihi fuiſſe antiquius, quam ut demererer, & ſartam, tectámque tuerer amicitiam tuam. Vale, Scridebam Pariſiis, Poſtridie Eidus Majas, an. ſal. 1641.

RESPONSIO AUTHORIS AD QUINTAS OBIECTIONES

VIR PRÆSTANTISSIME,

Tam eleganti & accuratâ diſſertatione Meditationes meas impugnâſti, quæque ad earum veritatem illuſtrandam adeò profutura eſſe mihi videtur, ut multum me tibi debere exiſtimem quod ipſam perſcripſeris, multumque etiam R. P. Mercenno, quod te ad ſcribendum incitârit. Quippe optimè novit vir ille rerum omnium ſtudioſiſſimus indagator, & eorum præcipuè quæ ſpectant ad gloriam Dei promotor

indefessus, nullâ viâ melius cognosci posse an meæ rationes pro veris demonstrationibus habendæ sint, quàm si aliquot ex iis qui doctrinâ, & ingenio reliquos antecedunt ipsas examinarent, ac totis viribus impugnarent, ut deinde fieret periculum an ego satis commodè ad omnia quæ ab iis proposita essent responderem. Idcirco quamplurimos ad hoc provocavit, à nonnullis impetravit, & gaudeo quod etiam à te. Quamvis enim non tam Philosophicis rationibus usus fueris ad opiniones meas refutandas, quàm oratoriis quibusdam artibus ad illas eludendas, hoc tamen ipsum ideò mihi gratum est, quod inde conjiciam non facilè in me rationes afferri potuisse diversas ab iis quæ in præcedentibus aliorum objectionibus quas legisti continentur. Neque enim si quæ essent, ingenium & deligentiam tuam effugissent, & judico te hîc non aliud habuisse institutum, quàm ut eorum me admoneres quibus meæ rationes, ab iis quorum ingenia sensibus ita immersa sunt, ut à Metaphysicis cogitationibus prorsus abhorreant, eludi possent, atque ita mihi dares occasionem iis occurrendi. Quamobrem ego hîc non tanquam tibi Philosopho acutissimo, sed tanquam alicui ex hominibus istis carneis respondebo.

De iis quæ in Meditationem primam objecta sunt.

AIs te comprobare institutum quo mentem præjudiciis exuere conatus sum, utpote quod nemo fingere potest esse improbandum: Sed velles ut *simpliciter ac paucis verbis*, hoc est, perfunctoriè tantum id effecissem. Quasi scilicet tam facile sit omnibus se erroribus liberare quibus ab infantiâ imbuti sumus? & quasi nimis accuratè id fieri possit quod nemo negat esse faciendum? Sed nempe indicare voluisti plerosque homines fateri quidem verbo tenus præjudicia esse vitanda, sed tamen nunquam illa vitare, quia nullum studium aut laborem in hoc impendunt, nullaque ex iis quæ semel ut vera admiscerunt pro præjudiciis habenda esse arbitrantur. Tu certè hîc illorum personam egregiè agis, & nihil eorum quæ ab ipsis

dici possent omittis, sed interim nihil affers quod Philosophum redolere videatur; ubi enim ais opus non esse Deum fingere deceptorem, neque nos somniare, nec talia, Philosophus putâsset sibi addendam esse rationem cur illa non possint in dubium revocari, vel si nullam habuisset, ut revera nulla est, id non dixisset: Neque addidisset sufficere hoc in loco humanæ mentis caliginem, aut naturæ nostræ imbecillitatem causari, nihil enim prodest ad errores nostros emendandos quòd dicatur nos errare quia nostra mens caligat, vel natura est imbecilla; idem enim est ac si tantùm diceretur nos errare quia sumus erroribus obnoxii, & manifestè utilius est attendere, ut feci, ad omnia in quibus contingere potest ut erremus, ne ipsis temere assentiamur. Non etiam dixisset Philosophus *me, habendo dubia omnia pro falsis, non tam vetus exuere quàm induere novum præjudicium*; vel prius probare conatus fuisset ex tali suppositione oriri periculum alicujus deceptionis; Sed tu è contra paulò post affirmas me non posse à me extorquere ut illa pro incertis falsisque habeam quæ falsa supposui, hoc est ut novum illud induam præjudicium quod ne induerem verebaris. Nec magis miraretur Philosophus istiusmodi suppositionem, quàm quod aliquando ut baculum qui curvus est rectum reddamus, illum in contrariam partem recurvemus, novit enim sæpe falsa pro veris utiliter sic assumi ad veritatem illustrandam; ut cum Astronomi Æquatorem, zodiacum, aliosque circulos in cœlo imaginantur, cum Geometræ novas lineas datis figuris adjungunt, & sæpe Philosophi multis in locis: Qui autem hoc vocat *recurrere ad machinam, captare præstigias, sectari ambages*, aitque, *Philosophico candore, ac veritatis amore esse indignum*, non certè ipse Philosophico candore, nec ullâ ratione, sed Rhetorico tantùm fuco uti se velle testatur.

De

De iis quæ in secundam Meditationem objecta sunt.

I.

PErgis hîc Rhetoricam simulationem loco rationis usurpare: fingis enim me ludificari ubi seriò ago & seriò accipis tanquam verè dictum, & affirmatum, quod tantùm interrogando, & ex vulgari aliorum sententiâ proposui, ut de eo ulterius inquirerem. Quod enim dixi, omnia sensuum testimonia pro incertis, imò etiam pro falsis esse habenda, omnino serium est: & ad meas Meditationes intelligendas adeò necessarium, ut quisquis illud admittere non vult, aut non potest, nihil in ipsas responsione dignum objiciendi sit capax. Sed advertenda est distinctio variis in locis à me inculcata, inter actiones vitæ, & inquisitionem veritatis: Cum enim de regendâ vitâ quæstio est, ineptum sanè esset sensibus non credere, planéque ridendi fuerunt illi Sceptici qui res humanas eò usque negligebant, ut ne se in præcipitia conjicerent, ab amicis deberent asservari. Atque idcirco alicubi admonui *neminem sanæ mentis de talibus dubitare*; cùm autem quidnam certissimè ab humano ingenio cognosci possit inquiritur, planè à ratione alienum est eadem nolle ut dubia, imò etiam ut falsa, seriò rejicere, ad animadvertendum alia quædam, quæ sic rejici non possunt, hoc ipso esse certiora, nobisque revera notiora, Quod autem dixi me nondum satis intelligere quis sit ille qui cogitat, non bonâ fide ut seriò dictum accipis, cùm id ipsum explicuerim: nec etiam quod dixerim me non dubitâsse de eo in quo natura corporis consistebat, nullamque vim seipsum movendi illi tribuisse, meque imaginatum esse animam instar venti, vel ignis, & talia, quæ ibi tantùm ex vulgi opinione retuli, ut suis locis falsa esse ostenderem. Quâ autem fide ais *nutriri, incedere, sentire, &c. à me referri ad animam*, ut statim subjungas, *esto, modò caveamus distinctionem tuam inter animam & corpus*, ego enim paulò pòst expressis verbis nutritionem retuli ad solum corpus, incessum verò & sensum maximâ ex parte refero etiam ad corpus, nihilque quod ad illos pertineat animæ tribuo præter

id solum quod est cogitatio. Quam deinde habes rationem ut dicas *non opus fuisse tanto apparatu ad probandum me existere*; Certè ego ex his ipsismet tuis verbis optimam mihi videor habere rationem judicandi nondum me ibi satis magno apparatu usum fuisse, quandoquidem efficere nondum potui ut rem rectè intelligas: Cum enim ais me idem potuisse ex quâvis aliâ meâ actione colligere, multum à vero aberras, quia nullius meæ actionis omnino certus sum (nempe certitudine illâ Mataphysica, de quâ solâ hîc questio est) præterquàm solius cogitationis. Nec licet inferre, exempli causâ, ego ambulo, ergo sum, nisi quatenus ambulandi conscientia cogitatio est, de quâ solâ hæc illatio est certa, non de motu corporis, qui aliquando nullus est in somnis, cum tamen etiam mihi videor ambulare; adeò ut ex hoc quod putem me ambulare, optimè inferam existentiam mentis quæ hoc putat, non autem corporis quod ambulet. Atque idem est de cæteris.

2. Incipis deinde non injucunda prosopopœia me non amplius ut hominem integrum, sed ut animam separatam interrogare, quo me videris admonere hasce objectiones non à mente subtilis Philosophi, sed à solâ carne factas fuisse. Quæso te igitur, ô caro, seu quocunque velis nomine censeri, habesne tam parum cùm mente consortii ut advertere non potueris quandónam emendavi illam vulgi imaginationem, per quam fingitur id quod cogitat esse instar venti, similisve corporis? Emendavi enim illam profectò cum ostendi supponi posse nullum ventum, nec aliud corpus in mundo esse, ac nihilominus illa omnia, ex quibus me ut rem cogitantem agnosco, remanere. Ac proinde quæcumque posteà interrogas, cur non possum igitur esse adhuc ventus, cur non replere spatium, cur non moveri pluribus motibus, & talia, tam inania sunt ut responsione non egeant.

3 Nec magis urgent quæ subjungis, si sim tenue quoddam corpus, cur non possim nutriri, & reliqua, nego enim me esse corpus. Atque, ut semel absolvam quia ferè semper eodem stilo uteris, nec meas rationes impugnas, sed ipsas, tanquam si nullæ essent, dissimulando, vel imperfectas tantùm & truncatas

tas referendo, colligis varias difficultates quæ vulgo ab imperitis in meas conclusiones, aliasve iis affines, aut etiam dissimiles moveri solent, quæque vel ad rem non pertinent, vel jam à me suis locis sublatæ sunt aut solutæ, non operæ pretium est ut ad singula quæ interrogas respondeam, centies enim eadem quæ jam ante scripsi essent repetenda. Sed breviter tantùm de iis agam quæ lectores non planè ineptos morari posse videbuntur. Et quantum ad illos qui non tam ad vim rationum, quàm ad verborum multitudinem attendunt, eorum approbationem tanti non facio ut ejus promerendæ gratia verbosior fieri velim. Primùm itaque hic notabo tibi non credi, cum ais mentem adolescere, ac debilitari cum corpore, nullâque ratione id probas, nam ex eo quod non tam perfectè agat in corpore infantis, quàm adulti, ac sæpè à vino, aliisque rebus corporeis ejus actiones possint impediri, sequitur tantum illam, quandiu corpori est adjuncta, ipso uti ut instrumento ad eas operationes, quibus ut plurimum occupatur, non autem perfectiorem vel imperfectiorem reddi à corpore: nec melius hoc inde infers quàm si ex eo quod artifex non rectè operetur quoties malo utitur instrumento, inferres ipsum artis suæ peritiam ab instrumenti bonitate nancisci.

Notandum etiam te planè non videri intelligere, ô caro, quidnam sit ratione uti, quandoquidem ut probes sensuum fidem mihi non debere esse suspectam, dicis etsi aliquando non utens oculo visus sim ea sentire quæ sine oculo non sentiuntur, me tamen non esse semper expertum eandem falsitatem: tanquam si non sufficiat ad dubitandum, quod errorem aliquando deprehenderimus; & tanquam si fieri posset ut semper quoties fallimur adverteremus nos falli, cùm è contra in hoc ipso error consistat quod à nobis sub specie erroris non advertatur. Denique quia sæpè à me petis rationes cum ipsa, ô caro, nullas habes, & tibi probandi onus incumbit, advertendum est ad rectè philosophandum non opus esse ut ea omnia quæ non admittimus, quia ignoramus an sint vera, probemus falsa esse, sed tantummodò esse summoperè cavendum nequid ut verum admittamus quod non possimus probare verum esse. Ita cum de

deprehendo me esse substantiam cogitantem, formoque clarum, & distinctum istius substantię cogitantis conceptum, in quo nihil eorum quæ ad conceptum substantiæ corporeæ pertinent, continetur, hoc planè sufficit ut affirmem me, quatenus me ipsum novi, nihil aliud esse quàm rem cogitantem, quod solum in 2. Meditatione de quâ jam agitur affirmavi: Nec debui admittere istam substantiam cogitantem esse quoddam corpus agile, purum, tenuë, &c. quandoquidem nullam habui rationem quæ id mihi persuaderet; tu si quam habes tuum est ipsam docere, non autem exigere à me ut probem id falsum esse quod non aliam ob causam admittere recusavi, quàm quia mihi erat ignotum. Idem enim facis ac si dicenti me jam in Hollandia versari, negares esse credendum nisi probarem me non esse etiam in China, nec in ulla alia mundi parte, quia fortè fieri potest ut idem corpus per divinam potentiam duobus in locis diversis existat. Cùm verò addis, mihi etiam probandum animas brutorum esse incorporeas & crassum corpus nihil conferre ad cogitationes, testaris te non modò ignorare cujus sint partes probandi, sed etiam quid à quoque sit probandum: nam ego neque animas brutorum puto esse incorporeas, nec crassum corpus nihil conferre ad cogitationem, sed tantùm istarum rerum considerationem nullo modo esse hujus loci.

4. Quæris hîc obscuritatem ex æquivocatione vocis *anima*, sed quam ego tam accuratè sustuli suis locis, ut hîc pigeat repetere; Itaque dicam tantùm nomina ut plurimum imposita fuisse ab imperitis, ideòque non semper satis aptè rebus respondere, nostrum autem non esse illa mutare postquam usu recepta sunt, sed tantùm licere ipsorum significationes emendare, cum advertimus illas ab aliis non rectè intelligi: Sic quia fortè primi homines non distinxerunt in nobis illud principium quo nutrimur, crescimus, & reliqua omnia nobis cum brutis communia sine ulla cogitatione peragimus, ab eo quo cogitamus; utrumque unico *animæ* nomine appellarunt, ac deinde animadvertentes cogitationem à nutritione esse distinctam, id quod cogitat vocarunt *mentem*, hancque animæ præcipuam partem esse crediderunt: Ego verò animadvertens

prin-

principium, quo nutrimur, toto genere distingui ab eo, quo cogitamus, dixi *animæ* nomen, cùm pro utroque sumitur, esse æquivocum, atque ut specialiter sumatur pro *actu primo*, sive *præcipua hominis forma*, intelligendum tantùm esse de principio quo cogitamus; hocque nomine mentis ut plurimum appellavi ad vitandam æquivocationem: *Mentem* enim non ut animæ partem, sed ut totam illam animam quæ cogitat considero. Hæres verò, inquis, an ergo existimem animam semper cogitare, sed quidni semper cogitaret, cùm sit substantia cogitans? & quid miri quod non recordemur cogitationum quas habuit in matris utero, vel in lethargico, &c. cum nequidem recordemur plurimarum, quas tamen scimus nos habuisse dum essemus adulti, sani, & vigilantes. Ad recordationem enim cogitationum quas mens habuit, quamdiu corpori est conjuncta, requiritur ut quædam ipsarum vestigia in cerebro impressa sint, ad quæ se convertendo, sive se applicando recordatur: quid autem miri si cerebrum infantis, vel lethargici vestigiis istis recipiendis sit ineptum.

Denique ubi dixi, *forsan fieri posse, ut id quod nondum novi* (nempe meum corpus) *non sit diversum ab eo me quem novi* (nempe à mea mente) *nescio, de hac re non disputo*, &c. objicis, si nescis, si non disputas, cur te nihil esse istorum assumis: ubi falsum est me quicquam assumpsisse quod nesciram, nam planè è contra, quia nesciebam essetne corpus idem quod mens necne, nihil ea de re assumpsi, sed solam mentem consideravi, donec postea in 6. Meditatione illam realiter à corpore distingui, non assumpsi, sed demonstravi. Tu vero, ô caro, in hoc plurimum peccas, quod cùm nullam vel minimam habeas rationem ad probandum mentem à corpore non distingui, nihilominus tamen id assumis.

5. Quæ de imaginatione scripsi, satis clara sunt attendenti, sed nihil miri si fortè iis qui non meditantur sint perobscura. Moneo autem ipsos, ea quæ ad hanc quàm de me habeo notitiam non pertinere affirmavi, non pugnare cum iis quæ dixeram antea me nescire an ad me pertinerent, quia planè aliud est per-

re ad me ipſum, quàm pertinere ad eam quàm de me habeo notitiam.

6. Quæcùmque hic habes, ô caro optima, non tam mihi videntur eſſe objectiones, quàm obmurmurationes quædam nullâ reſponſione indigentes.

7. Hîc etiam multa obmurmuras, ſed quæ, non magis quàm præcedentia, egent reſponſione. Nam quæ de brutis inquiris non ſunt hujus loci, quia mens meditabunda apud ſe ipſam poteſt experiri, ſe cogitare, non autem an bruta etiam cogitent necne; ſed hoc poſtea ex eorum operationibus à poſteriori tantum inveſtigat. Nec hæreo in iis quæ me ineptè loquentem introducis abnegandis, quia mihi ſatis eſt ſemel monuiſſe te non omnia mea fideliter referre. Sæpe verò attuli criterium quo dignoſcitur mentem aliam eſſe à corpore, nempe quod tota mentis natura conſiſtat in eo quod cogitet, tota autem natura corporis in eo quod ſit res extenſa, nihilque prorſus commune ſit inter cogitationem, & extenſionem. Oſtendi etiam ſæpè diſtinctè mentem poſſe independenter à cerebro operari, nam ſanè nullus cerebri uſus eſſe poteſt ad purè intelligendum, ſed tantum ad imaginandum vel ſentiendum: Et quamvis forti accedente imaginatione, vel ſenſu (ut fit cùm cerebrum perturbatur) non facilè mens aliis rebus intelligendis vacet, experimur tamen cum imaginatio eſt minus fortis nos ſæpe aliquid ab ipſâ planè diverſum intelligere, ut cùm inter dormiendum advertimus nos ſomniare, opus quidem eſt imaginationis quod ſomniemus, ſed quod nos ſomniare advertamus, opus eſt ſolius intellectus.

8. Hîc, ut ſæpe alibi, tantùm oſtendis te non ſatis intelligere illa quæ conaris reprehendere. Neque enim abſtraxi conceptum ceræ ab ejus accidentium conceptu, ſed potiùs indicare volui quo pacto ejus ſubſtantia per accidentia manifeſtetur, & quomodo ejus perceptio reflexa & diſtincta, qualem nullam, ô caro, videris unquam habuiſſe, differat à vulgari & confusâ. Nec video quonam fretus argumento pro certo affirmes canem ſimili modo, atque nos dijudicare, niſi quia cùm videas illum etiam carne conſtare, eadem omnia quæ in te ſunt putas eſ-

ſe etiam in illo; ſed ego quin ullam in eo mentem animadverto nihil ſimile iis quæ in mente cognoſco in ipſo reor inveniri.

9. Miror te hîc fateri omnia illa quæ in cera conſidero demonſtrare quidem me diſtinctè cognoſcere quòd exiſtam, non autem quis, aut qualis ſim, cùm unum ſine alio non demonſtretur. Nec video quid ampliùs eâ de re exſpectes, niſi ut dicatur cujus coloris, odoris & ſaporis ſit mens humana, vel ex quo ſale, ſulphure, & Mercurio ſit conflata: vis enim ut ipſam inſtar vini, labore quodam Chymico examinemus. Quod te profectò dignum eſt, ô caro, & iis omnibus qui cum nihil niſi admodum confuſè concipiant, quid de quâque re quærendum ſit ignorant: ſed quantum ad me nihil unquam aliud requiri putavi ad manifeſtandam ſubſtantiam, præter varia ejus attributa, adeò ut quo plura alicujus ſubſtantiæ attributa cognoſcamus, eo perfectius ejus naturam intelligamus; Atque ut multa diverſa attributa in cerâ diſtinguere poſſumus, unum quod ſit alba, aliud quod ſit dura, aliud quod ex dura fiat liquida, &c. Ita etiam in mente totidem ſunt, unum quod habeat vim cognoſcendi albedinem ceræ; aliud, quod habeat vim cognoſcendi ejus duritiem; aliud, quod mutationem duritiei, ſive liquefactionem, &c. Poteſt enim quis nôſſe duritiem, qui non ideo novit albedinem, nempe qui cœcus natus eſt, & ita de cæteris. Unde clarè colligitur nullius rei tot attributa cognoſci, quàm noſtræ mentis, quia quotcunque cognoſcuntur in quâlibet aliâ re, tot etiam numerari poſſunt in mente, ex eo quod illa cognoſcat, atque ideò ejus naturâ omnium eſt notiſſima. Denique hic obiter reprehendis quod cum nihil in me eſſe admiſerim præter mentem, nihilominus loquar de cerâ quam videam, quam tangam, quod ſine oculis, & manibus fieri non poteſt: ſed notare debuiſti me accuratè monuiſſe non ibi agi de viſu & tactu, quæ fiunt ope organorum, ſed de ſolâ cogitatione videndi, & tangendi, ad quam organa iſta non requiri quotidie in ſomnis experimur: nec ſanè hoc non notâſti, ſed tantum monere voluiſti quám abſurdæ ſæpè, atque injuſtæ cavillationes ab iis qui non tam aliquid intelligere quàm impugnare ſatagunt, excogitentur.

De iis quæ in tertiam Meditationem objecta sunt.

I.

EUge hîc tandem aliquam contra me affers rationem, quod nullibi prius te fecisse animadverti; ut enim probes non esse regulam certam quod ea quæ valde clarè, & distinctè percipimus sint vera, dicis ingenia permagna quæ videntur debuisse plurima clarè, & distinctè percipere, censuisse nihilominus rerum veritatem, vel in Deo, vel in puteo esse absconsam: In quo fateor te rectè ab authoritate argumentari, sed meminisse debuisses, ô caro, te hic affari mentem à rebus corporeis sic abductam, ut ne quidem sciat ullos unquam homines ante se extitisse, nec proinde ipsorum authoritate moveatur. Quod deinde affers de Scepticis, locus est communis non malus, sed nihil probans, ut neque quòd quidam pro falsis opinionibus mortem oppetant, quia probari nunquam potest illos clarè, & distinctè percipere id quod pertinaciter affirmant. Quod denique addis non tam de veritate regulæ esse laborandum, quam de Methodo ad dignoscendum an fallamur, necne, cum existimanus nos aliquid clarè percipere, non inficior; sed hoc ipsum accuratè à me præstitum fuisse contendo suis in locis, ubi primùm abstuli omnia præjudicia, & postea enumeravi omnes præcipuas ideas, ac distinxi claras ab obscuris, aut confusis.

2. Miror verò ratiocinium quo probare vis omnes nostras ideas esse adventitias, nullasque à nobis factas, *quia*, inquis, *mens facultatem habet non tantùm percipiendi ipsas ideas adventitias, sed præterea illas varie componendi, dividendi, contrahendi, ampliandi, comparandi, & id genus similia:* unde concludis ideas Chimærarum, quas mens facit componendo, dividendo, &c. non esse ab ipsa factas, sed adventitias: Quo pacto etiam posses probare nec signa ulla facta fuisse à Praxitele, quoniam à se non habuit marmor ex quo illa exsculperet; nec te has objectiones fecisse, quia ex verbis non à te inventis, sed ab aliis mutuatis ipsas composuisti. At certè nec forma chimeræ in partibus capræ, aut leonis, nec forma tuarum objectionum in singulis verbis

bis quibus usus es, sed in sola compositione consistit. Mirabile etiam est quod ideam *Rei* non posse esse in mente sustineas *nisi simul sint ideæ animalis, plantæ, lapidis, omniumque universalium* tanquam si ut agnoscam me esse rem cogitantem debeam agnoscere animalia, & plantas, quoniam debeo *Rem*, sive quid sit *Res*, agnoscere. Nec verius hic de veritate agis. Ac denique cum ea tantùm de quibus nihil affirmavi impugnes, non nisi in ventos prælians.

3. Hic ut convellas rationes ob quas de rerum materialium existentia censui esse dubitandum, quæris *cur ergo supra terram ambulem*, &c. in quo manifestè principium petitur, assumis enim id quod esset probandum, nempe tam certum esse me supra terram ambulare ut de eo non possit dubitari. Et cum rationibus, quas mihi objeci, & refutavi, unam vis addere, *quamobrem in cæco nato nulla sit idea coloris, aut in surdo vocis*, plane ostendis te nullam habere ullius momenti; quî enim scis nullam esse ideam colorum in cæco nato? cum interdum in nobis, etsi claudamus oculos, nihilominus sensus lucis, & colorum excitentur; & quamvis, quod ais, concedatur, nunquid eodem jure dici potest ab eo qui negat existentiam rerum materialium, cœcum natum non habere ideas colorum, quia ejus mens facultate illas formandi est destituta, quo à te dicitur ipsum easdem non habere quia oculis est privatus? Quæ subjungis de duabus ideis solis nihil probant: sed cùm ambas pro uno accipis, quoniam ad unum solum referruntur, idem est ac si diceres verum & falsum non differre, cum de eodem subjecto affirmantur: & cum illam quàm ex rationibus Astronomicis colligimus negas esse ideam, nomen ideæ ad solas imagines in phantasia depictas, contra id quod expressè assumpsi, restringis.

4. Idem hic facis, cum negas substantiæ esse veram ideam, quia nempe substantia non imaginatione, sed solo intellectu percipitur: Atqui dudum ego protèstatus sum, ô caro, nihil mihi negotii esse cum illis qui sola sua imaginatione, non autem intellectu uti volunt. Ubi verò ais *substantiæ ideam nihil habere realitatis quod non habeat ex ideis eorum accidentium sub quibus, vel quorum instar concipitur*, probas te revera nullam habere distin-

distinctam, quia nunquam substantia instar accidentium concipi potest, nec suam realitatem ab iis mutuari; sed contra vulgo à Philosophis accidentia substantiarum instar concipiuntur, nempe quoties realia esse dicuntur: Nulla enim accidentibus realitas (hoc est nulla entitas plusquam modalis) tribui potest, quæ non ab idea substantiæ desumatur. Porrò ubi ais ideam Dei haberi tantum ex eo quod audiverimus quædam attributa de Deo enuntiari, vellem adderes undè nam ergo primi homines, à quibus ista audivimus, eandem Dei ideam habuerint, si enim à se ipsis, cur non etiam eandem à nobis habere possumus si verò à Deo revelante, ergo Deus existit.

Cùm autem addis *eum qui infinitum quid dicit, attribuere rei quam non capit nomen quod non intelligit.* Non distinguis intellectionem modulo ingenii nostri conformem, qualem de infinito nos habere unusquisque apud se satis experitur, à conceptu rerum adæquato, qualem nemo habet non modò de infinito, sed nec fortè etiam de ulla alia re quantumvis parva. Nec verum est intelligi infinitum per finis, sive limitationis negationem, cum è contra omnis limitatio negationem infiniti contineat. Nec verum etiam est *ideam omnes illas perfectiones quas Deo tribuimus repræsentantem non haberi plus realitatis objectivæ quàm habeant res finitæ.* Fateris enim ipsemet istas perfectiones ab intellectu nostro ampliari ut Deo tribuantur; An ergo existimas illa quæ sic ampliata sunt non ideò majora esse non ampliatis? Et unde esse potest facultas omnes perfectiones creatas ampliandi, hoc est aliquid ipsis majus, sive amplius concipiendi, nisi ex eo quod idea rei majoris, nempe Dei, sit in nobis? Nec denique verum est perpusillum fore Deum si non sit major quàm à nobis intelligatur, intelligitur enim esse infinitus atque infinito nihil majus esse potest. Atqui confundis intellectionem cum imaginatione, fingisque nos Deum imaginari instar hominis alicujus permagni, tanquam si quis nunquam visum elephantem imaginaretur esse instar animalculi acari quammaximi, quod tecum fateor esse ineptissimum.

5. Multa hîc dicis ut mihi videaris contradicere, nec tamen ullo modo contradicis cum planè idem quod ego concludas.

Sed tamen multa hinc inde permiſces, à quibus valdè diſſentio, ut quod axioma, *nihil eſt in effectu quod non præextiterit in cauſâ*, de cauſâ materiali potiùs quàm de efficiente ſit intelligendum, nunquam enim perfectio formæ in cauſâ materiali, ſed in ſolâ efficiente præexiſtere poteſt intelligi, & *quòd formalis realitas ideæ ſit ſubſtantia*, & talia.

6. Si quid haberes ad exiſtentiam rerum materialium probandam, procul dubio hîc attuliſſes, ſed cùm tantum interroges *an ergo mea mens incerta ſit eſſe aliquid præter ſe in mundo;* & fingas non opus eſſe ut argumenta ad id quæras, atque ita provoces tantum ad præjudicatas opiniones, multo clarius oſtendis nullam te ejus quod affirmas dare poſſe rationem, quàm ſi omnino tacuiſſes. Quæcumque verò hic diſputas de ideis non egent reſponſione, quia tu nomen ideæ ad ſolas imagines in Phantaſia depictas reſtringis; ego verò ad id omne quod cogitatur extendo. Sed obiter quærere libet quo argumento probes, *nihil agere in ſe ipſum?* Nempe non ſoles uti argumentis, hoc autem probâſti exemplo digiti, qui ſe ipſum non verberat, & oculi qui ſe in ſe ipſo non videt, ſed in ſpeculo: Quibus facile eſt reſpondere non eſſe oculum qui ſpeculum videt magis quàm ſe ipſum, ſed mentem quæ ſola & ſpeculum, & oculum, & ſe ipſam quoque agnoſcit. Atque etiam dari poſſunt alia exempla in rebus corporeis, ut cum turbo ſe in gyrum vertit, nunquid iſta converſio actio eſt quam in ſe ipſum exercet? Denique notandum eſt me non affirmâſſe *ideas rerum materialium ex mente deduci*, ut non ſatis bonâ fide hic fingis, expreſſè enim poſtea oſtendi ipſas à corporibus ſæpè advenire, ac per hoc corporum exiſtentiam probari: hic verò tantum expoſui, nullam in iis tantam realitatem inveniri, ut ex eo quod nihil ſit in effectu quod non formaliter, vel eminenter præextiterit in cauſâ, concludi debeat illas à ſolâ mente non potuiſſe proficiſci, quod nullo modo impugnas.

7. Hîc nulla habes quæ non jam antè dixeris, & à me fuerint exploſa, unum monebo de idea infiniti, quam ais non poſſe eſſe veram, niſi comprehendam infinitum, dicique poſſe ad ſummum me cognoſcere partem infiniti, & quidem partem

mini-

minimam, quæ non melius infinitum refert, quàm exigui capilli effigies hominem integrum repræſentat. Moneo inquam è contra planè repugnare, ſi quid comprehendam, ut id quod comprehendo ſit infinitum, idea enim infiniti ut ſit vera nullo modo debet comprehendi, quoniam ipſa incomprehenſibilitas in ratione formali infiniti continetur, & nihilominus eſt manifeſtum ideam quam habemus infiniti non repræſentare tantum aliquam ejus partem, ſed revera totum infinitum, eo modo quo debet repræſentari per humanam ideam, etſi procul dubio alia multo perfectior, hoc eſt, accuratior & diſtinctior haberi poſſit à Deo, alia ve natura intelligente, quæ ſit humana perfectior: Eadem ratione qua non dubitamus quin Geometriæ imperitus totius trianguli ideam habeat, cùm figuram eſſe tribus lineis comprehenſam intelligit, etſi à Geometris alia multa de eodem triangulo cognoſci poſſint, atque in ejus idea animadverti, quæ ab illo ignorantur. Ut enim ſufficit intelligere figuram tribus lineis contentam ad habendam ideam totius trianguli; ſic quoque ſufficit intelligere rem nullis limitibus comprehenſam, ut vera & integra idea totius infiniti habeatur.

8. Eundem hîc repetis errorem cum veram ideam Dei haberi negas, etſi enim omnia quę in Deo ſunt non cognoſcamus, omnia ea nihilominus ſunt vera quæ in eo eſſe cognoſcimus. Quæ verò intermiſces, ut *panem non eſſe eo qui panem deſiderat perfectiorem, ex eo quòd percipiam aliquid eſſe actu in ideâ, non ideò eſſe actu in re cujus eſt idea; me judicare id quod ignoro,* & talia, teſtantur tantùm te, ô caro, multa temerè velle impugnare, quorum ſenſum non aſſequeris; Neque enim ex eo quod quis panem deſideret, infertur panem eſſe ipſo perfectiorem, ſed tantum illum qui panè eget eſſe imperfectiorem ſe ipſo cùm non eget: Et ex eo quod aliquid ſit in idea, non infero idem eſſe in rerum natura, niſi cum nulla alia iſtius ideæ cauſa reddi poteſt præter rem quam repræſentat actu exiſtentem, quod non de pluribus mundis, nec de ulla alia re, præterquam de ſolo Deo, verum eſſe demonſtravi: Nec judico id quod ignoro, rationes enim attuli cur id judicarem, & quidem tam

tam firmas ut nullam ex ipsis vel minimùm impugnare potueris.

9. Cùm negas nos continuò causæ primæ influxu indigere, ut conservemur, negas rem quam Metaphysici omnes ut manifestam affirmant, sed de quâ sæpe illiterati non cogitant, quia tantùm ad causas *secundùm fieri*, non autem *secundùm esse* attendunt. Sic Architectus est causa domus, & pater filii *secundum fieri* tantùm, ideòque cùm opus absolutum est, potest absque istiusmodi causâ remanere; sed Sol est causa lucis ab ipso procedentis, & Deus est causa rerum creatarum non modò *secundùm fieri*, sed etiam *secundum esse*, ideoque debet semper eodem modo influere in effectum, ut eundem conservet. Hòcque apertè demonstratur ex eo quòd explicui de partium temporis independentia, quòdque frustrà conaris eludere proponendo necessitatem consecutionis quæ est inter partes temporis in abstracto considerati, de quo hîc non est quæstio, sed de tempore, seu duratione rei durantis, cujus non negas singula momenta posse à vicinis separari, hoc est rem durantem singulis momentis desinere esse. Cùmque ais *vim esse in nobis quæ ut perseveremus præstare sufficiat, nisi corrumpens causa superveniat*, non advertis te creaturæ tribuere perfectionem creatoris, quòd nempe independenter ab alio inesse perseveret, ac creatori imperfectionem creaturæ, quod nempe per positivam actionem tendere debeat in non ens, si quando velit efficere ut esse desinamus. Quod deinde addis *de progressu in infinitum*, nempe *non absurdum esse illum dari*, à te ipso postea infirmatur, *fateris enim absurdum esse in causis ita inter se connexis ut inferior sine superiore agere non posset*, de talibus enim tantúm hîc quæstio est, nempe de causis *in esse* non de causis *in fieri*, ut sunt parentes; nec proinde Aristotelis authoritas hîc mihi adversatur: Ut neque etiam id quod ais de Pandora; fateris enim omnes perfectiones quas in hominibus animadverto, variis gradibus posse à me adaugeri, adeò ut postea videam tales esse ut in humanam naturam cadere non possint: quod omnino mihi sufficit ad Dei existentiam demonstrandam. Est enim illa ipsa vis perfectiones omnes humanas eoúsque ampliandi, ut plusquam humanæ esse

L cogno-

gnoſcantur, quam urgeo & contendo non futuram fuiſſe in nobis, niſi à Deo facti eſſemus. Atqui quòd tibi non appareat me iſtud evidentiſſimè demonſtrâſſe, nequaquam miror, quia non hactenus animadverti te ullam ex meis rationibus rectè percepiſſe.

10. Cum reprehendis id quod dixi, nihil ideæ Dei addi, nihilque ab eâ detrahi poſſe, non videris attendiſſe ad id quod vulgo ajunt Philoſophi: eſſentias rerum eſſe indiviſibiles; idea enim repræſentat rei eſſentiam, cui ſi quid addatur, aut detrahatur, protinus fit alterius rei idea: Sic Pandora, ſic falſi omnes Dii ab iis qui verum Deum non rectè concipiunt, effinguntur. At poſtquam ſemel concepta eſt idea veri Dei, quamvis novæ detegi poſſint in ipſo perfectiones quæ nondum fuerant animadverſæ, non ideò tamen augetur ejus idea, ſed tantùm diſtinctior redditur, & expreſſior, quia omnes in eadem illa quæ prius habebatur, debuerunt contineri, quandoquidem ſupponitur fuiſſe vera. Ut neque augetur idea trianguli cum variæ in eo proprietates quæ prius fuerunt ignoratæ advertuntur: Neque enim, ut ſcias, *idea Dei formatur à nobis ſucceſſivè ex perfectionibus creaturarum ampliatis*, ſed tota ſimul ex hoc quod ens infinitum, omniſque ampliationis incapax mente attingamus. Cùm autem petis *undenam probem ideam Dei eſſe in nobis tanquam notam artificis operi impreſſam, & quis ſit modus impreſſionis, quæve forma iſtius notæ?* Idem eſt ac ſi aliqua in tabellâ tantum artificii deprehendens ut ipſam à ſolo Apelle pingi potuiſſe judicarem, diceremque inimitabile iſtud artificium eſſe veluti quandam notam, quam Apelles tabellis omnibus ſuis impreſſit ut ab aliis dignoſcantur, tu verò quæreres quæ forma iſtius notæ, quiſve modus impreſſionis? certè riſu potius quàm reſponſione dignus videreris. Quid cum pergis? *ſi non eſt aliud ab opere, tu ipſa ergo es idea, tu ipſa nihil aliud es quàm cogitationis modus, tu ipſa es & nota impreſſa, & ſubjectum impreſſionis.* Nunquid æquè acutum eſt ac ſi dixiſſem artificium illud quo Apellis tabellæ ab aliis dignoſcuntur non eſſe quid diverſum ab ipſis tabellis, urgeres, ergo tabellas iſtas nihil aliud eſſe quàm artificium, nec ex ullâ materiâ conſtare: ergo ipſas eſſe tantùm modum pingendi, &c.

Quid

Quid cum ut neges *nos ad imaginem Dei factos esse*, dicis, *ergo Deum esse hominiformem*, & ea colligis in quibus humana natura differt à divinâ? es ne in eo acutior quàm si ut negares quasdam Apellis tabellas ad similitudinem Alexandri factas fuisse, diceres ergo Alexandrum fuisse instar tabellæ, tabellas autem ex ligno, & pigmentis compositas esse, non ex ossibus & carne, ut Alexander. Nempe non est de ratione imaginis, ut in omnibus eadem sit cum re cujus est imago, sed tantùm ut illam in aliquibus imitetur: Et perspicuum est perfectissimam illam vim cogitandi quam in Deo esse intelligimus, per illam minus perfectam quæ in nobis est repræsentari. Cum verò mavis conferre Dei creationem cum fabri operatione, quàm cum generatione parentis, sine ullâ ratione id facis: etsi enim illi tres agendi modi toto genere diversi sint, propius tamen est à productione naturali ad divinam, quàm ab artificiali argumentari. Sed nec tantam similitudinem esse dixi inter nos & Deum, quanta est inter filios & parentes; nec etiam semper nulla est similitudo inter opus fabri, & ipsum fabrum, ut patet cùm statuarius sibi simile signum exsculpsit. Quàm mala autem fide refers mea verba, cùm fingis me dixisse *à me percipi similitudinem in eo quod sim res incompleta, & dependens*, cum è contra ista in dissimilitudinis argumentum attulerim, ne putaretur me velle homines Deo æquare: Dixi enim me non modò percipere me in istis Deo esse inferiorem, & interim ad majora aspirantem, sed etiam majora ista in Deo esse, quibus majoribus aliquid simile in me sit, cum ad ipsa ausim aspirare. Denique cum mirum esse ais *cur non cæteri hominum idem quod ego de Deo intelligant, cùm in illis, æquè ac in me, impresserit ideam sui*, idem est ac si mirareris quod cum omnes nôrint ideam trianguli, non tamen omnes æquè multa in ipsa animadvertant, & fortè nonnulli falsa quædam de ipsa ratiocinentur.

De iis quæ in Meditationem quartam objecta sunt.

I.

QUamnam *nihili* ideam habeamus, & puomodo de *non ente* participemus satis explicui, vocando illam negativam,

& dicendo nihil hoc aliud ſignificare quàm nos non eſſe ſummum ens, & nobis deeſſe quamplurima. Sed tu nodos ubique in ſcirpo quæris. Et cum ais *me videre aliqua Dei opera non omnino abſoluta*, planè affingis id quod nullibi ſcripſi, nec cenſui, ſed tantùm ſi quędam ſpectarentur, non prout habent in mundo rationem partis, ſed ut totum quid, tunc videri poſſe imperfecta. Quæcunque deinde affers pro cauſâ finali, ad efficientem ſunt referenda; ita ex uſu partium in plantis, in animalibus &c effectorem Deum mirari, & ex inſpectione operum cognoſcere, ac glorificare opificem par eſt, non autem quo fine quidque fecerit divinare; Ac quamvis in Ethicis, ubi ſæpe conjecturis uti licet, aliquando ſit pium conſiderare quem finem conjicere poſſimus Deum ſibi in regendo univerſo propoſuiſſe, certè in Phyſicis, ubi omnia firmiſſimis rationibus niti debent, eſt ineptum. Nec fingi poteſt aliquos Dei fines, magis quam alios, in propatulo eſſe, omnes enim in imperſcrutabili ejus ſapientiæ abyſſo ſunt eodem modo reconditi. Nec etiam fingere debes neminem mortalium cauſas alias poſſe intelligere, nulla enim non eſt cognitu multo facilior quam Dei finis: & eas ipſas quas in exemplum difficultatis proponis non nemo exiſtimat ſe noviſſe. Denique quia hîc tam ingenuè interrogas, *quas putem mentem meam habituram fuiſſe Dei, & ſui ideas, ſi ex quo infuſa eſt in corpus manſiſſet hucuſque in eo clauſis oculis, & abſque ullo aliorum ſenſuum uſu*: ingenuè, & candidè reſpondeo me non dubitare (modo ipſam in cogitando non impeditam à corpore, ut neque etiam adjutam ſupponamus) quin eaſdem, quas nunc habet, Dei & ſui ideas fuiſſet habitura, niſi tantùm quod multo puriores, & clariores habuiſſet: Senſus enim ipſam in multis impediunt, ac in nullis ad illas percipiendas juvant: & nihil obſtat quo minus omnes homines eaſdem ſe habere æque animadvertant, quam quia in rerum corporearum imaginibus percipiendis nimium occupantur.

2. Hîc ubique malè aſſumis pro poſitivâ imperfectione, quod ſimus erroribus obnoxii, cum tamen ſit tantum (præſertim reſpectu Dei) majoris perfectionis in creaturis negatio.

tio. Nec rectè quadrat comparatio civium Reipublicæ cum partibus universi: civium enim malitia, cum refertur ad Rempublicam, est aliquid positivum; non autem quod homo sit errori obnoxius, sive quod non habeat omnes perfectiones, cum refertur ad bonum universi: Sed melius institui potest comparatio inter eum qui vellet totum humanum corpus oculis tegi, ut elegantior appareret, quia nulla ejus pars oculo pulchrior videtur, & eum qui putat nullas creaturas in mundo errori obnoxias, hoc est non planè perfectas esse debuisse. Planeque falsum est quod supponis, *Deum nos destinare operibus pravis, nobisque tribuere imperfectiones*, & talia. Ut etiam planè falsum est *Deum ad illa pauca quæ dijudicari ab homine voluit, imparem, implicitam, incertamque facultatem judicatricem ei tribuisse*.

3. Vis ut hîc paucis dicam *ad quid se voluntas possit extendere quod intellectum effugiat?* Nempe ad id omne in quo contingit nos errare. Ita cum judicas mentem esse tenue quoddam corpus, intelligere quidem potes, ipsam esse mentem, hoc est, rem cogitantem; itemque tenue corpus esse rem extensam, unam autem & eandem esse rem quæ cogitet, & quæ sit extensa, profectò non intelligis, sed tantummodo vis credere, quia jam ante credidisti, nec libenter de sententiâ decedis. Ita cum pomum, quod fortè venenatum est, judicas tibi in alimentum convenire, intelligis quidem ejus odorem, colorem, & talia grata esse, non autem ideò ipsum pomum tibi esse utile in alimentum, sed quia ita vis, ita judicas. Atque sic fateor quidem nihil nos velle de quo non aliquid aliquo modo intelligamus, sed nego nos æquè intelligere ac velle, possumus enim de eâdem re velle permulta, & perpauca tantùm cognoscere. Cum autem pravè judicamus, non ideò pravè volumus, sed fortè pravum quid; nec quidquam prave intelligimus, sed tantum dicimur pravè intelligere, quando judicamus nos aliquid amplius intelligere quàm revera intelligamus. Quæ postea de indifferentiâ voluntatis negas, etsi per se manifesta sint, nolo tamem coram te probanda suscipere, talia enim sunt ut ipsa quilibet apud se debeat experiri, potius quàm rationibus per-

ſuaderi, tuque, ô caro, ad ea quæ mens intra ſe agit non videris attendere. Ne ſis igitur libera ſi non lubet, ego certè meâ libertate gaudebo; cum & illam apud me experiar: & à te nulla ratione, ſed nudis tantùm negationibus impugnetur. Majoremque fortè apud alios merebor fidem, quia id affirmo quod expertus ſum, & quilibet apud ſe poterit experiri, quàm tu quæ idem negas ob id tantùm quod forte non experta ſis. Quanquam etiam evinci poſſit ex tuis verbis te id ipſum eſſe expertam, negando enim *nos cavere poſſe ne erremus*, quia non vis voluntatem in quicquam ferri ad quod non determinetur ab intellectu, ſimul concedis *cavere nos poſſe ne in errore perſeveremus*, quod omnino fieri nequit abſque illâ voluntatis libertate ſe ipſam ſine determinatione intellectus in unam, aut alteram partem movendi, quam negabas. Nam ſi ſemel intellectus determinavit voluntatem ad falſum aliquod judicium proferendum, quæro à te, cum primum ipſa incipit cavere ne in errore perſeveret, à quonam ad id determinatur? Si à ſe ipſa: Ergo poteſt ad aliquid ferri ad quod ab intellectu non impellitur, quod tamen negabas, & de quo ſolo controverſia eſt: ſi verò ab intellectu: Ergo ipſa non cavet, ſed tantummodò ſicut prius ferebatur in falſum, quod ipſe ab intellectu proponebatur, ita jam caſu contingit, ut feratur in verum, quia intellectus ei verum proponit. Sed præterea vellem ſcire quam naturam falſi concipias, & quo pacto putes illud eſſe poſſe objectum intellectus? Ego enim qui per falſum nihil aliud intelligo quàm veri privationem, planè repugnare mihi perſuadeo, ut intellectus falſum ſub ratione veri apprehendat, quod tamen eſſet neceſſe ſi determinaret unquam voluntatem ad falſum amplectendum.

4. Quantum ad fructum harum Meditationum ſatis præmonui in præfatiunculâ quam te legiſſe exiſtimo, non magnum illum futurum pro iis *qui rationum mearum ſeriem, & nexum comprehendere non curantes, in ſingulas tantùm earum partes diſputare ſtudebunt*. Et quantum ad Methodum qua poſſimus ea dignoſcere quæ revera clarè percipiuntur, ab iis quæ clarè percipi tantum putantur, etſi credam ipſam à me ſatis accuratè traditam

ditam esse, ut jam dictum est, nequaquam tamen confido illos, qui de præjudiciis exuendis tam parum laborant ut querantur quod non *simpliciter ac paucis verbis* de ipsis sim loquutus eam facilè esse percepturos.

De iis quæ in quintam Meditationem objecta sunt.

I.

QUia hîc relatis pauculis meis verbis addis me ea tantùm habere de quæstione propositâ, cogor monere te non satis ad cohærentiam eorum quæ scripsi attendisse; talem enim illam puto, ut ad cujusque rei probationem conferant omnia quæ ipsam præcedunt, & maxima pars eorum quæ sequuntur: adeò ut bonâ fidè non possis referre quantum de aliqua quæstione habeam, nisi etiam totum id quod de reliquis scripsi recenseas. Quod verò ais tibi durum videri statuere aliquid immutabile, & æternum præter Deum, merito sic videretur, si de re existente quæstio esse, vel tantùm si quid ita immutabile statuerem, ut ejus immutabilitas à Deo non penderet. Sed quemadmodum Poëtæ fingunt à Jove quidem fata fuisse condita, sed postquam condita fuere, ipsum se iis servandis obstrinxisse: Ita ego non puto essentias rerum, Mathematicasque illas veritates quæ de ipsis cognosci possunt, esse independentes à Deo; sed puto nihilominus, quia Deus sic voluit, quia sic disposuit, ipsas esse immutabiles & æternas; quod seu durum, seu molle esse velis, sufficit mihi quod sit verum.

Quæ deinde contra Dialecticorum universalia habes, me non tangunt, ut pote qui ipsa, non ut Illi, intelligam. Sed quantum ad essentias, quæ clarè, & distinctè cognoscuntur, qualis est ea trianguli, alteriusve cujusvis figuræ Geometricæ, facilè cogam te ut fatearis illarum ideas quæ in nobis sunt, à singularibus non esse desumptas, hîc enim illas falsas dicis, quia scilicet cum præconceptâ tuâ de naturâ rerum opinione non conveniunt.

Et paulò pòst ais *objectum puræ Matheseos, ut punctum, lineam, superficiem, constantiaque ex iis indivisibilia*, indivisibiliterque

se

ſe habentia exiſtere reipſâ non poſſe; unde ſequitur nullum triangulum, nihilque omnino ex iis quæ ad ipſius, aliarumve figurarum Geometricarum eſſentias pertinere intelliguntur, unquam extitiſſe, ac proinde iſtas eſſentias non eſſe ab ullis rebus exiſtentibus deſumptas. At, inquis, ſunt falſæ, opinione tuâ ſcilicet, quia naturam rerum talem eſſe ſupponis, ut eæ non ſint ipſi conformes. Sed niſi omnem Geometriam falſam quoque eſſe contendas, negare non poteſt, quin de ipſis multæ veritates demonſtrentur, quæ cum eædem ſemper ſint, meritò dicuntur immutabilis & æternæ. Quod autem fortè non ſint conformes ei rerum naturæ quam tu ſupponis, ut nec etiam illi quam Democritus, & Epicurus ex atomis effinxerunt, eſt tantùm ipſis denominatio extrinſeca quæ nihil mutat; & nihilominus haud dubiè ſunt conformes veræ illi rerum naturæ quæ à vero Deo condita eſt: Non quod ſint in mundo ſubſtantiæ longitudinem habentes ſine latitudine, aut latitudinem ſine profunditate; ſed quia figuræ Geometricæ non conſiderantur ut ſubſtantiæ, ſed ut termini ſub quibus ſubſtantia continetur. Interim autem non concedo ideas iſtarum figurarum nobis unquam per ſenſus fuiſſe illapſas, ut vulgò omnes ſibi perſuadent: Etſi enim haud dubiè dari poſſint in mundo, quales à Geometricis conſiderantur, nego tamen ullas dari circa nos, niſi fortè tam minutas, ut nullo modo ſenſus noſtros attingant: nam componuntur ut plurimum ex lineis rectis, at nequidem unquam ulla pars lineæ, quæ reverà recta eſſet, ſenſus noſtros movit, quippe cùm illas quæ maxime rectæ nobis viſæ ſunt pulicario perſpicillo examinamus, plane irregulares, & undulatim ubique incurvas eſſe deprehendimus: Ac proinde cum primùm olim in infantiâ figuram triangularem in chartâ depictam aſpeximus, non potuit illa figura nos docere quo pacto verus triangulus, ut à Geometris conſideratur, eſſet concipiendus, quia non aliter in eâ continebatur quàm velut in rudi ligno Mercurius. Sed quia jam ante in nobis erat idea veri trianguli, & facilius à mente noſtrâ, quàm magis compoſita figura picti trianguli concipi poterat, idcirco viſâ iſta figura compoſita non illam ipſam, ſed potius verum triangulum apprehendimus. Eodem

dem planè modo, quo, dum respicimus in chartam, in qua lineolæ atramento ita ductæ sunt ut faciem hominis repræsentent, non tam excitatur in nobis idea istarum lineolarum, quàm hominis: quod omnino non contingeret nisi facies humana nobis aliunde nota fuisset, atque essemus magis assueti de illa, quàm de lineolis istis cogitare, quippe quas sæpè etiam cum aliquantulum à nobis remotæ sunt, ab invicem distinguere nequimus: Ita sanè triangulum Geometricum, ex eo qui in charta pictus est, agnoscere non possemus, nisi aliunde mens nostra ejus ideam habuisset.

2. Hîc non video cujus generis rerum velis esse existentiam, nec quare non æquè proprietas, atque omnipotentia dici possit, sumendo scilicet nomen proprietatis pro quolibet attributo, sive pro omni eo quod de re potest prædicari, ut hîc omnino sumi debet. Quin etiam existentia necessaria est revera in Deo proprietas strictissimo modo sumpta, quia illi soli competit, & in eo solo essentiæ partem facit. Nec proinde existentia trianguli cum existentia Dei debet conferri, quia manifestè aliam habet relationem ad essentiam in Deo quàm in triangulo. Nec magis est petitio principii, quòd existentia inter ea quæ ad essentiam Dei pertinent numeretur, quàm quòd æqualitas trium angulorum cum duobus rectis inter trianguli proprietates recenseatur. Nec verum est essentiam, & existentiam in Deo, quemadmodum in triangulo, unam absque alia posse cogitari, quia Deus est suum esse, non autem triangulus. Nec tamen inficior, quin existentia possibilis sit perfectio in idea trianguli, ut existentia necessaria est perfectio in idea Dei; efficit enim illam præstantiorem quàm sint ideæ illarum Chimærarum, quarum existentia nulla esse posse supponitur. Nec proinde vel minimum ulla in re argumenti mei vires infregisti, hæresque semper delusus illo sophismate, quod ais tam facilè à me solvi potuisse. Ad ea autem quæ subjungis, jam alibi satis respondi. Et planè falleris, cum ais non demonstrari existentiam de Deo, ut demonstratur de triangulo quòd ejus tres anguli sint æquales duobus rectis: utriusque enim est par ratio, nisi quod demonstratio probans in Deo existentiam sit alterâ multo simplicior,

plicior, & clarior: Cætera denique prætereo, quia dum ais me nihil explicare, nihil ipſe explicas, & nihil probas, niſi tantùm te probare nihil poſſe.

3. Contra ea quæ hîc habes de Diagora, Theodoro, Pythagora, aliiſque, oppono Scepticos, qui de ipſis Geometricis demonſtrationibus dubitabant, & affirmo ipſos id facturos non fuiſſe, ſi Deum ut par eſt, cognoviſſent. Nec recte probatur unam rem aliâ eſſe notiorem ex eo quod pluribus vera videatur, ſed tantùm ex eo quod illis qui utramque, ut par eſt, cognoſcunt, appareat eſſe cognitu prior, evidentior, & certior.

De iis quæ in ſextam Meditationem objecta ſunt.

I.

DE eo quod neges res materiales, ut ſunt objectum puræ Matheſeos, exiſtere, jam antè egi. Falſum autem eſt intellectionem Chiliogoni eſſe confuſam, diſtinctiſſimè enim & clariſſimè multa de eo poſſunt demonſtrari, quod certè non fieret ſi non niſi confusè, vel, ut ais, nominetenus perciperetur: Sed revera illud totum ſimul clare intelligimus, etſi non poſſimus totum ſimul imaginari: Ex quo patet vires intelligendi, & imaginandi non differre tantùm ſecundum magis & minus, ſed ut duos modos operandi planè diverſos. Quippe in intellectione mens ſe ſola utitur, in imaginatione verò formam corpoream contemplatur. Ac quamvis figuræ Geometricæ ſint omnino corporeæ, non tamen idcirco ideæ illæ, per quas intelliguntur quando ſub imaginationem non cadunt, corporeæ ſunt putandæ. Ac denique te ſola dignum eſt, ô caro, exiſtimare *ideas Dei, Angeli & mentis humanæ eſſe corporeas, vel quaſi corporeas, ex forma ſcilicet humanâ, & ex rebus aliis tenuiſſimis, ſimpliciſſimis, inſenſibiliſſimis, cujuſmodi ſunt aër, ætherve, deſumptas.* Quiſquis enim Deum, aut mentem ita ſibi repræſentat, rem non imaginabilem conatur imaginari, & nihil niſi corpoream ideam effingit, cui nomen Dei, vel mentis falsò tribuit: Nam in vera mentis idea ſola cogitatio cum ejus attributis, quorum nulla corporea ſunt, continetur.

2. Hîc manifeſtè oſtendis te præjudiciis tantùm niti, nunquam-

quamque illa exuere, cùm velis nos in iis in quibus falſitatem numquam deteximus, nullam falſitatem ſuſpicari; atque ideò *cùm turrim & prope ſpectamus, & contingimus, certos nos eſſe quod ſit quadrata*, ſi quadrata appareat, & cum revera vigilamus, *dubitare nos non poſſe vigilemuſne, an ſomniemus*, & talia: Nullam enim habes rationem exiſtimandi omnia, in quibus error eſſe poteſt, jam olim à te fuiſſe animadverſa. Et facilè probari poſſet te in iis interdum falli, quæ certa eſſe ſic admittis. Cùm autem eò redis, *ut ſaltem dubitare non liceat quin res tales appareant quales apparent*, ad viam redis, hocque ipſum in ſecunda Meditatione aſſerui: Sed hîc de veritate rerum extra nos poſitarum quæſtio erat, de quâ nihil veri attuliſti.

3. Non hîc hæreo in iis quæ tædioſe ſæpè repetiiſti; me quædam non probaſſe, quæ tamen demonſtravi: me egiſſe de craſſo tantùm corpore, cùm tamen egi de quolibet etiam quam maximè ſubtili, & talia: Quid enim iſtiuſmodi affirmationibus nulla ratione fulcitis opponi debet aliud quàm negatio? Sed obiter tamen vellem ſcire, quo argumento probes me potius de craſſo corpore quàm de ſubtili egiſſe? Nempe quia dixi, *habeo mihi conjunctum*, & *certum eſt me à corpore meo eſſe diſtinctum*, quæ verba non video cur non æque ſubtili, ac craſſo corpori conveniant, nec puto præter te quemquam videre. Cæterùm in 2. Meditatione fidem feci, mentem intelligi poſſe ut ſubſtantiam exiſtentem, etſi nihil intelligamus exiſtere quod ſit ventus, vel ignis, vel vapor, vel halitus, vel quodvis aliud corpus quantumvis ſubtile & tenue; an verò in rei veritate ab omni corpore eſſet diverſa, dixi me ibi non diſputare: hîc autem de eo ipſo diſputavi, & demonſtravi: Tu verò quæſtionem de eo quod poteſt intelligi, cum quæſtione de eo, quod reverà eſt, confundendo nihil horum te intellexiſſe teſtaris.

4. Hîc quæris, *quomodo exiſtimem in me ſubjecto inextenſo recipi poſſe ſpeciem, ideamve corporis quod extenſum eſt.* Reſpondeo nullam ſpeciem corpoream in mente recipi, ſed puram intellectionem tam rei corporeæ quàm incorporeæ fieri abſque ulla ſpecie corporeâ; ad imaginationem verò, quæ non niſi de

rebus corporeis esse potest, opus quidem esse specie quæ sit verum corpus, & ad quam mens se applicet, sed non quæ in mente recipiatur. Quod ais de idea solis, quam ex solo ejus calore cæcus elicit, facilè refutatur. Potest enim cæcus ille claram, & distinctàm habere ideam solis, ut rei calefacientis, etsi non habeat ejusdem, ut rei illuminantis; Nec rectè me illi cæco comparas, primò quia cognitio rei cogitantis multo latius patet quàm rei calefacientis, imó etiam latius quam quicquid de ulla alia re cognoscimus, ut suo loco ostensum est: ac deinde quia nulli possunt arguere ideam illam solis, quàm format cæcus, non omnia quæ de sole percipi possunt continere, nisi qui visu præditi ejus lumen, & figuram insuper agnoscunt, tu verò non modò nihil amplius, sed nequidem id ipsum quod ego de mente, cognoscis: adeò ut hac in parte tu potius cæcus, ego ad summum lusciosus cum tota humana gente dici possim. Neque verò addidi mentem non esse extensam, ut quid ipsa esset explicarem, sed tantùm ut monerem, illos errare qui putant esse extensam: eodem modo quo, si qui affirmarent Bucephalum esse Musicam, id non frustra de ipso ab aliis negaretur. Et sane in iis quæ hîc subjungis, ut probes mentem esse extensam, quia scilicet corpore utitur quod est extensum, non melius ratiocinari mihi videris, quàm si ex eo quod Bucephalus hinniat, vel mugiat, & ita edat sonos qui referri possunt ad Musicam, concluderes de Bucephalo quòd sit Musica. Etsi enim mens sit unita toti corpori, non inde sequitur ipsam esse extensam per corpus, quia non est de ratione ipsius ut sit extensa, sed tantùm ut cogitet. Nec intelligit extensionem per speciem extensam in se existentem, quamvis eandem imaginetur convertendo se ad speciem corpoream quæ est extensa, ut jam dictum est. Nec denique necesse est ut ipsa sit corpus, etsi habeat vim movendi corpus.

5. Quæ hîc habes de unione mentis cum corpore, similia sunt præcedentibus. Nihil ullibi in meas rationes objicis, sed tantùm dubia proponis, quæ tibi ex meis conclusionibus sequi videntur, etsi revera ex eo tantùm oriantur, quod ea quæ ex natura sua sub imaginationem non cadunt, ad ejus tamen

exa-

examen velis revocare. Ita hîc ubi mentis & corporis permistionem, cum permistione duorum corporum vis comparare, sufficit ut respondeam, nullam inter talia institui debere comparationem, quia sunt toto genere diversa, partesque in mente non esse imaginandas ex eo quod ipsa partes in corpore intelligat. Unde enim habes id omne quod mens intelligit, in ipsa esse debere? Profectò si hoc esset, cum magnitudniem orbis terrarum intelligit, illam etiam in se haberet, atque ita non modo esset extensa, sed etiam extensione major orbe terrarum.

6. Hic nulla in re mihi contradicis, & satis multa nihilominus dicis, ut nempe lector inde cognoscat ex prolixitate verborum, rationum tuarum multitudinem non esse æstimandam.

Hactenus verò mens cum carne disseruit,, atque ut par erat in multis ap ipsa dissensit: Sed jam in conclusione verum Gassendum agnosco, illumque ut præstantissimum Philosophum suspicio; ut virum candore animi, atque integritate vitæ celebrem amplector, & ejus semper amicitiam quibuscunque potero obsequiis demereri conabor. Itaque rogo ne illi grave sit quod libertate Philosophica usus fuerim in ejus objectionibus refutandis; ut mihi profectò pergratum fuit quicquid in ipsis continetur: Et inter cætera gavisus sum, quod à viro tanti nominis, in Dissertatione tam longa, & tam accuratè conscripta, nulla ratio allata sit, quæ meas rationes oppugnaret, nullaque etiam in meas conclusiones, ad quam mihi non perfacile fuerit respondere.

OBIECTIONES

SEPTIMÆ

Cum notis Authoris,

Sive

DISSERTATIO

De

PRIMA PHILOSOPHIA.

A MUlta ex me quæris, VC. circa novam veſtigandi veri methodum, iiſque ut reſpondeam, non mo-
B dò poſtulas, ſedinſtanter urges. Silebo tamen, nec morem geram, mihi niſi illud antè conceſſeris, abducamus animum penitus tota in diſſertatione ab iis, qui ea de re aut ſcripſere, aut dixêre aliquid, addoq; quæſita tua ſic componas, ut ne videaris poſtulare quid ſenſerint, & quo animo, quo exitu rectène an ſecus; ſed perinde quaſi nemo ſenſerit, ſcripſerit, dixerit iis de rebus quicquam, quæras dumtaxat ea, quæ meditanti tibi, & novam aliquam Philoſophandi methodum veſtiganti, aliquid difficultatis habere videbuntur, ut hoc pacto, & verum quæramus, & ita quæramus, ut amicitiæ, obſervantiæque leges erga viros doctos, ſalvæ & incolumes retineantur. Quia annuis, & ſpondes, ego quoque tuos ad nutus reſpondeo. Itaque.

NOTÆ.

A MUlta ex me quæris. *Cum hanc diſſertationem ab ejus authore acceperim, poſtquam enixè rogaſſem, ut ea quæ ab ipſo in meas Meditationes de prima Philoſophia, conſcripta fuiſſe audibam,*

bam, vel in lucem ederet, vel saltem ad me mitteret, ut reliquis objectionibus in easdem Meditationes ab aliis factis adjungerentur: *Non potui recusare quin illam hic adjungerem; Nec etiam dubitare, quin ego is sim quem ille hoc in loco alloquitur. Etsi profectò non meminerim me unquam ab eo quæsivisse quid de meâ vestigandi veri methodo sentiret: Quin è contra, cum ante sesquiannum velitationem quandam ab ipso in me conscriptam vidissem, in qua veritatem non quæri, sed ea quæ nunquam scripsi, nec cogitavi, mihi affingi judicabam, non dissimulavi me in posterum quicquid ab illo solo veniret responsione indignum crediturum. Sed quoniam addictus est Societati, ob doctrinam ac pietatem celeberrimæ, cujusque omnia membra ita inter se conjuncta sunt, ut rarò quicquam ab uno ex ipsis fiat, quod non ab omnibus approbetur: fateor me non modò postulâsse, sed & instanter ursisse, ut aliqui ex ea Societate mea scripta examinare, ac quicquid in iis à veritate alienum esset, mihi indicare dignarentur. Rationes etiam multas addidi, ob quas id mihi non recusatum iri sperabam: Ac monui, me ob hanc spem* quicquid in posterum, vel ab hoc autore, vel à quovis alio ejusdem Societatis, de meis opinionibus scriberetur, maximi esse facturum; atque non dubitaturum quin illud, cujuscunque tandem nomen ferret, non ab illo uno, sed à pluribus ex doctissimis & prudentissimis ejusdem Societatis esset compositum, examinatum, & correctum; atque ideò nullas contineret cavillationes, nulla sophismata, nulla convitia, nullamque inanem loquacitatem, sed tantùm firmissimas & solidissimas rationes; atque ex iis argumentis, quæ jure in me afferri possunt, nullum in eo esset omissum: adeò ut per illud unum scriptum erroribus me omnibus meis liberatum iri confiderem; Et si quid ex iis quæ vulgavi non foret in eo refutatum, à nemine posse refutari, sed omnino verum & certum esse arbitrarer. *Quamobrem nunc hæc omnia de hac Dissertatione judicarem, crederemq; ipsam totius Societatis jussu scriptam esse, si nullas in ea cavillationes, nulla sophismata, nulla convitia, nullamq; inanem loquacitatem contineri certus essem. Sed sanè si quæ sint, nefas puto illam, à tam sanctis viris profectam esse, suspicari: Et quoniam hac in re judicio meo non fido, dicam hic ingenuè ac candidè quid mihi videatur, non ut ullo modo meis verbis lector credat,*

credat, sed tantùm ut ipsi præbeam occasionem ad examinandam veritatem.

Silebo tamen &c. *Hic promittit author noster se nullius scriptum impugnaturum, sed tantum ad ea quæ ab ipso quæsivi responsurum: Et tamen nihil unquam ab ipso quæsivi; Nec quidem unquam hominem sum alloquutus, aut vidi: Atque ea quæ me simulat à se quærere, componit ut plurimum ex verbis, quæ in Meditationibus meis habentur: adeo ut sit planè manifestum nihil præter illas ab ipso impugnari. Causæ autem cur contrarium fingat fortasse sunt honestæ ac piæ: Sed ego non alias possum suspicari, quàm quod credat sibi hoc pacto magis liberum esse quidlibet mihi affingere, quia nempe ex meis scriptis mendacii argui non poterit, cùm se illa non impugnare profiteatur; ac præterea quod cavere velit ne lectoribus suis occasionem det ea examinandi, daret enim fortasse, si de iis loqueretur; quodque malit me tam ineptum, atque imperitum describere, ut ipsos ab omnibus iis, quæ unquam à me proficiscentur, legendis absterreat. Ita larvâ quadam, ex fragmentis mearum Meditationum malè compactâ, vultum meum non tegere, sed deformare conatur: Ego verò illam detraho, & rejicio; tum quia Histrioniæ faciendæ non sum assuetus; tum etiam quia hîc, ubi mihi cum viro religioso, de re admodum seria quæstio est, parum deceret.*

QUÆSTIO PRIMA.
An, &

Quo pacto dubia pro falsis habenda.

QUæris primò sitne legitima lex illa vestigandi veri, Quidquid habet vel minimum dubitationis, illud pro falso habendum est. Ut respondeam quærenda mihi sunt à te nonnulla. 1. Quid sit istud Minimum dubitationis. 2. Quid illud, Habendum pro falso. 3. Quatenus habendum pro falso. Ac dubitationem quod attinet.

§. 1. *Quid*

§. 1. *Quid minimum Dubitationis.*

Quid eſt iſtud Minimum? Pluribus, ais, te non morabor. Illud habet dubitationis aliquid, de quo poſſum dubitare an ſit, vel an ita ſe habeat, non temerè quidem, ſed validas ob ratio- C
nes. Præterea illud habet dubitationis aliquid, circa quod, etſi mihi clarum videatur, poſſum decipi à malo aliquo Genio, qui mihi velit illudere, & artibus ſuis, ac præſtigiis efficere, ut id clarum, & certum appareat, quod reverà ſit falſum. Primum dubitationis habet non parum; ſecundum nonnihil quidem, ſed illud minimum, ſatis tamen, ut illud dubium vocetur, & ſit. Vis exemplum? eſſe terram, cœlum, colores; te habere caput, te oculos, te corpus & mentem, dubia ſunt primi generis: ſecundi verò hæc, 2, & 3, faciunt 5. Totum eſt ſua parte majus, & ſimilia.

Præclarè ſanè. At, ita ſi ſe res habet, quid quæſo erit, quod dubitationis habeat nonnihil? quid immune ab eo metu, quem vafer intentat Genius? nihil, ais, omninò nihil, quoad Deum D
eſſe, nec poſſe decipere, certò, & firmiſſimis ex Metaphyſicæ principiis exploratum habeamus, ut ea ſit lex unica. Ignorata illa re, *an ſit Deus, & ſi ſit, an poſſit eſſe deceptor, non videor de ulla alia re planè certus eſſe unquam poſſe.* Et verò, ut hic mentem meam penitus agnoſcas, niſi ſcivero Deum eſſe, & Veracem Deum, qui genium illum malum coërceat, vereri ſemper potero, ac debebo ut ne mihi illudatur, & falſum veri ſpecie veluti clarum & certum obtrudatur. Ubi verò penitus intellexero Deum eſſe, nec eum poſſe & decipi & decipere, adeóque neceſſariò impedire, mihi ne Genius imponat in iis, quæ clarè, & diſtinctè intellexero, tum enim verò, ſi quæ erunt talia, ſi quid clarè, & diſtinctè percepero, hæc vera, hæc certa eſſe dicam, ut tunc temporis ea ſit regula veri, certique, *Illud omne eſt verum, quod valde clarè, & diſtinctè percipio.* Nihil eſt, quod ultra quæram: venio ad ſecundum, ac

§. 2. *Quid, pro falso habendum.*

Dicis gratiâ, Cum dubium ſit habere te oculos, te caput, te corpus adeóque illud habere debeas pro falſo, ex te ſcire velim, quid ſit illud, habere pro falſo; an credere, & dicere, falſum eſt me habere oculos, caput, corpus? an credere, & *voluntate planè in contrarium verſa* dicere, Non habeo oculos, caput, E corpus, ſive, ut verbo dicam, Credere, dicere, ponere oppoſitum ejus, quod dubium eſt? Hoc ipſum, ais. Bellè. At reſpondeas adhuc velim. Non eſt certum 2 & 3 facere 5. an ergo credam, & ponam, 2 & 3, non faciunt 5. Crede, ais, & pone. pergo. Non eſt certum me, iſta dum loquor, vigilare, & non ſomniare. An ergo credam, & dicam. Ita dum loquor, non vigilo, ſed ſomnio. Crede, ais, & dic. Apponam & hoc ultimum, ut ne ſim moleſtus. Non eſt certum, id quod dubitanti vigiletne an dormiat, apparet clarum & certum, certum eſſe, & clarum. An ergo credam, & dicam. Quod dubitanti vigiletne, an dormiat, apparet clarum & certum, id non eſt clarum & certum, ſed obſcurum, & falſum? Quid hæres? *Plus æquo indulgere non potes diffidentiæ.* An tibi numquam contigit, quod benè multis, ut ſomnianti certa, & clara ea viderentur, quæ dubia poſtea, quæ falſa compereris? *ſanè prudentiæ eſt num-* F *quam illis planè confidere, qui te vel ſemel decepêre.* At, ais, alia ſummè certorum ratio eſt. Sunt ea iſtiuſmodi, ut vel ſomniantibus, aut deliris apparere non poſſint dubia. Serióne loqueris, amabo te, qui illa ſummè certa ſic confingas, ut ne ſomniantibus quidem, aut deliris apparere poſſint dubia? Quæ ſunt illa porrò? ac ſi dormientibus, ſi malè ſanis, quæ ridicula ſunt, quæ abſurda, certa interdum videntur, & ſummè certa, quidni etiam certa, & ſummè certa falſa videantur, & dubia? Novi ego, qui dormitabundus aliquando pulſari horam quartam audiverit, & ſic numeravit Una, Una, Una, Una: ac tum præ rei abſurditate, quam animo concipiebat, exclamavit: Næ delirat horologium! quater pulſavit horam primam. Et verò quid adeò eſt abſurdum, & à ratione alienum, quod dormienti

mienti, quod deliro venire non possit in mentem? quod non probet somnians, non credat, & de eo tanquam à se præclarè invento, excogitatoque non gratuletur? Sanè ut ne pluribus tecum contendam, nunquam effeceris, ut hoc effatum, Quod dubitanti somnietne, an vigilet, videtur certum, est certum & ita certum, ut statui possit velut fundamentum scientiæ alicujus, & Metaphysicæ summè certæ, & accuratæ, hoc (inquam) habeam tam certum, atque illud, 2. & 3 faciunt 5: nedum tam certum, ut de eo nullo modo quisquam dubitare possit, nec decipi circa illud à Genio aliquo malo: nec vereor tamen, ea si in mente perstitero, ut me quisquam putet pervicacem. Quare aut ex lege illa tua sic dicam: Non est certum id esse certum, quod apparet certum ei, qui dubitat vigiletne an dormiat. Ergo quod dubitanti vigiletne an dormiat, apparet certum, id reputari potest, ac debet tanquam falsum, & omnino pro falso habendum est: aut sanè si quam habes aliam peculiarem tibi regulam, mecum communicabis. Venio ad tertium, &

§. 3. *Quatenus habendum pro falso.*

Quæro, cùm certum non videatur 2. & 3. facere 5. cùmque ex præcedenti regula debeam credere, & dicere, 2. & 3. non faciunt 5. an continuò illud ita debeam credere, ut mihi persuadeam aliter habere se non posse, atque illud certum esse. Miraris quæsitum illud meum. Nec mihi mirum, cum ipse mirer. Respondeas tamen necesse est, à me si responsum exspectas. Vis habeam illud certum, 2. & 3. non faciunt 5? Imo vis illud esse, & videri omnibus certum, & ita certum, ut etiam ab artibus mali Genii tutum sit?

Rides, ais, Id sano homini quî veniat in mentem?

Quid igitur? dubium erit, & incertum, perinde atque illud 2. & 3. faciunt 5? Hoc si ita est, si dubium est illud, 2. & 3. non faciunt 5. credam, & tua ex lege dicam illud esse falsum, adeòque ponam contrarium, & ita statuam, 2. & 3. faciunt 5. Atque eodem modo in cæteris me geram, &, quia certum

non videtur esse corpus aliquod, dicam Nullum est corpus, & quia certum non est illud, Nullum est corpus, dicam voluntate penitus in contrarium versa aliquod est corpus, simulque & corpus erit, & non erit.

G Ita est, ais, atque illud est dubitare, in orbem ferri, ire, redire, hoc & illud affirmare, & negare, clavum figere, & refigere.

Præclarè omnino, at ut iis utar, quæ dubia erunt, quid faciam? Quid de illo 2. & 3. faciunt 5? & de isto aliquod est corpus? ponamne? an negabo?

Nec pones, ais, nec negabis; neutro uteris; utrumque habebis velut falsum, nec ab iis quæ sic nutant quidquam exspectabis, nisi illud quoque nutans, dubium, & incertum.

Quia nihil superest quod rogem, respondeo vicissim, ubi tamen doctrinæ tuæ brevem fecero syllabum. 1. De rebus omnibus ac præsertim de materialibus possumus dubitare, quandiù scilicet non habeamus alia scientiarum fundamenta, quàm ea, quæ antehac habuimus. 2. Aliquid habere pro falso est, assensionem suam ab eo, tanquam ab apertè falso, cohibere, & voluntate planè in contrarium versa opinionem suam de eo tanquam falsam, & imaginariam fingere. 3. Eatenus, id quod dubium haberi debet pro falso, ut oppositum illius sit quoque dubium, & pro falso habeatur.

NOTÆ.

PVderet me esse nimis diligentem, & multa verba impendere, in omnibus annotandis, quæ meis fere verbis hic expressa, pro meis tamen non agnosco. Sed rogo tantum lectores ut memoriâ repetant ea, quæ in 1. Meditatione, atque initio 2. ac 3. ipsarumque synopsi à me scripta sunt: agnoscent enim ferè omnia quæ hic habentur inde quidem esse desumpta; sed ita turbata, distorta, & perperam interpretata proponi, ut quamvis ibi nihil non valdè consentaneum rationi contineant, hic tamen magna ex parte absurdissima videantur.

C Validas ob rationes. *Dixi sub finem 1. Meditationis, nos posse de iis*

iis omnibus, quæ nunquam adhuc ſatis clarè perſpeximus, dubitare ob validas & meditatas rationes: *quia nempe ibi tantùm agebatur de ſumma illa dubitatione, quam ſæpè metaphyſicam, hyperbolicam, atque ad uſum vitæ nullo modo transferendam eſſe inculcavi; & ad quam id omne, quod vel minimum ſuſpicionis afferre poteſt pro ſatis valida ratione ſumi debet. Hic verò vir amicus & candidus proponit in exemplum eorum, de quibus dixi dubitari ob validas rationes, an ſit terra, an habeam corpus, & ſimilia, ut nempe ſui lectores, qui de hac Metaphyſica dubitatione nihil ſcient, ipſam ad uſum vitæ referentes, me non ſanæ mentis eſſe arbitrentur.*

Nihil, ais, omnino nihil. *Quo ſenſu iſtud* Nihil *debeat intelli-* D *gi ſatis explicavi variis in locis: Ita nempe, ut quandiu attendimus ad aliquam veritatem, quam valde clarè percipimus, non poſſimus quidem de ipſa dubitare; Sed quando, ut ſæpe accidit, ad nullam ſic attendimus, etſi recordemur nos antea multas ita perſpexiſſe, nulla tamen ſit de qua non merito dubitemus, ſi neſciamus id omne quod clare percipimus verum eſſe. Hic vero, vir accuratus, hoc Nihil ita intelligit, ut ex eo quod ſemel dixerim nihil eſſe de quo non liceat dubitare, nempe in prima Meditatione, in qua ſupponebam me non attendere ad quicquam quod clare perciperem, concludat me etiam in ſequentibus nihil certi poſſe cognoſcere: Tanquam ſi rationes, quas interdum habemus ad dubitandum de re aliqua, non ſint legitimæ ac validæ, niſi probent de eadem re ſemper eſſe dubitandum.*

Credere, dicere, ponere oppoſitum ejus quod dubium eſt. E *Vbi dixi dubia eſſe aliquandiù pro falſis habenda, ſive tanquam falſa rejicienda, tam manifeſte explicui me tantùm intelligere, ad veritates metaphyſice certas inveſtigandas, non majorem habendam eſſe rationem dubiorum, quàm plane falſorum, ut nemo ſanæ mentis videatur poſſe aliter mea verba interpretari; & nemo mihi affingere, me voluiſſe credere oppoſitum ejus quod dubium eſt, præſertim, ut paulò poſt habetur,* ita credere ut mihi perſuadeam aliter habere ſe non poſſe, atque illud certum eſſe, *niſi qui pro cavillatore haberi non erubeſcat: Et quamvis hoc ultimum ab Authore noſtro non affirmetur; ſed ut dubium tantum proponatur, miror tamen virum tam ſanctum voluiſſe hac in parte imitari*

pessimos illos detractores, qui sæpè sic tantùm narrant ea quæ de aliis credi volunt, addentes se ipsos non credere, ut impunius maledicant.

Alia summè certorum ratio est. Sunt ea istiusmodi ut vel somniantibus aut deliris apparere non possint dubia. *Nescio per quam Analysin vir subtilissimus hoc ex meis scriptis deducere potuerit, non enim mimini me quicquam tale unquam vel per somnium cogitâsse. Concludere quidem potuisset ex meis, Id omne quod ab aliquo clarè ac distinctè percipitur esse verum, quamvis ille aliquis possit interim dubitare somnietne an vigilet, imò etiam, si lubet, quamvis somniet, quamvis sit delirus: Quia nihil potest clarè ac distinctè percipi, à quocunque demum percipiatur, quod non sit tale quale percipitur, hoc est, quod non sit verum. Sed quia soli prudentes rectè distinguunt, inter id quod ita percipitur, & id quod tantùm videtur, vel apparet, nolo mirari quod vir bonus unum pro altero hîc sumat.*

Atque illud est dubitare, in orbem ferri &c. *Dixi dubiorum non majorem habendam esse rationem quàm si omnino falsa essent, ut ab illis cogitatio planè avocetur; non autem ut modò unum, modo ejus contrarium affirmetur. Sed nullam author noster occasionem cavillandi non quæsivit. Interim vero notatu dignum est, ipsum hîc in fine, ubi ait se brevem facere doctrinæ meæ syllabum, nihil eorum mihi tribuere, quæ in præcedentibus, aut sequentibus reprehendit, vel irridet: ut nempe sciamus illum ista tantum mihi per jocum affinxisse, non serio credidisse.*

RESPONSIO.

Resp. 1. Si lex illa, In vestigando vero, id quod vel minimum dubitationis habet pro falso habendum est, sic intelligatur: Cum vestigamus quid sit certum, non debemus ullo modo niti iis, quæ non sunt certa, aut quæ habent dubitationis aliquid, legitima est, usu recepta, & communissima apud omnes Philosophos.

Resp. 2. Si dicta lex ita intelligatur. Cum vestigamus quid sit certum, ita debemus rejicere omnia, quæ certa non sunt, aut

aut aliquo modo dubia,ut illis nullo pacto utamur, adeoque ea ſpectemus perinde quaſi non eſſent, aut potius ea non ſpectemus omnino,ſed ab iis penitus abducamus animum: legitima quoque eſt,tuta,tritaque etiam à Tyronibus, atque affinitatem habet tantam cum præcedenti,ut ab ea vix differat.

Reſp. 3. Si dicta lex ita ſumatur, Cum veſtigamus quid certum ſit,ita debemus rejicere dubia omnia,ut ponamus ea de facto non eſſe,aut eſſe illorum oppoſitum revera, & utamur ea ſuppoſitione tanquam certo aliquo fundamento; ſive utamur iis non exiſtentibus,aut nitamur eorum non exiſtentia; Illegitima eſt, fallax,& cum bona pugnans Philoſophia, ut quæ ſupponat dubii aliquid, & incerti ad veſtigandum verum, & certum,aut quæ ſupponat tanquam certum, id quod alio, atque alio modo ſe poteſt habere, puta ea quæ dubia ſunt de facto non exiſtere,cum fieri poſſit ut exiſtant.

Reſp. 4. Si quis ea lege intellecta,ut paulo ante, vellet uti ad veſtigandum verum,certumque, is oleum & operam perderet, ac verſaret molam citra mercedem, ut qui non magis conficeret, id quod quærit, quàm illius oppoſitum. Vis exemplum? Veſtigat aliquis an poſſit eſſe corpus, aut corporeus,eóque inter cætera utitur, Non eſt certum corpus aliquod exiſtere. Ergo ex lege lata ponam,& dicam oppoſitum, Nullum corpus exiſtit. Tum reſumet, Nullum corpus exiſtit. Sum verò ego & exiſto,ut mihi aliunde probè compertum eſt. Ergo non poſſum eſſe corpus. Præclarè quidem, ac ecce ut eodem ex capite ducat oppoſitum. Non eſt certum ait, aliquod corpus exiſtere. H Ergo ex lege ponam,dicamque Nullum corpus exiſtit. At quale illud Nullum corpus exiſtit? Dubium ſanè,& incertum quis illud præſtet? unde? Confecta res eſt. Dubium illud eſt, Nullum corpus exiſtit. Ergo ex lege dicam, aliquod corpus exiſtit. Sum verò,& exiſto Ergo poſſum corpus eſſe, ſi aliud vetat nihil. En poſſum eſſe corpus,& non poſſum eſſe corpus. An feci ſatis? Vereor ut ne planè fecerim, quantum ex quæſitis ſequentibus colligo. Itaque

NOTÆ.

Hic in duabus primis responsionibus omne id approbat, quod de re proposita censui, quodve ex meis scriptis elici potest: Sed addit esse communissimum, tritumque etiam à Tyronibus. *In duabus autem ultimis id reprehendit quod me censuisse vult credi, quamvis sit tam absurdum ut in mentem nullius hominis sani venire possit. Astutè sanè; ut quicunque Meditationes meas non legerunt, vel non tam attentè legerunt, ut rectè sciant quid in iis contineatur, ipsius authoritate commoti, me ridiculas opiniones habere arbitrentur; Atque ut aliis, qui id non credent, saltem persuadeat, nihil à me esse allatum, quod non sit communissimum, tritumque etiam à Tyronibus. Ego vero de hoc ultimo non disputo. Neque ullam unquam ex novitate mearum opinionum laudem quæsivi: Nam contrà ipsas omnium antiquissimas puto, quia verissimas; Et nulli rei magis soleo studere, quàm simplicissimis quibusdam veritatibus animadvertendis, quæ cum mentibus nostris sint innatæ, statim atque alius admonetur, non putat se illas unquam ignorâsse. At certè facilè potest intelligi hunc authorem non aliam ob causam mea impugnare, quàm quia & bona, & nova esse arbitratur: Nam sanè, si tam absurda crederet ac fingit, contemptu & silentio potius, quàm tam longa & affectata refutatione digna judicâsset.*

H Ergo ex lege lata ponam & dicam oppositum. *Vellem scire quibus in tabulis istam unquam legem scriptam invenerit: Iam quidem supra satis illam inculcavit; Sed ibi etiam satis negavi meam esse, Nempe in notis ad verba* Credere, dicere, ponere oppositum ejus quod dubium est; *Nec ille opinor meam esse sustinebit, si ea de re interrogetur; Induxit enim me, supra in 3. §. de iis quæ dubia sunt sic loquentem,* Nec pones, nec negabis, neutro uteris, utrumque habebis velut falsum; *Ac paulo post in suo doctrinæ meæ syllabo, oportere* assensionem suam à dubio, tanquam ab apertè falso, cohibere; ac voluntate planè in contrarium versa opinionem suam de eo tanquam falsam & imaginariam fingere, *quod planè aliud est, quàm* ponere & dicere oppositum, *ita scilicet ut istud oppositum pro vero habeatur, quemadmodum hîc supponit. At-*

que ubi ego in 1. Meditatione dixi me velle aliquandiu conari mihi persuadere oppositum eorum quæ antea temerè credideram, statim addidi me id velle, ut velut æquatis utrimque præjudiciorum ponderibus non magis in unum quàm in aliud propenderem, non autem ut alterutrum pro vero sumerem, idve tanquam scientiæ summè certæ fundamentum statuerem, ut alibi etiam cavillatur. Itaque vellem scire quo instituto legem illam suam attulerit; Si ut ipsam mihi affingat; desidero ejus candorem, patet enim ex dictis ipsum rectè scire meam non esse, quia fieri non potest ut quis putet utrumque habendum esse velut falsum, sicut dixit me putare, ac simul unius oppositum ponat & dicat esse verum, ut in hac lege habetur; Si verò tantùm animi causa ipsam attulit, ut aliquid haberet quod impugnaret, miror acumen ejus ingenii, quod nihil magis verisimile aut subtile potuerit excogitare; Miror otium, quod tam multa verba impenderit, in refutanda opinione tam absurda, ut nequidem ulli puero septuenni probabilis videri possit. Notandum enim est illum huc usq; nihil prorsus præter ineptissimam istam legem impugnâsse; Miror denique vim ejus imaginationis, quod cum tantùm in istam vanissimam, & ex cerebro suo eductam chimæram præliaretur, eodem tamen planè modo composuerit gradum, iisdemque semper usus sit verbis, ac si me adversarium habuisset, sibique repugnantem coram vidisset.

QUÆSTIO SECUNDA.

An sit bona Methodus Philosophandi, per abdicationem dubiorum omnium.

QUæris 2. An bona sit methodus philosophandi per abdicationem eorum omnium, quæ quovis modo dubia sunt. Hanc nisi methodum fusius aperias, non est quod à me responsum exspectes, sic verò facis.

Ut Philosopher, ais, ut vestigem sitne aliquid certi, & summè certi, & quid illud sit, sic facio. Omnia quæ olim credidi, quæ antehac scivi, cum dubia sint, & incerta, pro falsis habeo, eaque penitus abdico, ac mihi persuadeo nec esse terram, nec cœlum, nec quidquam eorum, quæ olim credidi in mundo

esse,sed nec mundum ipsum,nec corpus ullum, nec mentem, verbo dico,nihil. Tum facta illa generali abdicatione, atque obtestatus nihil esse, penitus philosophiam ingredior meam, eaque duce verum & certum vestigo cautè,prudenter, perinde tanquam esset Genius aliquis potentissimus, & callidissimus, qui me vellet in errorem inducere. Quare ut ne decipiar circumspicio attentè, atque illud habeo plane constitutum nihil admittere,quod non sit istiusmodi,ut in eo, quantumvis nitatur Genius ille vaferrimus, mihi nullo modo possit imponere, sed ne ipse quidem possim à me extorquere, id ut esse dissimulem, nedum negem. Cogito igitur, volvo, & revolvo, quoad occurrat aliquid tale, atque illud ubi offendi, eo tanquam Archimedeo puncto utor ad eruenda cætera, eoque pacto alia ex aliis certa penitus & explorata indipiscor.

Præclarè omnino, ac, speciem quod attinet, facilè responderem Methodum illam videri mihi illustrem, & eminentem: verùm, quia responsum exspectas accuratum, nec illud à me reddi potest, nisi antea usu, & exercitatione aliqua tentem illam tuam methodum, tritam, tutamque ineamus viam; exploremus ipsi, quid in ea sit tandem: & quia flexus illius nôsti, calles, & diverticula, teque in ea diu exercuisti, ducem mihi te præbe. Age, fare, expeditum habes aut socium, aut discipulum: quid jubes? Ad illud iter, etsi novum, & tenebris non assueto formidandum accedo lubens, adeò me veri species potenter allicit. Audio te, jubes id faciam, quod te facientem videro; ibi pedem figam, ubi fixeris. Præclara sanè imperandi,ducendique ratio. Ut mihi places. Audio.

§. I. *Aditus aperitur in Methodum.*

Principio,ais,ut vetera revolvi animo, cogor tandem fateri nihil esse ex iis,quæ olim vera putabam,de quo non liceat dubitare, idque non per inconsiderantiam, vel levitatem, sed propter validas & meditatas rationes, ideòque etiam ab iisdem non minus, quàm ab apertè falsis assensionem esse cohibendam,

dam, si quid certè velim invenire. Quare non malè agam; si voluntate planè in contrarium versâ, meipsum fallam, ac veteres illas opiniones aliquandiù omnino falsas imaginariasque esse fingam, donec tandem velut æquatis præjudiciorum ponderibus nulla amplius prava consuetudo judicium meum à recta rerum perceptione detorqueat. Supponam igitur Genium aliquem malignum, eundemque summè potentem, & callidum omnem suam industriam in eo posuisse, ut me falleret. Putabo cœlum, aërem, terram, colores, figuras, sonos, cunctaque externa nihil aliud esse quàm ludificationes somniorum, quibus insidias credulitati meæ tetendit. Persuadebo mihi nihil planè esse in mundo, nullum cælum, nullam terram, nullas mentes, nulla corpora, ajo nullas mentes, nulla corpora, &c. hæc K meta sit, & princeps meta. Considerabo me ipsum tanquam manus non habentem, non oculos, non carnem, non sanguinem, non aliquem sensum, sed hæc omnia me habere falsò opinantem. Manebo obstinatè in hac meditatione defixus.

Hîc si placet subsistamus aliquantulum, ut novos resumamus spiritus. Rei novitas me nonnihil commovit. Iubes abdicem vetera omnia?

Iubeo, ais, omnia.

Omniane? omnia qui dicit, nihil excipit. L

Omnia, addis.

Ægre sanè, facio tamen. At oppidò durum est; atque ut ingenuè fatear, non sine scrupulo id facio; ac nisi eum mihi eximis, vereor ut ne pro voto aditus ille noster succedat. Fateris vetera omnia dubia esse, &, ut ais, coactus fateris. Quidni eam mihi vim pateris inferri, ut etiam ipse coactus fatear? Quid M te, quæso, coëgit? Audivi quidem ex te modò validas fuisse, & meditatas rationes; at quæ sunt illæ tandem? si validæ: cur abdicas? quin retines? si dubiæ, & suspicionum plenæ, qua te illæ vi coëgere?

En, ais, sunt in propatulo. Has uti fundibularios, soleo præmittere, ut pugnam inchoent, Nempe sensus nos aliquando decipiunt. Aliquando somniamus. Delirant interdum

nonnulli, atque ea se videre credunt, quæ minimè vident, quæ nusquam sunt.

Dixisti? Validas cum promisisti, cum meditatas; exspectavi certas, & omnis dubitationis expertes, quales nempe tua deposcit libella, quâ nunc utimur, usque adeò accurata, ut vel umbram dubitationis recuset. An verò sunt tales illæ tuæ? non dubitationes meræ, & suspiciones dumtaxat? Sensus nos aliquando decipiunt. Aliquando somniamus. Delirant nonnulli. Id verò unde habes certò, & citra dubitationem ullam, & ex regula illa tua, quam semper habes in manibus: *Summopere cavendum est nequid ut verum admittamus, quod non possimus probare verum esse?* An fuit tempus aliquod, in quo diceres certo, indubitanter nunc me sensus decipiunt, hoc probè scio. Nunc somnio, paulò antè somniabam: hîc phrenesim patitur, & videre se putat quæ minimè videt, nec mentitur? si fuisse dicis; vide ut probes: imò vide ne Genius ille malus, cujus tu meministi, forsan illuserit tibi: atque omnino verendum est, ne dum dicis modò tanquam validi aliquid, & meditati, Sensus nos aliquando decipiunt, vafer ille digito te commonstret, & illudat illuso. Si verò negas; cur tam fidenter asseris, somniamus interdum.

N Quin ex lege tua prima sic tecum statuis? Non est omnino certum sensus nos aliquando decepisse; somniâsse nos aliquando, aliquando delirâsse homines. Ergo sic dicam, & statuam, Numquam nos sensus decipiunt, somniamus nunquã, delirat nemo.

At, ais, suspicor.

Htc nempe scrupulus meus. Vbi pedem admovi, validas illas rationes sensi molles, & instar suspicionum evanidas, adeòque premere formidavi. Suspicor.

Ita, ais, suspicor. Sat si suspicere. Sat si dicas vigilemne, an dormiam nescio. Nescio an me sensus fallant, an non fallant.

Tua pace dixero, haud mihi est satis: nec planè video cur ita colligas. Vigilemne an somniem nescio. Ergo aliquando somnio.

O Quid si nunquam? quid si semper? quid si ne somniare quidem possis? te verò cachinnis excipiat Genius eò, quia tibi tandem suasit somniare te aliquando, te decipi, cum id minimè fiat? Crede mihi ex quo Genium illum induxisti, ex quo validas, & medi-

meditatas rationes ad illud forsan revocâsti, malum induxisti, à quo boni habeas nihil. Quid si catus ille omnia tibi, velut dubia, & nutantia proponat, cum firma sint, cum certa, atque ea quidem mente, ut cum abdicâris omnia, nudum te in foveam agat præcipitem? Num consultius egeris, si priusquam te abdices, certam tibi legem proponas, ex qua, quæ abdicabuntur, P bene sint abdicata? Magna profectò res est, & momenti summi generalis illa veterum omnium abdicatio; ac si me audis, cogitationes tuas vocabis in senatum, ut seriò deliberes.

Imo, ais, plus æquo diffidentiæ indulgere non possum, ac scio nihil inde periculi, vel erroris sequuturum.

Quid ais scio? an certo, & citra dubitationem omnem, ut hæ Q saltem reliquiæ tanti naufragii Veritatis tholo appendantur, aut, quia novam Philosophiam aperis, deque familia cogitas, hoc in propylæo literis aureis inscribatur, Plus æquo diffidentiæ indulgere non possum; ut inquam adyta illa tua intraturi jubeantur vetus illud ponere, 2. & 3. faciunt 5. hoc verò retinere, Plus æquo diffidentiæ indulgere non possum? At si Tyroni contingat ut obmurmuret, ut illud frangat dentibus, Ponere jubeor illud vetus à nemine unquam vocatum in dubitationem, 2. & 3. faciunt 5. quia fieri potest, ut mihi Genius il- R ludat aliquis; jubeor verò retinere hoc anceps, hoc rimarum plenum, Plus æquo diffidentiæ indulgere non possum, quasi in eo mihi Genius non possit imponere? quid dices? Et verò an tu mihi illud præstabis, ut non verear modo, non formidem, metus mihi non sit à malo Genio? sanè me licet confirmes manu, & verbo, non sine timore ingenti nimiæ diffidentiæ hæc vetera, & mihi prope ingenita abdico, & ejuro velut falsa. Argumentum in Barbara rectè concludit. Item sum ali- S quid constans ex corpore & anima: ac, si mihi licet ex vultu, & voce conjicere, nequidem ipse tu, qui ducem te cæteris præbes, qui viam munis, immunis es à formidine. Age ingenuè, & candidè, ut soles, an sine scrupulo hoc vetus abdicas, Habeo ideam claram & distinctam Dei? an illud Id omne T verum est, quod valde clarè, & distinctè percipio? An istud Cogitare, nutriri, sentire minimè pertinent ad corpus, sed

ad mentem? quid ſexcenta id genus perſequar? de iiſdem ſeriò anquiro, reſponde, amabo te; potes hoc in exitu veteris Philoſophiæ, & in aditu novæ hæc excutere, exuere, ejurare velut falſa, ajo ex animo? An dices, & pones oppoſitum, nunc, modò Non habeo ideam claram & diſtinctam Dei. Malè hactenus credidi nutriri, cogitare, ſentire ad corpus minimè pertinere, ſed ad mentem? Sed ô me propoſiti immemorem! quid feci? totum me tibi principio commiſeram, me ſocium, me diſcipulum, & ecce hæreo in aditu, & meticuloſus, & obſtinatus. Ignoſce; peccavi largiter, & tenuitatem ingenii mei probavi duntaxat. Debueram omni metu poſito in abdicationis caliginem intrepidè me inferre, & hæſi, & reſtiti. Compenſabo, ſi parcis, & factum male ampla, ac liberali manumiſſione veterum omnium planè delebo. Abdico, abjuro vetera omnia. Nec ægrè feres ſi cœlum, aut terram, quæ nulla eſſe vis, non obteſter. Nihil eſt omnino, nihil. Age, præi, ſequor. Te ſanè facilem! ſic præire non renuis.

NOTÆ.

I QUæ antehac ſcivi, cum dubia ſint. *Hic poſuit* ſcivi *pro* ſcire putavi. *Eſt enim contrarietas inter verba* ſcivi *&* dubia ſunt: *Quam tamen haud dubiè non animadvertit, nec illi eſt malitiæ tribuendum. Alioqui enim non tam leviter attigiſſet; ſed fingens à me eſſe profectam, multis ipſam verbis exagitâſſet.*

K Ajo nullas mentes, nulla corpora. *Hoc ait, ut infra diu multumque cavilletur, quod initio, cum ſupponerem mentis naturam nondum mihi eſſe ſatis perſpectam, illam inter res dubias enumerarim; poſtea verò, advertens rem quæ cogitat non poſſe non exiſtere, illamque rem cogitantem nomine mentis appellans, dixerim mentem exiſtere: Tanquam ſi fuiſſem oblitus me prius idem negâſſe, cum mentem pro re mihi ignota ſumebam; Et tanquam ſi ea, quæ tunc, quia mihi dubia erant, negabam, in perpetuum neganda eſſe cenſuiſſem, nec fieri poſſet, ut evidentia, & certa mihi poſtea redderentur. Notandumque ipſum ubique conſiderare dubitationem, & certitudinem, non ut relationes cognitionis noſtræ ad objecta, ſed ut proprieta-*

tes

tes objectorum quæ perpetuò ipsis inhæreant, adeò ut ea, quæ semel dubia esse cognovimus, non possint unquam reddi certa. Quod tantum ejus bonitati, non malitiæ est tribuendum.

Omniane? *Hic cavillatur in verbo* Omnia, *ut supra in verbo* Nihil, *inaniter.* L

Coactus fateris. *Hic ludit in verbo* coactus *æquè inaniter. Eæ enim sunt satis validæ rationes ad cogendum nos ut dubitemus, quæ ipsæ dubiæ sunt, nec proinde retinendæ: ut jam supra notatum est. Atque validæ quidem sunt, quandiu nullas alias habemus, quæ dubitationem tollendo certitudinem inducant; Et quia tales nullas inveniebam in* 1. *Meditatione, quantumvis circumspicerem, & meditarer, idcirco eas, quas habui ad dubitandum, dixi esse validas, & meditatas. Sed hoc non est ad captum nostri authoris, addit enim* Validas cum promisisti expectavi certas, quales tua deposcit libella, *tanquam si hæc quam fingit libella ad ea quæ in prima Meditatione dicta sunt referri possit. Et paulò post ait,* An fuit tempus aliquod in quo diceres certo, indubitanter nunc me sensus decipiunt, hoc probè scio &c. *Non videns hic rursus inesse contrarietatem, quod aliquid indubitanter teneatur, & simul de illo ipso dubitetur. Nempe est vir bonus.* M

Cur tam fidenter asseris, somniamus interdum. *Hic rursus sine malitia errat: Nihil enim prorsus fidenter asserui, in prima Meditatione, quæ tota dubitationis plena est, & ex qua sola hæc verba desumsit; Eademque ratione potuit in ea invenire somniamus nunquam, atque somniamus interdum. Et cum paulo post addit.* Nec planè video cur ita colligas. Vigilemne an somniem nescio. Ergo aliquando somnio, *affingit mihi ratiocinationem se solo dignam, quia nempe est vir bonus.* N

Quid si catus ille (*Genius*) omnia tibi, velut dubia, & nutantia proponat, cum firma sint, cum certa. *Hic clare patet, quod supra monui, dubitationem & certitudinem considerari ab illo tanquam in objectis, non tanquam in nostra cogitatione. Alioqui enim quomodo posset fingere aliquid mihi proponi tanquam dubium, quod non esset dubium, sed certum? cum ex hoc solo, quod proponatur ut dubium, dubium reddatur. Sed fortè Genius impedivit ne videret esse repugnantiam in suis verbis. Dolendum est quod ejus cogitationi* O

oni Genius ille tam sæpè obverſetur.

P Magna profectò res eſt, & momenti ſummi generalis illa veterum omnium abdicatio. *Hoc ego ſatis monui in fine reſponſionis ad 4 objectiones; atque in præfatione harum Meditationum, quas idcirco non niſi ſolidioribus ingeniis legendas obtuli; Præmonui etiam illud idem valde expreſsè in Diſſertatione de Methodo gallicè edita anno 1637 pag. 16 & 17. Vbi quia duo genera ingeniorum deſcripſi, quibus abdicatio iſta ſummopere eſt vitanda, ſi fortè horum alterutrum in Authore noſtro reperiatur, non mihi debet imputare ſuos errores.*

Q Quid ais ſcio &c. *Cum dixi me ſcire nihil mihi periculi eſſe ex illa abdicatione, addidi,* quia tunc non rebus agendis, ſed tantùm cognoſcendis incumbebam: *Ex quo tam clarè patet me ibi tantùm loquutum eſſe de morali ſciendi modo, qui ſufficit ad vitam regendam, & quem à Metaphyſico illo, de quo hic quæſtio eſt, plurimum differre ſæpe inculcavi, ut ſolus Author noſter id videatur poſſe ignorare.*

R Hoc anceps, hoc rimarum plenum, Plus æquo diffidentiæ indulgere non poſſum. *Hic rurſus repugnantia eſt in ejus verbis. Nemo enim neſcit eum qui diffidit, quandiu diffidit, nec proinde quicquam affirmat, nec negat, ne ab ullo quidem Genio in errorem induci poſſe; à quo tamen eum, qui 2. & 3 ſimul addit, poſse decipi probat exemplum, quod ſupra ipſemet attulit, de eo qui quater numerabat horam primam.*

S Non ſine timore ingenti nimiæ diffidentiæ hæc vetera abdico, &c. *Etſi multis hic verbis conetur perſuadere non eſſe nimium diffidendum, notatu tamen dignum eſt illum ne minimam quidem ſpeciem rationis afferre ad id probandum; niſi tantùm quod timeat, ſive diffidat ne non ſit diffidendum. In quo rurſus repugnantia eſt, nam ex eo quod timeat tantùm, non autem certo ſciat ſibi non eſse diffidendum, ſequitur ipſi eſſe diffidendum.*

T An ſine ſcrupulo vetus hoc abdicas, Habeo ideam claram, & diſtinctam Dei? an illud Id omne verum eſt, quod valde clarè, & diſtinctè percipio? *Vetera hæc vocat, quia timet ne pro novis & à me primum animadverſis habeantur. Sed per me licet. Scrupulum etiam vult injicere de Deo, ſed obiter tantùm: forte ne*
qui

qui nôrunt quam ſtudioſè omnia quæ ad pietatem , ac generaliter ad mores ſpectant, ab hac abdicatione exceperim, ipſum calumniari arbitrentur. Denique non videt abdicationem non pertinere niſi ad eum, qui nondum quicquam clarè ac diſtinctè percipit. Vt exempli causa Sceptici, quibus eſt familiaris, nihil unquam, quatenus Sceptici, clarè perceperunt; Ex hoc enim ipſo quod aliquid clarè percepiſſent, de eo dubitare, ac Sceptici eſſe deſiiſſent. Et quia vix etiam alii ulli ante iſtam abdicationem quicquam clarè unquam percipiunt, ea ſcilicet claritate quæ ad certitudinem metaphyſicam requiritur, idcirco hæc abdicatio perutilis eſt iis qui tam claræ cognitionis ſunt capaces, illamque nondum habent; Non autem authori noſtro, ut res judicat, ſed exiſtimo ipſi ab illa ſtudioſè eſſe cavendum.

An iſtud Cogitare, nutriri, ſentire minimè pertinent ad corpus, ſed ad mentem? *Hæc verba refert tanquam mea, & ſimul tanquam tam certa ut à nemine in dubium poſſint revocari: Sed tamen nihil magis notabile eſt in meis Meditationibus, quàm quòd nutritionem referam ad ſolum corpus, non autem ad mentem ſive ad eam hominis partem quæ cogitat. Adeo ut ex hoc uno clarè probetur, primò illum eas minimè intelligere, quamvis refutandas ſuſceperit, falſumque eſſe ex eo quod in 2. ex vulgi opinione loquens nutritionem ad animam retulerim; Ac deinde ipſum multa pro indubitatis habere quæ non ſine examine ſunt admittenda Sed tandem hic in fine veriſſimè concluſit, ſe in his omnibus* tenuitatem ingenii ſui probâſſe dumtaxat. V

§. 2. Paratur ingreſſus in Methodum.

VEtera, ais, ubi abdicavi omnia, philoſophari ſic incipio. Sum, cogito: Sum dum cogito. Hoc pronuntiatum, Ego exiſto, quoties à me profertur, vel mente concipitur, neceſſariò eſt verum. X

Præclarè, vir eximie, Archimedeum punctum occupas: mundum haud dubiè, ſi lubet, movebis. En jam nutant omnia. At te quæſo, vis enim, opinor, ad vivum reſecari omnia, ut nihil ſit tua in Methodo non aptum, non cohærens, non neceſſarium, cur mentis meminiſti, cum ais, mente concipitur? Y

Y An non exulare juſſiſti corpus, & mentem? Sed fortè excidit, adeò eſt arduum, etiam expertis, oblivisci penitus eorum, quibus à pueris aſſuevimus, ut mihi rudi, ſi fors vacillem, haud malè ſit ſperandum. Sed perge obſecro.

Denuo, ais, meditabor quidnam ſim, quidnam me olim crediderim, priuſquam in has cogitationes incidiſſem, ex quo deinde ſubducam, quidquid allatis rationibus, vel minimum potuit infirmari, ut ita præciſe remaneat illud tantùm, quod certum eſt, & inconcuſſum.

Audebóne, priuſquam intrò pedem feras, ex te ſciſcitari quo conſilio, tu, qui vetera omnia tanquam dubia & falſa abdicâris ſolenni ritu, ea iterum velis inſpicere: perinde quaſi ex panniculis illis ſperes certi aliquid? Quid ſi malè olim de te credidiſti? imo, quia omnia, quæ paulò antè ejuraſti, dubia erant, & incerta (ſecus cur abdicâſſes?) quî fiet, ut eadem modo dubia non ſint & incerta? niſi fortè abdicatio illa ſit veluti quoddam Circæum medicamentum, ut ne dicam lixivium? Quanquam malò ſuſpicere conſilium tuum, & venerari. Sæpè fit, ut, qui amicos inducunt in palatia & baſilicas videndi causâ, poſticis familiaribus, non prætorio, aut decumana porta ingrediantur. Sequor etiam per ſpecus ſubterraneos, dum ad veritatem aſpirem aliquando.

Quidnam igitur, ais, antehac me eſſe putavi? Hominem ſcilicet.

Hic etiam patiere artem tuam admirer; qui, ut certa veſtiges,
Z utare dubiis; ut nos educas in lucem, jubeas in tenebras mergi. Vis conſulam quem me olim eſſe crediderim: vis reſumam Centonem illum veterem, & detritum, & jam diu abdicatum, Sum homo. Quid ſi Pythagoras, aut ex diſcipulis illius unus aliquis hîc adſit? Quid ſi dicat tibi fuiſſe ſe olim Gallum Gallinaceum? ut ne ceritos, & phanaticos, & deliros, & phreneticos inducam. Sed peritus es, & ductor expertus: flexus nôſti, & diverticula, ſperabo bene.

Quid eſt homo, ais.

Si vis ut reſpondeam, rogem antè permitte. Quem quæris hominem? aut quid quæris, cum quæris Quid ſit homo? An homo

homo ille, quem mihi fingebam olim, quem me esse credebam, & quem, ex quo abdicavi tua gratia, pono me non esse? Hunc si quæris, si quem mihi formabam male, est conflatum quoddam ex anima, & corpore: An feci satis? Opinor, quia sic pergis.

NOTÆ.

PHilosophari sic incipio. Sum, cogito; Sum dum cogito. X
Notandum est illum hic fateri, initium philosophandi, sive initium firmæ alicujus propositionis statuendæ, à me factum esse à cogitatione propriæ existentiæ: ut sciatur ipsum aliis in locis, ubi finxit me illud à positivâ sive affirmativâ dubiorum omnium abdicatione fecisse, contrarium ejus quod revera sentiebat affirmasse. Non addo, quàm subtiliter hic me Philosophari incipientem inducat, Sum, cogito &c. satis enim in omnibus, vel me tacente, candor ejus agnosci potest.

Cur mentis meministi, cum ais, mente concipitur? An non Y
exulare jussisti corpus & mentem? *Iam dudum præmonui illum parare has argutias ex verbo mentis. Sed mente concipitur nihil hic aliud significat, quàm cogitatur; & ideò malè supponit fieri mentionem mentis quatenus est pars hominis. Præterea etsi corpus, & mentem, cum reliquis omnibus antea rejecerim, tanquam dubia, sive nondum à me clarè percepta, hoc non impedit quo minus eadem postea resumam si contingat ut ipsa clarè percipiam. Sed nempe Author noster hoc non capit, quia putat dubitationem esse aliquid objectis inseparabiliter inhærens: Quærit enim paulò post* Qui fiet ut eadem modò (*quæ scilicet antea dubia erant*) non amplius dubia sint, & incerta; *Vultque me ipsa solemni ritu ejurâsse; Ac miratur artem meam, qui, ut certa vestigem, utar dubiis, &c. tanquam si pro fundamento Philosophiæ sumpsissem, dubia omnia semper habenda esse pro falsis.*

Vis consulam quem me olim esse crediderim: vis resumam Z
centonem illum &c. *Utar hic exemplo valdè familiari, ad facti mei rationem ipsi explicandam, ne deinceps illam non intelligat, aut se non intelligere ausit simulare, Si fortè haberet corbem pomis*

plenam, & vereretur, ne aliqua ex pomis istis essent putrida, velletque ipsa auferre, ne reliqua corrumperent, quo pacto id faceret? An non in primis omnia omnino ex corbe rejiceret; ac deinde singula ordine perlustrans, ea sola, quæ agnosceret non esse corrupta resumeret, atque in corbem reponeret, aliis relictis? Eadem ergo ratione, ii qui nunquam recte philosophati sunt varias habent in mente sua opiniones, quas cum à pueritia coacervare cœperint, merito timent ne pleræque ex iis non sint veræ, ipsaque ab aliis separare conantur, ne ob earum misturam reddantur omnes incertæ: Hocque nulla meliore via facere possunt, quàm si omnes simul & semel, tanquam incertas falsasve rejiciant; ac deinde singulas ordine perlustrantes eas solas resumant, quas veras & indubitatas esse cognoscent. Atque ita non malè initio omnia rejeci, deinde advertens nihil certius, evidentiusque à me cognosci, quàm quòd ego cogitans existerem, non malè etiam hoc primum asserui; ac denique non malè quæsivi postea, quem me olim esse credidissem, non ut eadem omnia de me adhuc crederem, sed ut, si quæ perciperem vera esse, resumerem, si quæ falsa rejicerem; & si quæ incerta in aliud tempus examinanda reservarem. Vnde patet Authorem nostrum ineptè hoc vocare artem eliciendi certa ex incertis, *vel ut infra* Methodum somniandi; *Et ea, quæ hic de Pythagoræ gallo gallinaceo, atque in duobus sequentibus paragraphis de aliorum opinionibus, circa naturam corporis, & animæ, nugatur, nihil planè ad rem pertinere: Cum ego nec debuerim, nec voluerim recensere quicquid alii unquam de iis crediderunt, sed tantùm quid sponte, ac natura duce, mihi olim visum fuerit, aut vulgo aliis videatur, sive id verum sit, sive falsum; quia non recensui ut ipsa crederem sed tantùm examinarem.*

§. 3. Quid corpus.

Quid, ais, Corpus? Quid per corpus intelligebam olìm?

Non ægrè feres si omnia circumspiciam, si ubique verear, ut ne in plagas incidam; quare quonam quæso de corpore interrogas? An de eo, quod mihi olim in animo proponebam certis ex proprietatibus constans, & quidem, ut suppono ex legibus abdicationis, male? an de quovis alio, si fortè esse potest? quid enim scio? dubito, possit, nec ne. Si primum quæris,

ris, facilè reſpondebo, Per corpus intelligebam illud omne, quod aptum eſt figura aliqua terminari, loco circumſcribi, ſpatium ſic replere, ut ex eo aliud omne corpus excludat, ſenſu percipi, nec non moveri ab alio quopiam à quo tangatur. En primum quod ita intellexi, ut quidquid haberet, ea, quæ percenſui, illud à me vocaretur corpus, nec continuo tamen putarem præter illud, nihil aliud aut eſſe, aut vocari poſſe corpus, maximè cum aliud ſit, Intelligebam per corpus hoc, aut illud. Aliud, Intelligebam nihil præter hoc, aut illud eſſe corpus. Si ſecundum, reſpondebo ex recentiorum Philoſophorum opinione; Neque enim tam ſenſum meum exigis, quàm quid ſentire quis poſſit. Per corpus intelligo illud omne quod aptum eſt vel loco circumſcribi, ut lapis; vel definiri loco, adeò ut ſit in eo toto totum, & totum in quavis parte, ut indiviſibilia quantitatis, aut lapidis, & ſimilium, quæ nonnulli recentiores inducunt ad inſtar Angelorum, aut animarum indiviſibilium, & docent non ſine plauſu, ſaltem ſuo, ut videre eſt apud Oviedonem: vel extendi actu, ut lapis; vel virtute, ut dicta indiviſibilia: vel eſſe partibile in partes aliquot, ut lapis; vel impartibile, ut indiviſibilia præfata; vel moveri ab alio, ut lapis ſurſum: vel à ſe, ut lapis deorſum: vel ſentire, ut canis; vel cogitare, ut ſimia; vel imaginari, ut mulus: ac ſi quid olim offendi, quod aut moveretur ab alio, vel à ſe, quod ſentiret, quod imaginaretur, quod cogitaret, id, aliud niſi obſtitit, vocavi corpus, & etiam nunc voco.

At malè, ais, & perperam. Namque habere vim ſeipſum movendi, item ſentiendi, vel cogitandi nullo pacto ad naturam corporis pertinere judicabam.

Judicabas? Quia dicis, credo, liberæ ſunt cogitationes. At dum ita cogitabas, ſuum cuique ſenſum ſinebas eſſe liberum: neque eum te credam, ut eſſe volueris arbiter cogitationum omnium, has ut rejiceres, illas probares: niſi fortè aliquis tibi fuit canon certus, & expeditus, de quo quia ſiluiſti, cum nos abdicare juſſiſti omnia, utar conceſſa nobis à natura libertate. Olim judicabas; judicabam olim: Ergo quidem ſic, tu verò aliter, fortè ambo malè; certe non ſine dubitatione

aliquâ, si quidem & tibi, & mihi primò in aditu exuenda fuit ea vetus opinio, Quare ut ne diu lis ista protrahatur, si tuo peculiari ex sensu corpus velis definire, uti primo loco factum est, nihil veto; ultrò admitto; dum sis memor tua illa definitione non omne universim corpus, sed certum quoddam genus à te comprehensum describi, omitti verò cætera, quæ ex virorum doctorum mente, an sint, an esse possint, vocantur in disceptationem, aut sanè de quibus nihil certò, ea saltem, quam requiris, certitudine, possumus definire, fierine possint, an non; adeò ut recténe an secus definitum sit omne corpus hactenus, dubium sit, & incertum. Quare perge, si placet, dum sequor; & sanè tam lubens, quam ipsa est lubentia, adeò me trahit nova illa, & inaudita expectatio trahendi certi ex incerto.

NOTÆ.

Aa VEl sentire, ut canis; vel cogitare, ut simia; vel imaginari, ut mulus. *Hic logomachiam parat, atque ut possit efficere, me malè possuisse differentiam, inter mentem & corpus, in eo quod illa cogitet, hoc verò non, sed sit extensum, ait id omne quod sentit, quod imaginatur, quod cogitat à se corpus vocari. Sed sane vocet etiam mulum, aut simiam si lubet, atque si unquam possit efficere, ut nova ista nomina sint usu recepta, ipsis uti non recusabo. Interim verò nullum habet jus reprehendendi, quod utar receptis.*

§. 4. *Quid anima.*

Quid, ais, anima? Quid per animam intelligebam? Nempe quid hæc esset, vel non advertebam, vel exigui nescio quid imaginabar instar venti, ignis, vel ætheris, quod crassioribus mei partibus esset infusum: ad illam verò referebam nutriri, incedere, sentire, cogitare.

Abundè sanè. At patieris opinor hîc à te rogitem nonnihil. De animo cum quæris, sensa nostra vetera, & quæ olim de eo credidimus, exposcis?

Bb Ita est, ais.

An

An verò putas nos ſenſiſſe benè, ut hac tua methodo nihil ſit opus? an deerraſſe neminem tantis in tenebris? ſanè tam variæ ſunt, & tam diſcrepantes Philoſophorum ſententiæ circa animam, ut mirari ſatis non poſſim artem illam tuam, quæ tam vili ex fæce medicamentum certum, & ſalubre confecturam confidat. Quamquam viperino ex veneno fit theriaca. Vis igitur addam ad illam tuam de anima opinionem quid ſentiant, aut ſentire poſſint nonnulli? Benè, an malè, ex me non quæris; ſat ſi ita opinentur, ut à ſua mente abduci ſe poſſe nullis rationum momentis exiſtiment. Animam dicent nonnulli eſſe certum quoddam genus corporis ita vocitatum. Quid ſtupes? Is eorum ſenſus; nec ſine aliqua, ut putant, veri ſpecie. Nempe cum corpus appelletur, & verò ſit illud omne, quod eſt extenſum, quod trinam habet dimenſionem, quod eſt diviſibile certas in partes, cumque in equo, dicis gratia, aliquid animadvertant extenſum, ac partibile, puta carnem, oſſa, ac compagem illam externam, quæ incurrit in ſenſus, concludant verò vi, & momento rationum, præter illam compagem eſſe adhuc internum aliquid, & illud quidem tenue, fuſum, & extenſum per compagem, & dimenſum trinè, & partibile, adeò ut abſciſſo pede, abſcindatur quoque illius interni pars quædam; intelligunt conflatum equum ex duobus extenſis, & trine dimenſis, & partibilibus, adeoque ex corporibus duobus, quæ, ut differunt inter ſe, ita & nominibus diſtinguuntur, atque alterum, puta externum, Corporis appellationem retinet, alterum, quod interius eſt, vocatur anima. Porro ſenſum quod attinet, quod imaginationem, quod cogitationem putant illi tum ſentiendi, tum cogitandi, & imaginandi vim ineſſe animæ, ſive interno corpori, cum habitudine tamen aliqua ad externum, ſine quo nullus ſit ſenſus. Alii aliud dicent, & comminiſcentur, ut quid enim ſingula perſequar? Nec deerunt qui putent omnes omnino animas eſſe tales, quales paulo ante ſunt deſcriptæ.

Apage, ais, hoc impium.

Ita ſanè impium. At cur quæris? Quid Atheis facias? quid carneis hominibus, quorum cogitationes omnes in fæcibus ita

ſunt

ſunt defixæ, ut præter corpus, & carnem ſentiant nihil? Imo verò quia tua illa methodo ſtabilire vis, & demonſtrare homi-
Cc nis animum eſſe incorporeum, & ſpiritualem, id minimè debes ſupponere, ſed potius ſuadere tibi adfuturos ex adverſo, qui hoc negent, qui ſaltem diſputandi gratiâ dicant id, quod ex me audiſti. Quare finge hic illorum eſſe unum aliquem, qui roganti tibi quid ſit animus, reſpondeat, ut tute ipſe antea: Animus eſt aliquid corporeum, tenue, & ſubtile, & fuſum per corpus externum, & ſenſus omnis, & imaginationis & cogitationis principium, adeò ut 3. ſint gradus, Corpus, Corporeum, ſive animus, & Mens ſive ſpiritus, cujus exiſtentia quæritur. Quare deinceps tres illos gradus tribus his vocibus exprimamus, Corpus, Animus, Mens. Sit inquam qui tibi roganti ſic reſpondeat, an fecerit ſatis? ſed artem tuam nolo prævertere; ſequor. Sic ergo progrederis.

NOTÆ.

Bb ITa eſt, ais. *Hic, & ferè omnibus aliis in locis, inducit me ſibi ea, quæ ab opinione mea planè diverſa ſunt, reſpondentem. Sed nimis tædioſum eſſet omnia ejus figmenta recenſere.*

Cc Imo verò qui ſtabilire vis, & demonſtrare animum hominis eſſe incorporeum, id minimè debes ſupponere. *Falſo hic fingit me ſupponere id quod debui probare; Atque ad talia, quæ tam liberè finguntur, & nulla vel minima ratione fulciri poſſunt, nihil aliud reſponderi debet quam falſa eſſe. Nec ullo modo de eo, quod vocandum eſt corpus, vel animus, vel mens, diſputavi: Sed duo explicui, nempe id quod cogitat, & id quod eſt extenſum. ad quæ alia omnia referri probavi, hæcque eſſe duas ſubſtantias realiter diſtinctas rationibus evici; Vnam autem ex his ſubſtantiis vocavi mentem, aliam corpus, quæ nomina ſi ipſi diſplicent, alia poteſt iis tribuere, non repugnabo.*

§. 5. *Tentatur ingreſſus in Methodum.*

Dd Benè eſt, ais, jacta ſunt fundamenta feliciter. Ego ſum, dum cogito.

cogito. Hoc certum, hoc inconcussum. Extruendum deinceps, ac providendum cautè, ne mihi Genius malus imponat. Sum. Sed quid sum? Haud dubiè aliquid eorum, quæ olim censebam. Esse verò hominem credebam: hominem habere corpus & animam. An ergo sum corpus? an Mens? Corpus est extensum, loco comprehensum, impermeabile, aspectabile. An quidquam illorum est in me; extensio? quî in me esset, cum nulla sit? hanc principio abdicavi. An tangi posse, posse videri? Etsi sanè putem modò me videri, me à memet tangi; attamen non videor, non tangor. Hoc certum mihi ex quo abdicavi. Quid ergò? Attendo, cogito, volvo, revolvo, nihil occurrit. Fatigor eadem repetere. Nihil eorum, quæ ad corpus pertinent, in me reperio. Non sum corpus. Sum tamen, & esse me cognosco, & dum cognosco me esse, nihil quod sit corporis cognosco. Sumne igitur Mens? Quid olim mentis esse credebam? an aliquid illorum in me est? putabam mentis esse cogitare. At at cogito. εὕρηκα, εὕρηκα. Sum, cogito: sum dum cogito, sum res cogitans, sum mens, intellectus, ratio. En Methodum illam meam, qua feliciter sum prætergressus. Tu sequere sodes. Ee Ff

O te felicem, tantis qui in tenebris uno propè saltu evaseris in lucem! At, te quæso, manum ne recuses, ut nutantem firmes, tuis dum insisto vestigiis. Ea ut eadem repeto, sed, meo pro modulo, paulò lentius. Sum, cogito. Sed quid sum? An aliquid eorum, quæ olim me esse credebam? sed an credebam benè? Id incertum. Dubia abdicavi omnia, & habeo tanquam falsa. Non benè credidi. Gg

Imò verò, clamas, ibi pedem fige.

Figam? nutant omnia. Quid si aliud sim.

Meticulosus es, addis. Aut corpus es, aut mens.

Sim igitur. Quanquam haud dubiè vacillo, manum licet prehenses, vix audeo insistere. Quid, te quæso, quid si sim animus? quid si aliud quid? Nescio.

Perinde est, ais, aut corpus, aut mens. Hh

Esto igitur. Sum corpus, aut mens. An non corpus? Ero haud dubiè corpus, si quid in me reperero, quod esse corporis olim

olim credideram. Quanquam vereor ut benè crediderim.

Euge, addis, verendum nihil.

Audebo igitur, quia ſic facis animos, Credideram olim Cogitare eſſe aliquid corporis. At at cogito. εὕρηκα, εὕρηκα. Sum, cogito, ſum res cogitans, ſum corporeum quid, ſum extenſio, diviſibile aliquid; voces mihi prius ſignificationis ignotæ. Quid ſuccenſes, & prætervectum manu repellis? Ripam teneo, & quo tu ſtas in littore, ſto ego tua, & abdicationis illius tuæ gratiâ.

At perperam, addis.

Quippe quid peccavi?

I i Malè, apponis, olim credideras cogitare eſſe aliquid corporis. Credere debueras eſſe aliquid Mentis.

Quin ergo monueras principio? Quin ubi me accinctum vidiſti, & paratum ad vetera prorſus abdicanda, juſſiſti, ut ſaltem hoc retinerem, imo à te ſumerem, veluti Naulum Cogitare eſt aliquid mentis? Atque omnino ſum tibi author, hoc ut effatum Tyronibus deinceps inculces, ac ne cum cæteris, ne cum illo vetere, Duo, & 3. faciunt 5. abjurent, accuratè præcipias. Quanquam ſintne illi obſecuturi, haut facilè præſtabo. Suus cuique eſt ſenſus, ac paucos reperias, qui id tibi, quod olim ſilentes Pythagoræ, in eo, αὐτὸς ἔφα conquieſcant. Quid ſi ſint, qui renuant? qui recuſent? qui ſua illa in veteri opinione perſtent? Quid facies? Ac cæteros ne appellem, unum te volo. Cum polliceris te confecturum vi, & momento rationum animam humanam non eſſe corpoream, ſed planè ſpiritualem, hoc ſi propoſueris veluti demonſtrationum tuarum fundamentum, Cogitare eſt aliquid proprium mentis; ſive rei planè ſpiritualis, & incorporeæ, an non videbere id novis verbis poſtulare, quod veteri in quæſtione ſit poſitum? Quaſi quiſquam ſit ita ſtupidus, ut ſi credat Cogitare eſſe aliquid proprium rei ſpiritualis, & incorporeæ, ſciat verò, & ſibi ſit conſcius ſe cogitare (quotuſquiſque porrò eſt, qui venam illam divitem cogitationis in ſe non repererit, ut monitore ſit opus) dubitare poſſit in ſe aliquid eſſe ſpirituale, & minimè corporatum? Ac, ne putes

hæc

hæc à me jactari gratis, quam multi sunt, iique graves Philosophi, qui bruta velint cogitare, adeòq; qui putent cogitationem, non quidem esse communem cujuslibet corporis, sed animæ extensæ, qualis est in brutis, adeòque non esse propriam quarto modo mentis, & rei spiritualis. Quid ii, quæso, cum jubebuntur hanc suam opinionem abdicare, ut tuam gratis induant? ac tu ipse ista dum postulas, num gratiam petis, num principium? Sed quid contendo? si male sum prætervectus, vis ut repedem?

NOTÆ

SEd quid sum? Haud dubiè aliquid eorum quæ olim censebam. *Hoc ut & alia innumera, suo more sine ulla veri specie mihi affingit.* Dd

Hoc certum mihi ex quo abdicavi. *Falsum hic rursus mihi affingit. Nunquam enim conclusi quidquam, ex eo quod abdicassem; sed contrarium expressè monui, per hæc verba, Fortassis verò contingit ut hæc ipsa quæ suppono nihil esse quia mihi sunt ignota, in rei tamen veritate non differant ab eo me quem novi &c.* Ee

Summè igitur mens? *Falsum etiam est me quæsivisse an mens essem, nondum enim quid nomine mentis intelligerem explicueram: sed quæsivi an aliquid in me esset ex iis, quæ animæ prius à me descriptæ tribuebam, cumque non omnia quæ ad ipsam retuleram in me invenirem, sed solam cogitationem, ideò non dixi me esse animam, sed tantùm rem cogitantem, atque huic rei cogitanti nomen mentis, sive intellectus sive rationis imposui, non ut aliquid amplius significarem nomine mentis quàm nomine rei cogitantis, atque ideò ἕυρηκα, ἕυρηκα exclamarem, ut hic ineptissime cavillatur. Nam contra expresse addidi voces illas mihi prius fuisse significationis ignotæ; adeò ut dubitari non possit quin præcise idem tantùm per illas ac per nomen rei cogitantis intellexerim.* Ff

Non benè credidi. Imò verò, clamas. *Hoc rursus falsissimum. Nullibi enim unquam suppositi ea, quæ ante credideram, esse vera, sed tantùm examinavi an vera essent.* Gg

Aut sum corpus, aut mens. *Falsum rursus me unquam hoc posuisse.* Hh

Ii Male, apponis, olim credideras cogitare esse aliquid corporis, credere debueras esse aliquid mentis. *Falsum quoque me hoc apponere, dicat enim si velit rem quæ cogitat melius vocari corpus quàm mentem, per me licet, non ipsi mecum ea de re sed cum Grammaticis est disputandum. Sed si fingat me aliquid amplius nomine mentis, quàm nomine rei cogitantis significâsse, meum est negare: ut paulò pòst ubi addit.* Hoc si posueris cogitare est aliquid proprium mentis, sive rei planè spiritualis, & incorporeæ &c. num gratiam petis, num principium, *Nego me ullo modo posuisse mentem esse incorpoream, sed in 6. demum Meditatione demonstrasse.*

Tædet autem me toties ipsum falsitatis arguere, dissimulabo deinceps; & reliquos ejus ludos, ad finem usque, cum silentio spectabo: Quanquam sanè dispudeat videre P. R. præ nimia cavillandi cupiditate comicum soccum induisse; atque hîc se ipsum, ut meticulosum, lentum, parvi ingenii describendo, non Epidicos, aut Parmenones veteris Comœdiæ, sed hodiernæ vilissimam illam personam, quæ insulsitate sua risum movere affectat, imitari voluisse.

§. 6. *Iterum tentatur ingressus.*

Placet, ais, dum mea proximè premas vestigia.

Obsequor, nec te vel transversum unguem desero. Resume.

Cogito, ais.

Ego quoque.

Sum, addis, dum cogito.

Sum pariter ego dum cogito.

Quid verò sum, apponis.

O sapienter! hoc enim quæro, tecumque dico lubens, quid verò sum?

Pergis, Quem me olim esse credidi? de me quis mihi olim fuit sensus?

Verba ne quæso ingemines; sat illa audio. At at precor adjuva. Ubi ponam vestigium tantis in tenebris non video.

Kk Dic, ais, mecum, mecum vestiga. Quidnam me olim esse credidi?

Olim? fuitne olim? olim ne credidi?

Erras, addis. Imo

Imo tu ipſe, ſi pateris, dum olim ingeris. Vetera abdicavi omnia : etiam illud, olim nihil fuit, nihil eſt. At te benignum ductorem! ut manum præhenſas, ut trahis.

Cogito, ais, ſum.

Ita eſt. Cogito, ſum. Hoc habeo, & unum habeo, ac præter illud unum nihil eſt, nihil fuit.

Euge, addis, quid de te olim credidiſti?

Vis opinor me probare, an dies 15. vel menſem integrum in tyrocinio illo abdicationis poſuerim, horam quidem poſui hîc duntaxat tecum; at oppidò tanta contentione animi, ut extenſionem temporis operationis intenſio compenſet. Poſui menſem, & ſi vis annum. En Cogito, ſum. Nihil præterea eſt. Abdicavi omnia.

Sed recordare, ais, memineris.

Quid eſt hoc, recordare? Cogito quidem modò olim me cogitaſſe; at an continuo olim cogitavi, quod modò cogitem me olim cogitaſſe?

Timidus es, ais, Umbram vereris. Reſume. Cogito.

O me infelicem! intenduntur tenebræ, nec illud Cogito, quod mihi antea clarum apparebat, modò animadverto. Somnio me cogitare, non cogito.

Imo, ais, qui ſomniat cogitat.

Allucet. Somniare cogitare eſt, & cogitare ſomniare. Kk

Nuſquam, ais, latius patet cogitare quam ſomniare. Qui Kk ſomniat cogitat; qui verò cogitat, non continuò ſomniat, ſed vigilans cogitat.

Itàne vero? ſed an illud ſomnias? an verò cogitas? Quid ſi ſomnies cogitare patere latius? an ideo latius patebit? Sanè ſi lubet ſomniabo latius patere ſomniare, quàm cogitare. Sed unde habes latius patere cogitare, ſi nullum eſt; ſed ſomniare duntaxat? Quid ſi quoties putaſti te cogitare vigilantem, non cogitaſti vigilans, ſed ſomniaſti te cogitare vigilantem, ut hoc unum ſit duntaxat Somniare, cujus operâ ſomnies interdum te ſomniare, interdum te vigilantem cogitare. Quid hîc facias? ſiles. Vin me audire! vadum aliud veſtigemus, hoc dubium eſt & infidum, ut mirari ſatis non poſſim cur intentatum

tatum antea mihi modò aperire volueris. Ex me igitur ne quæras quem me olim eſſe crediderim, ſed quem me modò ſomniem olim me ſomniâſſe. Si facis reſpondeo. Ac ne verba illa ſomniantum ſermonem noſtrum interturbent, verbis utor vigilantium, dum ſis memor Cogitare deinceps nihil aliud ſignificare, quàm ſomniare, & nihilo plus ponas tuis in cogitatis, quàm ſomnians ſuis in ſomniis: imo Methodum illam tuam inſcribas
Kk *Methodum ſomniandi*, ſitque artis illius tuæ ſumma. *Vt quis benè ratiocinetur, ſomniet.* Placet opinor conſilium quia ſic pergis.

Ll Quidnam igitur antehac me eſſe putavi.

En lapidem, ad quem paulò ante offenderam. Cavendum tibi, mihique quare patere ex te quæram, cur illud non præmittas, velut effatum. Sum aliquid eorum, quæ eſſe olim credideram, aut, Sum illud, quod olim credidi me eſſe?

Non eſt opus, ais.

Imo tua pace, opus maximè, aut inani labore fatigaris dum veſtigas, quid te olim fuiſſe putaveris. Et verò fac fieri poſſe, ut non ſis illud, quod olim te eſſe credidiſti, ut Pythagoræ contigit, ſed aliquid aliud, an non fruſtra quæres quid te olim fuiſſe credideris?

At ais, effatum illud vetus eſt, & abdicatum.

Eſt omnino, ſi quidem abdicata ſunt omnia; at quid facias? aut ſiſtendum hîc, aut utendum eo.

Imo, ais, tentandum iterum, & alia via. En ſum vel corpus, vel mens. An corpus?

Ne ultra quæſo. Unde habes iſtud Sum corpus, vel Mens, Cum & corpus, & mentem abdicâris? imò quid ſi neque ſis corpus, neque mens, ſed animus, aut aliquid aliud? quid enim ſcio? hoc veſtigamus, ac ſi ſcirem, ſi nôſſem, haud ita fatigarer. Neque enim velim putes deambulandi, aut ſpatiandi tantùm gratiâ, has me in abdicationis oras plenas caliginis, & timoris veniſſe; una me certi ſpes aut trahit, aut impellit.

Reſumamus igitur, ais, ſum vel corpus, vel aliquid non corpus, ſive non corporeum.

Aliud iter, & novum, ingrederis modò. At an illud certum?

Cer-

Certissimum, ais, & necessarium.

Cur ergo abdicasti? an non verebar meritò ut ne quid esset retinendum, ac fieri posse, ut plus æquo diffidentiæ indulgeres. Sed esto. Sit hoc certum. Quid tandem?

An sum corpus, pergis? an quidquam reperio in me eorum, quæ olim ad corpus pertinere censui?

En alterum offendiculum. Impingemus haud dudiè, nisi hanc præmiseris cynosuram. Rectè olim censui de iis quæ pertinent ad corpus, vel, Nihil ad corpus pertinet præter ea quæ olim pertinere intellexi. Li

Quippe cur, ais?

Nempe si omisisti aliquid olim, si censuisti malè (homo es, & humani à te nihil alienum putas) supervacaneus erit omnis ille labor tuus, atque omnino vereri debes, tibi ut ne contingat quod rustico nuper. Is ubi primum vidit lupum à longè Mm hæsit, & egit ita cum hero suo adolescente ingenuo quem comitabatur. Quid video? animal haud dubiè. Movetur, ingreditur. Quodnam verò animal? Nempe unum aliquod eorum, quæ novi. Quæ porrò illa sunt? Bos, Equus, Capra, Asinus. An est bos? non. Cornua non habet. An equus? vix caudatum est; non est. An Capra? barbata illa; hoc imberbe; capra non est. Asinus ergò est, cum nec bos, nec equus, nec capra sit. Quid rides? exitum fabulæ expecta. At enim, ait, adolescens herus, quidni esse equum perinde conficis, atque asinum? Age. An est bos? Non. Cornua non habet. An asinus? minimè. Auriculas non video. An capra? nihil barbæ habet? non est. Est ergo equus. Turbatus nonnihil rusticus Analysi illa nova. At at, exclamavit, non est animal. Nempe animalia, quæ novi sunt Bos, equus, capra, asinus. Non est bos, non equus, non capra, non asinus. Ergò assiliens & triumphans non est animal. Ergo aliquid non animal. Strenuum sanè Philosophum, non ex lycæo, sed ex armento. Vis peccatum illius?

Sat, ais, video. Malè posuit apud se in animo, etsi reticuit: Novi animalia omnia, aut nullum est animal præter ea quæ novi. At quid illud nostrum at institutum?

Nempe lacti lacte non videtur similius. Ne dissimules. Taces

ces non nihil, quod habes in animo. An non iſtud Novi omnia,
Mm quæ ſpectant, & ſpectare poſſunt ad corpus, aut illud. Nihil ad corpus pertinet præter illud, quod olim pertinere intellexi? Et verò ſi omnia non nôſti: ſi omiſiſti, vel unum; ſi aliquid, quod reverà ſit corporis, aut rei corporeæ, ut animæ, menti tribuiſti: ſi cogitationem, ſi ſenſum, ſi imaginationem malè removiſti à corpore, aut anima corporea: addo ſi vel ſuſpicaris aliquid illorum à te commiſſum, an vereri non debes eundem exitum; ut quidquid concludas, ſit concluſum malè? ſanè, licet trahas, eum niſi obicem removes, obſtinatus hîc perſto, nec pedem ultra moveo.

Repedemus, ais, & tertiò tentemus ingreſſum. Aditus omnes, vias, flexus, & meandros obeamus.

Placet admodum, at ea lege, ut quæ occurrent dubia, non tondeamus modò, ſed eradamus. Age, præi, nihil non ad vivum reſeco. Pergis.

§. 7. *Tertiò tentatur ingreſſus.*

Nn Cogito, ais.

Nego. Somnias te cogitare.

Hoc, ais, voco Cogitare.

Malè vocas. Ficum ego ficum voco. Somnias. Hoc habes. Perge.

Sum, ais, dum cogito.

Eſto. Quia ſic loqui vis, non rixabor.

Hoc certum, addis, & evidens.

Nn Nego. Somnias dumtaxat eſſe tibi certum, & evidens.

Perſtas, Ergo ſaltem certum eſt, & evidens ſomnianti.

Nego. Videtur dumtaxat, apparet. Non eſt.

Urges. De eo non dubito. Hoc mihi ſum conſcius, nec in eo me genius decipit, etſi moliatur.

Nego. Somnias te tibi eſſe conſcium, te non dubitare, hoc tibi eſſe evidens. Sunt duo illa admodum diverſa. Somnianti (adde & vigilanti) aliquid videtur certum, & evidens; & ſomnianti (perinde ac vigilanti) aliquid eſt certum, & evidens. Atque

Atque hæc meta eſt. Non ultra. Quærendus eſt alius aditus, ut ne ſomniantes ætatem hîc teramus. Quanquam dandum aliquid, & ut metatur ſementis facienda. Certus es, perge. Facis.

Quem, ais, me olim eſſe credidi?

Apage olim. Invia illa via eſt. Quoties dixi occluſa eſſe vetera omnia? Es dum cogitas, & certus es te eſſe dum cogitas. Ajo dum cogitas, præteritum omne dubium eſt & incertum, ac ſolum tibi ſupereſt præſens. Perſtas tamen. Amo te, quem nec adverſa fortuna frangat.

Nihil, ais, eſt in me qui ſum, qui cogito, qui ſum res cogitans, nihil inquam eorum, quæ ad corpus, aut rem corpoream pertinent.

Nego. Probas.

Ex quo ais, abdicavi omnia nullum eſt corpus, nullus Oo animus, nulla mens, verbo, nihil. Ergo ſi ſum, uti ſum certus me eſſe, non ſum corpus, aut quidquam corporeum.

Vt mihi places dum ita incaleſcis, dum ratiocinaris, teque ad formam paulatim refers. Perge, hac via citius labyrinthorum iſtorum reperiemus exitum, & quia liberalis es, ero liberalior. Nego ego & antecedens, & conſequens, & conſequentiam. Nec ſtupeas quæſo: non abs re nego. En cauſas. Nego conſequentiam, eo; quia tu pari modo poſſes arguere oppoſitum hoc pacto. Ex quo abdicavi omnia non eſt mens, non animus, non corpus, verbo nihil. Ergo ſi ſum, uti ſum, Non ſum Mens. En nucem carioſam, cujus tu vitia agnoſces ex ſequentibus. Interim tecum ipſe delibera, num melius tuo ex antecedenti ita deinceps ſis concluſurus. Ergò ſi ſum, uti ſum, nihil ſum. Aut ſanè malè poſitum fuit antecedens, vel poſitum deſtruitur poſtea allata conditionali, Si ſum. Quare nego antecedens illud. Ex quo abdicavi omnia non eſt ullum corpus, non animus, non mens, non aliud quid, & quidem meritò. Etenim dum abdicas omnia, vel malè abdicas omnia, vel omnia non omnino abdicas; nec enim potes; cum neceſſario ſis ipſe, qui abdicas, Atque ut accuratè reſpondeam,

Cum dicis *Nihil est*, *non corpus*, *non animus*, *non mens*, &c. aut excludis te à propositione illa tua *Nihil est*, &c. Et intelligis Nihil est, &c. præter me, quòd necessario debes facere ut propositio illa tua fiat, & perseveret, perinde atque in Logica de iis vulgo dicitur. Omnis propositio scripta in hoc libro est falsa. Ego mentior, & sexcentis istiusmodi, quæ seipsas excludunt: aut temet ipse quoque includis, ut neque esse velis dum abdicas, dum dicis *Nihil est*, &c. Si primum, stare nequit propositio, Ex quo abdicavi omnia Nihil est, &c. Es enim, & aliquid es; & necessario es vel corpus, vel animus, vel Mens, vel quidpiam aliud, adeoque existit necessario vel corpus, vel animus, vel mens, vel quid aliud. Si secundum, peccas, & quidem peccatum geminum, tum quod satagas id, quod fieri nequit, ac velis nihil esse, cum sis. Tum quod propositum illud tuum destruas in consequente, dum addis, Ergo si sum, uti sum, &c. Etenim quî fieri potest, ut sis, si nihil sit? & quandiu ponis nihil esse, qui potes ponere te esse? & si ponis te esse, an non destruis paulò ante positum Nihil est &c. Falsum igitur est antecedens, falsum & consequens. At pugnam instauras.

Dum, ais, dico Nihil est, non sum certus me esse corpus, me animum, me mentem, aut aliud quid. Imò non sum certus, esse aliquod aliud corpus, aut animum, aut mentem, Ergò ex lege abdicationis, quâ dubia ponuntur velut falsa, dicam, & ponam, Non est corpus, non animus, non mens, non aliquid aliud. Ergò si sum, uti sum, non sum Corpus.

Oo Præclarè omninò, at, te quæso, patere ut singula singillatim excutiam, ut librem, ut trutinem. Dum dico, Nihil est, &c. non sum certus me esse corpus, animum, mentem, aliud quid. Distinguo antecedens. Non es certus te esse corpus determinatè, te animum determinatè, te mentem determinatè, te aliquid aliud determinatè. Esto antecedens. Hoc enim quæris. Non es certus te esse indeterminatè vel corpus, vel animum, vel mentem, vel aliud quid, nego antecedens. Es enim, & es aliquid, & es necessariò vel corpus, vel animus, vel mens, vel aliud quidpiam; neque id potes seriò in dubium vocare, te quan-

quantumvis sollicitet Genius. Venio ad consequens: Ergo ex lege abdicationis dicam Non est corpus, non animus, non mens, non aliud quidpiam. Distinguo consequens. Dicam determinatè non est corpus, non animus, non mens, non aliud quid, esto consequentia; dicam indeterminatè non est vel corpus, vel animus, vel mens, vel aliquid aliud. Nego consequentiam. Atque eodem modo distinguam, illud tuum ultimum consequens. Ergo si sum, ut sum, non sum corpus. Determinatè, concedo. Indeterminatè, nego. En me liberalem. Propositiones tuas altero tanto auxi. At animum non despondes; aciem restituis. Vt te amo.

Novi, ais, me existere. Quæro quis sim ego ille, quem novi. Certissimum est hujus sic præcisè sumpti notitiam non pendere ab iis, quæ existere nondum novi. Pp

Quid præterea? Omniane dixisti? Consequentiam ego aliquam, ut paulò ante expectabam. Forte veritus es ne meliorem exitum non sortiretur. Prudenter sane tuo pro more? sed resumo singula. Nôsti te existere. Esto. Quæris quis sis ille quem nôsti. Ita est, & tecum quæro, & diu est ex quo quærimus. Notitia illius, quem quæris, non pendet ex iis, quæ nondum nôsti existere. Quid dicam nondum liquet satis, nec satis video, quò pertineat effatum illud tuum. Et verò, si quæris quis sis ille quem nôsti, quæro ego quoque. Cur quæris? si nôsti?

At novi, ais, me esse; non novi quis sim. Pp

Præclarè; at unde agnôsces quis sis ille qui es, nisi ab iis, quæ aut nôsti olim aut olim scies? non opinor ab iis, quæ olim nôsti. Dubiis scatent, & abdicata sunt. Ergo ab iis quæ nondum scis, scies vera postea; nec video, cur hic commovearis adeo.

Nondum, ais, novi ista existere.

Spera bene, cognosces aliquando.

At addis, quid faciam interea?

Expectabis. Quanquam te diu non patiar ancipitem. Distinguam, ut ante. Non nôsti quis sis determinatè & clarè, Concedo. Non nôsti quis sis indeterminatè, & confusè. Nego. Nôsti enim te esse aliquid, & necessariò vel corpus vel ani-

mum, vel mentem, vel aliquid aliud. At quid tum? noſces te poſtea clarè, & determinatè. Quid hic facias? Unus te ille e-
Pp chinus *Determinatè*, *Indeterminatè* ſæculum integrum remorabitur. Aliud iter, ſi quod eſt reſiduum, implora. Aude tamen: nec enim haſtas abjeci. Res magnæ, & novæ, novis, & magnis difficultatibus obvallantur.

Una, ais, reſtat via, quæ ſi habet obicem, ſi vel offendiculum, actum eſt, pedem referam, nec me unquam hæ abdicationis oræ videbunt erronem. Vis hanc etiam explorare?

Placet; at ea lege, ut, quia extrema eſt, extrema omnia expectes à me: præi.

§. 8. *Quartò tentatur ingreſſus & deſperatur.*

Qq Sum, ais.

Nego.

Pergis. Cogito.

Nego.

Addis, Quid tu negas?

Nego te eſſe, te cogitare: ac probe novi, quid feci, cum dixi, Nihil eſt. Omnino facinus inſigne. Uno ictu amputavi omnia. Nihil eſt: non es, non cogitas.

At, te quæſo, ais, Certus ſum, mihi ſum conſcius, hæc mea conſcientia eſt me eſſe, me cogitare.

Vel ſi manum pectori admoveas, vel ſi jures, & obteſtere, Nego. Nihil eſt, non es, non cogitas, non es tibi conſcius. En Remora, quam, ut probe noſcas, ut vites, en pono ob oculos. Si vera eſt hæc propoſitio Nihil eſt, vera quoque eſt hæc, & neceſſaria, Non es, non cogitas. Sed vera eſt hæc Nihil eſt; ut vis, Ergò vera quoque illa Non es, non cogitas.

Nimius eſt, ais, iſte rigor. Emolliendus nonnihil.

Quia rogas, facio, & ultro. Es: permitto. Cogitas, do. Es res cogitans, adde, ſubſtantia cogitans, adeo verbis delectaris magnificis; gaudeo, gratulor; at ne plura. Vis tamen, & ſic ultimos colligis ſpiritus.

Sum, ais, ſubſtantia cogitans, & novi me exiſtere ſubſtantiam cogitantem, & novi ſubſtantiam exiſtere cogitantem, & habeo clarum, & diſtinctum ſubſtantiæ iſtius cogitantis conceptum, & tamen non novi exiſtere corpus, non novi quidquam eorum, quæ ad conceptum ſubſtantiæ coporeæ pertinent; imo corpus non exiſtit, non res ulla corporea, abdicavi omnia. Ergo notitia exiſtentiæ, aut exiſtentis rei cogitantis non pendet ex notitia exiſtentiæ aut exiſtentis corporis. Ergò cum exiſtam, & exiſtam ſubſtantia cogitans, & corpus non exiſtat, non ſum corpus. Ergò mens. Hæc ſunt, hæc, quæ me cogunt ut aſſentiar, cum nihil in ipſis ſit non cohærens, atque ex evidentibus principiis juxta Logicæ regulas concluſum.

O Cygneam vocem! At quin antea ſic loquebare, clarè & perſpectè amiſſa procul abdicatione illa tua? Eſt profectò de te quod querar, qui nos hîc diu errare ſis paſſus, imò duxeris per avia, & invia, cum uno paſſu has ad metas nos potueris ſiſtere; eſt quod & ſuccenſeam, atque omnino niſi admodum eſſes amicus in te ſtomachum erumperem: nec enim agis ut ſolebas olim candidè, & rotundè, imò eſt tibi quod aſſerves velut peculiari in penu, nec mecum communices. Stupes. Diu te non tenebo. En querelæ caput. Quærebas paulo ante, vix ante paſſus centum, quis ille eſſes, quem noras: nunc non modo ſcis quis ille ſit, ſed & clarum, & diſtinctum habes illius conceptum. Aut tegebas nonnihil, teque ignorare ſimulabas, quod calleres maximè: aut venam veri certique habes ſubterraneam, quam occultas. Quanquam malo quærere ſi digitum intendis in fontes, quam queri. Unde quæſo habes clarum illum & diſtinctum ſubſtantiæ cogitantis conceptum? ſi à verbis, ab ipſa re, adeò eſt clara & evidens, poſtulabo etiam, atque etiam, eum ut mihi conceptum tam clarum, tam diſtinctum vel ſemel oſtendas, ejus ut aſpectu reficiar, maximè cum ab illo pene uno veritatem, quam veſtigamus, tantis laboribus expectemus.

Nempe, ais, Certò ſcio me eſſe, me cogitare, me exiſtere ſubſtantiam cogitantem.

Expecta si placet, me ut formando conceptui tam arduo comparem. Scio ego quoque, & probe novi me existere, me cogitare, me existere substantiam cogitantem. Perge nunc demum, si placet.

Imo, ais actum est. Cum cogitavi me existere substantiam cogitantem, formavi conceptum clarum, & distinctum substantiæ cogitantis.

Papæ! quam subtilis es, & acutus! ut momento penetras, & pervadis omnia, quæ sunt, & quæ non sunt, & quæ esse queunt, & quæ nequeunt. Formas conceptum clarum, & distinctum substantiæ cogitantis, dum concipis clarè & distincte existere substantiam cogitantem. An ergò, si clarè cognoscas, ut cognoscis profectò, adeò es felicis ingenii, nullum montem R existere sine valle, continuo habebis conceptum clarum, & distinctum montis sine valle? sed artem quia non novi, factum demiror novum. Aperi quæso, & quî clarus sit, & distinctus ille conceptus, ostende.

In promptu est, ais, Concipio clarè, & distinctè existere substantiam cogitantem, & nihil concipio corporeum, nihil spirituale, nihil aliud præterea, sed solam substantiam cogitantem. Ergo conceptus ille meus substantiæ cogitantis clarus est & distinctus.

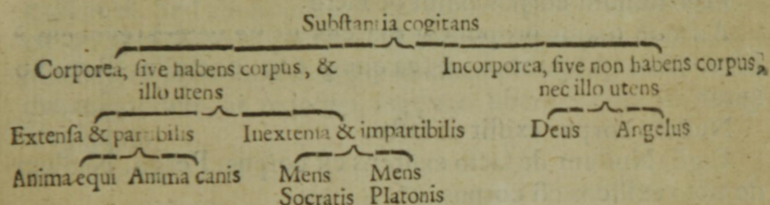
Audio te tandem, ac, ni fallor, capio. Clarus est conceptus ille tuus, quia certo cognoscis: distinctus est, quia nihil aliud cognoscis. An rem digito attigi? Opinor. Nam addis.

Illud, ais, planè sufficit, ut affirmem me, quatenus me ipsum novi, nihil esse aliud, quàm rem cogitantem.

Abunde omnino, ac si clarè mentem tuam cepi, Conceptus clarus, & distinctus substantiæ cogitantis, quem formas, in eo est, quod repræsentet tibi substantiam existere cogitantem nihil attendendo ad corpus, ad animum, ad mentem, ad quidquam aliud, sed tantùm quod existat. Atque ita dicis, te quatenus te nosti, nihil aliud esse, quàm substantiam cogitantem, non vero corpus, non animum, non mentem, non quid aliud: adeo ut, si accuratè existeres, quatenus te nosti, esses tantùm substantia cogitans, & præterea nihil. Tibi, opinor,

&

& arrides,& applaudis,ac putas me longo isto,quo utor præter morem, verborum ductu moras nectere, pugnam defugere, ut infractam tuam illam aciem declinem. At profectò alia mihi mens est. Vis apparatum illum omnem, & triarios, quos in extremam dimicationem cautè servasti, etsi cuneatim, & serratim ordinatos verbo unico difflem? faciam tribus, ut ne vel nuncius restet. En primum. A nosse ad esse non valet conse- R 1
quentia. Hoc meditare saltem dies 15. & meditationis extabit fructus, & ille quidem non pœnitendus, si oculos subinde referas ad sequentem abacum. Substantia cogitans ea est, quæ vel intelligit, vel vult, vel dubitat, vel somniat, vel imaginatur, vel sentit, adeoque actus cogitativi, ut intelligere, velle, imaginari, sentire, omnes sub ratione communi cogitationis, sive perceptionis sive conscientiæ conveniunt, atque substantiam, cui insunt, dicimus esse rem Cogitantem.

En secundum Determinatè, Indeterminate Distinctè, confu- R 1
sè. Explicitè, implicite. Atq; illud quoq; animo volvas & revolvas ad dies 5. Erit operæ pretium, si tuis ipse propositionibus singula, ut decet, applices, si dividas, si distinguas. Nec vero facere defugerem modò, nisi vererer tædium. En tertium. Quod R 1
nimis concludit, nihil concludit. Nec meditando tempus assignatur. Instat, urget. Age, refer animum ad tua illa, & vide num eodem modo progrediar. Sum res cogitans, novi me esse substantiam cogitantem, substantiam cogitantem existere, & tamen nondum novi Mentem existere, imo nulla mens existit: nihil est, abdicata sunt omnia. Ergo notitia existentiæ, aut existentis substantiæ cogitantis non pendet à notitia existentiæ, aut existentis mentis. Ergò cum existam & existam res cogitans, & mens non existat, non sum mens, ergò corpus. Quid

siles?

files? quid pedem refers? Nec dum ego ſpem abjeci omnem. Sequere me nunc demum. Euge, macte animo, veterem formam admoveo, & methodum regendæ rationis antiquis omnibus, quid ajo? omnibus omnino hominibus familiarem. Patere, quæſo, nec ægrè feras: tuli ego te. Viam illa forſan aperiet, ut ſolet intricatis, & deſperatis in rebus. Aut ſane, ſi minus id præſtiterit, ſaltem, dum nos recipimus, methodi illius tuæ, ſi quod ſit vitium, digito commonſtrabit. Ecce igitur rem tuam in forma.

§. 9. *Tutò ſit receptus in veteri forma.*

S ſ Nulla res quæ talis eſt, ut de ea dubitare poſſim an exiſtat, de facto exiſtit.

Omne corpus eſt tale ut de eo dubitare poſſim an exiſtat.

Ergo nullum corpus exiſtit de facto.

An non major propoſitio tua eſt, ut ne vetera revocem? Eſt & minor propoſitio, ut tua quoque ſit concluſio. Reſumo igitur.

Nullum corpus exiſtit de facto.

S ſ Ergò Nullum de facto exiſtens eſt corpus. Pergo. Nullum de facto exiſtens eſt corpus.

Ego (ego ſubſtantia cogitans) ſum exiſtens de facto.

Ergo ego (ego ſubſtantia cogitans) non ſum corpus.

Quid vultus renidet, in eoque ſe ver aperit novum? arridet credo forma, & quod forma conficitur, at ecce riſum Sardonium. Loco corporis pone mentem, & tunc bona ex forma colliges. Ergo ego (ego ſubſtantia cogitans) non ſum mens. Nempe.

Nulla res, quæ talis eſt, ut de eo dubitare poſſim an exiſtat, de facto exiſtit.

Omnis mens eſt talis, ut de ea dubitare poſſim an exiſtat.

Ergo nulla mens exiſtit de facto.

Nulla mens exiſtit de facto.

Ergo Nullum de facto exiſtens eſt Mens.

Nullum exiſtens de facto eſt Mens.

Ego

Ego(ego ſubſtantia cogitans)ſum exiſtens de facto.
Ergo ego(ego ſubſtantia cogitans)non ſum Mens.

Quid ergo? forma bona eſt, legitima: nuſquam peccat, nuſquam falſum conficit, niſi fors ex falſo. Ergo quod vitium diſplicet in conſequenti, non à forma ſit, neceſſe eſt, ſed ab aliquo malè poſito in præmiſſis. Et verò an bene poſitum putas hoc tuæ peregrinationis firmamentum, Nulla res quæ talis eſt, ut de ea dubitare poſſim an exiſtat, aut an vera ſit, de facto exiſtit, aut vera eſt? an certum illud an ita exploratum, ut firmo, & libero animo huic poſſis inſiſtere? Fare quæſo, Cur illud negas, habeo corpus? haud dubie quia dubium videtur tibi. An verò illud quoque dubium non eſt Non habeo corpus? An quiſquam eſt, qui ſcientiæ ſuæ omnis, & diſciplinæ, atque illius maximè, quam cæteris uti magiſtram velit imponere, fundamentum ſtabiliat illud, quod prudenter falſum exiſtimet. Sed abunde, hæc meta ultima, & errorum finis, Nihil eſt quod ſperem deinceps: Quare quæſito tuo An ſit bona Methodus philoſophandi per abdicationem dubiorum omnium reſpondeo, ut expectas, ingenue, libere, & citra verborum involucra. Tt

NOTÆ.

Huc uſque R. P. jocatus eſt: & quia in ſequentibus ſeriò agere, ac plane aliam perſonam induere velle videtur, hic breviter ea interim ponam quæ in his jocis animadverti. Hæc ejus verba, Olim fuitne olim? &, ſomnio me cogitare, non cogito. *Et talia, facetiæ ſunt, perſonâ quam ſumpſit digniſſimæ; Vt & gravis quæſtio,* An cogitare latius pateat quàm ſomniare, *atque argutum dictum,* De Methodo ſomniandi, *&.* Ut quis benè ratiocinetur, ſomniet. *Sed non puto me iſtis ullam vel minimam dediſſe occaſionem, quia expreſsè ſignificavi me, dum loquebar de abdicatis, non affirmare quod eſſent, ſed tantummodo quod viderentur; adeo ut quærendo quid me olim eſſe putâſſem, quærerem tantùm quid mihi tunc videretur me olim putâſſe. Ac dum dixi me cogitare, non inquiſivi, an cogitarē vigilans, an ſomnians; Et miror eam ab illo* Kk

vocari Methodum somniandi, à qua non parum videtur fuisse excitatus.

Ratiocinatur etiam convenienter suæ personæ, cum, ut quæram
Ll *quid me antehac esse putarim, vult à me præmitti velut effatum,* Sum aliquid eorum quæ me esse olim credideram, *aut*, Sum illud quod olim credidi me esse. *Ac paulò pòst ad quærendum an sim corpus, vult præmitti hanc Cynosuram*, Rectè olim censui de iis quæ pertinent ad corpus, *vel*, Nihil ad corpus pertinet, præter ea quæ olim pertinere intellexi. *Nam dicta, quæ rationi manifestè repugnant, apta sunt ad risum movendum; & manifestum est utiliter à me quæri potuisse, quid olim me esse credideram, atque an essem corpus, etsi nescirem an quidquid essem eorum quæ credideram, nec an benè credidissem, ut nempe auxilio eorum, quæ tunc de novo essem percepturus, istud ipsum examinarem; atque, si nihil aliud, saltem addiscerem nihil à me illa via posse inveniri.*

Egregiè rursus personam suam agit narrando fabellam de rustico:
Mm *Nihilque in ea magis ridiculum, quàm quòd ille, putando ipsam meis verbis applicare, applicet tantùm suis: Mox enim me reprehendebat, quod non supposuissem hoc effatum*, Rectè olim censui de iis quæ pertinent ad corpus, *vel*, Nihil ad corpus pertinet præter ea quæ olim pertinere intellexi: *Nunc autem hoc ipsum, quod querebatur à me dictum non fuisse, quodque totum ex sua imaginatione eduxit, tanquam si meum esset reprehendit: & cum absurda rustici sui ratiocinatione comparat. Ego verò nunquam negavi rem cogitantem esse corpus, propterea quod supposuerim me olim de natura corporis rectè censuisse; Sed propterea quod hoc nomine* corpus *non utendo, nisi ad rem mihi satis notam, nempe substantiam extensam significandam, agnoverim rem cogitantem ab ea differre.*

Nn *Elegantiæ jam sæpius dictæ, quæ hîc repetuntur,* Cogito, ais, Nego, somnias. *Et,* Certum, addis, & evidens. Nego; somnias, videtur dumtaxat, apparet, non est, &c. *Hoc nomine saltem risum movent, quod in eo qui seriò ageret essent ineptæ. Ne verò Tyrones fortè hîc errent, putantes dubitanti vigiletne, an somniet, nihil aliud posse esse certum & evidens, sed tantùm videri, aut apparere, velim ut recordentur ejus quod antè notatum est, (ad F) nempe id quod*

clarè percipitur, à quocunque demum percipiatur, verum esse, non autem videri, aut apparere verum dumtaxat. Etsi profectò pauci sint, qui rectè distinguant inter id, quod reverà percipitur, & id quod percipi putatur, quia pauci claris ac distinctis perceptionibus sunt assueti.

Huc usque Actor noster nullius memorandi prælii imaginem nobis exhibuit, sed exiguos tantùm obices sibi proposuit, in quos ubi aliquandiu gesticulatus est, statim cecinit receptui, & in aliam partem se convertit: Hic primùm incipit ingens certamen, in hostem sua scena dignissimum, nempe in umbram meam, nullis quidem aliis visibilem, sed quam ex proprio suo cerebro eduxit, &, ne non satis vana videretur, ex ipso Nihilo conflavit. Seriò vero in ipsam certat, argumentatur, sudat, facit inducias, Logicam in auxilium vocat, instaurat pugnam, singula excutit, librat, trutinat; Et quia tam valentis adversarii ictus clypeo non audet excipere, corpore ipsos declinat distinguit, & denique per diverticula, Determinate & Indeterminatè *fugiens evadit. Cujus sane rei spectaculum est perjucundum; Præsertim si tanti dissidii causa intelligatur, Nempe cum in meis scriptis fortè legisset, si quas veras opiniones, antequam serio philosophemur, habeamus, eas tam multis aliis, vel falsis, vel saltem dubiis esse permistas, ut ad illas ab his secernendas, optimum sit omnes initio rejicere, sive nihil planè ex iis non abdicare, ut postea commodius quæ veræ fuerant agnosci, vel novæ inveniri, ac solæ veræ admitti possint. Quod planè idem est, ac si dixissem, ad cavendum, ne in canistro, vel corbe pomis pleno aliqua corrupta haberentur, principio omnia esse effundenda, nihilque prorsus in eo relinquendum, & deinde ea sola, vel resumenda, vel aliunde assumenda, in quibus nullum vitium esse cognosceretur, At ille rem tam altæ speculationis non capiens, vel certè, ut fit, simulans se non capere, miratus est præcipuè quod diceretur, Nihil non esse abdicandum, ac diu multumque de isto* Nihilo *cogitando, sic illud cerebro suo infixit, ut quamvis nunc in ipsum sæpè prælietur, non facile tamen eo se possit liberare.* Oo

Post tam secundum prælium, opinione victoriæ elatus novum hostem lacessit, quem quidem rursus putat esse umbram meam, ea enim perpetuo ejus phantasiæ obversatur, sed nunc ipsam ex nova Pp

materia componit, nempe ex verbis. Novi me existere, quæro quis sim &c. *Et, quia hæc minus ipsi nota est quàm præcedens, cautius aggreditur, & eminus dumtaxat. Primum telum, quod jacit, hoc est,* Cur quæris si nôsti? *Quod quia putat ab hoste excipi hoc umbone,* Novi me esse, non novi quis sim, *statim hanc longiorem hastam intorquet,* Vnde agnosces quis sis nisi ab iis, quæ aut nôsti olim, aut olim scies? Non ab iis; quæ olim nôsti. Dubiis scatent, & abdicata sunt. Ergo ab iis quæ nondum scis, scies verò postea. *Quo ictu miserabilem Vmbram valdè commotam, ac prope prostratam; audire se putat exclamantem,* Nondum novi ista existere. *Tuncque iram suam in misericordiam mutans eam solatur his verbis,* Spera benè, cognosces aliquando. *Ad quæ ipsam voce querula, & supplici, sic respondentem inducit,* Quid faciam interea? *Ille vero imperiosè, ut victorem decet,* Expectabis, *inquit; Verum tamen, quia est misericors, non diu patitur ancipitem, sed rursus fugiens ad diverticula* determinatè, indeterminatè; clarè, confusè, *quia neminem ibi se insequentem videt, solus triumphat. Quæ profecto omnia eximia sunt, in eo genere facetiarum; quod petitur ab inexpectata stultitiæ simulatione, in viro cujus vultus & vestitus multum sapientiæ, gravitatisque promittebant. Sed ut hoc clarius pateat, considerandus est Actor noster tanquam vir gravis, & doctus, qui, ad impugnandam eam Methodum quærendæ veritatis, quæ jubet, ut rejectis omnibus incertis incipiamus à cognitione propriæ existentiæ, atque inde progrediamur ad examen naturæ nostræ, sive ejus rei quam jam existere cognoscimus, probare conatur per hanc viam nullum aditum patere ad ulteriorem cognitionem, hacque utitur ratione,* Cum noveris tantùm te esse, non autem quis sis: non potes hoc discere ab iis quæ olim nôsti, cum omnia abdicaveris: Ergo ab iis quæ nondum scis. *Ad quæ vel puer triennis posset respondere, Nihil obstare quo minus disceret ab iis quæ olim noverat, quia etsi fuissent abdicata, cũ dubia erant, poterant tamẽ resumi postea, cum vera esse constaret. Ac præterea etsi concederetur disci nihil posse ab olim cognitis, saltem alteram viam, per ea, quæ nondum noverat, sed studio, & animadversione esset cogniturus, omnino patere. Sed hic noster fingit sibi adversarium, qui non modo priorem viam concedit esse occlusam, sed etiam qui alterã ipsemet claudit hoc verbulo,* Non novi ista existere. *Tanquam si nova*

ex-

existentiæ cognitio nulla posset acquiri; ac tanquam si ejus ignoratio omnẽ essentiæ cognitionẽ impediret, Quod sanè est quam maximè insulsum. Sed nempe alludit ad mea verba, scripsi enim, fieri non posse ut ea, quam jam habeo, notitia rei, quam novi existere, pendeat à notitia ejus, quod existere nondum novi; Atque hoc, quod tantùm dixi de præsenti, ridiculè transfert ad futurum, eadem ratione ac si, quia jam non possumus videre illos, qui nondum nati sunt, sed hoc anno nascentur, concluderet nos nunquam videre ipsos posse. Nam sanè perspicuum est rei, quæ cognoscitur ut existens, notitiam illam, quæ jam habetur, non pendere a notitia ejus, quod nondum cognoscitur ut existens; quia hoc ipso quod aliquid percipiatur ut pertinens ad rem existentem, necessario etiam percipitur existere: Sed longe aliud est de futuro, quia nihil obstat quò minus notitia ejus rei, quam novi existere, augeatur aliis rebus, quas existere nondum novi, sed tum demum sum cogniturus, cum eas ad ipsam pertinere percipiam. Pergit verò inquiens, Spera benè, cognosces aliquando. *Ac deinde,* Te diu non patiar ancipitem. *Quibus verbis jubet nos à se expectare, vel ut demonstret per viam propositam ad nullam ulteriorem cognitionem posse deveniri; vel certe si supponat illam ab adversario esse occlusam (quod tamen esset ineptum) ut aliquam aliam aperiat. Sed tantummodo subjungit,* Nôsti quis sis indeterminatè & confusè, non autem determinatè & clarè. *Ex quibus verbis nihil proclivius est, quàm ut concludamus, nobis ergo viam patere ad ulteriorem cognitionem, quia meditando, & advertendo possumus efficere, ut id quod indeterminate ac confusè dumtaxat cognoscimus, clarè ac determinatè postmodum percipiamus. Sed nihilominus ille concludit, verba* Determinate, indeterminate, esse echinum quod nos sæculum possit remorari, *atque ideo aliud iter esse quærendum. Quibus omnibus nihil aptius, ad summam ineptitudinem, & imbecillitatem ingenii proprii simulandam, excogitari ab eo potuisse mihi videtur.*

Sum, ais. Nego. Pergis, Cogito. Nego &c. *Hic rursus præliatur in priorem umbram, putansque se statim in primo congressu ipsam obtruncasse, gloriabundus exclamat.* Omnino facinus insigne, uno ictu amputavi omnia. *Sed quia hæc umbra ab ejus cerebro vitam habet nec nisi simul cum illo mori potest, etiam obtruncata reviviscit; Et manum pectori admovens jurat se esse, se cogitare. Quo novo precandi genere mollitus veniam illi vivendi concedit, ac multa,*

ſpiritibus ultimis collectis, ineptiſſime garriendi, quæ ipſe non refutat, ſed potius amicitiam cum illa contrahit, atque ad alias delicias tranſit.

Rr *Primo ſic ipſam objurgat*, Quærebas paulo ante, vix ante paſſus centum, qui eſſes, nunc non modo ſcis, ſed & clarum & diſtinctum habes illius conceptum. *Deinde rogat* conceptum tam clarum, tam diſtinctum ſibi oſtendi, ejus ut aſpectu reficiatur. *Tum fingit illum ſibi oſtendi in his verbis*, Certò ſcio me eſſe, me cogitare, me exiſtere ſubſtantiam cogitantem, actum eſt. *Quæ non ſufficere probat hoc exemplo.* Cognoſcis etiam nullum montem exiſtere ſine valle, ergo habes conceptum clarum, & diſtinctum montis ſine valle. *Idemque ſic interpretatur*, Clarus eſt conceptus ille tuus, quia certò cognoſcis: diſtinctus eſt quia nihil aliud cognoſcis. Atque adeò conceptus clarus & diſtinctus, quem formas, in eo eſt, quod repræſentet tibi ſubſtantiam exiſtere cogitantem, nihil attendendo ad corpus, ad animum, ad mentem, ad quicquam aliud, ſed tantùm quod exiſtat. *Poſtremo ſtratioticos animos reſumendo, putat ſe ibi videre magnum apparatum, triarioſque cuneatim ac ſerratim ordinatos, quos omnes novus Pyrgopolinices difflat ſpiritu,*

Quaſi ventus folia, aut panicula tectoria,

Et ita, ut ne vel nuntius reſtet. *Primo flatu emittit hæc verba*, A nôſſe ad eſſe non valet conſequentia: *ſimulque oſtentat, inſtar vexilli, abacum quemdam in quo ſubſtantiam cogitantē pro arbitrio deſcripſit. Secundo flatu emittit hæc,* Determinatè, indeterminatè. Diſtinctè, confusè. Explicite, implicitè. *Tertio hæc,* Quod nimis concludit, nihil concludit. *Hocque ultimum ita explicat,* Novi me exiſtere ſubſtantiam cogitantem, & tamen nondum novi mentem exiſtere, ergò notitia exiſtentiæ meæ non pendet à notitia exiſtentis mentis. Ergò cum exiſtam, & mens non exiſtat, non ſum mens; ergò corpus. *Quibus auditis illa ſilet, pedem refert, animum deſpondet, ac ſe captivam duci ab eo patitur in triumphum. Vbi multa immortali riſu digna poſſem oſtendere. Sed malo parcere Actoris togæ; ac etiam meum eſſe non puto de rebus tam levibus diu ridere. Quapropter hic ea tantum notabo, quæ à veritate aliena cum ſint, fortè tamen ab aliquibus crederent-*

derentur, tanquam à me concessa, si de ipsis planè tacerem. In primis nego eum justè queri, quasi dixissem me habere clarum & distinctum mei conceptum, priusquam, sufficienter explicuissem qua ratione habeatur, atque, ut ait, cum vix ante passus centum *quæsivissem quis essem: Nam, inter ista duo, recensui omnes proprietates rei cogitantis, nempe quod intelligat, velit, imaginetur, recordetur, sentiat &c. itemque omnes alias proprietates vulgo notas, quæ ad ejus conceptum non pertinent, ut unas ab aliis distinguerem, quod solum post sublata præjudicia potuit optari. Sed fateor illos, qui præjudicia non exuunt, non facile ullius unquam rei clarum & distinctum conceptum habere posse: manifestum enim est eos conceptus, quos in pueritia habuimus, claros, & distinctos non fuisse; ac proinde ab ipsis, nisi fuerint depositi, alios, quoscunque postea acquirimus, obscuros reddi, & confusos. Cum itaque vult sibi ostendi clarum istum & distinctum conceptum, ejus ut aspectu reficiatur, nugas agit. Vt etjam cum me inducit illum sibi ostendentem in his verbis,* Certò scio me esse &c. *Cum vero vult eas ipsas nugas refutare hoc exemplo,* Certò etiam scis nullum montem existere sine valle, ergo habes conceptum clarum & distinctum montis sine valle, *sophismate se ipsum fallit, nam ex antecedentibus tantum sequitur, Ergo clarè & distinctè percipis nullum montem existere sine valle; non autem, habes conceptum montis sine valle, quia, cum nullus sit, non debet haberi, ut percipiatur nullum montem esse sine valle. Sed nempè est adeo felicis ingenii, ut ipsasmet illas ineptias, quas finxit, non possit sine novis ineptiis refutare. Cum vero ait postea, me concipere substantiam cogitantem, & nihil concipere corporeum, nihil spirituale &c. de corporeo concedo, quia prius explicueram quid per nomen corporis vel rei corporeæ intelligerem: nempe id tantum quod est extensum, sive in cujus conceptu extensio continetur. Quod autem addit de spirituali, crasse affingit; ut & aliis pluribus in locis, ubi me inducit dicentem, sum res cogitans, sed non sum corpus, nec animus, nec mens, &c. non possum enim de re cogitante negare, nisi ea in quorum conceptu nullam cogitationem contineri scio, quod me scire de animo, vel de mente, nunquam scripsi, nec cogitavi. Cumque postea dicit se rectè capere meam mentem, ac me putare clarum esse conceptum meum, quia certo cognosco; & distinctum, quia nihil aliud*

agnosco,

agnosco, se ipsum valde tardi ingenii esse fingit: Aliud enim est clarè percipere, ac certo scire. Cum multa, non tantùm ex fide divina, sed etiam quia prius ea clarè perspeximus, jam certo sciamus, quæ tamen non clarè jam percipimus; & aliarum rerum cognitio minimè impedit, quò minus ea, quam habemus alicujus rei, sit distincta; nec ullum vel minimum verbum unquam scripsi ex quo tales affaniæ deduci possent. Præterea effatum ejus, A nôsse ad esse non valet consequentia, *est planè falsum: Etsi enim ex eo, quod noscamus alicujus rei essentiam, non sequatur illam existere; nec ex eo quod putemus nos aliquid cognoscere, sequatur illud esse si fieri possit ut fallamur: Omnino tamen A nôsse ad esse valet consequentia, quia planè fieri non potest, ut aliquam rem cognoscamus, nisi reverà ipsa sit prout illam cognoscamus; nempe vel existens, si eam existere percipimus; vel hujus aut illius naturæ, si tantùm ejus natura nobis sit nota. Falsum etiam est, aut saltem ab illo absque ulla vel minima ratione affirmatum, aliquam substantiam cogitantem esse partibilem, ut habet in illo abaco, in quo diversas substantiæ cogitantis species, tanquam ab oraculo aliquo edoctus, proponit: Nullam enim possumus cogitationis extensionem, aut partibilitatem intelligere, ac omnino est absurdum id verbo affirmare ut verum, quod nec à Deo est revelatum, nec assequimur intellectu. Atque hic tacere non possum opinionem istam, de partibilitate substantiæ cogitantis, periculosissimam, ac religioni Christianæ quàm maxime adversantem mihi videri: quia quamdiu quis illam admittet, realem humanæ animæ à corpore distinctionem nunquam vi rationis agnoscet. Verba* Determinatè, indeterminatè. Distinctè, confusè. Explicitè, implicitè. *Cum sola, ut hic, ponuntur, nullum plane habent sensum; nec aliud sunt quàm offutiæ, quibus videtur Author noster velle discipulis suis persuadere. cum nihil boni habet quod dicat, se tamen aliquid boni cogitare. Aliud etiam ejus effatum,* Quod nimis concludit, nihil concludit, *non sine distinctione debet admitti: Nam si per verbum* nimis *intelligat tantùm aliquid amplius, quàm id quod quærebatur, ut cum infra reprehendit argumenta quibus existentiam Dei demonstravi, ob id quod putet per illa plus concludi, quàm leges prudentiæ exigant, aut quisquam mortalium deposcat, planè falsum est & ineptum, quia quo plus concluditur, modò rectè concludatur, tantò melius est, nec*

ullæ unquam prudentiæ leges huic rei possunt adversari; Si verò intelligat per verbum nimis, *non simpliciter aliquid amplius quàm quærebatur, sed aliquid quod sine controversia sit falsum, tunc quidem est verum, Sed plane errat R. P. cum tale quid mihi affingere conatur. Cum enim ita scripsi,* Notitia eorum quæ novi existere, non pendet à notitia eorum quæ existere nondum novi: Atqui novi rem cogitantem existere, ac nondum novi corpus existere; ergo notitia rei cogitantis non pendet à notitia corporis. *Nihil nimis, & nihil non rectè conclusi. Cum verò assumit,* Novi rem cogitantem existere, ac nondum novi mentem existere, imò nulla mens existit, nihil est, abdicata sunt omnia. *Rem planè nugatoriam, ac falsam assumit: Non enim possum quidquam affirmare, aut negare de mente, nisi sciam quid per hoc nomen* Mens *intelligam; nihilque possum intelligere, ex iis quæ per illud solent intelligi, in quo non contineatur cogitatio: Adeo ut repugnet, ut quis cognoscat rem cogitantem existere, ac non cognoscat mentem, sive aliquid ejus quod significatur nomine mentis, existere. Quodque subjungit,* Imò nulla mens existit, nihil est, abdicata sunt omnia, *tam absurdum est, ut responsionem non mereatur, Cum enim post abdicationem agnita sit existentia rei cogitantis, agnita simul est existentia mentis (saltem quatenus hoc nomine res cogitans significatur) nec proinde amplius est abdicata. Cum denique usurus syllogismo in forma, id extollit tanquam Methodum aliquam regendæ rationis, quam meæ opponat, videtur velle persuadere, me syllogismorum formas non probare, ac proinde Methodum aliquam à ratione valdè alienam habere; Hoc autem falsum esse satis patet ex meis scriptis, in quibus nunquam non usus sum syllogismis, cum locus id postulavit.*

Hic affert syllogismum ex falsis præmissis, quas meas esse affirmat, ego verò nego & pernego. Nam quantum ad hanc majorem, Nulla res quæ talis est ut de ea dubitare possim an existat, de facto existit, *tam absurda est, ut non verear ne ullis persuadere possit eam à me esse profectam, nisi quibus unà persuadeat me rationis compotem non esse. Nec possum satis mirari quo consilio, qua fide, qua spe, qua confidentia id susceperit: Nempe in prima Meditatione, in qua nondum de ulla veritate statuenda, sed tantummodo de præjudiciis* Ss

tollendis agebam, postquam ostendi eas opiniones, quibus credendis quammaxime fueram assuetus, in dubium posse revocari, ac proinde ab iis, non minus quàm ab apertè falsis, aßensionem esse cohibendam, ne quo mihi in veritate quærenda impedimento esse poßent, Addidi hæc verba. Sed nondum satis est hoc advertisse, curandum est, ut recorder, assiduè enim recurrunt consuetæ *opiniones*, occupantque credulitatem meam, tanquam longo usu & familiaritatis jure sibi devinctam, ferè etiam me invito; nec unquam iis assentiri, & confidere desuescam, quamdiu tales esse supponam, quales sunt revera, nempe *aliquo*, quidem, *modo dubias*, ut jam jam ostensum est, sed nihilominus valdè probabiles, & quas multo magis rationi consentaneum sit credere quam negare. Quapropter ut opinor non malè agam, si, *voluntate planè in contrarium versa*, me ipsum fallam, illasque aliquandiu *omnino falsas, imaginariasque esse fingam*, donec tandem, velut æquatis utrimque præjudiciorum ponderibus, nulla amplius prava consuetudo judicium meum à recta rerum perceptione detorqueat. *Ex quibus Author noster elegit hæc verba, cæteris rejectis*, Opiniones aliquo modo dubias, voluntate planè in contrarium versa, omnino falsas imaginariasque esse fingam; *Ac præterea in locum verbi* fingam *substituit* ponam, credam, & ita credam ut contrarium ejus quod dubium est pro vero affirmem. *Voluitque hoc esse tanquam effatum sive regulam certam qua semper uterer, non ad præjudicia tollenda, sed ad fundamenta Metaphysicæ summè certæ & accuratæ statuenda. Primò tamen cunctanter tantùm, & per ambages hoc proposuit, nempe in* §. 2. & 3. *primæ suæ quæstionis: Quin & in* 3. *illo* §. *postquam supposuit ex ista regula se debere credere*, 2. & 3. *non facere* 5. *quærit* an continuo illud ita debeat credere, ut sibi persuadeat aliter habere se non posse. *Ad quod absurdissimum quæsitum inducit me post aliquot ambages, & verba superflua, sic denique respondentem*, Nec pones, nec negabis, neutro uteris, utrumque habebis velut falsum. *Ex quibus verbis, mihi ab illo ipso tributis, planè manifestum est, eum rectè scivisse, me ut verum non credere contrarium ejus quod dubium est, ac neminem ex mea sententia eo uti posse pro majore propositione alicujus syllogismi ex quo certa conclusio expectetur:*

Con-

Contradictoria enim sunt, nec ponere nec negare neutro uti, atque unum ex iis ut verum affirmare, atque eo uti, sed sensim postea eorum, quæ tanquam mea retulerat, oblitus, non modo contrarium affirmavit, sed & tam sæpè inculcavit, ut ferè hoc unum in tota sua dissertatione reprehendat, & omnia illa duodecim peccata quæ deinceps ad finem usque mihi affingit ex hoc uno componat, Vnde profecto, tum hic, ubi hanc majorem, Nulla res quæ talis est, ut de ea dubitare possim an existat, de facto existit, *meam esse affirmat, tum aliis omnibus in locis ubi quid tale mihi tribuit, nisi prorsus ignorem quid verbum mentiri significet, illum inexcusabiliter mentiri, sive contra mentem & conscientiam loqui evidentissimè demonstratur: Et quamvis admodum invitus tam inhonesto verbo utar, exigit tamen hoc à me defensio veritatis, quam suscepi, ut quod ille tam apertè facere non erubescit, ego saltem nomine proprio vocare non recusem. Cumque in toto hoc scripto nihil aliud ferè agat, quàm ut hoc idem ineptissimum mendacium, sexcentis variis modis expressum, lectori persuadeat, & inculcet, non video ipsum aliter posse excusari, quàm quia fortè tam sæpè idem affirmavit, ut paulatim sibi ipsi persuaserit esse verum, nec amplius pro mendacio suo cognoscat. Quantum deinde ad minorem,* Omne corpus est tale, ut de eo dubitare possim an existat, *vel,* Omnis mens est talis, ut de ea dubitare possim an existat. *Si de quovis tempore indefinitè intelligatur, ut ad ejus conclusionem debet intelligi, est quoque falsa, & nego meam esse: Nam statim post initia secundæ Meditationis, ubi certò perspexi rem cogitantem existere, quæ res cogitans ex vulgari usu mens appellatur, non amplius dubitare potui quin mens existeret; ut etiam post sextam Meditationem, in qua corporis existentiam cognovi, non amplius de ipsa potui dubitare. Quàm stupendi verò ingenii est author noster, qui duas falsas præmissas tam artificiosè potuit excogitare, ut ex iis, in bona forma, conclusio falsa sequeretur. Sed, non intelligo cur hic mihi risum Sardonium adscribat, cum lætitiæ causam dumtaxat, non quidem permagnæ, sed certe veræ ac solidæ in ejus dissertatione repererim: nempe quod ille, multa ibi reprehendendo, quæ non mea sunt, sed à se mihi afficta, clare ostendat se nullum non movisse lapidem, ut aliquid reprehensione dignum*

inveniret in meis scriptis, & tamen nihil omnino invenisse.

Tt *At certè illum non ex animo hactenus risisse, satis declarant, tum seria objurgatio qua hanc partem concludit, tum maximè sequentes ejus responsiones, in quibus non modo tristis, & severus, sed etiam profecto est crudelis. Nam cum nullas odii habeat causas, nihilque invenerit reprehendendum, præter illud unum absurdum, quod mihi prudens & sciens affinxit, quodque paulo ante non potui honestius quàm mendacium ejus nominare: Quia tamen putat se jam illud Lectori suo plane persuasisse, (non quidem vi rationum, utpote quas nullas habet; Sed primò admirabili affirmandi confidentia, quæ, in viro pietatem & charitatem Christianam peculiariter professo, tanta, & tam sine pudore, de re falsa esse posse nunquam putatur; Ac deinde pertinaci & frequenti ejusdem repetitione quæ sæpe fit, ut ex consuetudine audiendi, etiam res quas falsas scimus, consuetudinem eas pro veris habendi acquiramus: atque hæ duæ machinæ apud plebem, illosque omnes qui res accuratè non examinant, omni pondere rationum potentiores esse solent) nunc victo superbè insultat, & me tanquam puerum gravis Pædagogus objurgat, pluriumque peccatorum reum facit in sequentibus 12. responsionibus, quàm in Decalogo præcepta habeantur. Excusandus tamen est R. P quia non amplius apud se esse videtur; sed, cum plusculum poti duas tantùm res pro una soleant videre, tanto ille charitatis zelo turbatus est, ut in unico contra mentem & conscientiam propriam dicto suo duodecim peccata mihi tribuenda inveniat: quæ, nisi me apertè, ac citra verborum involucra hîc loqui puderet, non deberem aliter quàm convitia, & calumnias vocare: sed quia jam puto meas esse vices jocandi, hallucinationes tantùm dicam; Et velim ut Lector animadvertat, ne minimum quidem verbum, ab ipso, contra me, in sequentibus haberi, in quo non sit hallucinatus.*

RESPONSIO.

RESP. 1. Peccat Methodus circa principia. Nempe nulla habet, & infinita habet. Ac cæteræ quidem facultates, ut ex certis educant certa; clara, evidentia & innata sibi ponunt principia. Totum est sua parte majus. Ex nihilo nihil fit, & sexcenta id genus, quibus subnixæ evehunt sese in altum, & ad veri-

veritatem tutò contendunt. Hæc vero ſecus, ut faciat aliquid non ex aliquo, ſed ex nihilo, amputat, abdicat, ejurat omnia, ad unum principia vetera, ac voluntate planè in contrarium verſa ne videatur alis omnino carere, fingit & aptat ſibi è cera, ac principia ponit nova veterum planè contraria, atque eo pacto vetera exuit præjudicia, ut induat nova: certa deponit ut aſſumat dubia: alas ſibi aptat, ſed cereas: ſubvehit ſeſe in altum, at ut cadat: Denique ex nihilo molitur aliquid, ut faciat nihil.

Reſp. 2. Peccat Methodus circa media. Nempe nulla habet dum tollit vetera, nec adhibet nova. Reliquæ diſciplinæ formas habent logicas & ſyllogiſmos, & modos argumentorum certos, quorum ductu, velut Ariadnæo filo, ex labyrinthis expediant ſeſe, & res involutas extricent facilè, & tutò. Hæc verò contrà, formam veterem deturpat, dum novo pallet metu, quem ſibi à genio fingit, dum veretur ut ne ſomniet; dum dubitat an deliret. Propone ſyllogiſmum pallebit ad majorem, quæcunq; ſit illa tandem. Forte, ait, Genius me decipit. Quid verò ad minorem? trepidabit, dubiam dicet. Quid ſi ſomniem? quoties ſomnianti viſa ſunt certa, & clara, quæ poſt ſomnium falſa comperta ſunt? Quid denique faciet ad concluſionem? Omnes omnino velut laqueos & pedicas fugitabit. An non deliri, & pueri, & amentes præclarè ſe credunt ratiocinari, cum omni mente, & judicio deficiantur? Quid ſi mihi idem contingat modo? quid ſi fucum faciat & offucias Genius? malus eſt. Nec dum Deum novi exiſtere, & ab eo deceptorem coërceri. Quid hîc facias? quid cum dicet, & obſtinato animo, conſequentiam dubiam eſſe niſi antea certo ſcias te nec ſomniare: nec deſipere, ſed eſſe Deum, & veracem Deum, & ab eo Genium malum haberi in vinculis? Quid cum ſyllogiſmi hujus repudiabit materiam, & formam. Idem eſt dicere aliquid in rei alicujus natura, ſive conceptu contineri, ac dicere ipſum de ea re eſſe verum. Atqui exiſtentia &c. Quid alia id genus, quæ ſi urgeas, Expecta dicet quoad eſſe Deum ſciam, & Genium videam ligatum. At ſaltem, ais, id habet commodi; dum nullos adhibet ſyllogiſmos, tutò vitat paralogiſmos. Præclarè enimverò ut ne mucoſus ſit puer, denaſetur.

Num melius cæteræ matres ſuos emungunt? Quare unum hoc habeo, quod dicam. Sublata omni forma, nihil remanet, niſi informe.

Reſp. 3. Peccat Methodus contra finem, dum nihil certi aſſequitur, ſed nec poteſt aſſequi, cum ipſa ſibi vias omnes ad veritatem occludat. Ipſemet vidiſti, & expertus es tuis in erroribus Ulyſſeis, quibus te, meque ſocium fatigaſti. Contendebas te eſſe mentem, aut habere mentem: id verò minimè potuiſti conficere, ſed hæſiſti in ſalebris, & vepribus, & quidem toties, ut meminiſſe vix poſſim. Quanquam & recordari proderit modò, ut reſponſioni huicce noſtræ ſuum ſit robur. En igitur ſumma capita, quibus ipſa ſibi Methodus nervos ſuccidit, omnemque planè ſpem ad veritatis lucem præcludit. 1. Neſcis an ſomnies an vigiles, adeòque nihilo plus debes tuis in cogitatis, & ratiocinationibus (ſi quas tamen habes, non verò ſomnias dumtaxat te habere) ponere, quàm ſomnians in ſuis. Hinc dubia omnia, & nutantia, & ipſæ concluſiones incertæ. Exempla non afferam, obi ipſe, & percurre apothecas memoriæ tuæ, & ſi quid repereris, quod ea labe non ſit infectum, profer: gratulabor. 2. Antequam ſciam Deum exiſtere, qui Genium malum liget, dubitare debeo de omni re, & omnem omninò propoſitionem habere ſuſpectam, aut ſanè, quæ vulgaris eſt philoſophia & vetus ratiocinandi methodus, ante omnia definiendum eſt an ſint, & quæ illæ tandem propoſitiones immunes, deque iis retinendis monendi ſunt Tyrones. Hinc, perinde atque ex præcedenti dubia omnia. Et ad veſtigandum verum prorſus inutilia. 3. Si quid ſit quod habeat, vel minimum dubitationis, id voluntate planè in contrarium verſa falſum eſſe crede, & crede oppoſitum, eòque utere tanquam principio. Hinc aditus omnes ad veritatem præcluſi. Quid enim ſperes ab illo, caput non habeo. Nullum eſt corpus, nulla mens, & ſexcentis iſtiuſmodi? Neque verò dicas abdicationem illam non eſſe perpetuam, ſed Iuſtitii inſtar, ad tempus, ad menſem, ad dies 15. Ut quiſque majori contentione in illam incumbet. Eſto enim ſit ad tempus; at eſt eo tempore quo veritatem veſtigas, quo uteris abdicatis, & abuteris, perinde

perinde quasi ab iis veritas omnis pendeat, & in iis veluti necessariò in stereomate consistat. At, ais, ea utor ut stylobatam, & columnam stabiliam, ut solenne est Architectis. An non illi machinas extemporaneas extruunt, iis utuntur, ut columnam elevent, & suo in loco stabiliant, tum velut præclarè suo defunctam munere dissolvunt, & amovent? Quid ni illos imiter? Imitare, per me licet, at vide ne & stylobata & columna extemporaneæ illi machinæ sic innitantur, ut hac remota illa concidant. Atque illud est quod in Methodo reprehensione dignum putem. Falsa ponit fundamenta, iisque ita nititur, ut remotis illis illa quoque sit amovenda.

Resp. 4. Methodus peccat excessu. Hoc est plus molitur quàm ab ea prudentiæ leges exigant, plus quam ab ea quisquam mortalium deposcat. Petunt quidem nonnulli, sibi ut demonstretur Dei existentia, & humanæ mentis immortalitas, at profectò nemo repertus est hactenus, qui sibi satis esse non duxerit, si Deum existere, & mundum ab eo administrari, & animas hominum esse spirituales & immortales tam certò sciat, atque illud 2. & 3. faciunt 5. aut istud habeo caput, habeo corpus, ut superflua sit omnis cura majoris alicujus certitudinis vestigandæ. Præterea, ut in practicis, aut agendis rebus certi sunt fines certitudinis, qui sufficiant abunde, ut quisque prudenter, & tutò se gerat; ita in meditandis & speculandis rebus definiti sunt limites, quos qui attigit certus est, & ita certus, ut meritò aut desperatis, aut damnatis aliis, quæ quis ulterius tentare vellet, in eo prudenter, ac securè conquiescat. Ne plus ultra, Ne quid nimis. At, ais, hæc laus non vulgaris Metas promovere, & vadum ab omnibus retrò seculis intentatum pervadere. Ita sanè laus eximia, at dum vadum vadari possit citra naufragium, quare

Resp. 5. Peccat defectu. Hoc est, dum plus stringit, quàm sit par, nihil colligit. Unum te volo testem, te judicem. Quid præstitisti apparatu illo magnifico? quid abdicatione illa tam solenni, adeò generali & generosa, ut ne tibi ipsi peperceris, nisi hoc tritum, Cogito, sum, sum res cogitans? hoc, inquam, ita, vel plebeculæ familiare, ut nemo repertus sit ab orbe condito qui

qui de eo vel leviter dubitarit, ne dum qui seriò poposcerit probari sibi se esse, se existere, se cogitare, se esse rem cogitantem, ut meritò gratias tibi nemo sit habiturus, nisi forte, quod ego meapro amicitia, & singulari erga te voluntate facio, ut prolixam tuam erga genus humanum voluntatem probet, & laudet conatum.

Resp. 6. Peccat commune peccatum, quod in cæteris arguit. Nempe miratur mortales omnes omnino hæc dicere, & ponere tam confidenter, Habeo caput, habeo oculos &c. Et seipsam non miratur, dum pari confidentia dicit Non habeo caput &c.

Resp. 7. Peccat peculiare sibi peccatum. Nempe quod cæteri hominum aliquotenus certum habent, & sufficienter, habeo caput, est corpus, est mens; illa singulari sibi consilio oppositum, Non habeo caput, non est corpus, non mens, non modò certum, sed ita certum, ut in eo fundari possit accurata Metaphysica, ponit, eoque nititur usque eo, ut hoc si fulcrum removeris, in vultum procumbat.

Resp. 8. Peccat imprudens. Nempe non advertens Dubium esse gladium ancipitem, dum alteram fugit aciem, ab altera læditur. Dubium illi est an aliquod corpus existat; quia dubium removet & ponit oppositum, Nullum est corpus, atque in hoc dubio, tanquam si esset certum, dum imprudens nititur, vulneratur.

Resp. 9. Peccat prudens, dum sciens, ac volens, & monita occœcat sese, & voluntaria abdicatione eorum quæ sunt necessaria ad vestigandum verum, sua deludi se finit Analysi non modo id conficiens quod intendit, sed illud etiam, quod maximè reformidat.

Resp. 10. Peccat commissione, dum, quod vetat solenni edicto, redit ad vetera, & contra leges abdicationis, repetit abdicata. Sat recordaris.

Resp. 11. Peccat omissione, dum, quod præscribit, uti firmamentum summopere cavendum est ne quid ut verum admittamus, quod non possimus probare verum esse, non semel prætergreditur, impune assumens uti summè certum, & verum,

verum, nec probans, ſenſus nos aliquando deludunt; ſomniamus omnes; nonnulli delirant, & alia id genus.

Reſp. 12. Methodus aut nihil habet boni, aut nihil novi, plurimum verò ſuperflui. Etenim ſi dicat ſua illa abdicatione dubiorum ſe intelligere abſtractionem, ut vocant, Metaphyſicam, qua dubia non conſiderantur, niſi ut dubia, adeòque ab iis animus avocatur, ubi quæritur certi aliquid, neque tunc i niis plus ponitur, quàm in falſis, Boni aliquid dicet, ſed nihil Novi, nec nova erit illa abſtractio, ſed vetus, & omnium philoſophorum ad unum.

Si abdicatione illa dubiorum ita velit amandari dubia, ut ſupponantur, & dicantur eſſe falſa, & iis tanquam falſis, aut eorum oppoſitis tanquam veris utatur, Novi dicet aliquid, ſed nihil Boni, eritque abdicatio illa quidem nova, ſed ſpuria.

Si dicat ſe vi, & momento rationum id conficere certò, & evidenter, Ego ſum res cogitans, & qua cogitans nec ſum mens, nec animus, nec corpus, ſed res ab iis ſic abducta, ut poſſim intelligi, nondum intellectis illis, perinde atque intelligitur animal, ſive res ſentiens nondum intellecta re hinniente, rugiente, &c. Boni aliquid dicet, ſed nihil novi, cum id ubique pulpita reſonent; ac diſertis verbis id doceant quotquot animantes aliquas cenſent cogitare, ac, ſi cogitatio etiam ſenſum complectitur, ut illud quoque cogitet quod ſentiat, videat, audiat, quotquot exiſtimant bruta ſentire, hoc eſt ad unum omnes.

Si dicat probatum à ſe rationibus validis, & meditatis, ſe revera exiſtere rem, & ſubſtantiam cogitantem, & ,dum exiſtit, non exiſtere reapſe mentem, non corpus, non animum, Novi dicet aliquid, ſed nihil boni, & nihilo plus quàm ſi diceret exiſtere animal, nec eſſe tamen leonem, aut vulpem, &c.

Si dicat ſe cogitare, hoc eſt ſe intelligere, velle, imaginari, ſentire, & ſic cogitare, ut ſuam illam cogitationem actu reflexo intueatur, & conſideret, adeòque cogitet, ſive ſciat, & conſideret ſe cogitare, (quod verè eſt eſſe conſcium, & actus alicujus habere conſcientiam) id verò eſſe proprium facultatis, aut rei, quæ ſit poſita ſupra materiam, quæque ſit

planè ſpiritualis, eoque pacto ſe eſſe mentem, ſeu ſpiritum, dicet quod nondum dixit, & quod debuit dicere, quod expectabam ut diceret, & quod ſæpius ſæpe, ubi vidi parturientem ſed inani conatu, volui ſuggerere, dicet, inquam, boni aliquid, ſed novi nihil, cum illud nos à noſtris olim præceptoribus accepimus, & illi à ſuis, atque opinor alii ab aliis jam inde ab Adamo.

Id porrò ſi dicat quæ & quanta ſupererunt? quæ redundabunt? quanta battologia? quæ machinæ aut ad Pompam, aut ad præſtigias? Quorſum fallaciæ ſenſuum, ſomniantium illuſiones, ludibria delirantium? quis finis abdicationis illius adeò auſteræ, ut ne nobis plus reſidui eſſe patiatur, quàm hilum? Cur peregrinationes tam longæ, ita diuturnæ exteras in oras, procul à ſenſibus umbras inter, & ſpectra? Quid faciunt illa tandem ad ſtabiliendam Dei exiſtentiam, perinde quaſi ſtare illa non poſſit, niſi omnia ſus deque vertantur? ſed cur interpolationes opinionum tot ac tantæ, ut veteres ponantur, induantur novæ, iiſque abjectis rurſus veteres aſſumantur? An fortè, ut ſacris olim Bonæ Deæ, & Conſcii, & cæterorum ſui ſingulis erant ritus, ita hæ novorum arcanorum novæ ſunt cerimoniæ. At quin illa procul amiſſis ambagibus nitidè, clare, breviter ſic verbo veritatem exhibuit. Cogito, habeo cogitationis conſcientiam, ergo ſum mens?

Denique ſi dicat intelligere, velle, imaginari, ſentire, hoc eſt cogitare ſic eſſe propria mentis, ut nulla prorſus animalia, præter hominem, cogitent, nulla imaginentur, ſentiant, videant, audiant, &c. novi dicet aliquid, ſed nihil boni, & illud quidem gratis, & ingratiis, niſi fors aliquid aſſervat, & abſcondit (quod unicum ſupereſt perfugium) ſuo tempore velut è machina ſtupentibus exhibendum. At illud, quandiu eſt, ex quo expectatur, ut planè ſit deſperandum?

Reſp. ult. Hîc vereris opinor Methodo illi tuæ quam amas, quam amplecteris, ignoſco, quam uti filiolam oſcularis tuam, times ut ne, quia tot peccatorum feci ream, quia, ut ipſe vides, rimas agit & undique diffluit, veteres ad teſtas abjiciendam putem. Ne vereare, amicus ſum. Vincam expectationem tuam,
aut

aut sanè fallam ; silebo & expectabo. Novi te, & aciem ingenii tui acrem, ac perspicacem. Ubi tempus aliquod ad meditandum acceperis, ac maximè ubi Analysim illam tuam fidam secreto in recessu consulueris, pulverem excuties, sordes ablues, tersam, & politam Methodum nostris sistes aspectibus. Interea hoc habe, meque audi tuis dum quæsitis pergo respondere, iisque complector benè multa, quæ brevitatis studio perstrinxi leviter, ut ea, quæ mentem attinent, quæ conceptum clarum, ac distinctum, quæ verum, quæ falsum, & similia, sed ea ipse relegis, quæ prudentibus excidere, &

Quæstio 3. An possit instaurari Methodus.

Quæris 3. an * *Plura non missa sunt à R. P. Cumque reliqua ab eo rogarentur, respondit sibi nunc otium non esse plura componendi. Nobis vero religio fuit vel minimam ejus scripti syllabam omittere.*

NOTÆ.

Satis esse putarem egregium hoc de mea qualicunq; investigandi veri Methodo judicium retulisse, ad ejus falsitatem, & absurditatem declarandam, si profectum esset ab ignoto Sed quia ejus Author in tali loco est constitutus, ut non facilè ab ullo credatur, ipsum esse, vel non compotem sui ; vel eximie mendacem, & maledicum, & impudentem, Ne nimia ejus authoritas contra manifestam veritatem aliquid possit, rogo lectores ut meminerint illum supra, ante has responsiones, nullam vel minimam rem contra me probâsse, sed ineptis tantùm cavillationibus usum fuisse, ad opiniones mihi tam ridiculas affingendas ut ne refutatione quidem indigerent ; Nunc vero in his responsionibus ipsum ne conari quidem aliquid probare, sed falso supponere omnia, quæ mihi affingit, jam antè a se fuisse probata ; Vtque æquitas ejus judicii magis appareat, illum prius in accusando jocatum tantum fuisse, hic autem postea in judicando maximè serium esse ac severum ; atque in undecim primis responsionibus indubitanter & decretoriè me condemnare, ac demum in duodecima

 deli-

deliberare, & distinguere, Si dicat hoc, nihil habet novi, si hoc, nihil boni &c. *cum tamen in iis omnibus agat tantùm de una & eadem re diversis modis spectata, nempe de uno suo figmento cujus absurditatem atque insulsitatem similitudine hic declarabo.*

Testatus sum ubique in meis scriptis, me Architectos in eo imitari, quod, ut solida ædificia construant, in locis ubi saxum, vel argilla, vel aliud quodcunque firmum solum arenosâ superficie confectum est, fossas primùm excavent, omnemque ex iis arenam, & alia quævis arenæ nixa aut permista rejiciant, ut deinde in solo firmo ponant fundamenta: Sic enim ego dubia omnia, instar arenæ, primum rejeci; ac deinde animadvertens dubitari non posse quin saltem substantia dubitans, sive cogitans existat, hoc usus sum tanquam saxo in quo Philosophiæ meæ fundamenta locavi. Author autem noster similis est Cæmentario cuidam, qui cum in suâ urbe magnus artifex haberi vellet, atque ideò summopere invideret Architecto sacellum ibi construenti, studiosissimè quæsivit occasiones ad ejus artem reprehendendam: Sed quia erat tam rudis, ut nihil eorum quæ ab illo fiebant capere poßet, nihil aliud ausus est attingere, quàm prima, & maximè obvia initia. Nempe notavit, eum principiò fodere, ac non modo arenam, & terram mobilem, sed & ligna, & lapides, & quævis alia arenæ admista rejicere, ut ad solum firmum perveniret, ibique sacelli jaceret fundamenta: Et præterea audivit ipsum aliquando, quærentibus cur ita foderet, respondisse, terræ superficiem, cui insistimus, non semper esse satis firmam ad magna ædificia sustinenda; & arenam præcipuè esse instabilem, quia non modo magnis ponderibus pressa subsidet, sed etiam aquæ præterfluentes eam non raro secum abducunt; unde sequitur inexpectata ruina eorum quæ ab ipsa sustinentur; & denique cum tales ruinæ in fodinis interdum accidunt, earum causam ad Lemures, aut malos Genios loca subterranea inhabitantes, solere à fossoribus referri. Ex quibus sumpsit occasionem fingendi fossionem illam, qua Architectus utebatur, haberi ab ipso pro sacelli constructione; atque vel fossam, vel saxum in ejus fundo retectum, vel certè id quod supra fossam ita construeretur ut ipsa interim vacua remaneret, pro sacello construendo; Ipsumque Architectum eße tam fatuum, ut timeret ne terra cui insistebat sub pedibus suis fatisceret, neve à Lemuribus everteretur. Quæ

cum

cum fortè persuasisset quibusdam pueris, aliisve Architecturæ tam ignaris, ut iis novum esset, ac mirum, fossas fieri ad locanda ædificiorũ fundamenta; & qui facilè credebant illi quem nôrant, satisque peritum artis suæ, ac probum virum esse putabant, de Architecto sibi ignoto, & quem nihil adhuc struxisse, sed fossas tantùm excavâsse audiebant. Tantopere delectatus est hoc suo figmento, ut speraverit se idem universo mundo esse persuasurum. Et quamvis jam Architectus omnes fossas à se primùm factas lapidibus implevisset, atque ibi sacellum suum ex solidissima materia firmissimè construxisset, omnibusque videndum exhiberet, manebat ille nihilominus in eadem spe & instituto nugas suas cunctis hominibus persuadendi. Atque in hunc finem stans quotidie in plateis, ludos de Architecto plebi transeunti exhibebat. Quorum tale erat argumentum.

Primò inducebat illum jubentem ut fossæ fierent; & non modo ex iis arena omnis, sed etiam ea omnia quæ arenæ essent admista, aut superstructa, etiam cæmenta, etiam lapides quadrati, verbo Omnia rejicerentur, & Nihil planè relinqueretur. Atque hæc verba Nihil, Omnia, etiam cæmenta, etiam lapides, *valdè inculcabat: Simulque fingebat se velle artem illam ab eo addiscere, ac cum ipso descendere in istas fossas.* Ducem te præbe, *ajebat*, age, fare, expeditum habes aut socium aut discipulum, quid jubes? Ad illud iter etsi novum, & mihi tenebris non assueto formidandum accedo lubens. Audio te, jubes id faciam quod te facientem videro, ibi pedem figam, ubi fixeris. Præclara sanè imperandi ducendique ratio, ut mihi places, audio.

Deinde simulans sibi metum esse à Lemuribus in istis fossis, ita risum spectatorum elicere conabatur. Et verò an tu mihi illud præstabis ut non verear modò, non formidem, metus mihi non sit à malo Genio? sanè me licet confirmes manu & verbo, non sine timore ingenti istuc descendo. *Ac paulo post.* Sed ô me propositi immemorem! quid feci? totum me tibi principiò commiseram, me socium, me discipulum, & ecce hæreo in aditu, & meticulosus, & obstinatus. Ignosce: peccavi largiter, & tenuitatem ingenii mei probavi dumtaxat. Debueram omni metu deposito in istius fossæ caliginem intrepidè me inferre, & hæsi, & restiti.

Tertiò repræsentabat Architectum sibi ostendentem in fossæ fundo lapidem, sive saxum, cui totum ædificium suum inniti vellet. Hocque ita risu excipiebat. Præclarè vir eximie Archimedeum punctum occupas, mundum haud dubie si lubet movebis. En jam nutant omnia. At te quæso, vis enim opinor ad vivum resecari omnia, ut nihil sit tua in arte non aptum, non cohærens, non necessarium, cur lapidem hîc retines? an non exulare jussisti lapides cum arena? Sed fortè excidit, adeò est arduum etiam expertis oblivisci penitus eorum quibus à pueris assuevimus, ut mihi rudi si fors vacillem haud malè sit sperandum &c. *Item Architectus rudera quædam simul cum arena ex fossis rejecta colligebat, ut iis ad ædificandum uteretur, qua de re alter ita jocabatur.* Audebone priusquam intro pedem feras, ex te sciscitari, quo consilio, tu, qui rudera omnia ut non satis rejeceris solenni ritu, ea iterum velis inspicere: perinde quasi ex panniculis illis speres firmi aliquid? *&c.* Imò, quia omnia quæ paulò antè rejecisti nutantia erant & infirma (secus cur rejecisses) quî fiet ut eadem modò non nutantia sint & infirma? &c. *Et paulò pòst.* Hîc etiam patiere artem tuam admirer, qui ut firma stabilias utare infirmis, ut nos educas in lucem, jubeas in tenebris mergi, &c. *Atque hic multa ineptissimè disserebat de nominibus & officiis Architecti & Cæmentarii, nihil ad rem facientia, nisi ut nominum significatione confusa, unum ab alio distingui minus posset.*

Quartò actu stabant uterque in fossæ fundo, ibique Architectus sacelli sui constructionem incipere conabatur, sed frustra: Nam primo cum ibi lapidem quadratum locare vellet, statim à Cæmentario monebatur se jussisse ut lapides omnes rejicerentur, atque hoc ideo pugnare cum regulis suæ artis, quo verbo, tanquam Archimedea demonstratione victus, ab opere desistere cogebatur: Cumque deinde cæmenta, cum lateres, cum calcem aqua & sabulo fermentatam, sive quidvis aliud assumebat, semper ingerebat Cæmentarius omnia rejecisti, nihil retinuisti, solisque istis verbis Nihil, Omnia &c. tanquam incantamentis quibusdam omnia ejus opera destruebat. Atque utebatur oratione tam simili iis quæ supra à 5. ad 9. §. habentur, ut hic non opus sit eam referre.

Quinto denique, cum videbat satis magnam plebis coronam circa se

ſe eſſe collectam, Comœdiæ ſuæ hilaritatem, novo more, in tragicam ſeveritatem mutabat, calciſque maculis ex facie ſua abſterſis, ſerio vultu aſſumpto, cenſoria voce, omnes Architecti errores (eos ſcilicet quos ſupponebat in præcedentibus actibus eſſe demonſtratos) enumerabat, & condemnabat. Totumque hoc enarrabo ejus judicium, quale ipſum protulit ultima vice, qua hoc ludos populo dedit, ut quàm accuratè illud Author noſter ſit imitatus, agnoſcatur. Fingebat ſe rogatum fuiſſe ab Architecto, ut ſuum de ejus arte judicium expromeret, eique reſpondebat hoc pacto.

Primò peccat Ars illa circa fundamenta. Nempe nulla habet, & infinita habet. Ac cæteræ quidem domuum conſtruendarum artes fundamenta ponunt firmiſſima, ut lapides quadratos, lateres, cæmenta, & ſexcenta id genus, quibus ſubnixa ædificia evehunt in altum. Hæc verò ſecus, ut conſtruat aliquid, non ex aliquo, ſed ex nihilo, diruit, effodit rejicit omnia ad unum fundamenta vetera, ac voluntate planè in contrarium verſâ, ne videatur alis omnino carere, fingit & aptat ſibi è cera, ac fundamenta ponit nova, veterum planè contraria, atque eo pacto veterum vitat inſtabilitatem, ut incurrat in novam: firma evertit, ut aſſumat infirma: alas ſibi aptat, ſed cereas: tollit ædificium in altum, at ut cadat: Denique ex nihilo molitur aliquid, ut faciat nihil.

Quæ omnia vel ſolum ſacellum ab Architecto jam conſtructum irridendæ falſitatis arguebat: In eo enim erat manifeſtum, & firmiſſima ipſum poſuiſſe fundamenta; & nihil deſtruxiſſe, quod non fuiſſet deſtruendum; & nulla in re ab aliorum præceptis deflexiſſe, niſi ubi aliquid melius habuerat; & ædificium ita in altum ſuſtuliſſe, ut nullam ruinam minaretur; Et denique non ex nihilo, ſed ex ſolidiſſima materia, non Nihil, ſed firmum, & duraturum ſacellum, in honorem Dei conſtruxiſſe. Vt & conſimilia etiam, in quibus hallucinatus eſt Author noſter, ex ſolis Meditationibus à me editis ſatis patent. Nec vero arguendus eſt Hiſtoricus ex quo Cæmentarii verba exſcripſi, quod eum induxerit alas architecturæ tribuentem, & alia multa, quæ parum ipſi videntur convenire: hoc enim de induſtria forſan fecit, ut perturbationem animi talia dicentis exprimeret. Atque profectò eadem omnia Methodo quærendæ veritatis non melius conve-

conveniunt, cui tamen ab Authore nostro tribuuntur.

Respondebat 2. Peccat Architectura illa circa media. Nempe nulla habet, dum tollit vetera, nec adhibet nova. Reliquæ ejusmodi artes normam habent, & libellã, & perpendiculum, quorum ductu velut Ariadnéo filo; ex labyrinthis expediant sese, & cæmenta quantumvis informia disponant facilè, & rectè. Hæc verò contra formam veterem deturpat, dum novo pallet metu, quē sibi à Lemuribus fingit, dum veretur ne terra subsidat, dum dubitat an non arena diffugiet. Propone columnam. Pallebit ad stereobatam & basim, quæcunque sit illa tandem. Fortè, ait, Lemures illam dejicient. Quid verò ad scapum? trepidabit, infirmum dicet. Quid si ex gypso tantùm sit, non ex marmore? quoties alia nobis visa sunt dura, & firma, quæ, facto experimento, fragilia comperta sunt? Quid denique faciet ad Epistylium? Omnia omnino velut laqueos & pedicas fugitabit. An non mali Architecti alia sæpe struxerunt, quæ quamvis firma putarent, sponte tamen sunt collapsa? quid si huic idem contingat modò? Quid si Lemures solum concutiant? mali sunt. Nec dum novi basim subnixam saxo tam firmo, ut in illud lemures nihil possint. Quid hîc facias? Quid cum dicet & obstinato animo, epistylii firmitatem dubiam esse, nisi anteà certò scias, nec columnam ex fragili materiâ constare, nec arenæ inniti, sed firmo saxo, & saxo quod nulli unquam Lemures valeant commovere? Quid cum columnæ hujus repudiabit materiam & formam? (*Hîc joculari audacia proferebat effigiem unius ex illis ipsis columnis, quas Architectus in sacello suo posuerat.*) Quid alia id genus, quæ si urgeas. Expecta, dicet, quoad saxum subesse sciam, nullosque ibi lemures versari. At saltem, ais, id habet commodi, dum nullas adhibet columnas, tutò cavet ne quas malè construat. Præclarè enimverò, ut ne mucosus &c. *Vt supra. Hoc enim est nimis sordidum, ut repetatur; Et rogo Lectorem, ut singulas hasce responsiones cum earum comparibus Authoris nostri velit conferre.*

Atque hæc responsio, ut præcedens, vel à solo sacello impudentissimi mendacii arguebatur. Quoniam & in eo multæ solidissimæ columnæ extabant, & inter cæteras illa ipsa, cujus, tanquam ab Architecto repudiatæ,

pudiatæ, effigiem ostendebat. Eademque ratione me non improbare syllogismos, nec earum veterem formam deturpare satis judicant mea scripta, in quibus semper iis usus sum cum fuit opus. Et inter cæteros illum ipsum, cujus hic fingit me repudiare materiam, & formam, ex me exscripsit. Habeo enim illum in fine responsionis ad primas Objectiones Propositione 1. *ubi Deum existere demonstro. Nec video quo instituto id fingat, nisi fortè ad innuendum ea omnia, quæ ut vera & certa proposui, pugnare cum abdicatione dubiorum, quam solam nomine meæ Methodi vult intelligi. Quod planè idem est & non minus puerile, ac ineptum, quàm figmentum Cæmentarii sumentis fossionem, quæ fit ad jacienda ædificiorum fundamenta, pro tota arte Architecti; & id omne quod ab eo construitur, tanquam pugnans cum ista fossione, reprehendentis.*

Respondebat 3. Peccat ars illa contra finem, Dum nihil firmi construit; sed nec potest construere, cum ipsa sibi vias omnes ad opus faciendum occludat. Ipsemet vidisti, & expertus es, tuis in erroribus Ulysseis, quibus te, meque socium fatigasti. Contendebas te esse Architectum, aut habere artem Architecti: id verò minimè potuisti conficere, sed hæsisti in salebris, & vepribus; & quidem toties, ut meminisse vix possim. Quanquam & recordari proderit modò, ut responsioni huicce nostræ suum sit robur. En igitur summa capita quibus ipsa sibi ars illa nervos succidit, omnemque planè spem ad opus promovendum præcludit. 1. Nescis an infra superficiem terræ sit arena, vel saxum, adeóque nihilo plus debes fidere saxo (si cui tamen unquam saxo insistas) quàm arenæ. Hinc dubia omnia, & nutantia, & ipsæ structuræ infirmæ. Exempla non afferam, obi ipse, & percurre Apothecas memoriæ tuæ, & si quid repereris quod ea labe non sit infectum, profer: gratulabor. 2. Antequam invenerim solum firmum, infra quod nullam arenam mobilem esse sciam, nullosque Lemures ipsam commoventes, debeo omnia rejicere, & omnem omnino materiam habere suspectam, aut sanè, quæ vulgaris est Architectura & vetus, ante omnia definiendum est an sint, & quæ illæ tandem materiæ non rejiciendæ, deque illis in fossa retinendis monendi sunt fossores. Hinc, perinde atque ex præcedenti, infirma omnia,

& ad constructionem ædificiorum prorsus inutilia. 3. Si quid sit quod vel minimum concuti possit, id voluntate planè in contrarium versa jam collapsum esse crede, & crede esse effodiendum, & utere fossa vacua tanquam fundamento. Hinc aditus omnes ad ædificationem præclusi. Quid enim speres ab illo, Nulla hîc jam est terra, Nulla arena, nulli lapides, & sexcenta istiusmodi? Neque verò dicas fossionem illam non esse perpetuam, sed justitii instar, ad tempus, & ad altitudinem quamdam, ut quoque in loco magis alta est arena. Esto enim sit ad tempus; at est eo tempore quo putas te ædificare, quo uteris fossæ vacuitate, & abuteris, perinde quasi ab ea ædificatio omnis pendeat, & in ea veluti necessario in stereomate consistat. At, ais, ea utor ut stylobatam & columnam stabiliam, ut solenne est aliis Architectis. An non illi machinas extemporaneas extruunt, iis utuntur, ut columnam elevent &c. *ut supra.*

In quibus etiam nihil est magis ridicule à Cæmentario, quàm ab Authore nostro excogitatum. Quod enim rejectione dubiorum non magis mihi vias præcluserim, ad cognitionem veritatis; quàm Architectus fossione, ad sacelli constructionem, satis declarant ea quæ postea demonstravi: vel certè aliquid in iis, aut falsum, aut incertum notare debuisset. Quod cum nec faciat, nec possit, ipsum inexcusabiliter hallucinari est confitendum. Nec magis unquam laboravi ut probarem me, sive rem cogitantem, esse mentem; quàm alter, ut probaret, se esse Architectum: sed sanè Author noster magno conatu, & labore nihil hîc probavit, nisi se mentem saltem bonam, non habere. Nec ex eo quod metaphysica dubitatio eo usque procedat, ut quis supponat se nescire an somniet, an vigilet, magis sequitur eum nihil certi posse invenire; quàm ex eo quod Architectus dum fodere incipit, nondum sciat, an saxum, an argillam, an quid aliud infra arenam sit inventurus, sequitur illum ibi non posse saxum invenire, vel invento fidere non debere. Nec ex eo quod antequam quis sciat Deum existere, habeat occasionem dubitandi de omni re (nempe de omni re cujus claram perceptionem animo suo præsentem non habet, ut aliquoties exposui) magis sequitur omnia esse ad vestigandum verum inutilia, quàm ex eo quod Architectus omnia ex fossis suis rejici curâsset, antequam firmum solum esset inventum, sequebatur nulla

rudera,

rudera, aut alia in ipsis fuisse, quæ sibi postea in jaciendis fundamentis usui fore judicaret. Nec magis ineptè errabat Cæmentarius dicendo, juxta vulgarem & veterem Architecturam, illa non esse ex fossis rejicienda, & de iis retinendis monendos esse fossores; quàm errat Author noster, tum dicendo antè omnia definiendum esse an sint, & quæ illæ tandem propositiones à dubitatione immunes: *quî enim definiri possent ab eo quem nullas adhuc nôsse supponimus! Tum affirmando hoc esse præceptum vulgaris, ac veteris Philosophiæ, in ea enim nihil tale reperitur. Nec magis insulsè fingebat Cæmentarius Architectum velle uti fossâ vacuâ pro fundamento, omnemque ejus ædificationem ab ea pendere; Quàm apertè hallucinatur Author noster dicendo* me uti opposito ejus quod dubium est ut principio, & abuti abdicatis, perinde quasi ab iis veritas omnis pendeat, & in iis veluti necessario in stereomate consistat: *immemor verborum quæ pro meis supra retulerat* Nec pones, nec negabis, neutro uteris, utrumque habebis velut falsum. *Nec denique imperitiam suam magis declarabat Cæmentarius fossam ad jacienda fundamenta excavatam comparando extemporaneæ machinæ, cujus usus esset ad columnam erigendam; quàm Author noster, eidem machinæ comparando abdicationem dubiorum.*

Respondebat 4. Ars illa peccat excessu. Hoc est plus molitur, quam ab ea prudentiæ leges exigant, plus quàm ab ea quisquam mortalium deposcat. Petunt quidem nonnulli sibi ut firma ædificia construantur, at profectò nemo repertus est hactenus, qui sibi satis esse non duxerit, si ædes, in quibus habitaret, æquè firmæ essent, ac ipsa terra, quæ nos sustinet, ut superflua sit omnis cura majoris alicujus firmitatis quærendæ. Præterea ut ad inambulandum certi sunt fines stabilitatis soli, qui sufficiant abundè, ut quisque supra illud tutò incedat, ita in domibus ædificandis certi sunt limites, quos qui attigit certus est &c. *ut supra*

Vbi quamvis injustè Architectus à Cæmentario culparetur, multò tamen injustius in re simili ab Authore nostro reprehendor. Verum enim est, in domibus construendis certos esse fines, infra summam firmitatem soli, ultra quos progredi operæ pretium esse non solet, iique varii sunt pro magnitudine molis construendæ: nam & humiliores

casæ ipsi arenæ tutò imponuntur; neque hæc minus firma est, ad illas sustinendas, quàm saxum, ad altas turres. Sed falsissimum est, in fundamentis Philosophiæ statuendis tales esse aliquos dubitandi limites infra summam certitudinem, in quibus prudenter ac securè conquiescere possimus, Cum enim veritas in indivisibili consistat, potest contingere, ut quod non agnoscimus esse summè certum, quantumvis probabile appareat, sit planè falsum: nec sanè ille prudenter philosopharetur, qui ea scientiæ omnis suæ poneret fundamenta, quæ cognosceret esse fortasse falsa. Et vero quid respondebit Scepticis, qui omnes dubitationis limites transcendunt? qua ratione ipsos refutabit? Nempe desperatis, aut damnatis annumerabit. Egregiè certè: sed quibus illi eum interim annumerabunt? Neque putandum est eorum sectam dudum esse extinctam; viget enim hodie quàm maximè, ac ferè omnes, qui se aliquid ingenii præ cæteris habere putant, nihil invenientes in vulgari Philosophia quod ipsis satisfaciat, aliamq; veriorem non videntes, ad Scepticam transfugiunt. Atque ii sunt præcipuè, qui Dei existentiam & humanæ mentis immortalitatem sibi demonstrari exposcunt. Adeo ut valdè mali exempli ea sint quæ ab Authore nostro hic dicuntur, præsertim cum eruditus clueat, ostendunt enim ipsum non putare Atheorum Scepticorum errores posse refutari; atque ita illos quantum in se est fulcit, & confirmat. Quippe omnes hodierni Sceptici non dubitant quidem in praxi quin habeant caput, quin 2. & 3. faciant 5. & talia: sed dicunt se tantùm iis uti tanquam veris, quia sic apparent; non autem certo credere, quia nullis certis rationibus ad id impelluntur: Et quia non eodem modo ipsis apparet Deum existere, mentemque humanam esse immortalem, ideo his nequidem in praxi tanquam veris utendum putant, nisi prius sibi probata fuerint, rationibus magis certis, quàm sint ullæ ex iis, ob quas apparentia omnia amplectuntur. Quæ cum à me sic probata sint, & à nemine ante me, saltem quod sciam, nulla major, & indignior maledicentia excogitari posse mihi videtur, quam ea est Authoris nostri, dum in tota hac sua dissertatione, unum illum errorem in quo Scepticorum secta consistit, nempe nimiam dubitationem continuè mihi affingit, & sexcenties inculcat. Estque profectò liberalis in meis peccatis recensendis: etsi enim hic dicat laudem esse non vulgarem Metas promovere, & vadum ab omnibus retro

ſæculis intentatum pervadere, *nullamque habeat rationem ſuſpicandi, hoc à me factum non eſſe, in eadem illa re de qua agit, ut mox oſtendam, Hoc tamen ipſum pro peccato mihi apponit, Quia, inquit*, eſt ſanè laus eximia, at dum vadum vadari poſſit citra naufragium, *Nempe vult à Lectoribus credi me ibi naufragium feciſſe, ſive errorem aliquem commiſiſſe: quod tamen ipſemet nec credit, nec quidem ulla ratione ſuſpicatur. Nam ſanè ſi vel minimam excogitare potuiſſet rationem, ad ſuſpicandum me aliquid erraſſe, in toto illo itinere, in quo mentem à cognitione propriæ exiſtentiæ, ad cognitionem exiſtentiæ Dei, & diſtinctionem ſui ipſius à corpore, perduxi, procul dubio ipſam in diſſertatione tam longa, tam verboſa, & rationum tam vacua non omiſiſſet; longèque maluiſſet illam proferre, quam mutare quæſtionem, ut ſemper fecit, quoties argumentum poſtulabat ut ea de re loqueretur, ac ineptè me inducere diſputantem An res cogitans eſſet Mens. Non habuit itaque rationem ullam ad ſuſpicandum me aliquid erraſſe in iis, quæ aſſerui, & quibus Scepticorum dubitationem omnium primus everti, Fatetur hoc eximia laude dignum eſſe; Ac nihilominus ſatis habet frontis, ut hoc nomine me reprehendat, ipſamque illam dubitationem affingat, quæ cæteris omnibus mortalibus qui eam nunquam refutarunt, meliori jure quam uni mihi tribui poſſet. Cæmentarius autem.*

Reſpondebat 5. Peccat defectu. Hoc eſt dum plus molitur quàm ſit par, nihil abſolvit. Unum te volo teſtem, te judicem. Quid præſtitiſti apparatu illo magnifico? quid foſſione illa tam ſolenni, adeò generali & generoſa, ut ne quidem firmiſſimis lapidibus peperceris, niſi hoc tritum, Saxum, quod invenitur infra omnem arenam, eſt ſolidum & firmum? Hoc inquam ita vel plebeculæ familiare &c. *ut ſupra.*

Hicque expectabam, tum à Cæmentario, tum etiam ab Authore noſtro, ut aliquid probaretur: Sed ut ille petebat tantùm quid Architectus præſtitiſſet foſſione, niſi quod ſaxum retexiſſet, diſſimulando ipſum ei ſaxo ſacellum ſuum ſuperſtruxiſſe; ita noſter quærit dumtaxat quid præſtiterim dubiorum rejectione, niſi hoc tritum Cogito, ſum: quia nempe pro nihilo ducit, quod ex his, & Dei exiſtentiam, & reliqua multa demonſtrarim. Atque unum me vult teſtem,

tam insignis scilicet audaciæ suæ; ut & alibi, de aliis etiam non veris, ait Credere ad unum omnes. Vbiq; pulpita resonare. Se à præceptoribus suis accepisse, illosque ab aliis, jam inde ab Adamo *& talia. Quibus non major debetur fides, quàm juramentis quorumdam hominum, qui eò pluribus uti solent, quo id, quod volunt persuadere, magis incredibile, ac falsum putant. Alter vero.*

Respondebat 6. Peccat commune peccatum, quod in cæteris arguit. Nempe miratur mortales omnes omninò hæc dicere, & ponere tam confidenter, Satis firma est arena quæ nos sustinet. Hoc solum in quo stamus non movetur &c. Et se ipsam non miratur, dum pari confidentia dicit, Arena est rejicienda &c.

Quod non magis erat ineptum, quàm quod Author noster in re simili affirmat.

Respondebat 7. Peccat peculiare sibi peccatum. Nempe quod cæteri hominum aliquatenus firmum habent, & sufficienter, terram in qua stamus, arenam, lapides; illa singulari sibi consilio oppositum, fossam scilicet ex qua arena lapides & reliqua sublata sunt, non modò pro re firma, sed pro tam firma, ut in ea fundari possit solidissimum sacellum, sumit, eoque nititur usque eò, ut hoc si fulcrum removeris in vultum procumbat.

Vbi non magis hallucinatur, quam Author noster, dum immemor est verborum Nec pones, nec negabis, &c.

Respondebat 8. Peccat imprudens. Nempe non advertens instabilitatem soli esse gladium ancipitem, dum alteram fugit aciem, ab altera læditur. Arena non est illi solum satis stabile; quia illam removet, & ponit oppositum, fossam scilicet arena vacuam, atque in hac fossa tanquam si esset res firma, dum imprudens nititur, vulneratur.

Vbi rursus meminisse tantùm oportet verborum, Nec pones nec negabis. *Hocque de gladio dignius est sapientia Cæmentarii, quam Authoris nostri.*

Respondebat 9. Peccat prudens, dum sciens, ac volens, & monita occæcat sese, & voluntaria rejectione eorum, quæ sunt necessaria ad ædificandas domos, sua deludi se sinit regula,

non

non modò id conficiens quod non intendit, sed illud etiam, quod maximè reformidat.

Quod quam verum esset de Architecto constructio sacelli; & quam simile verum sit de me, quæ demonstravi declarant.

Respondebat 10. Peccat commissione, dum, quod vetat solenni edicto, redit ad vetera, & contra leges fossionis, ref mit rejecta. Sat recordaris.

Quod imitando Author noster non recordatur verborum Nec pones, nec negabis &c. *Alioqui enim qua fronte fingeret, id solenni edicto vetitum, quod nequidem negandum esse prius dixit.*

Respondebat 11. Peccat omissione, dum qu d præscribit, uti firmamentum, Summoperè cavendum est, ne quid ut verum admittamus, quod non possimus probare verum esse, non semel prætergreditur, impune assumens, uti summè certum & verum, nec probans, Arenosum solum non satis firmum est ad ædificia sustinenda, & alia id genus.

Vbi planè, ut Author noster, hallucinabatur, applicans fossioni, ut noster dubiorum rejectioni, quod pertinet tantùm ad structionem, tam ædificiorum, quam Philosophiæ. Verissimum enim est nihil admittendum esse ut verum, quod non possimus probare esse verum, cum de eo statuendo, vel affirmando quæstio est; sed cum tantùm de effodiendo, vel abdicando, sufficit quod suspicemur.

Respondebat 12. Ars illa aut nihil habet boni, aut nihil novi, plurimum verò superflui. Etenim; 1. si dicat, sua illa rejectione arenæ se intelligere fossionem illam qua cæteri utuntur Architecti, dum arenam non rejiciunt, nisi quatenus non est satis firma ad ædificiorum molem sustinendam, Boni aliquid dicet, sed nihil novi, nec nova erit illa fossio, sed vetus, & omnium Architectorum ad unum.

2. Si fossione illa arenæ ita velit amandari omnem arenam, ut tollatur, & nihil ejus retineatur, & ea tanquam nulla, aut ejus opposito, nempe vacuitate loci quem illa prius implebat, tanquam re solida & firma utamur; Novi dicet aliquid, sed nihil Boni, eritque fossio illa quidem nova, sed spuria.

3. Si dicat se vi & momento rationum id conficere certò & evidenter, Ego sum peritus Architecturæ, illamque exerceo; & ta-

& tamen qua talis nec ſum Architectus, nec Cæmentarius, nec bajulus, ſed res ab iis ſic abducta, ut poſſim intelligi, nondum intellectis illis, perinde atque intelligitur animal, ſive res ſentiens, nondum intellecta re hinniente, rugiente, &c. Boni aliquid dicet, ſed nihil Novi, cum id ubique compita reſonent, ac diſertis verbis doceant quotquot homines aliquos cenſent Architecturæ eſſe peritos; ac, ſi Architectura etiam parietum conſtructionem complectitur, ut illi quoque Architecturam ſciant, qui calcem cum arena temperant, qui lapides cædunt, qui materiam apportant, quotquot exiſtimant operarios id agere, hoc eſt ad unum omnes.

4. Si dicat probatum à ſe rationibus validis, & meditatis ſe revera exiſtere, & eſſe Architecturæ peritum, & ,dum exiſtit, non exiſtere reapſe Architectum, non Cæmentarium, non bajulum. Novi dicet aliquid, ſed nihil boni, & nihilo plus quàm ſi diceret exiſtere animal, nec eſſe tamen leonem, aut vulpem, &c.

5. Si dicat ſe ædificare, hoc eſt Architectura uti in ædificiis conſtruendis, & ſic ædificare ut ſuam illam actionem actu reflexo intueatur, & conſideret, adeòque ſciat & conſideret ſe ædificare (quod verè eſt eſſe conſcium, & actus alicujus habere conſcientiam) id verò eſſe proprium Architecturæ, ſive artis quæ ſit poſita ſupra peritiam bajulorum, eoque pacto ſe eſſe Architectum, dicet quod nondum dixit, & quod debuit dicere, & quod expectabam ut diceret, & quod ſæpius ſæpè, ubi vidi parturientem ſed inani conatu, volui ſuggerere, dicet inquam boni aliquid ſed novi nihil, cum illud nos à noſtris olim præceptoribus acceperimus, & illi à ſuis, atque opinor alii ab aliis, jam inde ab Adamo.

Id porrò ſi dicat, quæ & quanta ſupererunt? quæ redundabunt? quanta battologia? quæ machinæ aut ad pompam aut ad præſtigias? Quorſum arenæ inſtabilitas, & terræ commotiones, & Lemures, ſive inania terriculamenta? quis finis foſſionis illius adeò profundæ, ut ne nobis plus reſidui eſſe patiatur quàm hilum? Cur peregrinationes tam longæ, ita diuturnæ, exteras in oras, procul à ſenſibus, umbras inter & ſpectra? Quid faciunt illa

illa tandem ad ſtabiliendum ſacellum, perinde quaſi ſtare illud non poſſit, niſi omnia ſuſque deque vertantur? ſed cur interpolationes materiarum tot ac tantæ, ut veteres ponantur, eligantur novæ, iiſque abjectis rurſum veteres aſſumantur? An fortè, ut dum ſumus in templo, vel coram magnatibus, aliter nos gerere debemus, quàm in gurguſtio vel popina, ita hæ novorum arcanorum novæ ſunt cerimoniæ? At quin illa procul amiſſis ambagibus, nitidè, clarè, breviter, ſic verbo veritatem exhibuit. Ædifico, habeo iſtius ædificationis conſcientiam, ergo ſum Architectus?

6. Denique ſi dicat domos conſtruere, earum cubicula, cellas, porticus, janus, feneſtras, columnas, & reliqua mente præordinare, diſponere, ac deinde ad ea conſtruenda materiariis latomis, cæmentariis, ſcandulariis, bajulis, operariiſque cæteris præeſſe, ipſorumque opera dirigere, ita eſſe proprium Architecti, ut nulli prorſus alii artifices id poſſint, novi dicet aliquid, ſed nihil boni, & illud quidem gratis & ingratiis, niſi fors aliquid aſſervat & abſcondit (quod unum ſupereſt perfugium) ſuo tempore velut è machina ſtupentibus exhibendum. At illud quamdiu eſt, ex quo expectatur? ut planè ſit deſperandum.

Reſp. ult. Hic vereris opinor arti illi tuæ, quam amas, quam amplecteris. Ignoſco, quam uti filiolam oſcularis tuam, times ut ne, quia tot peccatorum feci ream, quia ut ipſe vides, rimas agit & undique diffluit, veteres ad teſtas abjiciendam putem. Ne vereare, amicus ſum. Vincam expectationem tuam, aut ſanè fallam; Silebo & expectabo. Novi te, & aciem ingenii tui acrem, ac perſpicacem. Ubi temporis aliquid ad meditandum acceperis, ac maximè ubi regulam illam tuam fidam ſecreto in receſſu conſulueris, pulverem excuties, ſordes ablue, terſam, & politam Architecturam noſtris ſiſtes aſpectibus. Interea hoc habe, meque audi tuis dum quæſitis pergo reſpondere, iiſque complector benè multa, quæ brevitatis ſtudio perſtrinxi leviter, ut ea, quæ fornices attinent quæ feneſtrarum aperturas, quæ columnas, quæ porticus, & ſimila. Sed en Programma novæ Comœdiæ.

An possit instaurari Architectura.

Quæris 3. an * *Ad quæ verba cum pervenisset, aliquot ejus amici, videntes nimiam invidentiam, & odium, quibus percellebatur, jam planè in morbum transiisse, non passi sunt ipsum diutius ita in plateis declamare, sed protinus ad Medicum deduxerunt.*

Ego certè non ausim quidquam tale de Authore nostro suspicari: sed pergam tantum hic notare, quàm accuratè illum in omnibus sit imitatus. Eodem planè modo agit judicem, integerrimum scilicet, ac valdè circumspectè ac religiosè caventem, ne quid temerè pronunciet, Cum postquam undecies me condemnavit, ob id unum quod dubia rejecerim, ad certa stabilienda; & quasi fossas fecerim, ad jacienda ædificii fundamenta, duodecima demum vice rem examinat, aitque 1. *Si eam intellexerim, ut revera scit me intellexisse, patetque ex verbis* Nec pones nec negabis *&c. ab ipso mihi tributis; tunc quidem me aliquid Boni habere sed nihil Novi;* 2. *Si verò intellexerim alio illo modo, ex quo præcedentia undecim peccata desumpsit, & quem tamen ab omni sensu meo tam remotum esse novit, ut supra in* 3. §. *primæ suæ quæstionis induxerit me de ipso cum admiratione ac risu dicentem*, Id sano homini qui veniat in mentem? *Tunc me scilicet aliquid Novi habere sed nihil Boni. Quis unquam in conviciando, non dicam tam impudens, tam mendax, tam veri omnis verisimilisque contemptor; sed tam imprudens & immemor fuit, ut in meditata, atque elaborata dissertatione, sexcenties unam & eandem opinionem alicui exprobraret, à qua fassus esset, in principio ejusdem dissertationis, illum ipsum, cui eam exprobrabat, adeò abhorrere, ut ipsam nulli homini sano in mentem venire posse putaret?*

Quantum ad quæstiones quæ sequuntur (*n.* 3. 4. 5.) *tàm apud Authorem nostrum quàm apud Cæmentarium, nihil planè ad rem pertinent, nec à me vel Architecto unquam sunt motæ; Sed verisimile est ipsas primùm à Cæmentario fuisse excogitatas, ut, cum nihil eorum quæ ab Architecto facta fuerant auderet attingere, ne imperitiam suam nimis declararet, aliquid tamen amplius quam solam ejus fossionem reprehendere videretur; Authoremque nostrum illum etiam*

etiam hac in parte esse imitatum. 3. *Cum enim ait, rem cogitantem posse intelligi non intellecta mente, nec animo, nec corpore, non melius philosophatur quam Cæmentarius, cum ait Architecturæ peritum non esse magis Architectum, quam Cæmentarium, aut Bajulum, & sine ullo ex iis posse intelligi* 4. *Vt etiam sanè æquè ineptum est, dicere rem cogitantem euistere non existente mente, quam Architecturæ peritum non existente Architecto (saltem cum sumitur nomen mentis ut illud usu consentiente à me sumi significavi) Et non magis repugnat rem cogitantem existere sine corpore, quam Architecturæ peritum sine Cæmentario, vel Bajulo.* 5. *Item cum ait non sufficere, quod substantia aliqua sit cogitans, ut sit posita supra materiam, & planè spiritualis, quam solam vult vocari mentem; sed insuper requiri ut actu reflexo cogitet se cogitare, sive habeat cogitationis suæ conscientiam, æquè hallucinatur ac Cæmentarius, cum ait Architecturæ peritum debere actu reflexo considerare se habere illam peritiam, priusquam esse possit Architectus: Etsi enim revera nemo sit Architectus qui non sæpè considerarit, aut saltem considerare potuerit, se habere ædificandi peritiam, manifestum tamen est istam considerationem non requiri ut sit Architectus: Nec magis etiam similis consideratio, sive reflexio requiritur, ut substantia cogitans sit posita supra materiam. Etenim prima quævis cogitatio per quam aliquid advertimus, non magis differt à secunda per quam advertimus nos istud prius advertisse: quàm hæc à tertia per quam advertimus nos advertisse: nec ulla vel minima ratio afferri potest, si prima concedatur rei corporeæ, cur non etiam secunda. Quapropter notandum est Authorem nostrum multò periculosius errare hac in parte quam Cæmentarium: tollendo enim veram & maximè intelligibilem differentiam, quæ est inter res corporeas & incorporeas, quod nempe hæ cogitent, illæ non item, & aliam in ejus locum substituendo, quæ nullo modo essentialis videri potest, quod nempe hæ considerent se cogitare, illæ non considerent, facit omne quod in se est ad impediendum ne realis humanæ mentis à corpore distinctio intelligatur.* 6. *Minus etiam est excusandus quod brutorum animalium causæ faveat, eisque non minus quam hominibus cogitationem tribui velit, quam Cæmentarius quod sibi, & sui similibus, Architecturæ peritiam, non minus quam Architectis arrogare sit conatus.*

Ac denique in omnibus satis apparet, utrumque eodem modo, non quid verum aut verisimile esset cogitâsse, sed tantummodò quid fingi posset ad detrahendum de inimico, illumque apud eos qui ipsum non nôßent, nec de rei veritate curiosius inquirere curarent, ut planè imperitum & stultum describendum. Et quidem appositè Historicus Cæmentarii, ad insanam ejus invidiam exprimendam refert illum Architecti fossionem, ut apparatum magnificum, extulisse, saxum verò fossione ista retectum, sacellumque ipsi superstructum, ut rem nullius momenti contempsisse; nec minus tamen pro amicitia, & singulari erga ipsum voluntate gratias egisse, &c. Itemque in conclusione inducit ipsum egregia hæc epiphonemata proferentem. Id porrò si dicat, quæ & quanta supererunt? quæ redundabunt? quanta battologia? quæ machinæ aut ad pompam aut ad præstigias? *&c. Et paulò post.* Hîc vereris opinor arti illi tuæ, quam amas, quam amplecteris. Ignosco &c. *Itemque* Ne vereare amicus sum &c. *Hæc enim omnia Cæmentarii morbum tam graphicè repræsentant, ut nihil ad id aptius ab ullo poëta fingi potuisse videatur. At mirum est Authorem nostrum eadem omnia tanto cum affectu imitari, ut quid ipse agat non advertat, illoque cogitationis actu reflexo, quo mox ajebat homines à brutis distingui, non utatur. Non enim profectò diceret nimium esse apparatum verborum iru meis scriptis, si consideraret quanto majorem habeat, ad unicam dubitationem de qua egi, non dico impugnandam, quia nullis rationibus impugnat, sed, liceat uti verbo duriusculo, quia nullum aliud æquè aptum ad rei veritatem exprimendam occurrit, allatrandam, quàm ego ad eandem proponendam. Nec etiam battologiæ meminißet, si adverteret quàm prolixa, quàm superflua, quàm inani loquacitate usus sit in tota sua Dissertatione, in cujus tamen fine affirmat se brevitati studuisse. Quia vero ibidem ait se mihi esse amicum, ut quam amicissimè cum ipso agam, quemadmodum Cæmentarius ab amicis suis ad Medicum ductus fuit, ita ego hunc nostrum Superiori suo commendabo.*

Admodum

Admodum Reverendo Patri

PATRI DINET

Societatis Iesu

Præposito provinciali per Franciam

RENATVS DES CARTES S. D.

Um nuper R.P. Mercenno per literas significassem me valde cupere, ut dissertatio, quam audiebam à R.P. * in me scriptam esse, vel ab ipso R. P. * in lucem ederetur, vel saltem ad me mitteretur, ut eam cum reliquis objectionibus ab aliis ad me missis edi curarem, rogassemque ut hoc, vel ab illo, vel certè, quia æquissimum esse judicabam, à Reverentia tua impetrare conaretur: Respondit se literas illas meas R. tuæ legendas tradidisse; ipsasque non modò tibi fuisse gratas; sed & multa singularis prudentiæ, humanitatis, ac benevolentiæ erga me tuæ signa sibi à te esse demonstrata. Hocque etiam re sum expertus, quia statim postea ista dissertatio ad me fuit missa. Quæ me non modò ad agendas tibi maximas gratias impellunt, sed etiam ad opinionem meam de illa dissertatione liberè aperiendam, simulque ad consilium de studiorum meorum instituto petendum invitant. Equidem cùm primùm illam in manibus meis tenui, tanquam de magno thesauro gaudebam: Nihil enim mihi optatius est quàm, vel opinionum mearum certitudinem experiri, si fortè à magnis viris examinatæ nulla in parte falsæ reperiantur; vel saltem errorum admoneri, ut ipsos emendem. Et quemadmodum in corporibus bene constitutis talis est partium omnium inter se communicatio & consensus, ut singulæ non suis privatis viribus tantùm utantur; sed præcipuè etiam commune quoddam sit totius robur, quod ad unamquamque dum operatur accedit: Ita cum scirem quàm arcta

ſoleat eſſe inter omnes veſtros animorum conjunctio, non unius R. P. * diſſertationem, ſed totius Societatis æquum, & accuratum de opinionibus meis judicium habere me arbitrabar. Vbi verò illam legi plane obſtupui, & longe aliud mihi de ipſa credendum eſſe cognovi. Nam ſane, ſi profecta eſſet ab Authore, qui eodem ſpiritu, quo tota veſtra Societas, regeretur, major, aut ſaltem non minor in ea benignitas, & manſuetudo, & modeſtia, quàm in privatorum eadem de re ſcriptis, appareret: At contrà ſi cum aliorum in meas meditationes objectionibus conferatur, nemo non credet illas potius à Religioſis factas; hanc tutem tanta cum acerbitate ſcriptam eſſe, ut ne privatum quidem, & nullis ſpecialibus votis magis quàm reliquos homines ad virtutem impulſum decere poſſit. Appareret etiam amor Dei, ejuſque promovendæ gloriæ deſiderium ardens: At contra principia ex quibus exiſtentiam Dei & humanæ animæ à corpore diſtinctionem deduxi, magno in ea ſtudio, contra rationem ac veritatem, falſa authoritate ac figmentis impugnantur. Appareret quoque doctrina, & ratio, & ingenium: At, niſi forſan latinæ linguæ notitiam, qualem olim plebecula Romæ habebat, pro doctrina numeremus, nullam plane in ea inveni; nullumque ratiocinium non illegitimum, aut falſum; nec etiam ullum acumen ingenii, quod non cæmentario dignius ſit, quàm patre Societatis. Omitto prudentiam, cæteraſque virtutes, quæ cum in ſocietate veſtra eximiæ ſint, nullæ tamen in iſta Diſſertatione apparent, nec ullum vel minimum ſui odorem in ipſam transfuderunt. Sed appareret ſaltem veritatis reverentia, & probitas, & candor: At contrà patet ex notis, quas ei adjunxi, nullum convicium fingi poſſe ab omni veri ſpecie magis remotum, quàm id totum quod mihi in ipſa exprobratur. Ac proinde ut magna unius partis à communi totius corporis lege diſſenſio indicat ipſam morbo aliquo ſibi peculiari laborare; ita omnino ex diſſertatione R. P. * manifeſtum eſt ipſum ea ſanitate non frui, quæ in reliquo veſtro corpore exiſtit. Neque verò minoris facimus, vel caput, vel totum hominem, ob id quod fortè pravi humores; contra ejus voluntatem, ac citra cupam, in pedem, aut digitum influxerint; ſed contra æſtima-
mus

mus constantiam, ac virtutem cum dolorem curationis ferre non recusat: Et nemo unquam contempsit C. Marium quod varices in cruribus haberet; sed non minus sæpe laudatur quod unam forti animo secari sit passus, quàm op septem suos consulatus, & plurimas victorias ab hostibus reportatas. Eodemque modo, cum non ignorem quàm pio & paterno affectu omnes tuos prosequaris, quò deterior dissertatio illa mihi videtur, eó pluris facio integritatem, ac prudentiam tuam, quod illam ad me mitti volueris, eòque magis totam Societatem suspicio, & colo. Sed quia ipsemet R. P * suam Dissertationem ad me mittendam dedit, ne temere videar id judicare illum spontè non fecisse, quid me ad hoc credendum impellat, & simul omnia quæ mihi hactenus cum ipso intercesserunt enarrabo. Scripsit jam antè anno 1640. alios quosdam in me tractatus de Opticis, quos audio ipsum discipulis suis legisse, ac etiam exscribendos dedisse, non fortè omnibus, id enim ignoro, sed saltem nonnullis (nempe, ut credib ile est, maxime charis & fidelibus, cum enim ab uno, in cujus manibus visi fuerant, exemplar peti curâssem, non potuit impetrari) Deinde theses de iis edidit, quas per triduum in collegio vestro Parisiensi, magno cum apparatu, & insolita celebrita te ventilavit: Vbi quidē de nonnullis etiam aliis rebus, sed præcipue de meis opinionibus disputavit, multasque de me (nempe haud difficiles de absente) victorias reportavit. Quin & vidi velitationem, sive præfationem istarum disputationum initio recitatam, & à R. P. * elucubratam, in qua de nulla plane alia re quàm de me impugnando agebatur, & nullum tamen verbum ut meum reprehendebatur, quod unquam scripserim aut cogitârim, quodque non sit tam aperte absudum, ut non magis, quam ea quæ in dissertatione mihi affingit, ulli homini sano venire possit in mentem, ut notis in ipsam factis, & ad authorem quem nondum sciebam esse ex Societate, privatim missis, tunc explicui. In thesibus autem non modò quasdam meas opiniones falsas esse ajebat, quod sane cuilibet licet, præsertim si rationes habeat ad id probandum; sed etiam, ut candore solito uteretur, verborum quorundam significationes mutabat, ut exempli causa.

sa angulo, qui hactenus ab opticis *Refractus* fuit appellatus, dabat nomen anguli *Refractionis*, pari acumine, quo in sua Dissertatione per corpus dicit à se intelligi id quod cogitat, & per animam id quod est extensum; Atque hujus artificii ope, nonnulla mea inventa, verbis, à meis valde diversis, expressa, tanquam sua proferebat, meque, tanquam si de illis aliud quid plane ineptum sensissem, arguebat. Quorum ubi fui admonitus, dedi statim literas ad R. P. Rectorem ejus Collegii, quibus rogabam, *ut quandoquidem opiniones meæ dignæ visæ fuerant quæ ibi publicè refutarentur, me quoque non indignum judicaret ad quem refutationes istas mitteret, quique inter vestros discipulos censeri possem*; Aliaque multa addebam quibus omninò mihi videbar id debere impetrare, ut inter cætera, *quòd longè malim à vestris quàm ab ullis aliis doceri, quia vos ut Præceptores adhuc meos, & totius meæ primæ ætatis institutores unicos, summopere colo & observo; Quodque tam expressè in Dissertatione de Methodo pag. 75. rogârim omnes ut me errorum quos in scriptis meis invenirent monere dignarentur, tamque paratum ad illos emendandos me esse ostenderim, ut non putârim quemquam fore, præsertim religiosam vitam professum, qui me mallet absentem apud alios erroris condemnare, quàm mihimet ipsi meos errores ostendere, de cujus saltem charitate erga proximum non mihi liceret dubitare.* Ad quæ, non ipse R. P. Rector, sed R. P * principio respondit se tractatus suos, sive rationes quibus meas opiniones impugnabat, intra octiduum esse missurum; Ac paulò pòst alii quidam Patres Societatis idem intra sex menses ejus nomine promiserunt: fortè quia cum tractatus istos non probarent (expresse enim eorum quæ ab illo in me suscepta fuerant conscios se non fuisse fatebantur) id temporis ad illos emendandos requirebant; Ac denique R. P. * literas ad me dedit, non solum sua manu scriptas, sed etiam communi Societatis sigillo munitas, ut tunc tandem illum ex Superiorum voluntate scribere appareret: iisque significavit 1. *sibi à R. P. Rectore præceptum esse, ut cum literæ quas ad illum scripseram se præsertim spectarent, ipse ad eas responderet, suique instituti rationem aperiret.* 2. *Nullum à se suscipi, sed nec iri susceptum peculiare prælium adversus meas opiniones,* 3 *Quod nihil dedisset*

dedisset petitioni quam proposui Methodi p. 75. id suæ tribuendum ignorantiæ, quia Methodum non perlegerat. 4. *De Notis meis in suam prolusionem se nihil addere, ab eo quod pridem significârat, fuissetque scripturus, nisi aliter suasissent amici*, hoc est, nihil omnino, quia nihil antea significârat, nisi tantùm se rationes, quas contra me habebat, esse missurum, adeo ut tantùm per hæc verba declararet se nunquam eas esse missurum, quia dissuaserant amici. Ex quibus omnibus etsi erat manifestum illum summo de me maledicendi studio flagrâsse; Idque privato consilio, & non consentientibus reliquis Patribus Societatis suscepisse, ac proinde alio quàm vos spiritu agi; Et denique nihil minus velle, quam ut ea videam, quæ in me scribit: Etsi etiam mihi valde indignum videretur hominem religiosum, cum quo nulla mihi unquam inimicitia, nec quidem notitia intercesserat, tam publicè, tam apertè, tam insolenter de me maledixisse, nihilque aliud habere excusationis, quàm quod diceret se Dissertationem meam de Methodo non legisse, quod quàm verum esset, clarè patebat ex eo, quod Analysin meam, tum in thesibus, tum in prolusione, aliquoties reprehendisset, quamvis nullibi de ipsa egissem, nec quidem nomen Analyseos scripsissem, præterquam in ea Dissertatione de Methodo quam se non legisse fingebat. Verumtamen quia se in posterum quieturum esse promittebat, libenter præterita dissimulabam. Et minimè mirabar R. P. Rectorem nihil severius pro prima vice in illum decrevisse, quàm ut ipsemet mihi facti sui rationem aperiret, atque ita non occultè fateretur, se nihil eorum, quæ contra me in thesibus, disputatione, ac tractatibus suis magno cum fastu protulerat, coram me tueri posse; nihilque habere, quod ad Notas, quas in ejus velitationem scripseram, responderet. At certè miror hunc R. P. * tanto me lacessendi desiderio arsisse, ut quamvis ei prior illa velitatio tam parum fœliciter successisset; atque ex quo nullum se peculiare prælium in meas opiniones suscepturum esse promiserat, nihil mihi novi cum illo, vel alio ullo ex vestris intercessisset, Dissertationem tamen suam postea scripserit. Nisi enim in ea peculiare prælium adversus meas opiniones contineatur; ne-

ſcio certè quidnam ſit in opiniones alicujus præliari: Niſi forſan eo nomine ſe excuſet, quod non revera meas opiniones, ſed alias planè inſanas mihi à ſe per calumniam affictas impugnet; Vel etiam quod non ſperârit illam unquam ad manus meas eſſe perventuram. Nam ſane patet ex ſtylo non eo inſtituto fuiſſe conſcriptam, ut objectionibus in meas Meditationes factis annumeraretur; Patetque etiam ex aliis illis tractatibus quos à me noluit videri, quid enim in iis pejus quàm in ipſa potuit eſſe? Patet denique ex mira ejus licentia opiniones à meis quammaximè diverſas mihi affingendi: neque enim tanta uſus fuiſſet, ſi hoc ſibi unquam à me publice exprobratum iri putaſſet. Ideoque quod ipſam acceperim non ſane illi, ſed Societati, ac tibi, maximas gratias habeo, atque ago, Vellemque ut ea qualiſcunque occaſio, quæ mihi nunc datur gratiam referendi, cum ejus in me injuriarum diſſimulatione, potius quàm cum aliqua ultione, conjungi poſſet: ne id mea cauſa facere videar, quod revera non committerem, niſi etiam ad laudem Societatis, & tuam, veritatumque ſcitu perutilium patefactionem conducere exiſtimarem. Sed cum R. P. * Matheſim doceat in veſtro Collegio Pariſienſi, quod ſpectari poteſt ut primarium totius orbis terrarum, Matheſis autem ſit facultas, qua ego præcipue uti dicor, ut nullus eſt in tota veſtra Societate qui authoritate ſua plus poſſit ad meas opiniones impugnandas, ita nullus etiam eſt cujus errores ea in re admiſſi facilius vobis omnibus ttibuerentur, ſi de ipſis tacerem. Multi enim ſibi perſuaderent illum unum ex univerſo veſtro corpore fuiſſe delectum, ad judicium de meis ferendum, ideoque non minus ei ſoli, quàm vobis omnibus ſimul ſumptis, hac de re credi oportere; nec etiam aliter de vobis, quàm de ipſo eſſe judicandum. Ac præterea conſilium ſequutus eſt ut ad cognitionê veritatis aliquandiu impediendam & retardandam valde efficax, ſic ad ipſam planè ſupprimendam non ſufficiens, quodque cum tandem detegeretur nullo vobis honori eſſet. Quippe non conatus eſt meas opiniones rationibus refutare, ſed alias plane ineptas & abſurdas, verbis ferè meis expreſſas, pro meis propoſuit, ac tanquam refutatione indignas deriſit. Quo artificio

cio facilè omnes eos, qui me non nôrunt, nec ſcripta mea viderunt, ab iis legendis avertiſſet; ac etiam eos, qui viderunt quidẽ, ſed nondum ſatis intelligunt, hoc eſt, fere omnes qui viderunt, ab ipſis ulterius examinandis revocâſſet; nunquam enim ſuſpicati fuiſſent hominem religioſum, præſertim ex veſtra Societate, adeò confidenter opiniones pro meis proponere, & irridere, quæ revera meæ non eſſent. Atque ad hoc multum juviſſet, quod ſuam diſſertationem non palam omnibus, ſed privatim tantùm amicis ſuis lectitâſſet: ita enim facile caviſſet, ne ulli eam viderent, qui poſſent ejus figmenta dignoſcere: ac cæteri majorem ei fidem ideo habuiſſent, quod putâſſent, eum nolle ipſam in lucem edere ne famæ meæ noceret, ac mihi eſſe amicum. Nec interim fuiſſet periculum ne à non ſatis multis legeretur: Nam ſi tantùm Sociis ſuis, in veſtro Pariſienſi Collegio, id quod ſperabat perſuaſiſſet, hinc facilè ad omnes alios veſtræ Societatis, toto orbe ſparſos, eadem opinio tranſiiſſet; atque ab his etiam ad alios homines ferè omnes qui Societatis veſtræ authoritati credidiſſent. Nec ſanè mirarer ſi hoc contigiſſet: nam cum veſtri ſint ſemper ſuis quiſque ſtudiis quammaximè occupati, fieri non poteſt, ut ſinguli examinent omnes novos libros, qui quotidie magno numero prodeunt in lucem, ſed crediderim expectari judicium ejus qui primus ex Societate quemque librum legendum ſuſcipit, ac prout ille de eo judicat, cæteros poſtea, vel etiam legere, vel abſtinere. Iamque mihi videor ejus rei feciſſe experimentum circa tractatum quem edidi de Meteoris; cum enim partem Philoſophiæ contineat, quæ niſi admodum fallor accuratius, & verius in ipſo explicatur, quàm in ullis ſcriptis aliorum, nullam puto eſſe cauſam cur Philoſophi, qui Meteora ſingulis annis in unoquoque ex veſtris Collegiis docent, illum prætermittant, quàm quia forte, falſis de me R. P. * judiciis credentes, nunquam legerunt. At quandiu tantum illa ex meis, quæ ad Phyſicam aut Matheſim pertinebant, impugnavit, parum curavi; cum autem in ſua Diſſertatione principia illa Metaphyſica, quorum ope Dei exiſtentiam, realemque humanæ animæ à corpore diſtinctionem demonſtravi, non rationibus, ſed maledictis evertenda ſuſceperit,

 harum

harum veritatum cognitio tanti est momenti, ut nemini probo possit displicere, quod ea quæ de illis scripsi pro viribus defendam. Nec sanè difficulter id præstabo, cum enim mihi nihil aliud quàm nimiam dubitationem objecerit, non opus est ad ostendendum quàm injustè ipsam mihi affingat, ut referam loca omnia mearum Meditationum, in quibus eam diligenter, ac, ni fallor, accuratius quàm ullus alius cujus scripta habeamus, refutavi & sustuli; Sed satis est si moneam ejus quod expresse scripsi initio meæ responsionis ad tertias Objectiones, Nempe nullas dubitandi rationes fuisse à me propositas, eo fine ut ipsas persuaderem, sed contrà ut refutarem: eodem planè modo quo Medicinæ scriptores morbos describunt quorum curandorum Methodum volunt docere. Quis tam audax, & tam impudens in calumniando unquam fuit, ut accusaret Hippocratem, aut Galenum, quod causas ex quibus morbi nasci solent exponant, atque inde concluderet, ipsos nihil aliud docere quàm Methodum ægrotandi? Certè qui tantam in R.P.* audaciam fuisse sciunt, non facile sibi persuaderent ipsum hac in re privato tantùm consilio usum esse, nisi ego ipse testarer; notumque facerem quo pacto, & ea quæ prius in me scripserat non probata sint à vestris, & ultima ejus dissertatio tuo jussu ad me fuerit missa: Quod cum nullibi commodius possim quàm in hac epistola, non abs re esse puto eam simul cum notis meis in Dissertationem, edi curare.

Atque, ut ego etiam ex ipsa fructum percipiam dicam hîc aliquid de Philosophia quam conscribo, & quam, nisi quid obstiterit, post annum unum aut alterum in lucem edere decrevi. Cum anno 1637. nonnulla ejus specimina vulgarem nihil non facere conatus sum ut præcaverem invidiam, quam mihi, licet indigno, imminere advertebam; Hæc causa fuit cur nomen meum istis speciminibus præfigi noluerim, non, ut quibusdam forte visum est, quod rationibus in iis contentis non fiderem, vel eorum me puderet; Hæcque etiam fuit causa, cur declararim expressis verbis in Dissertatione de Methodo pag. 66. mihi non in animo esse ut dum viverem Philosophia mea vulgaretur. Quo in instituto adhuc manerem, si ut sperabam, &

& ratio poſtulabat, hoc me, ſaltem aliqua ex parte, invidia liberaſſet. At plane ſecus accidit. Ea enim eſt fortuna ſpeciminum meorum, ut, quamvis non à multis intelligi potuerint, quia tamen à nonnullis, iiſque maximè ingenioſis, & doctis, qui ea dignati ſunt examinare curioſius, multas veritates, nondum antè vulgatas, continere comperta ſunt, hæc fama tranſierit ad multos, qui ſtatim ideò ſibi perſuaſerunt me aliquid in Philoſophia certi, & nullis controverſiis obnoxii poſſe explicare. Unde ſequutum eſt, ut maxima quidem pars, nempe non tantùm ii qui extra ſcholas liberè philoſophantur, ſed plærique etiam ex iis qui docent, præſertim juniores, & qui magis ingenio, quàm immeritâ doctrinæ famâ, nituntur, ac verbo omnes qui amant veritatem; integram à me Philoſophiam in lucem edi optârint; Sed alia pars, ii ſcilicet qui docti videri malunt quàm eſſe, jamque aliquod nomen inter eruditos ex eo ſe habere putant, quod de ſcholæ controverſiis acriter diſputare didicerint, timentes ne detecta veritate controverſiæ iſtæ abrogentur, ac ſimul eorum doctrina omnis abeat in contemptum, meæque Philoſophiæ editione veritatem detectum iri exiſtimantes, non auſi quidem ſunt apertè oſtendere ſe non cupere ut ederetur, ſed ſummâ in me invidiâ exarſerunt. Et quidem perfacilè mihi fuit hos ab aliis diſtinguere: qui enim Philoſophiam meam optârunt, optime recordati ſunt, me de illa, dum viverem, non vulganda conſilium ſumpſiſſe, ac nonnulli etiam ſunt conqueſti, quod eam mallem nepotibus quàm coævis meis concedere, quanquam omnes ingenui, cauſam cur id facerem advertentes, & mihi non deeſſe voluntatem publicis commodis ſerviendi, non ideo minus me amârint? Qui autem ipſam timuerunt, nullo modo id recordati ſunt, aut ſaltem credere noluerunt, ſed contrà ſuppoſuerunt, ejus me editionem promiſiſſe. Hinc vocabar apud illos *celebris promiſſor*; Hinc comparabar nonnullis, qui librorum, quos à ſe ſcribi ſimulabant, editionem per multos annos fruſtrà minati ſunt? Hincq; etiam R. P.* ait hoc *tandiu à me expectari, ut deinceps ſit deſperandum*: ridiculè profectò, ſi putat aliquid ab homine nondum ſene potuiſſe diu expectari, quod ab aliis in multis ſæculis nondum

 eſt

est præstitum; ac imprudenter, quod ubi me conatur vituperare, talem esse concedat, ut id à me intra paucos annos diu potuerit expectari, quod ego ab illo intra sexcentos, si tandiu vita utriusque prorogaretur, non expectarem. Hujusmodi autem homines cum plane sibi persuaderent me decrevisse Philosophiã illam, quã metuebant, emittere, statim atq; esset parata, non modò eas opiniones quæ in scriptis jam à me editis explicantur, sed etiam præcipue istam ipsam Philosophiam, sibi nondum cognitam, multis maledictis, qua occultis, qua etiam apertis & publicis sunt prosequuti, ut scilicet vel me ab ea edenda absterrerent, vel editam statim everterent, & tanquam in cunis suffocarent. Risi quidem initio illorum conatus, & quanto vehementiores in meis impugnandis esse animadverti, tanto pluris me ab ipsis fieri existimavi: Sed ubi eorum numerum indies augeri vidi, atque, ut fit, multo diligentiores eos esse ad occasiones mihi nocendi quærendas, quàm ullos benevolentes ad me protegendum, veritus ne fortè clandestinis moliminibus aliquid possint, ac ne otium meum magis interturbent si permaneam in instituto Philosophiam meam non edendi, quàm si apertè ipsis me opponam; At, præstando id totum quod timent, ne amplius timendum habeant efficiam, Pauca illa omnia, quæ de Philosophia cogitavi, publici iuris facere institui, ac contendere, ut, si vera sint, à quamplurimis recipiantur. Quapropter illa non eodem ordine ac stylo proponam, quo magnam eorum partem ante conscripsi eo in tractatu, cujus argumentum in Dissertatione de Methodo explicui, sed alio ad scholarum usum magis accommodato, brevibus scilicet articulis singulas quæstiones includendo, talique ordine ipsas exequendo, ut sequentium probatio ex solis præcedentibus dependeat, omnesque in unum corpus redigantur. Qua ratione spero me veritatem, eorum omnium de quibus in Philosophia solet disputari, tam clarè esse expositurum, ut quicunque illam quærent, perfacilè ipsam ibi sint inventuri. Quærunt autem profectò veritatem juvenes omnes cum primum ad discendam Philosophiam se accingunt; Quærunt etiam illam cæteri omnes cujuscunque ætatis, cum soli apud se de rebus Philosophicis

phicis meditantur, eaſque in proprium uſum examinant; Sed & Principes omnes, & Magiſtratus, aliive qui Academias aut Gymnaſia inſtituunt, ſumptuſque ſuppeditant ut Philoſophia in iis doceatur, non niſi veram, quantum fieri poteſt, volunt doceri; nec patiuntur dubias, & controverſas opiniones ibi ventilari, ut ex diſputandi conſuetudine ſubditi magis contentioſi, & refractarii, & pertinaces, atque ideo ſuperioribus ſuis minus obſequentes, & ſeditionibus commovendis aptiores evadant, ſed tantùm ob ſpem veritatis, quam ex iſtis diſputationibus aliquando emerſuram plærique ſibi perſuadent; vel ſi jam longa experientia ſint edocti quàm raro illa hoc pacto reperiatur, adeo tamen ipſam curant, ut etiam perexiguam ejus ſpem non putent eſſe negligendam; Nulla autem unquam gens fuit tam fera, aut tam barbara, tamque à recto uſu rationis, quo ſolo homines ſumus, abhorrens, ut apud ſe doceri voluerit opiniones, quæ pugnarent contra cognitam veritatem. Atque ideo non dubium eſt, quin veritas opinionibus omnibus ab ea diverſis, quantumlibet inveteratis & pervulgatis ſit præferenda; & quin omnes ii qui alios docent ipſam pro viribus quærere, atque inventam docere teneantur. Sed nempe non creditur eam fore in nova illa Philoſophia quam promitto: Non veriſimile eſt me unum plus vidiſſe, quàm ſexcenta millia ingenioſiſſimorum virorum, qui opiniones in ſcholis vulgo receptas ſequuti ſunt: Viæ tritæ ac cognitæ novis ac ignotis ſunt ſemper tutiores; Præſertim propter Theologiam, cum qua veterem, & vulgarem Philoſophiam optime conſentire, multorum annorum experientia jam docuit, de nova autem incertum eſt: Ideoq; ne fortè imperitam multitudinem novitatis avidam ad ſe alliciendo paulatim creſcat, & vires ſumat; Scholarumque ſive Academiarum pacem & quietem perturbet, vel etiam in Eccleſia novas hæreſes adducat maturè prohibendam, atque extinguendam eſſe quidam contendunt. Ego verò contrà reſpondeo me quidem mihi nihil arrogare, nec profiteri me plus videre quàm cæteros; ſed hoc fortè mihi profuiſſe, quod cum proprio ingenio non multum fidam, planas tantùm, & faciles vias ſim ſequutus: Nam ſi quis per ipſas magis promoveat,

quam

quam alii multo majori ingenio prædití per salebrosas, & impenetrabiles illas quas sequuntur, non est mirandum. Addo me nolle ut mihi credatur de veritate eorum quæ promitto, sed ut ex iis speciminibus quæ jam dedi judicetur: Non enim ibi unam aut alteram, sed plus sexcentis quæstionibus explicui, quæ sic à nullo ante me fuerant explicatæ; ac quamvis multi hactenus mea scripta transversis oculis inspexerint, modisque omnibus refutare conati sint, nemo tamen, quod sciam, quicquam non verum potuit in iis reperire: Fiat enumeratio quæstionum omnium, quæ in tot sæculis, quibus aliæ Philosophiæ viguerunt, ipsarum ope solutæ sunt, & fortè nec tam multæ, nec tam illustres invenientur: Quinimo profiteor ne unius quidem quæstionis solutionem, ope principiorum Peripateticæ Philosophiæ peculiarium, datam unquam fuisse, quam non possim demonstrare esse illegitimam & falsam: Fiat periculum, proponantur, non quidem omnes, neque enim operæ pretium puto multum temporis ea in re impendere, sed paucæ aliquæ selectiores, stabo promissis: Et moneo tantùm, ne captioni locum relinquam, loquendo de principiis peripateticæ Philosophiæ peculiaribus, me excipere illas quæstiones, quarum solutiones desumptæ sunt, vel à sola experientia, omnibus hominibus communi; vel à consideratione figurarum, & motuum, quæ Mathematicorum propria est; vel denique in Metaphysicis à communibus illis notionibus, quas à me admitti, ut & præcedentia, ex Meditationibus meis apparet. Addo etiam, quod forte videbitur esse paradoxum, nihil in ea Philosophia esse, quatenus censetur peripatetica, & ab aliis diversa, quod non sit novum; nihilque in mea quod non sit vetus: Nam quantum ad principia, ea tantùm admitto, quæ omnibus omnino philosophis hactenus communia fuere, suntque idcirco omnium antiquissima; & quæ deinde ex iis deduco, jam ante in ipsis contenta, & implicita fuisse tam clarè ostendo, ut etiam antiquissima, ut pote humanis mentibus à natura indita, esse appareat: Contra autem principia Philosophiæ vulgaris, eo saltem tempore, quo ab Aristotele aliisve inventa sunt, erant nova, nec jam meliora putari debent quàm tunc fuere; nihilque ex iis deducitur quod non sit controver-

sum,

ſum,&ex more ſcholarum à ſingulis Philoſophis mutari poſſit, ac proinde quod non ſit maxime novum, cum quotidie adhuc renovetur. Quantum ad Theologiam, cum una veritas alteri adverſari nunquam poſſit, eſſet impietas timere, ne veritates in Philoſophia inventæ iis quæ ſunt de fide adverſentur: Atque omnino profiteor nihil ad religionem pertinere, quod non æque, ac etiam magis facile explicetur per mea principia, quàm per ea quæ vulgò recepta ſunt: Iamque hujus rei mihi videor ſpecimen dediſſe ſatis luculentum, in fine meæ reſponſionis ad quartas Objectiones, circa quæſtionem in qua omnium difficillime Philoſophia cum Theologia ſolet conciliari: Et idem in aliis quibuſlibet, ſi opus ſit, præſtare paratus ſum; Ac etiã oſtendere multa è contra eſſe in vulgari Philoſophia, quæ revera pugnant cum iis quæ in Theologia ſunt certa, etſi id vulgo à Philoſophis diſſimuletur, vel ob longam iis credendi conſuetudinem non advertatur. Non etiam metuendum eſt, ne meæ opiniones, imperitam, & novitatis avidam multitudinem alliciendo, nimis creſcant; cum è contra doceat experientia ipſas præcipue à peritioribus probari, quos non novitate, ſed ſola veritate allicientes, nimium creſcere non poſſunt. Nec magis metuendum eſt ne ſcholarum pacem perturbent: Sed contra cum omnes Philoſophi tot controverſiis ſe mutuo vexent, ut nunquam majore in bello eſſe poſſint quam jam ſunt, nulla melior ratio eſt ad pacem inter ipſos conciliandam, Hæreſeſque etiam quæ quotidie ex iſtis controverſiis repullulant minuendas, quàm ſi veræ opiniones, quales meas eſſe jam probavi, recipiantur: Earum enim clara perceptio omnem dubitandi, ac diſputandi materiam tollet. Atque ex his patet, nullam revera eſſe rationem, ob quam nonnulli tanto ſtudio reliquos homines ab iis cognoſcendis velint avertere: niſi quod nimis evidentes, & certas eas eſſe exiſtimantes, vereantur ne obſint famæ doctrinæ, quam ipſi ex aliarum minus probabilium cognitione quæſiverunt. Adeo ut hæc ipſa illorum invidia non exiguum ſit veritatis meæ Philoſophiæ argumentum. Sed ne forte hic videar de invidia falsò gloriari, ac ſolam Diſſertationem P. R. * in teſtimonium vocare poſſe, dicam quid nuper in recentiſſima harum Provinciarum Academia contigerit.

 Doctor

Doctor quidam Medicinæ, vir acerrimi ac perſpicaciſſimi ingenii, atque ex eorum numero qui quamvis Scholarum Philoſophiam rectè didicerint, quia tamen ei non credunt, & ſunt ingenui, non ideo multum ſuperbiunt, nec ſe admodum doctos eſſe fingunt, ut aliis quibuſdam in more eſt, qui ipſa ſunt inebriati, Legit Dioptricam meam, & Meteora, cum primum edita ſunt in lucem, ac ſtatim aliqua in iis verioris Philoſophiæ principia contineri judicavit: Quæ colligendo diligentius, & alia ex iis deducendo, ea fuit ſagacitate, ut intra paucos menſes integram inde Phyſiologiam concinnarit, quæ, cum privatim à nonnullis viſa eſſet, eis ſic placuit, ut Profeſſionem Medicinæ, ibi tunc forte vacantem, pro illo, qui antea ipſam non ambiebat, à magiſtratu petierint, & impetrarint. Ita profeſſor factus officii ſui eſſe putavit ea potiſſimum docere, propter quæ ad illud munus vocatus fuiſſe videbatur: Præſertim cum ipſa vera eſſe, ac quæcunque cum iis pugnant falſa judicaret. Sed cum id agendo magnam, pro ratione loci, haberet auditorum frequentiam, quidam ſtatim ex ejus collegis, ipſum ſibi præferri advertentes, manifeſtè inviderunt, ac perſæpe apud Magiſtratum conqueſti ſunt, petentes ut ei nova iſta docendi ratio prohiberetur: Nec tamen aliud tribus annis potuerunt impetrare, quàm ut hortaretur ad vulgaris, tum Philoſophiæ, tum Medicinæ principia ſimul cum ſuis docenda, ut ita auditores ad aliorum etiam ſcripta legenda pararet. Sentiebat enim prudens Magiſtratus, ſi nova iſta vera eſſent, prohiberi non debere; ſi autem falſa, non opus eſſe, quia ſponte intra paucos menſes eſſent collapſura. Cum autem è contra creſcerent indies, excolerenturque potiſſimum ab honeſtiſſimis, & ingenioſiſſimis quibuſq; , magis quàm ab humilioribus aut junioribus, qui facilius invidorum authoritate, aut conſilio ab iis audiendis revocabantur: Novam etiam provinciam Magiſtratus Medico dedit, ut nempe Problemata Phyſica, tum Ariſtotelis, tum aliorum, certis diebus, lectione extraordinaria explicaret; atque ita majorem haberet occaſionem, quàm in ſola ſua Medicina, de omnibus Phyſicæ partibus agendi. Et quieviſſent fortaſſe deinceps reliqui ejus Collegæ, ac veritati locum dediſſent, niſi unus inter cæteros, qui tunc erat illius Academiæ Rector,

Rector, omnes ſuas in eum machinas intendere decreviſſet. Vt autem cujus generis adverſarios habeam appareat, hunc paucis hîc deſcribam. Cluet Theologus, Concionator, Diſputator: Magnamque ſibi apud plebejos homines gratiam potentiamque conciliavit, ex eo quod, modò in Romanam Religionem, modò in alias quaſcunque à ſua diverſas, modò in potentiores invehendo, ferventem & indomitum pietatis zelum præ ſe ferat, interdumque etiam dicteriis ſcurrilibus plebeculæ aures demulceat; Quodque multos quotidie libellos, ſed à nemine legendos, emittendo; varios Authores, ſed ſæpius contra ſe quàm pro ſe facientes, ac forte ex indicibus tantùm notos, citando; & de quibuſlibet ſcientiis tanquam ſi earum gnarus eſſet audaciſſimè, ſed & imperitiſſimè, loquendo, admodum doctus indoctis videatur. Peritiores autem qui ſciunt quàm importunus in aliis provocandis ſemper fuerit, ac quàm ſæpe, ubi fuit diſputandum, convitia pro rationibus attulerit, turpiterque victus diſceſſerit, ſi ſint diverſæ ab ipſo religionis palam irrident, & contemnunt, eumque jam publicè nonnulli ſic exceperunt, ut nihil novi deinceps in ipſum ſcribi poſſe videatur; ſi verò cum illo in religione conſentiunt, etſi quantum poſſunt excuſent, & tolerent, in animo tamen non probant. Poſtquam hic homo aliquandiu Rector fuit, contigit ut, cum theſes Medico Præſide ab ejus auditoribus defendebantur, non daretur ipſis libertas ad argumenta quæ proponebantur reſpondendi, ſed ſcholaſticis & importunis ſupploſionibus turbarentur: quas ſupploſiones non dico à Theologo per amicos fuiſſe excitatas, neque enim ſcio, ſed antea non fiebant; atque audivi à fide dignis, qui adfuerant, nullo eas nec reſpondentium nec Præſidis merito potuiſſe contingere, cum ſemper prius inciperent quàm ipſi mentem ſuam explicuiſſent; & interim rumor ſpargebatur novam ibi Philoſophiam malè defendi, ut ſcilicet inde inferrent homines, non dignam eſſe, quæ publicè doceatur. Contigit etiam, cum frequentes diſputationes ſub præſidio Medici haberentur, ac theſes minus curioſè, ad arbitrium reſpondentium; ex variis, & inconnexis quæſtionibus conflarentur, ut in quadam theſi poſuerint, *ex mente & corpore non fieri unum ens per ſe, ſed per accidens*: vocando ſcilicet

licet ens per accidens id omne quod ex duabus ſubſtantiis planè diverſis conſtaret; nec ideò negando unionem ſubſtantialem, qua mens corpori conjungitur; nec utriuſque partis aptitudinem naturalem ad iſtam unionem, ut patebat ex eo quod ſtatim poſtea ſubjunxiſſent, *illas ſubſtantias dici incompletas ratione compoſiti, quod ex earum unione oritur*: adeo ut nihil in ipſis poſſet reprehendi, niſi forſan modus loquendi minus in ſcholis uſitatus. At verò hæc ſatis magna occaſio viſa eſt Rectori Theologo ad Medicum circumveniendum, hæreſioſque condemnandum, & ita, vel invito Magiſtratu, ſi res ut ſperabat ſucceſſiſſet, de Profeſſione deturbandum. Nec obſtitit quod, ubi Medicus advertit eã ab illo theſim non probari, ſtatim ipſum, & reliquos ibi Theologiæ Profeſſores adierit, iiſque mentem ſuam explicando, affirmarit ſe nihil adverſus Theologiam ipſorum, & ſuam, ſenſiſſe, aut ſcribere voluiſſe. Nam paucis poſt diebus theſes edidit, quibus, ut mihi certò nuntiatum eſt, hunc titulum voluit præfigere. *Corollaria admonitoria, ex authoritate S. S. Facultatis Theologicæ ad ſtudioſos propoſita: & addito; Sententiam Taurelli quem Heidelbergenſes Theologi appellarunt Atheum Medicum, & vertiginoſi juvenis Gorlæi, qua ſtatuitur homo eſſe ens per accidens, multis impingere modis in Phyſicam, Metaphyſicam, pneumaticã & Theologiam &c.* Ut nempe iis ſubſignatis à reliquis omnibus illius loci Profeſſoribus Theologiæ ac concionatoribus (ſi tamen ſubſignaſſent, id enim ignoro) mitteret ex collegis, qui dicerent Magiſtratui Medicum, eccleſiaſtico concilio, cum Taurello, & Gorlæo, quos Authores fortè nunquam legit, mihi certè ſunt ignoti, hæreſios eſſe damnatum; ut ita non poſſet Magiſtratus, cum plebis gratiâ, eum diutius in Profeſſorem retinere. Sed cum jam Theſes iſtæ eſſent ſub prælo, fortè ad manus quorundam è Magiſtratu pervenerunt, qui Theologum ad ſe vocatum officii admonuerunt, atque ut titulum ſaltem mutaret, Facultatiſque Theologicæ publica authoritate ad calumnias ſuas non abuteretur effecerunt. At nihilominus perrexit in theſibus edendis; ac de iis, ad imitationem R.P.*, per triduum diſputavit; Et quia parum materiæ in ipſis fuiſſet, ſi egiſſet tantùm de illa logomachia an compoſitum ex duabus ſubſtantiis dicendum ſit ens per accidens, nec ne, alias quaſdam quæ-

quæstiones huic adjunxit, quarum præcipua erat de formis substantialibus rerum materialium, quas omnes, excepta anima rationali, Medicus negarat; ille autem quibuscunque potuit rationibus ipsas fulcire, ac tanquam Peripateticæ Scholæ Palladium defendere conatus est. Atque, ut hîc non videar sine causa me alienis controversiis immiscere, preterquam quod in Thesibus suis nomen meum expresserat, ut & Medicus sæpè in suis, etiam inter disputandum me nominabat, quærebatque ab opponente mihi nunquam viso num ipsi argumenta suggessissem, & indignissima comparatione utens ajebat, eos, quibus vulgaris Philosophandi ratio displicet, aliam à me expectare, ut Iudæi expectant suum Eliam qui eos deducat in omnem veritatem. Cum autem per triduum sic triumphasset, Medicus, qui previdebat se, si taceret, à multis habitum iri pro victo, si autem publicis disputationibus se defenderet, strepitus, ut antea, fore paratos, ad impediendum ne audiretur, sumsit consilium de responsione ad Theologi theses edenda, in qua quidem ea omnia, quæ in istis thesibus contra se, aut sua dogmata continebantur, solidis rationibus refutaret; sed interim earum Authorem tam blande, ac tam honorifice compellaret, ut ipsum sibi conciliare conaretur; aut saltem exulceratum ejus animum non irritaret. Ac reverà responsionem illam suam ita concinnavit, ut multi qui legerunt existimarint nihil in ea esse, de quo Theologus queri posset, nisi quod ibi vir pius, & ab omni maledicendi studio alienus diceretur: Sed etsi verbis non læderetur, sibi tamen magnam injuriam à Medico factam esse putabat, quia rationibus victus erat, & quidem rationibus ex quibus videbat apertè sequi se esse calumniatorem, & rerum quas jactaverat imperitum. Cui malo nullum aliud remedium potuit reperire, quàm ut potentia uteretur, ac responsionem illam sibi odiosam in urbe sua prohiberi curaret. Audiverat forsan quod de Aristotele quidam dicunt, ipsum cum Philosophorum se antiquiorum opiniones solide refutare non posset, alias quasdam valdè absurdas ipsis affinxisse, nempe illas quæ in ejus scriptis leguntur, ac ne fraus à posteris detegeretur, omnes eorum libros diligenter perquisitos comburi curasse. Quod noster, ut fidelis peripate-

ticus, imitari conatus, congregavit Senatum ſuum Academicum; de libello in ſe à Collega edito conqueſtus eſt; eum prohibendum, ac totam iſtam turbatricem Academiæ Philoſophiam eliminandam eſſe dixit. Aſſenſerunt plærique. Tres ex eorum numero delegati ad Magiſtratum, idem ibi conqueſti ſunt. Magiſtratus, ut eis ſatis faceret, pauca quædam exemplaria à Bibliopola auferri juſſit: quo factum eſt, ut reliqua cupidius emerentur, ac curioſius legerentur; Cumque nihil in iis appareret de quo Theologus juſtè queri poſſet, præter ſolam vim rationum, quas declinare non poterat, omnes eum irriſerunt. Ipſe verò interim non ceſſabat; congregabat quotidie Senatum ſuum Academicum, ut ei aliquid de iſta infamia impertiret: magna pro ipſo res erat: quærendæ erant rationes, cur reſponſionem Medici, ac totam ejus Philoſophiam damnari vellet; nec ullas poterat invenire. At nihilominus prodiit tandem in lucem judicium, nomine Senatus Academici, ſed quod ſoli Rectori tribuere æquius eſt: Cum enim in omnibus conventiculis, quæ congregabat, ſederet ut judex, eſſetque idem acerbiſſimus accuſator, Medicus autem nec audiretur, nec unquam adeſſet, quis dubitat, quin facilè maximam ſuorum Collegarum partem eò quò voluit pertraxerit, ac ſuffragiorum numero alios à ſe diſſentientes ſuperârit; cum præſertim aliqui eandem quam ille, vel etiam majorem haberent occaſionem Medicum odio proſequendi; ac alii viri pacifici Rectori ſuo, quem noverant eſſe mordacem non libenter contradicerent. Hocque etiam inſigne, quod nullus ex ipſis, ut iſtius judicii approbator nominari voluerit, ſed unus, nec Medico ulla familiaritate conjunctus, nec mihi unquam notus, ne particeps fieret infamiæ quam inde ſequuturam eſſe prævidebat, expreſſe petierit, ut nomen ſuum, tanquam non approbantis, in eo poneretur. Iſtius autem judicii exemplar hîc apponam; tum quia fortè Reverentiæ tuæ non erit ingratum ſcire quid in his regionibus inter literatos agatur; tum etiam ut quantum in me eſt impediam, ne poſt aliquot annos, cum leves chartulæ, in quibus impreſſum eſt, erunt fortè omnes diſperditæ, utantur ejus authoritate maledici, ac fingant juſtas aliquas in eo fuiſſe rationes ad Philoſophiam meam condemnandam. Nomen

men tantùm Academiæ tacebo, ne quod heri aut nudius tertius turbulentus ejus Rector imprudenter fecit, ac fortaſſe cras vel perendie alius mutabit, ei apud exteros dedecori vertatur.

Iudicium ſub nomine Senatus Academici * * *editum.*

Profeſſores Academiæ *, *cum non ſine gravi dolore vidiſſent libellum in lucem editum, menſe Febr.* CIↃ. IↃ. C. XLII. *hoc præſcripto titulo*: Reſponſio ſeu Notæ ad corollaria Theologico-Philoſophica, &c: *eumque ad ſingulare ejuſdem Academiæ detrimentum & ignominiam, excitandaſque in aliorum animis ſiniſtras ſuſpiciones ſpectare animadverterent; viſum illis fuit, omnes & ſingulos certiores facere:*

Primò, diſplicere ſibi eum agendi modum, quo collega alius in alium libros aut libellos publicè edat, præſertim expreſſo nomine; idque ob theſes, aut corollaria, de rebus in Academia controverſis, nullius nomine edito, diſputata.

Deinde, ſe improbare eam propugnandi pro nova & præſumpta philoſophia rationem, quæ in prædicto libello frequentatur; utpote cum verborum inſolentia conjunctam, in eorum opprobrium, qui hìc & alibi contrariam & vulgarem, omnibuſq; in Academiis receptam philoſophiam, ut veriorem profitentur. Veluti, cum auctor prædicti libelli dicit, pag 6. Iamdiu enim pernovi magnos meorum auditorum progreſſus, quos breviſſimo temporis ſpatio apud me faciunt, quoſdam male habere. *Pag.* 7. Termini quibus alii ad nodos ſolvendos uti ſolent, nunquam ingeniis paulò perſpicacioribus plenè ſatisfaciunt, ſed ſolis tenebris & nebulis animos eorum replent. *Ibidem.* Verus ſenſus multo melius & promptius ex me percipitur, quam vulgo ex aliis: probat ipſa experientia quàm multi meorum diſcipulorum, in publicis diſputationibus cum honore jam ſæpius exhibuerunt, poſtquam tantùm paucos aliquot menſes mea inſtitutione fuiſſent uſi. Nullus autem dubito quin quilibet mortalium, cui tantùm eſt ſanum ſinciput, hìc nihil quicquam culpandum, ſed omnia laudanda cenſeat. *Pag.* 9. Miſera illa entia (ſcilicet formas ſubſtantiales, & qualitates reales) nullius planè uſus eſſe perſpeximus, niſi fortè

ad

ad excœcanda studiosorum ingenia, & ipsis in locum doctæ illius ignorantiæ, quam tantopere commendas, fastuosam quandam aliam ignorantiam obtrudendam. *Pag.* 15. Contrà verò ex opinione formas substantiales statuente; facillimus est prolapsus in sententiam eorum, qui animam dicunt corpoream & mortalem. *Pag.* 20. Quæri posset, annon illa philosophandi ratio potius Choræbo aliquo digna sit censenda, quæ ad unum principium activum, nempe formam substantialem omnia revocare solet. *Pag.* 25. Atque hinc patet, non illos qui formas substantiales negant, sed potius eos, qui illas astruunt eò tandem per solidas consequentias adigi posse, ut fiant aut athei aut bestiæ. *Pag.* 39. Propterea quod causæ ab aliis hactenus etiam in minimis propositæ, sint ut plurimùm quàm maximè jejunæ, & à vero alienæ, nec animo veritatis cupido satisfaciant.

Tertiò, se rejicere novam istam Philosophiam; primo, quia veteri philosophiæ, quam Academiæ toto orbe terrarum hactenus optimo consilio docuere, adversatur, ejusque fundamenta subvertit: deinde quia juventutem à vetere & sana Philosophia avertit, impeditque, quo minus ad culmen eruditionis provehatur; eo quod istius præsumptæ philosophiæ adminiculo, technologemata in auctorum libris, professorumque lectionibus & disputationibus usitata, percipere nequit: postremo quod ex eadem variæ falsæ & absurdæ opiniones partim consequantur, partim ab improvida juventute deduci possint, pugnantes cum cæteris disciplinis & facultatibus, atque imprimis cum orthodoxa Theologia.

Censere igitur ac statuere, omnes philosophiam in hac Academia docentes, in posterum à tali instituto atque incepto abstinere debere, contentos modica libertate dissentiendi in singularibus nonnullis opinionibus, ad aliarum celebrium Academiarum exemplum hic usitata: ita, ut veteris & receptæ philosophiæ fundamenta non labefactent, & in eo etiam atque etiam laborent, ut Academiæ tranquillitas in omnibus sarta tecta conservetur. * *die* XVI. *Martii*, 1642.

Est autem notatu dignum, hoc judicium editum fuisse, cum jam aliquamdiu risissent homines, quod Rector librum Medici supprimi maluisset quàm ad ipsum respondere? nec proinde esse

esse dubitandum, quin omnes rationes, saltem eæ quæ ab illo potuerunt excogitari, ad istud factum excusandum, hîc expressæ sint. Eas ergò, si placet, percurramus. Primò dicitur libellum Medici *spectare ad detrimentum, & ignominiam Academiæ; ac etiam ad sinistras opiniones in aliorum animis excitandas*: quod non aliter possum interpretari, quàm quod hac occasione homines sint suspicaturi, vel potius cognituri, Academiæ Rectorem fuisse imprudentem, quod manifestæ veritati se opponeret; ac malignum, quod rationibus victus authoritate tamen vincere conaretur. Sed jam illa ignominia cessavit, quia non amplius est Rector; Nec Academiæ tantum dedecoris est, quod hunc habeat adhuc in Professorem; quàm honoris, quod habeat etiam Medicum; modò se illo indignam non præstet. Dicitur secundò ei *displicere unum collegam in alium libros edere, præsertim expresso nomine.* Sed ob hanc rationem ipse potius Rector, qui in hoc judicio erat accusator, & Præses, solus reus esse debuisset, solusque erat condemnandus: Ipse enim antea, non lacessitus, libellos duos, thesium nomine, in collegam suum ediderat; eosque etiam S. S. facultatis Theologicæ authoritate munire conatus erat, ut innocentem circumveniret, ac per calumniam everteret: Ac ridiculum est si se excuset quod nomen ejus non posuerit, cum ipsamet ejus verba ante edita citârit, eumque ita designârit ut nemo posset dubitare quin ille esset quem impugnabat; Medicus autem ei tam modeste respondit, ac nomen ejus tot elogiis ornavit, ut non contra ipsum, sed amicè potius ad ipsum scripsisse, ac eum honoris tantum causâ nominâsse fuerit credendum: Ut & reverà creditum fuisset, si Theologus rationes, utcunque saltem probabiles, ad eas Medici refellendas habuisset: Quid autem iniquius esse potest, quàm quod Rector Collegam suum injuriarum reum faciat, ob id unum, quod tam manifestas, & veras rationes attulerit, ad rejicienda crimina hæreseos, & atheismi; quæ sibi ab illo fuerant imposita, ut se ab ipso per calumniam circumveniri non passus sit. At nempe improbat Theologus *eam propugnandi pro nova*

& præsumpta Philosophia rationem quam in Medici libello ait frequentari ; *utpote cum verborum insolentia conjunctam , in opprobrium eorum qui vulgarem ut veriorem profitentur* : Ipse scilicet vir modestissimus verborum insolentiam in alio reprehendit, quam tamen revera nullam fuisse quisque potest agnoscere , si tantum consideret ipsa loca hîc citata , quæ hinc inde ex Medici libro, ut omnium maximè insolentia, atque ad invidiam concitandam aptissima , excepta sunt. Præsertim si etiam notetur , nihil esse usitatius in scholis philosophorum , quàm ut quisque sine ullis verborum delinimentis id quod sentit loquatur, atque ideò solas suas opiniones veras esse , aliasque omnes falsas affirmet : Assuefecit enim illos disputandi usus isti libertati, quæ fortè in iis qui urbaniorem vitam sequuntur durior esset ; Item plæraque ex verbis , quæ hîc citantur, tanquam si contra omnes omnium locorum Philosophos invidiosè dicta essent, non nisi de solo Theologo esse intelligenda , ut ex libro Medici clarum est : nec in plurali numero , & tanquam de tertia persona fuisse prolata, nisi tantùm ut illum minus offenderent ; Ac denique ea quæ hic notantur de Choræbo , item de Atheis aut bestiis &c, non sponte à Medico fuisse scripta , sed prius injuriosè ac falso à Theologo in ipsum jacta , quæ ut posset refellere, coactus fuit veris & evidentibus rationibus ostendere illa nomina non sibi, sed potius adversario suo convenire. Quis ferat hominem tam importunum, ut sibi velit licere alios per calumniam Atheos, & bestias vocare , seque ab iis cum veris rationibus modeste refutari non patiatur? Sed festino ad illa quæ me magis spectant. Tres habet rationes ob quas novam Philosophiam condemnat. Prima est quod veteri adversetur. Hic non repeto, quod supra dixi, meam Philosophiam esse omnium antiquissimam , nihilque ab ea diversum esse in vulgari, quod non sit novum : Sed tantum interrogo an recte intelligat istam Philosophiam , quam condemnat , homo usque adeo stolidus (aut , si mavult, malignus) ut eam in Magiæ suspicionem voluerit adducere , quia figuras considerat : Interrogo etiam cur disputari

soleat

ſoleat in ſcholis, haud dubie ad manifeſtam veritatem quærendam, ſi enim jam haberetur, ceſſarent iſtæ diſputationes, ut patet in Geometria, de qua non moris eſt diſputare: ſed ſi vel ab Angelo manifeſta illa veritas, tam diu quæſita, & expetita, proponeretur, nunquid per eandem rationem eſſet rejicienda, quia nempe iis, qui ſcholarum diſputationibus aſſueti ſunt, nova eſſe videretur? at forte inquiet non diſputari de principiis quæ tamen à præſumpta noſtra Philoſophia evertuntur: ſed cur ea tam facile everti ſinit, cur rationibus non fulcit? & nunquid ſatis oſtenditur ea eſſe incerta ex eo quod ipſis nihil certi hactenus ſuperſtrui potuerit? Altera ratio eſt, quod juventus, iſtius præſumptæ Philoſophiæ adminiculo *technologemata* in Authorum libris uſitata, percipere nequeat: Quaſi vero neceſſe ſit ut Philoſophia, quæ ad veritatis cognitionem eſt inſtituta, doceat ulla vocabula quibus ipſa non egeat; cur non Grammaticam, & Rhetoricam potius eo nomine condemnat, cum earum magis officium ſit agere de verbis, ac tamen ab iſtis docendis adeo ſint alienæ ut tanquam barbara rejiciant? Dicat ergo eas idcirco *juventutem à ſana Philoſophia avertere, ac impedire quo minus ad culmen eruditionis provehatur*; nec magis erit irridendus, quam cum de noſtra Philoſophia idem dicit, neque enim ab ipſa, ſed à libris eorum qui vocabulis iſtis utuntur ipſorum explicatio eſt requirenda. Tertia denique ratio duas habet partes: quarum altera eſt manifeſte ridicula; & altera injurioſa & falſa: Nam quid tam verum & apertum eſt, ex quo non facile *ab improvida juventute variæ falſæ & abſurdæ opiniones deduci poſſint*; Quod vero ullæ ex mea Philoſophia revera *conſequantur quæ pugnent cum orthodoxa Theologia*, plane falſum eſt & injurioſum: neque utar exceptione quod ejus Theologiam orthodoxam eſſe non putem: Neminem unquam ideo contempſi, quod alia quam ego ſentiret, præſertim circa res fidei, novi enim fidem eſſe donum Dei; quin & multos, qui eandem quam ille religionem profitentur, etiam Theologos, etiam Concionatores colo, & diligo: Sed jam ſæpe teſtatus ſum nolle me unquam

 Theologiæ

Theologiæ controversiis immiscere; cumque in Philosophia etiam non agam, nisi de iis quæ naturali ratione clarissime cognoscuntur, non possunt pugnare cum ullius Theologia, nisi si quæ lumini rationis manifeste adversetur, quod scio neminem de sua esse dicturum. Cæterùm ne temere videar affirmare nullas ex rationibus à Medico allatis à Theologo solvi posse, duplex jam vel triplex ejus rei experimentum habetur. Iam enim duo vel tres libelli ea de re editi sunt, non quidem à Theologo, sed pro ipso, & à talibus, ut si quid boni continerent ei soli tribueretur, nec, eorum nomine se tegendo, eos ineptissima proferre permisisset, si meliora habuisset. Primus libellus editus est titulo Thesium ab ejus filio in eadem Academia Professore; Cumque in eo futilia tantum patris argumenta ad formas substantiales astruendas sint repetita, vel alia etiam inaniora adjuncta; nec ulla plane facta sit mentio rationum Medici, quibus jam ista omnia fuerant refutata, nihil aliud ex ipso colligi potest, quam ejus Authorem eas non capere, vel certe docilem non esse. Alius libellus, & quidem geminus, prodiit sub nomine illius studiosi qui in seditiosa trium dierum disputatione, Rectore præside, responderat, titulusque ejus est, *Prodromus sive Examen tutelare orthodoxæ Philosophiæ principiorum &c.* Atque in eo quidem omnia collecta sunt, quæ ab ejus Authore, vel Authoribus, potuerunt hactenus excogitari, ad rationes Medici oppugnandas: nam etiam secunda pars, sive novus Prodromus primo adjunctus est, ne quid omitteretur ex iis, quæ Authori venerunt in mentem, dum prior typis mandabatur: Sed tamen in iis omnibus, nulla, vel minima, ex rationibus Medici, non dicam solide, sed nequidem verisimiliter est refutata: Ideoque ille Author nihil aliud curasse videtur, cum ut crassum volumen ex meris ineptiis compingendo, ac etiam Prodromum inscribendo ut adhuc plura expectentur, caveret ne quis respondere dignaretur: Atque hoc pacto saltem coram imperita plebe, quæ libros eo meliores esse putat quo crassiores, ac semper eos qui audacissime ac diutissime loquuntur judicat esse victores, triumpharet.

Ego

Ego vero qui plebeculæ gratiam non capto; nec aliud curo, quam ut, veritatem quantum in me est protegendo, probis & peritis gratificer, ac propriæ conſcientiæ ſatisfaciam: Spero me futiles iſtas aſtutias, aliaſque omnes, quibus adverſarii uti ſolent, ita palam eſſe facturum, ut nemo iis in poſterum ſit uſurus, niſi qui pro calumniatore atque oſore veritatis aperte cognoſci non erubeſcet. Et quidem hactenus non parum profuit ad verecundiores cohibendos, quod ab initio rogarim omnes, ut ſi quid haberent, quo ea, quæ in meis ſcriptis ut vera propoſui, impugnarent, id ad me perſcribere dignarentur; ac promiſerim me iis reſponſurum: viderunt enim ſe nihil poſſe coram aliis de me loqui quod mihimet ipſi non ſignificarent, quin hoc ipſo merito in calumniæ ſuſpicionem adducerentur. Sed multi hoc neglexerunt, ac quamvis revera nihil invenirent in meis ſcriptis, quod poſſent falſitatis arguere, nec quidem forte legiſſent, occulte tamen de ipſis maledixerunt: Idque aliqui tanto cum ſtudio, ut integros ea de re libros conſcripſerint, non quidem in lucem emittendos, ſed, quod multo pejus exiſtimo, privatim coram credulis lectitandos; eoſque falſis rationibus, ſed multis verborum ambagibus tectis; partimque etiam veris, ſed quibus tantum impugnabant opiniones falſo mihi affictas, impleverunt. Nunc autem ego hos omnes rogo, & hortor, ut ſcripta iſta in lucem edant: docuit enim me experientia melius hoc fore, quam ſi ea, ut prius rogaram, ad me mittant; ne ſi forte reſponſione digna non judicarem, ipſi interim, vel me ſibi reſpondere non poſſe falſo jactarent, vel ſe à me contemni quererentur; neve etiam nonnulli, quorum ſcripta vulgarem, injuriam ſibi à me fieri putarent, quod meas reſponſiones iis adjungerem; quia, ut nuperrime de ſe ipſo quidam ajebat, privarentur hoc pacto fructu quo poterunt gaudere ſi ea ipſimet edi curent, ut nempe per aliquot menſes legantur, ac multorum animos imbuant, & præoccupent, priuſquam ad illa poſſim reſpondere. Hunc itaque ipſis fructum non invidebo. Quin etiam reſponſurum me eſſe non promitto, niſi ubi tales rationes invenero,

venero, ut eas passim à lectoribus solvi posse non putem. Quantum enim ad cavillationes, aut convitia, vocesque alias quascunque à proposito alienas, ipsas pro me potius quam contra me facere arbitrabor, hoc argumento, quod non existimem quemquam iis in tali causa esse usurum, nisi qui plura cupiet persuadere, quam rationibus probare possit; quique hoc ipso veritatem se non quærere, sed eam velle impugnare, ac proinde ingenuum & probum non esse ostendet. Verum non dubito, quin etiam permulti viri candidi ac pii meas opiniones possunt habere suspectas; tum quia vident eas ab aliis reprehendi; tum etiam ob hoc solum quod novæ esse dicantur, & non à multis hactenus fuerint intellectæ: Ac forte non facile ullus judicantium cœtus posset inveniri, in quo, si de iis deliberaretur, non multo plures futuri essent qui censerent esse rejiciendas: quam qui auderent ipsas approbare. Suadet enim ratio, & prudentia, ut de re nobis non omnino perspecta, non nisi juxta id quod in simili solet contingere, judicemus: Ac tam multi hactenus novas in Philosophia opiniones protulerunt, quas vulgatis & receptis non meliores, sed sæpe periculosiores esse cognitum est, ut non immeritò illi omnes, qui nondum meas clare percipiunt, si sententiam suam rogentur, eas dicturi sint esse rejiciendas. Atque ideo, quantumvis veræ existant, mihi nihilominus metuendum esse putarem, ne fortè à tota tua Societate, ac universum ab omnibus cœtibus eorum qui docent, ut nuper à senatu illo Academico de quo jam scripsi, condemnarentur; Nisi eas à te pro singulari tua benignitate ac prudentia protectum iri confiderem. Sed cum eam Societatis partem regas, à qua facilius quam à reliquis mea specimina legi possunt, quia nempe præcipua eorum pars est Gallice conscripta, te unum hoc in re plurimum posse mihi persuadeo. Nec vero aliam gratiam à te hic peto, quam ut vel ipse illa examines, vel, si majora negotia impediant non uni R. P. *, sed aliis magis ingenuis eam curam demandes; Ac quemadmodum in forensibus judiciis, cum duo vel tres testes fide digni aliquid se vidisse affirmant, plus
iis

iis ſolis fidei habetur, quam univerſæ aliorum hominum multitudini, quæ forte conjecturis adducta contrarium putat, ita illis dumtaxat credas qui rem de qua judicabunt perfecte ſe intelligere profitebuntur; Ac demum ut ſi quas habueris rationes quæ me ab inſtituto meo debeant revocare, ipſas me docere non graveris. Etenim in paucis illis Meditationibus quas edidi principia omnia Philoſophiæ quam paro continentur, in Dioptrica autem & Meteoris particularia multa ex iis deduxi, quæ declarant quo ratiocinandi genere utar; ideoque quamvis iſtam Philoſophiam nondum totam oſtendam, exiſtimo tamen ex iis quæ jam dedi facile poſſe intelligi qualis ſit futura. Nec, ut opinor, ſine juſta ratione malui quædam ejus ſpecimina præmittere, quam integram exhibere priuſquam fuerit expetita: Quamvis enim, ut libere loquar, de ejus veritate non dubitem; quia tamen novi quam facile etiam veritas, à paucis invidis ſub ſpecie novitatis impugnata, poſſit multis prudentibus condemnari, non certus ſum illam ab omnibus optari, nec volo invitis obtrudere. Quamobrem longe ante cunctos præmoneo me illam parare: privati multi cupiunt & expectant: unus quidem docentium cœtus judicavit eſſe rejiciendam, at quia tantum à ſeditioſo & inepto ſuo Rectore ad id permotum fuiſſe ſcio, nihil apud me habet authoritatis. Sed ſi forte alii plures eam nollent, ac rationes nolendi juſtiores haberent, privatis ipſos anteponendos putarem. Et omnino profiteor me nihil ſcienter contra prudentiorum conſilia, vel potentiorum voluntatem eſſe facturum: Cumque non dubitem quin ea pars in quam Societas tua ſe flectet alteri debeat præponderare, ſummo me beneficio afficies, ſi tuæ tuorumque ſententiæ monere velis; ut quemadmodum in reliqua vita vos ſemper præcipue colui & obſervavi, ſic etiam hac in re, quam alicujus momenti eſſe puto, nihil niſi vobis faventibus ſuſcipiam. Vale.

FINIS.

EPI-

EPISTOLA

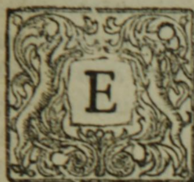
RENATI DES CARTES

Ad celeberrimum Virum

D. GISBERTUM VOETIUM.

In qua examinantur duo libri, nuper pro Voetio Vltrajecti simul editi, unus de Confraternitate Mariana, alter de Philosophia Cartesiana.

ARGUMENTUM

X quo edidi quædam specimina ejus Philosophiæ quam veram, & usibus humanis apprime utilem puto, multi ex literatis & quidem præcipue ex illis qui præ cæteris ingeniosi & docti ab omnibus existimantur, me ad illam excolendam, atq; integram evulgandam hortati sunt: Sed quamvis eorum judicio multum tribuam, certius tamen pro ipsâ testimonium præbere mihi videntur alii nonnulli scholarum controversiis innutriti, quod eam maledictis obruere, ac tanquam in herba extinguere summo studio laborent. Tam liberum enim semper fuit philosophari, & tam multi hactenus circa rerum naturalium cognitionem innoxiè errarunt, ut si ego post alios fallar, nihil inde periculi humanæ genti sit timendum; sed, si forte veritatem invenero, magna utilitas expectanda: Et ideo fieri potest, ut ii qui amant veritatem, ob tenuem & dubiam spem ejus in meis scriptis inveniendæ, me ad ipsa vulganda invitent; Sed non videtur ulla causa esse posse, cur alii meas opiniones tantâ cum acerbitate impugnent, quam quod firmiter sibi persuadeant esse veras, & timeant ne si veritas cognoscatur nullus amplius honos futurus sit scholasticis istis controversiis, in quibus eorum doctrina consistit. Quoniam autem hi non rationibus, sed solis obtrectationibus me impugnant, non soleo ipsis respondere: Verum unus ex eorum numero Gisbertus Voetius, non contentus, ut cæteri, me erroris & ignorantiæ insimulare, tam atrocia crimina mihi affingit, viisq; tam obliquis suam in me maledicentiam exercet, ut ejus injurias taceri à me non debere judicarim. Cumq; anno superiore judicium quoddam nomine Academiæ Vltrajectinæ, cujus tunc Rector erat, edidisset, in quo meã Philosophiam eo prætextu condemnabat, quod fingeret varias falsas & absurdas opiniones ex ea consequi, pugnantes cum orthodoxa Theologia, coëgit me ad istud judicium scripto cuidam, quod tunc forte habebam sub prælo, inserendum, adjunctâ ipsius refutatione, ac simul Voetii virtutum brevi descriptione: ut, quia me non rationibus, sed solâ authoritate aggrediebatur, quantum ejus valere debeat authoritas omnibus notũ facerem, eumq; ad falsas istas & absurdas opiniones pugnantes cum orthodoxâ Theologiâ, quas ex meâ Philosophiâ sequi dixerat, proferendas adigerem.

rem. Quamvis enim ab iis qui supremâ utuntur potestate rationem judicati petere non liceat: certe si ille qui alium in quem nihil habet juris ausus est condemnare, causas istius condemnationis petenti nullas dat, hoc ipso calumniatorem se esse declarat. Quamobrem expectabam aliquod à Voetio responsum, quo illas opiniones pugnantes cum orthodoxâ theologia nobis ostenderet, ac se calumniæ suspicione liberaret, cum editus est pro ipso prolixus liber, cui titulus Philosophia Cartesiana, sive Admiranda Methodus novæ Philosophiæ Renati des Cartes: sed prodiit sub nomine unius ex ejus discipulis, qui Groningæ est Philosophiæ Professor, & nullæ in eo rationes ad prius scripta probanda vel excusanda, sed novæ tantum calumniæ prioribus atrociores continentur. Quippe præter insolentium & vilitatem convitiorum solis calonibus dignam, nihil in eo libro mitius de me affirmatur, quam quod subdolè ac admodum occultè doceam Atheismum; & tam insolentis ac criminosi maledicti nulla alia probatio affertur, quam quod scripserim contra Atheos, & multi judicent me solide ipsos refutasse: adeo ut nihil unquam scribi possit in quo magis evidens & magis inexcusabilis calumnia reperiatur. Quod mihi necessitatem imposuit ipsam hoc scripto refellendi, atque opem Magistratuum ad tam importunum calumniatorem coercendum publice implorandi. Cum enim publicis stipendiis fruatur ad juventutem instituendam, & sit Academiæ Professor, si tam atrox & tam insigne ipsius crimen maneret impunitum, authoritate eorum qui illum isto munere fungi permittunt fulciri quodammodo videretur: Et nulli unquam Collegio, nullive Reipublicæ dedecori tribui potest quod aliquis in ea sit nocens, ideo enim ubique leges & Magistratus habentur, quod ubique nocentes esse possint; sed illi maxima laude digni sunt apud quos nulla crimina, postquam fuerunt clare detecta, tolerantur. Cum autem ante aliquot menses paginas 144, sive sex prima folia istius maledici libri accepissem Vltrajecto, ubi ejus editionem à Voetio curari audiebam, ad illa succisivis horis per otium respondi: Cumque deinde ista editio fuisset aliquandiu intermissa propter librum de Confraternitate Mariana, cujus impressionem apud eundem Typographum Voetius magis urgebat, ut prodiret ante tempus Synodi Gallo-Belgicæ, nuper Hagæ habitæ, in qua de re à se in eo impugnata actum iri putabat, credidi esse officii mei hunc etiam librum statim atque prodiit in lucem, examinare: Non quidem

quidem quatenus in eo agitur de quæstione ad religionem à mea diversam pertinente, quod summa cum diligentia vitavi, ne quam adverrsario darem occasionem obstrependi; sed quatenus ex eo illius malignitatem & mentiendi licentiam clarissimè potui demonstrare. Cum enim Voetius in me non prodeat nisi personatus, & nunc emittat unum ex suis discipulis, nunc alium, ut quæ illi scripserint præstare non teneatur, ac interim tamen sua authoritate illa confirmet apud eos, qui considerantes illum esse Ecclesiæ Ministrum, ac proinde esse debere virum probum & minime mendacem, non credent passurum fuisse discipulos suos, pro se, ac se conscio scribentes, tam infanda crimina mihi imponere, nisi essem nocens: Necessarium esse putavi omnem istam, qua tam male utitur, authoritatem elevare, nonnulla de ipsius factis, doctrina, & meritis exponendo, tum ut me ab ejus calumniarum importunitate possim liberare; tum etiam ad publicam utilitatem, quia non mihi soli hac in re est importunus. Nec moror ineptas querelas, quibus, ut ingenium ejus novi, haud dubie invidiam mihi constare conabitur, dicendo me in suâ persona impugnare etiam alios Theologos, ac de religionis suæ controversiis judicium ferre; quia nemo, qui hoc scriptum legere dignabitur, non agnoscet istud esse falsissimũ, ac me ab utroque accuratissime abstinuisse. Quin etiam cum his diebus audivissem jactari ab ejus amicis aliquid pro ipso fuisse nuper judicatum in Synodo Gallo-Belgica, de re diligenter inquisivi, ne forte quid in hoc scripto haberem, quod ibi fuisset improbatum: sed lectis omnibus ejus Synodi articulis in quibus aliqua fit mentio Sodalitatis B. Mariæ, tantum abest ut quicquam invenerim quod Voetio faveret, quin potius apertam ejus condemnationem in iis contineri deprehendi. Ait enim illa Synodus in art. 24, se non probare quod unus ex suis Concionatoribus affirmantem istius causæ partem propugnandam susceperit, motu proprio, & non petitâ Synodi sententiâ (*quamvis rogatus ab iis, pro quorum defensione id egit*) *Additque rationem, non quod causam malam judicet, vel defensionem non æquam & bonam, sed* quod ista quæstio generaliter ad omnes Ecclesias pertineat: *Ob quam eandem rationem art. 25. ejus decisionem ad generalem nationis Synodum remittet, quamvis ab Ecclesia Sylvæducensi rogata esset ad judicium ferendum: Ex quibus manifestum est illam etiam nullo modo posse probare quod Voetius* motu proprio & non petitâ suæ

Synodi sententiâ *negantem ejusdem causæ partem publice sustinuerit, non ut aliquos defenderet, sed contra ut infamaret, solusque plus auderet quam tota Synodus Gallo-Belgica. Nec putandum est ipsam neganti parti magis quam affirmanti favisse, ex eo quod consilium dederit pro Senioribus Ecclesiæ ut extra istam controversiam ponantur; addidit enim,* propter scandalum quorundam: *quæ ratio, ut nempe aliis offendicula non dentur, sufficere solet viris piis, ut sæpe ab iis faciendis abstineant, in quibus nullam vel minimam mali umbram suspicantur; cumque Ecclesia Sylvæ ducensis quæsivisset indiscriminatim de Sodalitio B. Virginis, ac de collegiis Canonicorum aliisque Sodalitiis ab aliquibus sanctis denominatis, qualia multa in his regionibus, sine ullius offendiculo, habentur, Synodus ei respondens non significavit esse ullum discrimen inter causam illius Sodalitii & aliorum, ut neque etiam ullum ullius momenti ex toto Voetii libro colligi potest: etsi hæc alia isti* scandalo quorumdam *minus sint exposita, quia jam longo usu recepta. Denique post librum de Confr. Mar. residuum libri de Phil. Cart. typis mandatum est, quo viso ad ipsum etiam aliquid respondendum esse duxi: atque ita quod tantum epistolam fore putabam paulatim ob copiam materiæ in librum excrevit. Hunc autem in novem partes distinxi, ut singulæ seorsim legi possint, & ita prolixitatis tædium minuatur.*

CE-

CELEBERRIMO VIRO,

Domino

GISBERTO VOETIO

RENATUS DES CARTES

S. D.

DUDUM mihi nunciatum fuerat te librum aliquem in me parare, jamque ecce ſex prima ejus folia tandem accepi, & multo plura dicuntur ſub prælo eſſe: Verùm quia ex paucis paginis, quas mox evolvi, facilè cognoſco non operæ eſſe, ut multum temporis in eo examinando impendam, nec fortè etiam ut totum expectem, antequam de eo judicium feram, idque ad te perſcribam. Legam hæc ſex folia iis horis quas animi relaxationi dare conſuevi, & quidquid in iis effatu dignum advertam, eodem ordine quo inter legendum occurret, hìc notabo.

De Introductione libri qui Philoſophia Carteſiana falsò inſcriptus eſt.

PARS PRIMA.

NOndum habeo folium illud quod integrum titulum continebit, utpote quod nondum impreſſum eſt, & forte, ut fieri ſolet, omnium ultimum imprimetur: ſed quia in ſuperſcriptione paginarum video te librum tuum *Philoſophiam Carteſianam* nominare, vereor ne qui exiſtiment te id feciſſe in fraudem Lectorum, ut cum librum non abſimilis tituli ſed diſſimillimi argumenti à me expe-

expectent, tuum illis in mei locum vendatur: atque ideò ægrè ferre non debebis, si maturè hanc epistolam, ad illos instituti tui certiores faciendos, evulgem.

In primis septem paginis habes tantum exordium commune in Novatores, & de laudibus Aristotelis, in quo nihil notatu dignum invenio; Nisi forte quod p. 2. queraris quosdam Theologiæ Doctores *immoderato concordiæ Zelo ipsam* ὀρθοδοξίαν *ac pietatem consumere*, tanquam si concordiam optare esset aliquod crimen præcipuum, & vulgare Theologis; quod ego virtutem maximam & vere Christianam semper putavi. *Beati pacifici*, Domine Voeti, sed quandiu rixas quares, non eris felix.

In pag. 8. de me sic loqui incipis. *Tanta Gigantum horum præsumptio, ut nuperrime quis ex ordine eorum, quem certò possum probare, ne quidem terminos Philosophiæ Peripateticæ intelligere, in scurrili ac mendaci epistola ad Dinetum pag. 152. hunc in modum scribere ausus fuerit*: Quin imo profiteor ne unius quidem quæstionis solutionem ope principiorum Peripateticæ Philosophiæ peculiarium, datam unquam fuisse, quam non possim demonstrare esse illegitimam & falsam: Fiat periculum, proponantur, non quidem omnes, neque enim operæ pretium puto multum temporis ea in re impendere, sed paucæ aliquæ selectiores, stabo promissis. *Quis hunc tenebrionem cum porculo Anticyras ablegandum non esse judicet?* Ex quo initio facilè quisque intelliget te hic conviciis nolle parcere, ac mihi non esse amicum, & ideò nullam fidem iis quæ de me dixeris esse adhibendam, nisi ea certis testimoniis aut rationibus confirmes. Quamvis autem verum esset id quod ais te posse probare, nempe *me ne quidem terminos Philosophiæ Peripateticæ intelligere*, parum curarem; nam contrà potius mihi putarem esse indecorum, si nimis curiose illos didicissem: sed tamen quia nullum designas ejusmodi terminum, quo unquam perperam usus sim, non credent homines te hîc verum loqui; Præsertim cum in pagina sequenti videbunt te à sermone tuo evagari, ut D. Regio Medicinæ Professori dignissimo, & Collegæ tuo exprobres illum in nomenclatura cujusdam herbæ errasse, quod idem jam antè mil-

millies à te eſt jactatum, (& infra in pag. 37, 38, & 43. adhuc jactatur) quamvis ut alii affirmant, injuſtè; nihilque ajunt huic fabulæ locum dediſſe, niſi quod in quadam hellebori ſpecie nominanda Dodonæum ſequutus ſit, & ſciolus neſcio quis aliud ejuſdem herbæ nomen ex alio libro habens, illum ideò errare putârit. Ingens crimen, ſcilicet, circa plantæ alicujus appellationem ab aliquo diſſenſiſſe! Quis neſcit vix ullas eſſe quæ non permulta habeant nomina, de quibus celeberrimi quique Botanici quotidie inter ſe diſſentiunt? Vereor, ne qui advertent te hoc crimen ita urgere, non ſine cauſa dictum putent te de quibuſlibet *ſcientiis audaciſſimè ſed & imperitiſſimè loqui ſolere*. Qui autem inſuper ſcient quantas turbas excitaris ob unicum illud verbum *ens per accidens*, quod idem Regius in quadam Theſi, modo à Scholarum uſu nonnihil diverſo uſurparat; quomodo inde ſumpſeris ſtatim occaſionem Theſes acerbiſſimas in illum ſcribendi, eaſque per triduum ventilandi; & quomodo iſtud verbum in ipſo earum titulo notare, ac tanquam hæreticum ex S. S. facultatis Theologicæ authoritate condemnare volueris, quamvis nihil planè in eo eſſet mali, ſed contra, ut ipſe optimè in ſua ad illas tuas theſes reſponſione explicuit, eo uſus eſſet ad majorem ſibi gratiam apud Theologos conciliandam, non dubitabunt quin eodem modo ſi vel minimum aliquod verbulum ex meis ſcriptis poſſes arrodere, illud hîc in limine oſtentaſſes, ad fidem aliquam reliquis tuis dictis faciendam. (vel ſaltem infra id protuliſſes in quinto capite ſecundæ ſectionis, in quo integro de illa re diſſeris, & tamen nullum profers.) Quod prolixe hîc moneo ut ſcias, nullam à prudente lectore habitum iri rationem maledictorum quæ in me conjeciſti, niſi viderit illa vel prius vel eodem illo in loco in quo ſcripta ſunt, aliquo ſaltem veriſimili argumento eſſe probata: Notum eſt enim te ne leviſſimas quidem rationes omittere, cum potes aliquas afferre.

Ita quod epiſtolam meam ad R. P. Dinet ſcurrilem & mendacem appelles, omnes pro convitio numerabunt, quia nullibi ejus mendacia, nec ejus ſcurrilitatem oſtendis; & cum in aliis omnibus meis ſcriptis, tum præcipuè in illa epiſtola, quàm ad

virum magnæ authoritatis, & mihi valde reverendum ſcribebam, maxime ſerius & verax eſſe laboravi.

Magnam autem invidiam putas in me concitare quod in ipſa poſuerim, nullius quæſtionis ſolutionem ope principiorum Peripateticæ Philoſophiæ peculiarium datam unquam fuiſſe quàm non poſſim demonſtrare eſſe illegitimam & falſam: Sed hîc deſidero prudentiam tuam, prodis enim cauſam quam defendis, & mea verba confirmas, cum nullam talem ſolutionem quæ à me falſitatis argui non poſſit, exhibeas, ſed tantum pro omni refutatione, me tenebrionem & ſtultum voces: Quia ſatis homines ſciunt te ſemper in aliis provocandis, & in quæſtionibus proponendis quàm maximè fuiſſe liberalem. (Ita etiam infra p. 88. eadem mea verba iterum refers & ſolis conviciis refutas.) Atque hinc profectò detegent minus docti paupertatem Philoſophiæ vulgaris: quamvis enim eam fortaſſe aliàs ſæpe audiverint à multis contemni; quia tamen ipſam ut divinarum & humanarum rerum cognitionem, aliarumque omnium ſcientiarum fundamentum tu & tui ſimiles venditatis, nunquam haud dubie ſuſpicati ſunt eam uſque adeò eſſe infelicem, ut ne unius quidem rei certam cognitionem contineat; Sed nunc quis dubitet, ſi quam contineret, quin vel à te hoc in loco, vel jam ante ab aliquo ex Patribus Societatis IESU, ad quorum Superiorem verba quæ citâſti ſcripta ſunt, & quos nôſti eſſe doctiſſimos, ſed qui tamen hac de re hactenus ſilent, fuiſſet prolata? quantum autem ad doctiores jam dudum omnes ſatis ſciunt nullam planè demonſtrationem principiis Peripateticæ Philoſophiæ peculiaribus poſſe ſuperſtrui; Et quia videbunt me nihil aliud ibi jactaſſe, niſi tantùm quod ſi quæ ratiocinatio principiis Ariſtotelis innixa pro vera demonſtratione venditetur, ego ſim ejus vitium oſtenſurus, nullam ſanè in me nimiam arrogantiam reprehendent, nec dubitabunt quin perfacile id quod ibi pollicitus ſum, poſſim præſtare: Quæſtionis enim ſolutio non in ſola concluſione conſiſtit, ſed maximè etiam in præmiſſis, ex quibus niſi concluſio benè deducatur, etſi caſu vera eſſe poſſit, ſolutio erit nihilominus illegitima & falſa.

Dicis poſtea in eadem pag. 8. me *audere meam Philoſophiam*

partim

partim otiosis quibusdam hominibus nullius studii, nullius eruditionis partim viris quibusdam politicis obtrudere. Addisque pag. 9. me *aliàs damâ timidiorem & in solis lustri mei tenebris animosum, nuper steriles & abortivas nugas meas, velut veram & meram Philosophiam, per Medicum quendam in novam aliquam, sed tamen non incelebrem Academiam, explosâ scilicet omni antiquâ Philosophiâ, introducere seriò laborâsse.* Ac deinde in Medicum illum excurris ut ei nomenclaturam herbæ, de qua paulò ante loquutus sum exprobres. Tandemque de me sic concludis. *Lepidi hujus hominis, & ad risum usque inepti Philosophiam, in gratiam juventutis (quæ ignara non esse debet initorum certaminum quibus Aristoteles suus petitur) imò aliorum, (quibus mendacissimus homo imponere & fumos vendere laborat) paucis detegere decretum est.* Ad quæ tantùm respondeo te valde errare, si putes me ullis unquam meas de Philosophia cogitationes obtrusisse. *Novimus,* inquis pag. 12, *quæ vis agilium manuum adulantisque linguæ blanditiis insit.* Tu scilicet nôsse potes, quia concionaris & doces; ego autem ruri habito, & quantum possum me ab hominum turba semoveo, nullius unquam auribus insidias feci, nullos unquam discipulos habui, nullos quæsivi, sed potius fugi; Quin & Regius jam dudum erat Professor factus, & ea docebat quæ dicis me per illum in Academiam vestram introducere voluisse, antequam ipsum unquam fuissem alloquutus, atque ideò si quid à me habebat, totum id ex scriptis meis antea vulgatis eduxerat; idque vi ingenii singulari, neque enim in illis Philosophiam explicui, sed nonnulla tantum ejus specimina proposui, ut quisque ex iis posset judicare, utrum è re sua esset, reliqua mea cogitata cognoscere; Utque hoc pacto si nullis prodesse possem, nemini saltem nocerem, & de omnibus benè mererer. (Ut videre est in pag. 5. & 6. dissertationis de Methodo, & in fine epistolæ ad P. Dinet.) Ac certè hactenus ista specimina tot & talium virorum gratiam mihi conciliarunt, ut eorum me non debeat pœnitere. Quæ accurate hîc moneo ut scias nullam aliam esse viam ad opiniones meas impugnandas, quàm si illæ in scriptis jam à me editis examinentur, ostendaturque aliquid in iis contineri, quod sit malum vel falsum.

Nullus hîc captioni vel fraudi est locus, scripta ista in hominum manibus versantur, potest ea quilibet otiosè examinare, atque reprehendere. Sed si quis fingat alia in iis contineri quàm revera contineantur, vel ipsis prætermissis ineptas aliquas opiniones nullibi à me scriptas mihi velit tribuere, nemo non facilè animadvertet illum calumniari.

Antequam verò, ut ais pag. 10., *per certa capita ordine novæ & superbissimæ Philosophiæ mysteria proponas illius Architectum indicare debes*. Quod admodum probo, cum enim ego in epistola ad P. Dinet pag. 177. tuas dotes breviter descripserim optimo jure par pari refers, & sanè perlibenter audiam mea vitia hîc recenseri, ut si quæ fortè amici mihi dissimulant, vel propter bene volentiam non vident, ea ex te addiscam, in meam emendationem: Convitia enim quæ jam præmisisti me certum faciunt te nulla ex iis, quæ scies, per gratiam esse omissurum.

Sic ergo incipis. *Nomen illi ad tempus silentio pressum, & ab eo ipso indicatum est* Renato des Cartes: *patria illi est Gallia, orbis Europei sidus. Si aliorum titulis fides adhibenda, nobilissimus aut saltem nobilis est. Natalium hanc prærogativam, quæ pessimis ac fatuis etiam nascendi sorte contingere potest, non invideo.* Huc usque nihil affers ex quo deterior videri possim: Quamvis enim pessimi & fatui ex optimis quibusque nascantur, non tamen inde ut puto, vis inferre minus benè esse sentiendum de eo qui honestos habuit parentes, quàm de eo qui fortè ex cacula in gurgustio est natus, & inter exercituum meretrices & lixas prima suæ pietatis aliarumque virtutum didicit rudimenta.

Pergis autem sic. *Emolumenta ejus* (nobilitatis) *videbimus, ubi filium legitimum genuerit, illi enim quorum hactenus pater perhibetur subsequentibus annis infelices nobilitatis paternæ testes futuri sunt.* Quorum verborum nullus est sensus neque enim filiis illegitimis quicquam solet detrahere nobilitas patris: Et sanè si quos tales haberem, non negarem, nuper enim juvenis fui, & nunc adhuc homo sum, nec unquam castitatis votum feci, nec sanctus præ cæteris volui videri; Sed cum revera nullos habeam, nihil ex tua ista phrasi potest intelligi nisi tantùm quòd sim cælebs; Nec miror te, qui de Clericis dicere soles esse miraculum

si castitatem servent in cœlibatu, noluisse me fingere illis sanctiorem.

Sed reliqua videamus. *Internas dotes*, inquis, *si iis tenebras non laboraret offundere prædicaremus ipsi. Ingeniosum enim quis eum esse neget? nec tamen Deus quis (nisi aliquis Iovem omnigenæ libidinis architectum cogitet) habendus est, quemadmodum cæci ejus sectatores imperitis persuadere student. Ingeniosi quoque seu subdoli, nec minus vesani ac furiosi fuerunt, Epicurus, Marcion, Aphon, Tayanobus, Manes, Lucianus, Mahometh, DavidGeorgius, Machiavellus, Iulius Cæsar Vaninus, Campanella, Godefridus de Valle, Martinus Seidelius Silesius, Franciscus Davidis, Faustus Socinus, Anselmus Parmensis, Doctor Faustus, Henr. Cornelius Agrippa, R. Lipman Mulhusinus, Iohannes Torrentius, quamvis vulgaris & illitteratus pictor, aliiq; sine numero, omnes* ἀνδρὲς οὐτιδανοὶ & πονηροῦ κόμματος. *Non unum ingenium quem ad unguem perfectum reddit, sæpè enim male habitat.* Ex quibus omnibus nihil video elici posse, nisi quod fatearis me non esse planè ingenio destitutum, & aliquos esse qui me non contemnant, quod nimis invidioso nomine exprimis, fingendo illos me facere apud alios Deum: nec examino an esse *subdolum & ingeniosum* idem sint; nec an solum ingenium quem ad unguem perfectum reddat, satis est quod non etiam reddat magis imperfectum, ut opinor, concedes.

Hæc verò adhuc subjungis pag. 11. *Cæterùm qua occasione vir noster ingeniosus philosophari inceperit liquido affirmare non possum. Conjecturæ probabili si locus dandus sit, dicerem sub Ignatii Loyolæ sidere natum esse: ut hic enim superstitiosæ sectæ molitus est fundamenta, postquam contusis membris de murali aut navali in bello corona indipiscenda desperaret: ita noster post militiæ non longæ tyrocinia, desperans Mareschalli aut legati imperium, fultus qualiscunque matheseos præsidio, novam philosophiam, ut novum ad gloriam iter meditari cœpit. Ex superstitione trophæum erigere dubio procul studuisset, nisi infirmitatis suæ conscius, vir fibulæ aut cuculli impatiens, indomitam libidinem proditricem hypocriseos aliquando metuisset.* Quæ cum fatearis esse tantum conjecturas tuas, hoc est, esse omne pessimum quod de me fingere potuisti, nihil inde inferri potest, nisi te non esse admodum felicem Pictorem nec Poëtam:

Sumpta enim libertate quidlibet pro arbitrio imaginandi, certè longe alia, & ad institutum tuum aptiora excogitare debuisses.

Sed tandem pag. 12. transis ad eos, quos vocas Philosophiæ meæ sectatores, utque dicas me videri velle aliquos habere, uteris hac phrasi pereleganti. *Author ejus* (Philosophiæ) *videri vult quosdam decepisse, & ad deliriorum* ἀκρόπολιν *pertraxisse*. Quippe non satis esset convitii si tantùm diceres illos decipi & insanire qui aliquas ex meis opinionibus probant, sed, ut magis credatur, fingis me ipsum id jactare: Ac deinde in illos inveheris: Sed quia nullam adhuc Philosophiam edidi quæ habere possit sectatores, & ii qui ex speciminibus à me editis de illa quam promisi non male sperant, sunt tales ut mea defensione non egeant, nihil de illis dicam. (*Notet quæso lector hæc initia scripta esse cum nondum suspicarer Philosophiam Cartesianam sub alio quàm Voetii nomine prodituram; postea vero non fuisse mutata, quia, ut satis infra ostendetur; ipsa nihilominus est Voetio tribuenda.*)

Rogo tantùm ut consideres quidnam in hac scripti tui parte, in qua me depingere, ac si non omnia, certè præcipua mea vitia enumerare studuisti, quæque hîc tota exscripta est, contineatur, ex quo prudens lector possit judicare, illa epitheta quibus paulò ante viderat me à te ornari personę meę convenire: Nempe in vitia mea inquirendo nihil aliud invenisti, nisi quod sim natione Gallus, ex honestis parentibus natus, non planè ingenio destitutus, quodque vivam cælebs, & fultus qualiscunque Matheseos præsidio novam mediter Philosophiam, de qua jam aliqui non malè sperant. Nominas autem me scurram, tenebrionem, stultum, damâ timidiorem, ad risum usque ineptum, mendacissimum, fumivendulum. Et cum hæc omnia in duabus primis paginis, in quibus de me agere cœpisti, habeantur, verisimile est adhuc plura & fortè indigniora in sequentibus repertum iri. Quæ si effutita essent ab ebriosa muliere, vel ab irato Caupone, riderentur; Sed cum scripta, & Typis mandata sint à Theologo, Ecclesiæ suæ Pastore, qui religiosissimus & pientissimus vult videri, quique aliis præesse deberet exemplo,

non

non dicam manſuetudinis, humilitatis, patientiæ, charitatis, ne forte faſtidias iſtas veteris Eccleſiæ virtutes, ſed ſaltem moderationis, clementiæ, gravitatis, non video qua ratione poſſint excuſari.

Etſi enim Philoſophia, in quam inveheris, mala eſſet, quod nullibi adhuc oſtendiſti, nec unquam oſtendes, quæ tamen tanta in illa perverſitas fingi poteſt, ut ideò ejus author atrociſſimis convitiis debeat proſcindi? Philoſophia quæ à me aliiſque omnibus ejus ſtudioſis quæri ſolet, nihil aliud eſt quàm cognitio earum veritatum, quæ naturali lumine percipi poſſunt, & humanis uſibus prodeſſe: adeò, ut nullum ſtudium honeſtius, nullum homine dignius, nullumque etiam in hac vita utilius eſſe poſſit. Philoſophia autem illa vulgaris, quæ in ſcholis & Academiis docetur, eſt tantum congeries quædam opinionum, maxima ex parte dubiarum, ut ex continuis diſputationibus, quibus exagitari ſolent, apparet; atque inutilium, ut longa experientia jam docuit, nemo enim unquam ex materia prima, formis ſubſtantialibus, qualitatibus occultis, & talibus aliquid in uſum ſuum convertit. Quapropter nullo modo rationi conſentaneum eſt, ut ii qui opiniones iſtas, quas ipſimet fatentur eſſe incertas, didicerunt, alios odio habeant, quia certiores invenire conantur. Odioſum quidem eſt circa religionem aliquid velle innovare: quia cum quiſque illam, quam amplectitur, dicat ſe credere inſtitutam eſſe à Deo, qui errare non poteſt, nihil ex conſequenti credit in ea poſſe novari, quod non ſit malum; Sed circa Philoſophiam, quam ultro fatentur omnes nondum ab hominibus ſatis ſciri, ac multis egregiis inventis augeri poſſe, nihil laudabilius eſt, quam eſſe Novatorem. Dices fortaſſe te non illos quidem vituperare, qui aliquid veri in Philoſophia invenerunt, ſed me nihil tale inveniſſe, quod tamen, ut ſpero, nunquam probabis. Sed eſto, nihil invenerim, an ideo convitiis potius, quàm venia & amica admonitione, dignus eram? Crede mihi, Domine Voëti, nihil hîc aliud prudens lector judicabit, quàm te, dum hæc ſcriberes, tanto maledicendi ſtudio incenſum fuiſſe, ut neque quid te deceret, neque quid verum aut veriſimile eſſet, conſideràris.

De

De factis Voetii, ex quibus ejus virtutes primum nôsse cœpi.

PARS SECUNDA.

QUia vero non solent homines ita in alios invehi sine causa, ne quam forte culpâ meâ videar tibi dedisse, omnia, quæ mihi tecum hactenus intercesserunt, breviter commemorabo. Nunquam te, quod sciam, sum alloquutus, nec dum mihi facie es notus, ac de te non magis cogitabam, quam de iis qui nondum sunt nati, cum primum mihi nunciatum est, te solere inter Atheos me numerare; professoremque De Roy, quem norant homines multa docere, quæ cum opinionibus meis conveniebant, iniquissimis machinationibus à te impugnari. Hoc vero me impulit, ut de rei veritate diligentius, & quidnam hominis esses, quid te ad hoc moveret, inquirerem. Sed quantum ad rem, non dubia erat, Theses tuæ in Regium jam extabant, & egregium in novam Philosophiam judicium brevi postea fuit editum. Quantum autem ad mores, audiebam te esse admodum diligentem & assiduum in muniis omnibus Ministerii ac Professionis tuæ obeundis; te sæpius concionari, sæpius docere, sæpius disputare, quam reliquos tuos collegas; supercilio etiam, voce, gestu majorem pietatem præ te ferre; tantoque videri Zelo ardere pro veritate ac puritate religionis tuæ tuenda, ut non modo levissima quæque vitia, præsertim potentiorum, sed ea etiam, quæ à multis pro vitiis non habentur, summâ cum severitate reprehenderes, & in omnes à te dissentientes vehementissime disputares, ac declamares. Quæ me sane impulissent, ad te tanquam unum ex Prophetis aut Apostolis suspiciendum, si nulla mihi dubitatio remansisset ex eo, quod scirem me à te injustissime inter Atheos numerari. Sed quia interdum etiam viri boni, male ab aliis persuasi, vel non satis prudenter judicantes, falli possunt, unum è duobus necessarium esse putabam, ut vel esses revera sanctissimus, etsi forte non satis prudens; vel (ignosce nullum mitius verbum ad rei veritatem exprimendam invenienti) hypocrita: Neque enim cum istis dotibus,

dotibus, quas in te esse audiebam, mediocritatem ullam in virtutibus aut vitiis consistere posse judicabam. Utrum autem è duobus illis verum esset evidentius postea perspexi ex iis, quæ in Regium molitus es. Scivi enim quo pacto, cum primùm Academiæ Rector fuisti, subitò majorem quàm antè amicitiam cum illo colueris, & effeceris ut ei, quoties vellet, publicas disputationes habere liceret, quod nunquam antea licuerat nisi speciali facultate à magistratu impetrata: quia nempe, ut fit, duo ejus Collegæ, Physicus & Medicus, dolebant eum multa docere à suis diversa, &, ne quid iis authoritatis per istas disputationes accederet, verebantur. Scivi etiam, quo pacto ille pro magno beneficio id habens, usque adeo te coluerit, ut Theses omnes, quas illo tempore disputandas proposuit, eas scilicet in quibus integram Physiologiam suam complexus est, tibi, antequam Typis mandarentur legendas, examinandas emendandasque tradiderit. Neque hoc potes inficiari; paucula enim, quæ tibi minus placebant, manu propriâ notasti, eaque ille omnia, ut voluisti, mutavit; & non dubito quin nunc adhuc scriptum tuum inter ejus adversaria servetur. Sed sane mihi valde fuit mirum, quod cum nuper hoc ipsum & alia nonnulla, quæ melius scire debet quam cæteri, ab illo quæsivissem, nihil aliud responderit, quam se non posse mecum agere de istis rebus: cujus responsi ab alio amico rationem quærens, audivi Regio antea dictum esse, aliquem è magistratu ei culpæ imputare quod ego nonnulla de te in Epist. ad P. Dinet scripsissem, quæ vix ab alio videbar discere potuisse. Quod verum esse nequaquam possem suspicari, quis enim credat tantam tibi esse potestatem in ea urbe, in qua es peregrinus, ut quemcunque vis, etiam ex antiquis civibus, & honestis parentibus natis, publicè possis infamare, falsisque judiciis condemnare; illi autem, quem sic læsisti, ne injuriarum quidem à te acceptarum, non dicam publice queri, sed privatim amico suo, historiam narrare permittatur? Et sane omnes vestri magistratus qui vel aliquo alloquio vel saltem fama mihi sunt noti, tam prudentes & tam æqui amantes esse scio, ut nihil unquam tale ipsis in mentem venire potuerit, ac etiam res ipsa indicat; ab illo enim tempore

stipendium ejus pro secunda vice auxerunt. Sed potius crediderim, te per amicos id Regio dici curâsse, ut illum, aliàs non timidum, sed magistratui suo valde obsequentem, hoc pacto perterrefaceres, & impedires, ne plura, quorum tibi conscius es, mihi narraret.

Scivi præterea, quomodo, postquam ita omnem Regii Physiologiam Thesibus ejus comprehensam examinasses & non improbasses, ille quasdam alias Theses fecit, in quibus cum nihil ullius momenti contineretur, quod non jam ante in iis quas videras posuisset, ideoque non operæ pretium esse judicâsset eas tibi, antequam ederentur, ostendere, tu statim ex verbulo, quod in iis invenisti, ab usu scholarum nonnihil remoto; quod nempe hominem ratione partium, quarum una sine alia esse potest, ens per accidens dixisset, occasionem cœpisti eum palam impugnandi. Quomodo, antequàm illæ ultimæ ejus Theses publice disputarentur monitus fuerit à quibusdam ex suis auditoribus, tuos minari se plausibus disputationem turbaturos; Ideòque ille te convenerit, monueritque, ac rogarit ut quoniam eras Academiæ Rector illas turbas authoritate tua impedires. Quomodo tunc, etiamsi ejus Theses vidisses, nondum tamen illi significâris quicquam in iis contineri, quod tibi displiceret. Quomodo in illa disputatione Thesis de ente per accidens fuerit agitata, & post aliquid silentii, ut scilicet proponens rationes suas exponeret, intempestivis strepitibus auditorium fuerit repletum. Quomodo tu Rector ibi astans, immotus, non aliter

Quam si dura silex aut stet Marpesia cautes,

nec voce, nec gestu, nec vultu strepitus istos compescere conatus sis. Quod tamen miror, quantumvis enim tibi grati essent, officii tamen tui erat contrarium simulare; nec video cur tam immotus tunc fueris, nisi quia sciebas illos à quibus fiebant vel minimis nutibus tuis esse obsequuturos. Quomodo, cum postea Regius intellexit te dicere verbum illud de ente per accidens in Theologiam impingere, domum tuam iverit, ibique tibi affirmârit se paratum esse illud ex arbitrio tuo emendare, ac publicè profiteri se, uti res erat, & clarè postea in sua ad tuas

Theses

Theſes reſponſione oſtendit, nihil adverſus veſtram religionem verbo illo tentaſſe. Quod idem etiam coram aliis Theologis, tuis Collegis, eſt profeſſus. Quomodo nihilominus ſtatim poſtea theſes in illum per triduum diſputandas conſcripſeris, & in ipſo earum titulo verbum illud de ente per accidens; tanquam à S. S. facultate Theologica hæreſeos damnatum, oſtentare volueris; In theſibus autem impugnâris tantùm Regii opiniones de formis ſubſtantialibus, de motu terræ, de ſanguinis circulatione, & talibus quæ ad Phyſicam & Medicinam, non autem ullo modo ad tuam Theologiam pertinebant; & quas tamen prius non reprehenderas, cum ille tibi ſuas Theſes, in quibus de iis agebat, legendas dederat & emendandas. Quomodo etiam carmen à ſtudioſo neſcio quo in laudem tuarum Theſium fieri vel curaveris, vel certè permiſeris, idque te præſente fuerit in Academia diſtributum: In quo carmine Regius expreſsè deſignabatur hoc verbo *ô Regium factum* &c. atque indigniſſimis convitiis proſcindebatur. Denique ſcivi reliqua omnia, quæ jam in epiſtolâ ad P. Dinet enarravi. Ex quibus fateor me nullam eximiam pietatem in te deprehendere potuiſſe. Neque enim dubium eſt, quin vel amicitiam erga Regium initio ſimulâris, ut illum tantò facilius poſtea incautum & nihil à te metuentem circumvenires; vel certè, ſi fuit vera, quin illam violâris, cum primum putaſti te habere aliquam occaſionem ipſi nocendi. Quorum utrumvis eſt odioſum. Neque hic ullum pietatis Zelum potes prætendere, quo te excuſes. Etſi enim quantumvis graves errores commiſiſſet (quos nullos commiſerat) quæ pietas, quæ charitas Chriſtiana, quis Zelus impellebat te ad illum, cum ultrò emendationem, qualemcunque velles, promittebat, non audiendum, & ipſum interim contra omne jus, & fas, & decorum, publicis Diſputationibus per triduum deridendum? Ut nempe, ſi res, ut ſperabas, ſucceſſiſſet, ille ſuâ Profeſſione ac bonâ famâ, ſine ullâ ſuâ culpâ, per ſolam calumniam tuam privaretur. An, quæſo, illa eſt in veſtra Academia Rectoris poteſtas, ut ei liceat inſcio Magiſtratu Theſes, de ea facultate, quam non profitetur, publicè defendere, atque ibi quemcunque voluerit ex ſuis Collegis infamare,

mare, atque præterea etiam judicium sub nomine totius Academiæ publicè edere ad ejus doctrinam condemnandam? Dices procul dubio Magistratum jussisse ut sententiam vestram de Regii doctrina diceretis. Sed non ideò jussit, nec voluit, ut illam, tanquam si legitimum fuisset judicium, vulgaretis. Quod voluit optimum fuit, nempe ut, quandoquidem de Regii doctrina querebamini, vestras omnes in illum rationes proferretis, ut Regius deinde ad ipsas responderet, ac postea, utraque parte audita, ut par erat, ipse Magistratus judicaret. Quod autem tu fecisti, excusari non potest. Nullas rationes ullius momenti attulisti, nullas habuisti, & nihilominus Collegam tuum, inauditum in quem tibi nihil erat juris, non dubitasti condemnare: Cum tamen, ut scias, in hac causa, in qua de nova Philosophia quæstio est, neque tu, neque ulli alii ex iis, qui vel veterem Philosophiam, docent, vel aliquas alias scientias ei annexas, quales sunt Theologia Scholastica & Medicina, judices idonei esse possitis, sed tantùm vel accusatores vel rei. Putat Regius se opiniones in Philosophia vulgaribus veriores habere, vos, qui illas discere non vultis, nec fortè etiam potestis, id negatis. Utris credendum? Non vobis profectò, nec Regio; sed illis tantùm, qui neutri parti addicti, utriusque rationes audiverint & examinârint. Quod verò omnium maximè est mirum, in tuo illo judicio posuisti, *vos rejicere, novam istam Philosophiam* (meam scilicet & Regii) *propterea quod ex ea variæ, falsæ & absurdæ opiniones consequantur, pugnantes cum orthodoxa Theologia*; Et tamen nullas tales consequentias afferre potuisti, quamvis in Senatu vestro Academico unus è juris Professoribus, qui judicio isti repugnabat, cum illud ibi proposuisti, eas expresè à te petierit; Sed contrà Regius solidissimè in sua ad tuas Theses responsione probaverat, opiniones suas Philosophicas melius, quàm vulgò receptas, cum Theologia convenire. Quæ omnia cum mihi nota essent, atq; etiam longè plura, neque enim hîc possum cuncta recensere, molestè ferre non debes, quod eorum partem obiter in quadam epistola, quæ tunc fortè erat sub prælo, expressèrim, nihil enim mitius agere potui ad ea, quæ in me feceras, refutanda. Nec sane in illa epistola, quam scribebam ad unum

ex

ex patribus Societatis Iesu, quos tu nunquam ſine adjuncto aliquo convitio ſoles nominare, me tibi blandiri decuiſſet. Præter hoc autem nihil unquam in te vel feci vel tentavi, ex quo mihi iraſci potueris, atque ideò acerbitas ſtyli, qua hîc in me uteris, nulli merito meo tribui poteſt. Sed fortè aliæ ejus ſunt cauſæ, quas ex lectione ſequentium agnoſcemus.

De Philoſophiæ Carteſianæ capite primo & ſecundo.

PARS TERTIA.

INitio primi capitis ais, meæ Philoſophiæ omnes capaces non eſſe, ſicque de me loqueris pag. 14. & 15. *ut candidus & à fallendi ſtudio alieniſſimus videatur, revera autem omnia errata infelicibus diſcipulis hebetique eorum ingenio imputare poſſit; in ipſo philoſophiæ veſtibulo omnia ingenia myſteriorum ſuorum capacia non eſſe, gravi vultu & oratione, quo vir quantivis pretii habeatur, pronuntiat.* Ubi à te peto, quandonam me iſta gravi vultu pronuntiantem audiveris, ut enim jam monui, non concionor, nec doceo. Nempe id habes ex meis ſcriptis, citas enim Reſp. quartas ad Med. pag. 289. edit. Elz. ubi dixi, *ea quæ in prima Meditatione ac reliquis* (quinque ſcilicet Meditationibus) *continentur, ad omnium captum non eſſe accommodata.* Verùm hæc citatio non pro te eſt, ſed contrà te; cum enim id ſcripſerim peculiariter de illis Meditationibus, quæ tantùm perexiguam & omnium difficillimam Philoſophiæ partem continent, inferre potius debuiſſes, non idem de tota eſſe putandum. Sed fateor tamen perlibenter, non omnes ejus eſſe capaces, hocque non ideò nullibi ſcripſi, quod verum non ſit, ſed quia fuiſſet ſuperfluum. Quæ enim ſcientia, quæ diſciplina, quæ ars tam facilis, ut ejus omnes ſint capaces? Quid autem inde infers? Nempe me velle omnia Philoſophiæ meæ errata infelicibus diſcipulis tribuere. Sed omnes ſciunt me nihil unquam de Philoſophia tradidiſſe, niſi in ſcriptis publicè editis. An ergo etiam ſcriptorum meorum errata diſcipulis tribuentur.

Pag. 17. progrederis ad *criteria, ſecundum quæ in novâ*, ut ais, *ſuperbiæ ſcholâ ingenia cenſentur.* Diciſque, *ea eſſe potiſſimum*

quinque, hoc, & quatuor subsequentibus capitibus ordine pensitanda. Deinde pag. 18. primum ais esse, *si possit*, futurus scilicet discipulus, *omnium, quæ ab aliis didicit, oblivisci.* Quæ verba curâsti aliis typis excudi, ut ex meis scriptis desumpta videantur, nempe ex pag. 16. & 17. Dissertationis de Methodo, & ex pag. 32. responsionis ad septimas objectiones, & etiam ibidem ex paginis 7, 21, 23. & 24. quia ista omnia loca paulo ante citaveras. Atqui cum in iis omnibus nullum verbum habeatur de oblivione, sed tantùm de præjudiciis tollendis, ut neque ullo alio in loco ex meis scriptis, hinc lector facilè agnoscet, quanta fides citationibus tuis sit adhibenda. Longe enim aliud est præjudicia, sive opiniones temerè antè receptas, deponere, hoc est desinere iis assensum præbere; quod à voluntate nostra tantum pendet, atque omnino requiritur ad prima Philosophiæ fundamenta jacienda; & aliud eorum oblivisci, quod ferè nunquam est in nostra potestate. Sed cum primæ Theses, quas unquam in tua Academia edideris, egerint de præjudiciis & multis aliis in locis ea rejicienda esse confessus sis, non decuisset me à te reprehendi, quod id scripsissem; & ideò aliud quid mihi affingere maluisti, quod uberiorem criminandi materiam suppeditaret.

Quæ reliqua in hoc capite habes, non sunt relatu digna, neque aliud probant, quàm te, ut fide & probitate, ita etiam prudentiâ & Logicâ tuâ naturali non satis uti, cum homini, quem prius dixisti esse ingeniosum, ineptias affingas, quæ de eo credi non possint; Vt etiam quod pag. 22. referas verba Epistolæ Apostoli Iudæ v. 10 *de iis qui calumniantur ea quæ ignorant.* nemo enim videns, quo pacto in Philosophiam meam inveharis, non statim illa in te retorquebit; quia cum illam nunquam videris, utpote quam nondum vulgavi, scire ipsam planè non potes.

In secundo capite pag. 27. proponis secundam legem, in quam ais meos discipulos, quos vocas deliriorum mystas, jurare, Hanc scilicet: Cum libris nullum unquam nobis futurum commercium. Sed in quibus tabulis scriptam illam inveneris, à quo audiveris, unde eduxeris, nusquam ostendis, nec potes. Neque haud dubie negligeres probationes tuas afferre, si quas haberes,

hîc

hîc enim & in pagina ſequenti duo loca refers ex meis ſcriptis, ſed nihil ad rem facientia, & ipſorum etiam ſenſum pervertis. Primus eſt ex pag. 163 epiſt. ad P. Dinet, ubi dixi, *non potuiſſe nimis diu id expectari ab homine nondum ſene, quod ab aliis in multis ſæculis non eſt præſtitum.* Tu verò de me ſic quæris, *an ſibi perſuadet*, hominem nondum ſenem, *ut de ſe ipſo loquitur in Epiſtola ad Dinetum pag.* 193, *omnium rerum naturalium exactam & minimè fallacem experientiam habere poſſe*? tanquam ſi ex eo, quod dixerim hominem nondum ſenem, reliqua quoque mihi ſint tribuenda. Quo artificio facilè etiam potuiſſes tuam legem ex meis ſcriptis educere, ſi, exempli cauſa, quia in eadem epiſtola *Authorum libros* nominavi, dixiſſes, *Cum Authorum libris*, ut ipſe de iis loquitur in Epiſtola ad Dinetum pag. 200, *nullum unquam futurum nobis commercium.*

Non meliori fide vel magis appoſitè in pagina ſequenti locum refers, in quo dixi, *me quandam excoluiſſe Methodum* ad quaſlibet difficultates in ſcientiis reſolvendas: Cum ais: *haud magis poteſt* quaſlibet difficultates in ſcientiis reſolvere (*ut omnium Thraſonum ineptiſſimus Renatus de ſe ipſo gloriatur in Epiſt. Ded. Medit. pag. 5. Ed. Elz.*) Tanquam ſi idem eſſet Methodum excolere ad aliquid præſtandum, & jactare ſe illud omnino præſtare poſſe.

De uſu librorum & Voetii doctrina.

PARS QVARTA.

SI autem ſcire voluiſſes, quid de libris revera ſentirem, legere poteras paginam ſeptimam diſſertationis de Methodo, in qua expreſſe dixi, nos eundem ex bonorum librorum lectione fructum percipere, atque ex colloquio magnorum virorum, qui eos compoſuerunt; ac fortè etiam aliquanto majorem; propterea quod non quaſcunque obvias, ut in familiari colloquio, ſed ſelectiores tantùm cogitationes ſuas ſcriptis ſolent exprimere. Vnde etiam fortè aliquid in uſum tuum potuiſſes convertere, ſi ex adverſo conſideraſſes malorum librorum nimis frequentem

tem lectionem, non minus quàm malorum hominum consortium, noxiam esse. Nam quantum colligo ex tuis scriptis tria præcipue genera librorum soles evolvere, quæ hinc cognovisses non nisi admodum parcè ac cautè esse attingenda. Primum est improborum, & nugacium; quos simul jungo: vix enim ullus est planè nugax sine aliqua misturâ improbitatis. Nullus autem ab Atheo, vel Libertino, vel nugatore Cabalista, vel Mago, aliove impostore scriptus unquam fuit, quem non videri velis perlegisse. Atque id de quibusdam rectè ostendis; integra enim eorum argumenta scriptis tuis intermisces. Secundum est contentiosorum, quorum sæpè Authores ob studia partium se mutuo conviciis lacerare pietatem putant. Hujusque generis tam multos citare soles, ut, si vel quartam eorum partem legisti, præcipuum tempus vitæ tuæ inter jurgia & rixas insumere debueris. Non quidem affirmo omnes ejusmodi libros malos esse, qui enim veritatem propugnant, & non nisi in vitia invehuntur, sunt laudandi; sed tamen puto non nimium esse legendos, quoniam ea est naturæ nostræ infirmitas, ut multi sæpè ipsa vitiorum prohibitione ad illa amanda incitentur. Non etiam dico Theologis aliisve nunquam utile esse malos libros videre, cum scilicet eorum officium est illos refutare, vel emendare; Sed hoc non nisi raro usu venit. Atque ut nemo unquam homines peste laborantes animi tantùm causa invisit; sic, ad solam multæ lectionis famam aucupandam, nullus vir pius malos libros solet lectitare; sunt enim profectò contagiosi. Quin & hoc ipsum in me jam experior; cum enim ad hanc scribendam epistolam necesse fuerit, ut aliqua ex tuis scriptis evolverem, scabrities quædam stylo meo inde accessit, quam vix possum emendare; Atque hoc nomine veniam peto, quod hic aliquanto durius loquar, quàm mea ferat consuetudo. Tertium librorum genus est locorum communium, commentariorum, compendiorum, indicum, & talium, qui ex variis aliorum authorum sententiis conflati sunt, quosque etiamsi non malos putem, nec planè contemnendos, nullum tamen alium eorum usum admitto, quàm ut juvent ad ea interdum in memoriam revocanda, quæ antea didicimus à libris primariis, ex quibus sunt exscripti.

exſcripti. Nam ſanè qui fontibus neglectis ad rivulos iſtos tantùm accedunt, non niſi turbidas aquas ex ipſis hauriunt, nec ullam veram eruditionem conſequuntur. Quidquid enim præcipui eſt in ſcriptis præſtantium ingeniorum, non in hac aut illa ſententia, quæ poſſit exſcribi, continetur, ſed ex integro corpore orationis exurgit; neque id ſtatim ex prima lectione, ſed paulatim ex frequenti & ſæpius iterata, non advertentes addiſcimus, & tanquam in proprium ſuccum convertimus. Te autem in locis communibus, & commentariis, & lexicis, talibuſque evolvendis eſſe valde exercitatum, manifeſtum eſt ex tuis ſcriptis, in quibus ſæpiſſime illos citas. Sed non ita poſſum deprehendere, te cum libris illis primariis, à quibus omnis vera eruditio, quæ legendo acquiri poteſt, dependet, magnam conſuetudinem habere. Quamvis enim eos etiam interdum in teſtes ſumas, quia tamen ut plurimum non ſatis appoſitè id facis, eoſque cum aliis longè interioris ſortis abſque delectu permiſces, non videris illos legiſſe, ſed tantùm ipſorum verba ex aliquo tranſcriptore habere. Ac præterea ut ii, qui ſæpe inter odoratos pulvillos jacent, non poſſunt non aliquid ex eorum fragrantia retinere, ſic difficile mihi videtur ſummorum virorum lucubrationes ab aliquo multum legi, & tamen poſtea in ejus ſcriptis nihil ſimile ipſorum ſtylo reperiri. Sed ignoſce ingenuè verum dicenti, multa legi ex ſcriptis tuis, atqui nullam unquam in iis reperi ratiocinationem, nullamque cogitationem, quæ non humilis eſſet aut vulgaris, nullam, quæ virum ingenioſum vel eruditum redoleret. Eruditum dico, non doctum: Si enim doctrinæ nomine vis omnia, quæ ex libris addiſcuntur, tam mala quàm bona contineri, te doctiſſimum eſſe lubens fatebor, video enim te fabulas de Leviathan & impias nugas neſcio cujus Bonaventuræ de Periers & talia quam plurima ſatis legiſſe. Per eruditum autem intelligo illum tantùm, qui ſtudio & cultura ingenium moreſque ſuos perpolivit. Talemque eruditionem, non promiſcuâ quorumlibet librorum, ſed ſolâ optimorum lectione, eâque iteratâ & frequente, itemque colloquiis eorum qui jam

ſunt eruditi, quando iis frui nobis licet, ac denique aſſidua virtutum contemplatione atq; inveſtigatione veritatis, comparari mihi perſuadeo. At quantum ad illos, qui tantùm in locis communibus & indicibus & lexicis doctrinam quærunt, multis quidem rebus memoriam ſuam brevi tempore implere poſſunt, ſed non ideo ſapientiores nec meliores evadunt. Quin è contra, cum nulla in libris iſtis rationum concatenatio contineatur, ſed omnia vel authoritate, vel ad ſummum brevibus ſyllogiſmis decidantur, qui doctrinam ſuam ex iis petunt, omnium ſcriptorum authoritati ex æquo credere aſſueſcunt, eorumque delectum nullum habere, niſi quatenus ſtudia partium eos movent; atque ita paulatim ratione naturali rectè uti dediſcunt, artificialemque ac ſophiſticam in ejus locum ſubſtituunt. Neque enim, ut ſcias, verus ille uſus rationis, in quo omnis eruditio, omnis bona mens, omnis humana ſapientia continetur, in disjunctis ſyllogiſmis conſiſtit, ſed tantùm in circumſpecta & accurata complexione eorum omnium, quæ ad quæſitarum veritatum cognitionem requiruntur. Et cum hæc vix unquam poſſint exprimi ſyllogiſmis, niſi multi ſimul nectantur, certum eſt eos, qui tantùm disjunctis utuntur, ferè ſemper aliquam partem eorum, quæ ſimul ſpectanda ſunt, omittere, ſicque aſſueſcere inconſiderantiæ, ac dediſcere bonam mentem. Cumque interea ſe valde doctos putent, propterea quod multa ex iis, quæ ab aliis ſcripta ſunt, memoria tenent, & iis credunt, hinc inſulſiſſimam arrogantiam & verè pædagogicam acquirunt. Atque ſi inſuper improbis, nugacibus, & contentioſis ſcriptis legendis multum incumbant, quamvis illos natura non malos nec planè ingenio deſtitutos genuiſſet, vix poſſent tamen iſtâ culturâ non reddi maligni, inſulſi, & importuni. Quanquam profectò fatendum eſt naturam etiam ad id plurimum conferre, genera enim illa librorum, quæ diſtinxi, ſolent eſſe inter ſe permiſta, & ſæpe apud unum eundemque authorem, quædam mala, quædam nugacia, quædam bona & ab illo ipſo excogitata, quædam ab aliis exſcripta reperiuntur, ſed pro diverſo ingenio lectorum, tanquam apes & araneæ ex floribus, uni ſolum mel, alii ſolum venenum ex iis excerpunt: unde fit ut ſtudio literarum, qui ſunt

ad

ad bonum propenſi, meliores & ſapientiores; qui autem ad malum, deteriores & ſtultiores evadant. Illi autem ab iſtis hac nota certiſſima dignoſcuntur, quod quiſque frequentior ſit in iis libris evolvendis, in quibus plura ingenio ſuo convenientia poteſt invenire. Sed & moribus etiam quam maxime diſtant: ut enim malè inſtituti arrogantes, pertinaces, & iracundi eſſe ſolent; ſic è contra verè eruditi nunquam ſuperbiunt, ſunt enim conſcii humanæ infirmitatis, & quæ ſciunt non magni æſtimant, ſed cogitant longè plura eſſe, quæ ignorant, atque ideo etiam ſunt ingenui & dociles, ſemperque parati veritates ſibi nondum cognitas addiſcere; ac denique ingenium ad varia flectere aſſueti, non poſſunt non eſſe mites, benigni & humani. Atque hi quidem cum intelligant veram eruditionem non à ſolis libris pendere, illam etiam privata meditatione, vel vario negotiorum uſu, & virorum præſtantium familiaritate ſibi comparare ſatagunt, nec inter libros ſemper verſantur: unde fit, ut ab imperitis ratione doctrinæ ſuæ non ſuſpiciantur, ſed, ſi privati vivant, vel planè ignorentur, vel tantùm ut boni patres familias & homines non ſtulti ſpectentur, atq; ita præſtantiſſima ingenia ſæpe in occulto latent. Si autem ſe civilibus negotiis immiſceant, aliis quidem prudentiores & humaniores eſſe facilè deprehenduntur; ſed hoc potius eorum naturæ, quàm ingenii culturæ tribui ſolet. Ac deniq; ſi ad aliquod docendi munus vocati ſint, niſi prudenti negligentia efficiant, ut ſupra collegas ſuos ſapere non videantur, vix ab eorum invidia liberi eſſe poſſunt. Qui autem valde multum, ac ſemper malè ſtuduerunt, tam parum habere ſolent bonæ mentis, ut quando contingit eos ex humili familia ortos eſſe, nullumq; literarum ope lucrum facere, paſſim à plebe contemnantur, & ex nimia librorum lectione inſanire putentur. Sed quando in juventute, priuſquam ſatis noſci poſſent, aliquod docendi vel concionandi munus aſſequuti ſunt, nullo negotio permagnam apud imperitos doctrinæ famam atque authoritatem ſibi cum tempore conciliant. Multum enim valet apud vulgus hoc præjudicium, quod quis à Magiſtratu, aliiſve quorum intereſt, ſit publicè delectus ad alios inſtituendos; Ac deinde ex multis ita delectis non poſſunt plebeii homines non

existimare illos esse doctissimos, qui aliis confidentius ea, quæ dicunt, affirmant, & plura se scire profitentur, & denique sæpius ac prolixius à Collegis suis laudari solent, quæ tria ferè semper in istis male doctis advertunt. Nam primò, cum nulla ratione, sed sola authoritate ducantur, quicquid in iis Authoribus, quos sibi sequendos assumpserunt, inveniunt, tanquam sibi planè certum & exploratum jactant; & quia nesciunt quænam sint, quæ ab eruditis sine dedecore possunt ignorari, omniumque rerum scientiam in libris contineri sibi persuadent, omniscii videri volunt; & denique cum ipsi non laudent, nisi quos sibi aliquo modo similes putant, ab iis vice versâ laudantur, & frequenter etiam ab aliis mediocriter eruditis, cum nempe hi cuipiam alteri, à quo eruditione superantur, invidentes, putant se ejus famam posse minuere, si illos ei anteponant & quam maximis laudibus extollant. Quibus de causis initio quidem à sola plebe, sed paulatim etiam à peritioribus, qui eos ipsi non nôrunt, sed aliorum testimoniis credunt, doctissimi esse supponuntur. Et quidem si quis ex eorum numero reperiatur, qui sit præ cæteris laboriosus, diligens, ardens, loquax, & Sophistarum Dialecticâ uti assuetus: qualem te esse agnosco; Quique munera docendi in Academia & concionandi in templo simul obtineat, ut facis: Qui inter concionandum, non in vulgaria plebis vitia, sed in adversarios suæ religionis, & in ea, quæ à potentioribus fiunt, assiduè invehatur, & nunc iracundis, nunc ridiculis verbis utendo, plebem suam diversimodè commoveat, ut te facere audivi; Qui frequentes in Academia Theses proponat, omnes contrariarum partium eruditos ad eas impugnandas invitet, cumque non compareant (ut sanè nunquam, nisi velint explodi, debent comparere) magnos de illis triumphos canat: ut à te factum fuisse omnes sciunt; Qui multos edat libros, sed tali stylo, & tot Authorum citationibus interrupto scriptos, ut, cum à nemine sine fastidio legi possint, nemo etiã examinet an sint boni: quod tuis ut plurimum contingit; Qui deniq; in omnes, qui vel in minimâ re ipsi repugnant, aut tantùm non applaudunt, tanquam in hostes infensissimos insurgat, eosque concionibus ac scriptis

suis

suis quam maximè infames reddere conetur, quâ viâ multos de te silere vel etiam invitos te laudare coëgisti: Non mirum est, quod ille ad summam eruditionis famam summamque authoritatem inter suos perveniat; neque, quod illam conservet, quamdiu ejus artes à nemine deteguntur. Sed cum forte nimiâ potentiâ suâ excæcatus tam multos lædit, ut aliqui operæ pretium putent ipsas patefacere; cumque tam inexcusabiles errores committit, ut etiam ab illiteratis perfacilè cognoscantur, valde mirum esset, si tandem immerita ista sua fama & potentia non excideret. Etsi enim talis homo plærisque ex auditoribus suis in templo, & ex discipulis in Academia sit pergratus: si tamen semel animadvertant, quantum ab eo detrimenti debeant timere, summopere ipsum aversabuntur.

Video quidem me ab instituto sermone, qui tantùm de usu librorum fuit, magis ac magis recedere. Sed hoc fortè non reprehendes, quia postquam adhuc pauca de concionibus & discipulorum institutione subjunxero, habebis hîc omnia uno in loco, quæ circa tuam eruditionem notatu digna mihi videntur. Conciones igitur istius Doctoris, modo à me descripti, populo solent placere; quoniam ea est omnium hominum natura, ut non modo ad hilaritatem, sed maximè etiam ad quoslibet tristes animi affectus commoveri delectentur; hinc tragœdiæ, non minus quam comœdiæ, in theatris locum inveniunt; hinc olim homines & feræ se mutuo laniantes in ludis publicis spectabantur; hinc denique concionator, qui auditores suos ad iram & odium in alios homines excitat, præsertim in potentiores, quibus satis sua sponte infimæ sortis homines solent invidere, vel in eos à quibus de religione dissentiunt, quos ut bellorum causas jam oderunt, quamvis nihil egregii dicat, nihil boni, ac sæpe etiam statum controversiæ, de qua disputat, nulli intelligant, modò tantùm audacter, vehementer, copiosè loquatur, & varias convitiorum phrases, humiles, ridiculas, inauditas, orationi suæ adspergat, majore cum studio à devotâ plebe auditur, magis amatur, magis laudatur; quã alii multo eloquentiores, sed qui eam non tam ad aliena vitia odio habenda, quam ad propria emendanda adhortantur. hi enim, quod ipsi displicet,

 proponunt,

proponunt, ille verò tantùm quod placet. Ac ſanè magnum eſt ſolatium turbæ non malæ ſed imperitæ, quod poſſit aliquando piè commoveri, piè iraſci, piè potentiores aſpernari. Quicquid enim facit talis viri ſuaſu, vel exemplo, id pium putat. Audit ab ejus diſcipulis quam multos libros ſcribat, quantaſque victorias de quibuſlibet adverſariis in diſputationibus ſuis reportet, non poteſt dubitare quin ſit doctiſſimus, non enim novit iſta diſtinguere. Ut etiam ejus vehementiam in concionando, & libertatem in optimatibus reprehendendis ab eximia ſanctitate ac prophetico quodam zelo putat proficiſci. Quas ob cauſas eum ſuſpicit ut ducem hortatoremque pręcipuum, ſi fortè ſibi unquam vel potentioribus ſit reſiſtendum, vel in adverſarios ſuæ religionis ſit dimicandum; Et quidquid ille ſuadere voluerit, ſummo cum ardore exequi ſemper eſt parata. An verò utile ſit Reipublicæ talem aliquem Concionatorem in ea verſari, non meum eſt inquirere. Satis ſciunt illi, qui ejus curam gerunt, quid expediat. Non etiam examino an bonum ſit, homines illiteratos audire multas controverſiarum minutias, quas ſine ullo ſalutis ſuæ detrimento poſſunt ignorare; Nec an ſatis accuratè illas ex concionibus poſſint addiſcere; Nec an rectè doceantur ab iis, qui non tam rationes exponunt, quam in perſonas convitiantur; Nec an pium ſit & humanum odiſſe aliquos homines, propterea quod à nobis in religione diſſentiunt. Sed tantùm affirmo omnem animi commotionem ad iram odium & rixas, quantumvis juſta ſit ejus cauſa, ſemper maximè noxiam eſſe illi ipſi, qui ſic commovetur; Ita enim ſumus à natura comparati, ut parvo uſu magnam proclivitatem ad pravos affectus acquiramus; Et qui vel ſemel ſe ad iram commoveri paſſus eſt ob juſtam cauſam, hoc ipſo multo paratior eſt ad aliâ vice iraſcendum, etiam ob injuſtam. Audiunt mulierculæ in templo virum quem ſapientiſſimum & ſanctiſſimum exiſtimant, in alios homines declamantem, diſputantem, convitiantem; rem, de qua agit, ut plurimum non intelligunt; nihilque melius habent quod agant, quam ut omnes ejus commotiones pio affectu imitentur, iiſque ſimiles in ſe excitent, unde fit, ut poſtea domum reverſæ ob minimas quaſque cauſas rixentur. Nec viri

meliorem

meliorem inde fructum reportant, ii præsertim, qui controversias istas utcunq; intelligentes, non possunt non aliquando de ipsis contendere cum familiaribus suis alii religioni addictis, quales hîc ubiq; occurrunt, & inde ad jurgia, inimicitias, interdumque etiam, qui vilioris sunt sortis, ad vulnera deveniunt. Adderem publica dissidia & bella ex talibus etiam causis posse oriri, eosque solere in bellis istis quam maximè periclitari, qui talium Doctorum sapientiæ confisi, eorum consilia sequuntur. Sed plures ejusmodi concionatores non novi, nec ab uno aliquo tantum mali existimo esse metuendum, modò tamen ne multos habeat discipulos sui similes, qui postea etiam concionentur.

Verum enim verò, qua ratione adolescentes tuæ curæ commissos instituas, planè ignoro, nec unquam fui usque adeò curiosus, ut ea de re inquirerem; sed artes, quibus te uti ex scriptis tuis deprehendo, & quarum nomine imperiti te doctum putant, tales esse mihi videntur, ut eas vilissima multa ingenia perfacilè possint addiscere, ipsarumque ope tui similes reddi; non autem præstantiora. Prima ex istis artibus est puerilis illa Dialectica, cujus ope olim Sophistæ, nullam solidam scientiam habentes, de qualibet re copiose disserebant ac disputabant. Hujus tres præcipuæ sunt partes, prima continet locos, ex quibus rationes petantur; secunda formas syllogismorum, quibus illæ vestiantur, ut meliores appareant; ac tertia distinctiones, quibus adversariorum argumenta eludantur. Et quidem ii, qui promptæ & calidæ sunt imaginationis, sed nullius judicii, quales pueri esse solent, possunt intra paucos dies magnum istius artis usum acquirere: perfacilè enim illis est considerare separatim rei cujuslibet propositæ nomen, definitionem, genus, species, similitudines, differentias, contraria, adjuncta, antecedentia, consequentia, & reliqua ejusmodi, quæ vulgò in Topicis recensentur: cumque tantùm volunt disserere, si quidquid ipsis unusquisque ex istis locis suppeditat, effutiant, diu multumque loqui possunt; si autem aliquam opinionem velint probare, nulla est tam parum verisimilis, pro qua non possint ex iisdem multas rationes, non quidem firmas, sed saltem quæ numerum faciant, colligere;

ac deinde, si sit disputandum, eas facilè in syllogismos concinnant. Possuntque eodem modo ad quaslibet objectiones respondere, si tantùm sint instructi viginti vel triginta distinctionibus, quales sunt inter illa, quæ considerantur directè, & indirecte; speculative, & practice; externe, & interne, ac similes, quibus in omni difficultate locum invenient, modo tantùm ipsis audacter uti non erubescant. Hoc autem, ut facilè est pueris, aliisve, qui sola pollent imaginandi facultate, sic certè fieri non potest ab ullo, qui aliquid habeat judicii sive bonæ mentis: Omnes enim rationes & objectionum solutiones, quæ cum ex intima ipsius difficultatis consideratione erui non possunt, ab externa locorum istorum inspectione petuntur, fere semper sunt futiles & ineptæ. Sed quia ex multis auditoribus perpauci sunt, qui earum inanitatem advertant, præcipue circa quæstiones vulgaris Philosophiæ, de quibus meliores dari non solent, inde fit ut ii, qui arte ista utuntur, facilè ad aliquam doctrinæ atque ingenii famam perveniant. Et ideò damnosissima est, non tantùm adultis, sed præsertim junioribus, qui, dum ei assuescunt, & ex opinione doctrinæ, per ipsam acquisitâ, superbiunt, rationem suam naturalem, quæ alioquin ætate posset maturescere, planè corrumpunt.

Ars altera, quam in scriptis tuis adverto, ea est, cujus ope de qualibet re proposita libros componis, quos imperiti doctrina refertissimos arbitrantur, eamque etiam tui discipuli, sine ulla eruditione, possunt imitari, si tantùm videant indices variorum librorum, præsertim eorum, in quibus plures alii libri citantur; & postquam promiscue collegerint omnia, quæ de re, quam tractandam suscipiunt, in ipsis inveniunt, qualiacunque tandem sint, ea secundum ordinem locorum communium disponant, adjunctis nominibus omnium Authorum, à quibus aliquid desumpserunt, ac etiam aliorum, qui ab iis laudantur. Ita, exempli causa, si de Atheismo velint scribere, quicquid in collectionibus suis invenient de nominis istius significatione, id scribent primo loco, secundo ejus synonyma, tertio species vel gradus, atque ita consequenter causas, effectus, adjuncta, signa, contraria &c. quâ ratione nullum vel minimum verbum ab ullo Authore excerpserint,

excerpserint, cui non aliquem locum in opere suo inveniant: nam & omnes homines, quos scient ab aliquibus aliis fuisse Atheos vocatos, ibi poterunt recensere, ac, si quos fortè legerint eorum libros valde nugaces & improbos, integra ipsorum argumenta exscribere, ac etiam qualcunque de iis historiolas aut fabellas nullius momenti narrare. Quin etiam, si cui occulte male velint, poterunt liberè omnia, quæ de ipso vera esse, vel ab aliis credi existimabunt, inter Atheismi signa vel causas numerare: nec refert si laudabilia sint, & ab omni tali suspicione quam maximè remota; facilè enim ipsis aliquid mali de suo adjungent, ratione cujus in malam partem sumi possint. Ita si quem oderint, qui credatur nonnihil ingenii habere, ac peripateticam Philosophiam non magni facere, nec libris, in quibus continetur, valde uti, sed peculiarem Methodum excolere ad quærendam veritatem, jamque aliqua ejus specimina exhibuisse, dicent *omnes ingeniosos & excellentes, alioqui naturæ mystas Atheos esse solere*; ac recensebunt inter causas Atheismi *perversam Methodum illorum qui se solis & in se nascentibus bonis contenti omnem inde cognitionem de novo fabricare volunt*; itemque *Prætensam libertatem philosophandi, Promissam perfectionem & innovationem omnium scientiarum, Gloriationem & spem factam de inauditis & admirandis Methodis, dogmatis, dictatis, subtilitatibus, inventis &c; Specimen judicii in scientiarum defectibus, Aut inventi non tam novi, quam nova veste induti*, & quælibet alia ejusmodi; ut ex iis postea possint inferre illum, quem oderunt, Atheum esse, unam scilicet calumniam aliis calumniis confirmantes. Nec refert si sibi ipsis contradicant, dicentes uno in loco *præjudiciorum depositionem, ut mens sit instar tabulæ rasæ, esse præparationem ad Atheismum*, & in alio *Dei cognitionem nobis esse congenitam*, unde sequitur eam præjudiciis impediri sive obscurari, atque ideò illorum depositione illustrari. Nec etiam refert, si ex ipsorum verbis eos Atheos esse concludi possit; Ut si dicant *prætensam refutationem Atheismi*, quæ fit *libris* ea de re *malè consutis*, esse *prætextum subtilissimum & nocentissimum*, quo Athei venenum suum spargunt, & interim ipsi tales libros pessime consuāt, in quibus nullum sit verbum, quo Atheismus impugnetur, sed

contra multa, quibus persuadeatur, ut cum ajunt, præstantissimo ingenio præditos solere esse Atheos, & varia dant eorum exempla, & præcipuas ipsorum rationes docent ac nusquam refutant. Sed unum tantùm debent observare, quod imperitis est observatu facillimum, nempe ut ne quid egregii, & ex quo lector eruditior reddi possit, vel ex se ipsis promant vel ex authoribus exscribant. Possunt quidem, cum aliqua occurrit quæstio nullius momenti, & quæ paucis verbis resolvi possit, prolixè de illa disputare, omnemque suam Dialecticam in ipsa intricanda consumere. Possunt & alias ejusmodi permultas recensere. At quantum ad præcipuam, quæ est de Dei existentia, fateantur quidem eam non debere omitti, nec sola authoritate sacræ scripturæ, sed potissimum rationibus philosophicis esse probandam; Verùm caveant diligenter, ne id ullibi facere aggrediantur; Et potius, ut mali Medici, qui, vera & simplicia remedia ignorantes, magna pharmacorum vel inutilium vel noxiorum multitudine solent ægros suos fatigare; Ita cum ad rem erit veniendum, dicant ad resistendum Atheismo valde multa requiri, & præter *sacrarum literarum accuratam cognitionem*, habendam esse *scientiam universalem, universalium, imprimis Metaphysicam, Pneumaticam; Physicam, generalem Astronomiam, Geographiam, Opticam, & speculationes de sonis, ponderibus &c. Itemque notitiam particularium, seu historiam antiquam, novellam.* Ac denique longam instruant Bibliothecam contra Atheos, in quam etiam aliquos reponant ex illis ipsis Authoribus, quos prius ut Atheismi suspectos traduxerint. Quæ omnia si observent, scripta tuis simillima component, ut manifestum fiet iis, qui tua de illa re, quatuor libellis comprehensa, vel etiam alia passim legere dignabuntur. Sed si qui eos idcirco pluris faciendos putent, valdè fallentur. Exponerem adhuc alias artes, quibus ad crassa volumina, non tam doctrina quàm conviviis referta, in quoslibet adversarios tuos componenda uti soles: Sed quia magis ad mores, quàm ad eruditionem spectant de ipsis hoc in loco tacebo.

De

De Philosophiæ Cartesianæ tertio capite & sequentibus usque ad pag. 144.

PARS QUINTA.

HActenus non potui dubitare, quin velles te hujus libri, Philosophia Cartesiana inscripti, Authorem profiteri, non tantùm quia sex prima ejus folia missa sunt ad me tanquam tua, & audivi operarum correctionem ex ædibus tuis proficisci, sed præcipue, quia stylus manifeste est tuus, phrases convitiorum tam variæ ac tales à te uno sciuntur, & causa scribendi, nempe ad impugnandam epistolam meam ad P. Dinet, quæ ferè sola ex meis scriptis in foliis istis citatur, tibi est peculiaris; neque enim alius, quantumvis tibi amicus, mihi tam vehementer ob istam epistolam posset irasci; & jam dudum in Senatu vestro Academico, cum Collegas tuos ad Iudicium, quod Academiæ nomine vulgâsti, defendendum hortabaris, palàm professus es, te tuæ causæ illa in re non defuturum, hoc est, te in me esse scripturum. Verùm tamen quia in pag. 33. Author ait se *in extremo Belgii angulo docere*, ac pag. 57. nominat te suum *Præceptorem instar parentis æternum colendum*, non ero tam inurbanus, ut aliud ea de re affirmem, quam id, quod tu ipse credi voles. Excusarem etiam me, quod tibi superiora tribuerim, sed cum ille, qui se Authorem profitetur, si tuus discipulus, & liber non in isto Belgii angulo, in quo ait se docere, sed apud vos imprimatur, nemo putabit ejus errores tibi esse minùs imputandos, quàm si Author dicereris. Vel certè, si cui videaris minùs peccasse contra decorum, quod convitia Theologo indigna alieno potius quam sub tuo nomine vulgaris; eidem hoc ipso videberis minùs probus, quod non ira tantum & impetu, sed meditato consilio & astutia usus sis ad tua de me maledicta spargenda. Interim autem ut scias me aliquid honoris nomini tuo detulisse, non amplius singula capita seorsim examinabo, sed reliqua omnia simul percurram, summatimque meum de iis judicium exponam.

In prima ſectione Author videtur omnia comprehendiſſe, quæ contra noſtram Philoſophiam potuerat tunc excogitare, nam in ſecunda conatur refutare objectiones, ſive reſpondere ad ea, quæ putat pro ipſa dici poſſe. Et quidem prima ſectio continet 5. capita; In quorum primo ait me velle, ut mei diſcipuli omnium obliviſcantur; In ſecundo ut libris, bellum indicant. Quæ duo an vera ſint, jam oſtenſum eſt. In tertio, ut me tanquam alterum Pythagoram ſuſpiciant, imo adorent, & quicquid dixero, pro vero habeant. In quarto, ut ſpei pleni ſint, & à me omnium dubiorum enodationem expectent. In quinto denique, ut omnes præ ſe contemnant. Quæ an veriſimilia ſint, nemo non videt. In ſecunda autem ſectione (ſaltem ab ejus initio uſque ad paginam 144, quæ eſt ultima earum, quas legi) 10. capita continentur. In quorum primo ait fruſtra nos jactare Philoſophiam noſtram eſſe antiquam. In ſecundo fruſtra etiam jactari ejus evidentiam. In tertio fruſtra rurſus jactari diſcipulorum progreſſus. In quarto verbis tantum à nobis vulgarem Philoſophiam impugnari. Et in quinto nos cum ea congredi non poſſe, quia ejus terminos ignoramus. Quæ quamvis vera eſſent, non ideò ſequeretur Philoſophiam noſtram eſſe rejiciendam. Deinde in principio ſexti capitis ait *lapidem Lydium, ad quem nova Carteſii Philoſophia omnia ſua ſcita & dogmata explorat, eſſe quintuplicem: Experientiam, nempe, Rationem, Algebram, Geometriam, & Mechanicam.* Ibidemque diſſerit contra Experientiam, quam ait nos non juvare. In ſeptimo contra Rationem. In octavo contra Geometriam & Algebram. Ac in nono contra Mechanicam. Sed tam acute, ut ex ipſo ejus ſcripto Lector perſpicax non poſſit de meo philoſophandi modo non bene ſentire. Denique in decimo capite vult oſtendere, qua ſolertia meas opiniones probem, aitque me ſimplicem narrationem vice demonſtrationis obtrudere, multum deferre propoſitionis evidentiæ ac fingere hypotheſes. In his autem omnibus narrat tantùm ea, quę de me vult credi, hoc eſt, omnium peſſima, quæ vel ille ipſe vel ejus adjutores potuerunt excogitare, nullamq; planè affert eorum probationem, vel certe nullam, quam non facilè quilibet ex nuda ejus inſpectione nulla-

rum

rum virium esse cognoscat. Ut cum in cap. secundo, sec. secundæ distinguendo inter evidentiã probationis & evidentiam propositionis, unamque prolixe mihi concedendo vult ex hoc solo videri alteram jure negare; Ac in cap. quinto ad probandum me & Regium ignorare terminos Philosophiæ Peripateticæ; affert tantùm verba Regii de se ipso loquentis hoc pacto; *Dudum scholarum Philosophiam si non accuratissimè, saltem mediocriter perdidicimus*; urgetque illud *mediocriter* à pag. 102. usque ad pag. 106, quia contẽdit illam non mediocriter sed quam accuratissime sciri debere. Sæpissime autem loco probationis petit à me quæstiones, hoc est, nugatur: Nam exempli causa pag. 45. petit à me generaliter alicujus nodi Philosophici facilem & expeditam solutionem; statimq; sibi objiciens, me videri velle jã aliquas in Meteorologicis dedisse, non ostendit eas falsas esse, nec quidem ipsas examinat, sed ait tantùm *fidem non esse adhibendam aretalogo proprias laudes ad nauseam usq; buccinanti*, quod idem pari jure, de quibuslibet novis solutionibus, dicere posset, si quas darẽ; ideoq; ineptus essem, si ad ullas ejus quæstiones respondere dignarer.

Unum tantùm non omittam, nempe apparere quidem ex toto libri contextu nullum alium esse Authoris scopum, quam ut opiniones meas convellat, & ea quæ de te scripsi in Ep. ad P. Dinet refellat; sed tamen illum versari tantùm in generalibus & fictitiis, ut Calumniatores solent; nec unquam ad particularia devenire, nisi tantùm in tribus locis, quorum primus ad ea quæ de te scripsi, & alia duo ad meas opiniones spectant. Horum unus est pag. 118. ubi negat verum esse hunc meum syllogismum, *Cujus idea in me est illud ipsum existit*. Sed nec ista verba ullibi à me scripta sunt, nec ullam formam syllogismi continent, nec quidquam iis affine unquam cogitavi, nec etiam locum designat ex quo illa desumsit. Alius est pag. 124. ubi negat *in omnis rei conceptu contineri existentiam aut possibilem aut necessariam*; qua in re nihil præter ignorantiam suam ostendit; quis enim nescit per *rem* intelligi *ens reale*, atque *ens* dici ab *essendo* sive existendo, atque ipsas rerum naturas dici à Philosophis *essentias*, propterea quod illas non nisi ut *essentes* sive existentes concipere possumus. Et ineptum est quod subjungit, nempe

Deum ut deceptorem cogitari; etsi enim in prima mea Meditatione de aliquo deceptore summè potenti loquutus sim, nequaquam tamen ibi verus Deus concipiebatur, quia, ut ipse ait, fieri non potest ut verus Deus sit deceptor, atque si ab eo petatur unde sciat id fieri non posse, debet respondere se scire ex eo quod implicet contradictionem in conceptu, hoc est, ex eo quod concipi non possit; adeò ut hoc ipsum, quo usus est ad me impugnandum, sufficiat ad me defendendum. Locus autem, quem pro te habet, est in pag. 57, & 58. ubi putat se egregie refutare id, quod scripsi de Authoribus quos citas, *quod nempe sæpius faciant contra te quam pro te*, ex eo, quod, cum libros, ut supponit, nullos legam; dicat me id scire non potuisse, nisi fortè ex alio: petitque ut mei Nomenclatoris nomen prodam. Sed qui considerare voluerint in tuis scriptis, quam longos sæpe Authorum catalogos referas, ubi nulla opus est probatione; ac ubi opus est, quam paucos pro te afferas, qui non sint vel obscuri nominis, vel diversæ à te religionis, adeò ut eorum authoritas, præsertim in rebus fidei, sit semper contra te, vel certè, non multum pro te; ac denique quoties loco rationum, cum à te deberent afferri, lectorem ad alios libros remittas, ac sæpe ad aliquos, qui haberi non possunt, ut ita videaris aliquid dicere cum nihil dicis, quod quammaximè contra te esse puto, agnoscent me satis causæ habere potuisse ad id scribendum, etiamsi nullos ex Authoribus à te citatis consuluissem. Cum enim Authorum testimonia non alium habeant usum legitimum, quàm ut confirment assertionem pro qua citantur, quæcunque ad id non juvant, faciunt contra illum, à quo adducuntur; quia vel ostendunt ipsum esse malæ fidei, nempe si sint falsa; vel esse imperitum, aut imprudentem, aut vanum, si ad rem non sint apposita. Quid autem si addam me nullum in hac tua Philosophia Carteſiana meorum scriptorum locum hactenus invenisse, qui non apertè faciat contra Authorem à quo citatur; quia nempe vel ab eo corruptus est, ut de plærisque supra ostendi, vel nihil prodest ad id quod vult probare? Dices scilicet te non esse istum Authorem, illamque nondum à me visam fuisse, cum id de te scribebam. Itaque istud omittamus. Sed quid si addam,

addam, me saltem Regii responsionem ad tuas Theses antea legisse atque ibi loca S. Scripturæ advertisse, quæ pro formis substantialibus à te citata ille acutè omnia refutavit, ipsa tantùm eorum verba quæ tu solis numeris indicaveras referendo. Vt exempli causa citaveras *Proverb*. 30. 24. 25. 26. 27. 28. unde retulit hæc verba. *Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus: Formicæ, populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi: Lepusculus plebs invalida, qui collocat in petra cubile suum: Regem locusta non habet, & egreditur universa per turmas suas: Stellio nititur manibus suis & moratur in ædibus regis.* quæ talia sunt, ut nullus alius in tota S. Scriptura sit versus, quem non æquè appositè citare potuisses; In omnibus enim aliqua res corporea nominatur, cui tu formam substantialem affingis. Sed non ideò magis faciunt pro te, quam loca, in quibus nix nominatur, pro iis, qui nivem nigram dixêre. Quod autem ita S. Scripturæ authoritate abutereris, ad Collegam & amicum tuum hæreseos suspectum faciendum, non parum mihi visum est contra te esse. Idem forte probare possem de quibuslibet aliis libris tuis; sed consultò abstineo ab illis, quos sub Thesium nomine vulgasti, ut hæc epistola liberius haberi possit à vestris Bibliopolis, quibus audio vetitum esse, ne illa vendant, quæ in Theses vestras scribuntur; Et nullos præterea libros vidi quorum te Authorem professus sis præter tuum Thersitem. Quid autem de hoc sciverim, adhuc dicam, simulque, ut voluntati vestræ obsequar, indicis mei nomen hic prodam. Ille est Author *Examinis* istius *accurati*, quod in Thersite tuo impugnas. Sic autem in sua Thersitis Confutatione, anno 1637 editâ de te scripsit pag. 18: *Aio Voetium tam ineptè mea semper interpretari, tamque audacem esse in addendo, mutilando ac mutando, ut nihil eorum quæ mihi ipse tribuit, sive sententiam, sive argumentum, pro meo cupiam haberi. Si semel atque iterum perversè aliquid citaret, posset error nominari, sed quod plurimis locis id facit, quid est aliud quàm perfidia?* Ego verò contuli varias ex tuis citationibus cum ejus textu, eumque hac in parte verum scripsisse testari possum. An quæso judicare debui te fideliùs alios Authores passim citare, postquam vidi qua ratione
in

in sacris literis ludas, & quomodo eorum ipsorum verba pervertas, à quibus id tibi publicè potest exprobrari? Profectò, Domine Voeti, si nihil melius habuistis ad ea, quæ de te scripseram, refutanda, vel ad meas opiniones impugnandas, non video magnum operæ pretium fuisse ut Philosophiam Cartesianam scriberetis. Cumque nihil aliud 144 priores ejus paginæ contineant, valde otiosi illi erunt, qui plura legere dignabuntur: non enim est verisimile, vos tam multa inania præmissuros fuisse, si quid boni habuissetis. Verum tamen, ne temere judicare videar de iis, quæ non legi, nondum claudam hanc epistolam, sed libri vestri residuum expectabo.

De libro Gisberti Voetii adversus Confraternitatem Marianam,

Pars Sexta.

INitium hujus Epistolæ diu jacuerat inter schedas meas neglectum, cum librum à te nuperrime editum, quem *Confraternitatem Marianam* vocas, accepi, & tandem mihi nuntiatum est residuum vestræ Philosophiæ Cartesianæ typis mandari, sed ejus editionem per aliquot menses fuisse intermissam, propterea quod occupatus fueras in absolvendo isto alio libro, quem ante ipsam cupiebas emittere: Adeo ut jam non opus sit aliis argumentis ad probandum eam non ab illo, cujus nomen feret, vel certè non ab illo solo, sed præcipue à te conscribi. Et sanè quisquis videbit, quam sint inter se similes Confraternitas ista Mariana & Philosophia Cartesiana, non solum nominis terminatione ac forma, sed etiam ingenio & moribus, non dubitabit quin sint filiæ gemellæ unius parentis. Quia verò nunc fortè contingit me esse valde otiosum, istam tuam Confraternitatem paucis horis totam legi, & meam de ipsa sententiam hîc ponam. non quidem quatenus in ea quæstio quædam ad religionem vestram pertinens agitatur, nolo enim me negotiis alienis immiscere; sed tantum, quatenus ex ipsa cognosci potest qualis sis, & quanta fides aliis tuis scriptis sit habenda. Cum enim

enim te palàm ejus Authorem profitearis, negare non potes, quin id omne, quod in ea continetur, tibi sit tribuendum. Philosophia autem tua Cartesiana sub alterius nomine prodibit, ut paratam habeas excusationem fide ac probitate tua dignissimam, quod nempe illa, quæ in ea erunt, non debeas præstare, quia non eris ejus author; & ego non libenter me committo cum larvis. Sed ut scias me non nisi causâ probe cognitâ de tuâ Confraternitate sententiam dicere, quid tibi ejus scribendæ occasionem dederit recensebo.

Vetus quædam est sodalitas Sylvæ-ducis à beatâ Virgine nomen habens, in quam viri tantum primarii admitti solent, quæque est idcirco valde celebris ac potens: Et prius quidem ex solis Romanis Catholicis constabat, sed cum in urbe non ita pridem Hispano erepta conventus hominum potentium & inter hostes educatorum periculo non carere viderentur, nec tamen possent impediri, quoniam eorum libertas in deditione pacta erat, ii, quibus illius urbis custodia commissa est, perutile esse putârunt tum ad præcavendas suspiciones, tum etiam ad pacem & concordiam inter cives conciliandam, se simul cum Romanis Catholicis in sodalitatem istam admitti, sed ea conditione, ut nihil deinceps in ea fieret, quod à religione suâ esset alienum. Hocque ab aliis recusari non potuit, quia cum ex legibus deditionis omnia bona ecclesiastica in ærarium publicum redigerentur, non alio nomine bonorum istius Societatis administrationem sibi servaverant, quam quod non esset spiritualis sive ecclesiastica sed tantummodo civilis. Ita ergo illustrissimus urbis præfectus, aliique 13 ex honestioribus civitatis, quos ille in socios sibi delegit, in Societatem istam recepti sunt, atque tam accurate tam expresse tam sollicite caverunt, ne quid ea in re committerent, quod ad normam suæ religionis non esset exactum, ut ea tantum in parte modum excessisse videantur. Sed tamen vitare non potuerunt, quin statim, atque id à te auditum est, theses, ordinaria tua tela in ipsos evibrâris. Nihil ego in theses istas sum scripturus, sed pauca tantum ipsarum verba

hic referam, quoniam ad sequentia intelligenda requiruntur. Earum titulus est; *Disputationis theologicæ ex posteriori parte theologiæ, 23, de idololatria indirecta & participata pars tertia* &c. atque in 2 folio & sequentibus hæc inter cætera leguntur, *An fraternitas Mariæ à Magistratu reformato, qui tollere potest, bonâ conscientiâ tolerari publicè aut relinqui debeat, repurgata scilicet ab idololatria Papali: & si Magistratus hoc faciat, an ullus reformatus tali fraternitati adscribi possit, sub conditione de non præjudicando suæ reformatæ religioni. Resp. ad 1. Resp. Neg. quia crasse admodum participat alienæ Idololatriæ* &c. & paulò pòst. *Sed quidquid hic negligat aut conniveat Magistratus: nemo tamen reformatæ religioni & ecclesiæ addictus ei se addicere potest.* Et postea. *Committitur ergo* (ab iis qui se ei addicunt) *idololatria plusquam indirectè reductivè participativè* &c. Item *Quidquid enim limitent, excipiant, expurgent, manet tamen fraternitas illa ad minimum monumentum idololatriæ & fœderis idololatrici, quo usi sunt antehac, & etiamnum utuntur Pontificii in regno Papali, & extra illud ad retinendum ac promovendum cultum Mariæ sive apertè sive tacitè & clam. Sic miseri illi in carne nostrorum gloriantur, in sua idolomania confirmantur, de tepore, aut stoliditate nostrorum, ad hæc mundi hujus amore supra Deum (vide 2 Timoth. 3. 4. Philipp. 3. 19.) non absque risu, insultatione & fastidio triumphant. Si enim labores subeundi essent, si quid conferendum in symbolam, si nihil nisi sumptus sustinendi, & si opipara convivia, lauti reditus, fertiles occasiones inde aliquid lucri participandi non adessent; sciunt nostros, propter nudum titulum Mariæ, nedum propter regulas & statuta fraternitatis aut rosarii, collegio illi nomen haud daturos. &c.* Item. *Atqui mutata jam sunt insignia fraternitatis; rubeus scilicet pannus quem humeris gestare solent, imprimis ducentes funus alicujus ex fratribus, in medalium brachio affigendum cum hac inscriptione: Sicut lilium inter spinas.* &c. Item denique *Quomodo potuißent nostros tanquam bardos in pompa & triumpho manifestius circumducere Pontificii, iisque à tergo insultare? Quod si ecclesiam intelligunt per lilium, ex sensu reformatorum, & ipsius rei veritate: tum explicandum est absque omni ambiguitate ab omnibus fratribus, utram ecclesiam intelligant, reformatam Sylvæducensem, an latentem ibi*

Papisticam.

Papisticam. &c. In quibus omnes qui legere ſciunt, poſſunt videre urbem Sylvæducenſem expreſſe nominari, & fraternitatem Mariæ, & quidem illam cujus olim fratres rubeum pannum in funeribus geſtabant: pluresque aliæ certiſſimæ ejus notæ in reliquo illo tuo ſcripto continentur, ſed pluribus non eſt opus, ut quilibet ſine aberratione vel ambiguitate ullâ omnes & ſingulos ex veſtris qui ei ſodalitati nomen dederunt agnoſcat. Adeo ut non minus ibi illos nomines, ſive nominatim (hoc eſt, certo, & expreſſe, ut à latine loquentibus ſumi ſolet) deſignes, quam ſi propria ipſorum nomina & prænomina & cognomina adjunxiſſes. Contingit enim aliquando ut idem nomen pluribus diverſis hominibus conveniat, ſed in toto terrarum orbe non ſunt duæ urbes Sylvæ-ducenſes in quibus talis ſodalitas reperiatur. Et quemadmodum cum dicimus Regem Galliæ, non minus eum nominamus quam ſi Ludovicum Borbonium diceremus; Ita profectò veriſſimum eſt te in iſtis theſibus illos omnes qui ea in urbe ſodalitati B. Virginis nomen dederunt nominatim deſignâſſe. Ut etiam veriſſimum eſt, te ipſos ibi non ſolum tanquam idololatriæ affines, & reos, ſed etiam tanquam lucro ſordido & opiparis conviviis inhiantes condemnaſſe: quid enim aliud hæc verba ſignificant, *Committitur ergo ab illis idololatria, pluſquam indirectè reductivè participativè.* Atque hæc, *ſi opipara convivia, lauti reditus, fertiles occaſiones inde aliquid lucri participandi non adeſſent*, *ſciunt* Pontificii *reformatos collegio illi nomen haud daturos*. Denique veriſſimum eſt, te non illos ſolos, quos habes pro privatis, etſi urbis Præfectus, Propræfectus, & Prætor inter ipſos numerentur, ſed nominatim etiam Magiſtratum Sylvæducenſem cenſuræ tuæ ſubjeciſſe: Cum enim quæris *An fraternitas Mariana à Magiſtratu reformato, qui eam tollere poteſt* &c. ſupponis eam ab ipſo tolli poſſe, (nempe violenter, ut fieri amas) alioqui non potuiſſes *qui eam*, ſed, *ſi eam tollere poteſt* &c. Acproinde illum Magiſtratum condemnas, tanquam ſi craſſe admodum participaret alienæ idololatriæ. Atque hæc omnia, niſi oculi mei faſcino aliquo deludantur, niſi verba latina non intelligam, hæc omnia, inquam, invenio in Theſibus tuis: an verò

bona ſint an mala non dicam, quia, ut jam monui, theſes iſtas non impugno, ſed diligenter notanda eſſe puto ad ſequentia intelligenda.

Cum autem Optimates Sylvæducenſes maculas iſtas exiſtimationi ſuæ publicis Theſibus inſperſas, non ſine publico ſcripto ſatis elui poſſe judicarent, ejus ſcripti componendi curam uni ex Paſtoribus ſuis D. Samueli Mareſio commiſerunt: Eaque in re inſignem moderationem teſtati ſunt, quod ſe non ab alio defendi voluerint quam à ſymmiſta tuo, tibi quam maxime favente; & qui ſuum ea de re librum ita paravit, ut clariſſime quidem ſuorum pietatem ſynceritatemque demonſtrarit, eoſque ab omni ſuſpicione vitiorum ſive criminum quæ ipſis per calumniam affinxeras accuratiſſime liberârit, ſed interim etiam præcipua peccata tua diſſimularit: adeo ut revera non contra te ſcripſerit, ſed ut ipſe monuit, pro te: ſuppoſuit enim falſas tibi hypotheſes fuiſſe ſubminiſtratas, hoc eſt, hiſtoriam facti male fuiſſe tibi narratam, ſibi autem convenire tecum in theſi, hoc eſt in generali deciſione quæſtionis, An liceat Reformatis Pontificiorum ceremonias amplecti; nec unquam de te niſi quam honeſtiſſime ac cum elogio loquutus eſt. Cumque neceſſariò queri deberet de improba maledicentia, qui falſa crimina viris bonis imponunt, totam iſtam invidiam in *individuum vagum* ſive in perſonas plane ignotas tranſtulit, ut te potius credulitatis quam calumniæ argueret. Omiſit etjam totam quæſtionem, quæ meo judicio hac in cauſa præcipua eſt. An ſcilicet tibi licuerit Optimates illius urbis, ac nominatim ipſos Magiſtratus ex privata tua authoritate ac non auditos nec monitos publico ſcripto condemnare. Nec denique aliud de te dixit, niſi quod prudentiores putarent, ſcholaſticam & publicam diſputationem, apud vos habitam, non fuiſſe idoneum remedium iis, qui verſabantur Sylvæducis, & eorum quæ Ultrajecti diſputabantur erant ignari, ad ſaniora conſilia, ſi forte quid peccâſſent, revocandis. Quin etiam id honoris miniſterio tuo delatum eſt, ut liber ille Mareſii non fuerit promiſcue omnibus evulgatus, ſed tantum ad aliquos ex iis qui theſes tuas viderant tranſmiſſus. Atqui nihilominus eo accepto, non aliter

quam

quam paulò ante visa modestissima Regii ad tuas theses de formis substantialibus responsione, summopere excanduisti: quia nempe tibi conscius eras gravis culpæ, quam nullo modo volebas emendare, nec agnoscere, statimque prodiit extemporaneus libellus qui creditur à te scriptus fuisse, nam claré in eo cognoscuntur tui mores, & tuus stylus, & prodiit sine nomine sub persona unius è ministris Sylvæ ducis, qui ajebat se eum esse, quem Marcsius falsas hypotheses tibi subministrasse supposuerat, cum tamen planè certum sit nullum hoc nomine Ecclesiæ ministrum à Maresio fuisse designatum; nullibi enim quicquam habet, quod non æquè, vel magis, in alios quadret, ac expresse in sua ad te epistola culpam rejicit in illos *qui se prætermitti in sodalium delectu ægrè tulerunt*, quod de nullo ex verbi Ministris potest intelligi. Sic itaque iste Minister à te in scenam fuit protractus, ut, quemadmodum soles, aliquem haberes, quem faceres culpæ tuæ participem, & sub cujus nomine liberius, atque impunius quam sub tuo, maledicentiam tuam posses exercere. Sed statim ejus libellus, sive potius tuus, judicatus est famosus, & mendax, & ad seditiones concitandas comparatus, ipsiusque lectio prohibita; *quod per urbis plateas cum sono tubarum & tympanorum fuit promulgatum*, ut ipse doces. pag. 420. Quin etiam hîc habeo illius judicii exemplar cujus hæc sunt verba. **Alsoo voor eenighe dagen binnen deser Stadt sekere vlaeuwe boeckens ghe-intituleert** Retorsio Calumniarum quas Tertullus Societatis Marianæ advocatus, &c. **Sonder naem van eenighen** Autheur **zijn gedivulgeert. Ende dat wy naer ondersoeck ende examinatie van verscheyden poincten in de selve uyt-gedruckt / oordeelen dat eenighe ghequalificeerde persoonen daer inne seer schandelijck ende tegen de waerheyt werden geblameert. Ende alsoo wy te gemoedt sien dat daer uyt in dese Stadt / al-waer de eenigheydt ende ruste ten hooghsten dient te werden gevoordert / groote ende swaere oneenigheden / ergernisse ende scheuringhe / tot nae-deel van Godes kercke ende deser Stadts welvaeren / indien teghens sulcke onbehoorlijcke ende on-geoorlofde libellen niet en werde versien / staen te verwachten / dien wy geerne saghen voorghekomen. Soo ist / dat** &c.

Ita jam egregiè Sylvæ-ducis sub aliena persona publice vapulasti, sed hoc animos tuos non fregit: ut neque etiam quod, cum nobiliss. & ampliss. illius urbis senatus alium ea de re librum, hanc scilicet Confraternitatem Marianam, à te parari intellexisset, literas ad illustr. Ultrajectinæ Provinciæ Ordines, & inclytum urbis Senatum, & etiam ad te perscripserit ad ejus editionem impediendam, ut ipsemet jactas p. 421. His enim omnibus neglectis, tu ipse tandem cum tua Confraternitate Mariana in arenam descendis. Quem librum otiose totum evolvi, sed, ut ingenue verum fatear, nullam inveni ejus partem, quæ sine indignatione ac stomacho legi possit. Non possum à me extorquere ut blande hic loquar, nimiam in eo malignitatem, absurditatem, iniquitatem, arrogantiam, & pertinaciam ostendis; quæ vitia sunt omnium quammaxime odiosa. Malignitas in eo apparet, quod tam multa collegeris, tam crassum librum scripseris, non ut caussam tuam defendas, revera enim illam tali scripto pejorem facis, sed ut, cum nihil mali de Optimatibus Sylvæ-ducensibus nec de Maresio possis probare, multas tamen malas & falsas de ipsis opiniones prolixitate maledicentiæ tuæ lectorum animis immittas. Idem etiam in eo apparet, quod de nemine alio quidquam scribas, nisi ut ejus existimationem aliquo modo imminuas, & ne amicis quidem parcas. E quorum numero esset ipse Maresius, si quid haberes humanitatis; revera enim ita egit causam suorum, ut tibi quantum fieri poterat pepercerit, & amici officio functus sit. Sed patiamur illum à te non amari, quia non omnia, quæ scripsisti, approbavit; novimus enim hoc apud te summi odii causam esse solere. Patiamur etiam te Optimatibus Sylvæ ducensibus quam maxime esse infensum, quia, cum iniquissime à te læsi essent, ausi sunt curare ut tibi modeste pro se responderetur. Quid autem de te tam male meruit ille tuus martyr, sub cujus persona prodiit *Retorsio*, ut illum p. 416. tanquam imperitissimum traducas, dicendo jactari *ipsum non esse ejus authorem quippe cui tantum latinitatis non superesset.* Ac deinde frigide respondendo his verbis: *De latinitate ministri, deque artium linguarum & theologiæ studiis nihil vulgare sentio. expertus loquor.* Ut nempe inde colligatur,

colligatur, illum ne vulgarem quidem habere latinitatis ac theologiæ cognitionem; quia hoc credibilius est, quam eum habere plusquam vulgarem; & te adeo fuisse religiosum, ut verbo ambiguo uti malueris, quam mentiri, quamvis hoc pacto confirmes te esse istius famosæ Retorsionis authorem. Non etiam mihi videris erga reliquos Belgii pastores magis officiosus, cum illos alloquendo, pag. 27. ita scribis. *Ostendam reipsa illud non minus gratum mihi fore, quam cum celeusmatis & approbationibus vestris, & coram & tam frequentes etiam per literas collegiatim (plura non addam ne stolidus videar, aut livor hoc audiat) mihi animum additis, & ad similia aut majora tentanda provocatis.* tanquam si te unquam, ad Optimates, & Magistratus urbium publice in thesibus tuis reprehendendos, atque ad turbas hoc pacto concitandas, provocassent, quod non puto quemquam ipsorum esse fassurum. Innumera alia possem notare, sed nolo integrum examen tui libri suscipere: Illas partes Maresio relinquo; jam enim in sua Defensione tale ingenii, prudentiæ ac doctrinæ specimen dedit, ut non dubitem, quin optime hac in re, quod operæ pretium erit, sit facturus. Ego interim breviter tantum eorum, quæ memoriæ meæ occurrent, te monebo. Absurditatem in omnibus iis notavi, quæ rationum loco proponis, ac simul iniquitatem quammaxime odiosam; nullibi enim ratiocinio recte uteris, nec ullibi non peccas in regulam, *Quod quisque juris in alium statuerit, ut ipse eodem jure utatur*, in quâ unâ omnis æquitas consistit. Ita pag. 24. refers hæc verba Maresii. *Optassem sane ut saltem contentus generali disquisitione, Sylvamducis & nostros nominatim non designâsset.* ad quæ sic respondes. *Et ego, atque alii veræ religionis pietatis & ecclesiasticæ pacis amantes multò magis optassent, ut ille theses de idololatria, in gratiam talis causæ, imprimis hoc tempore, & tali libro, non oppugnasset: si enim prælectiones, corollaria & theses Academicæ, non tantum adversariorum, sed & amicorum, domesticorum, neutralium, anonymorum otiosis & odiosis libris exagitari deberent, quis tandem esset finis, & quæ rerum facies?* Qua responsione nihil absurdius aut iniquius fingi potest. vis enim tibi licuisse in thesibus tuis Sylvamducis nominare, ac ejus Magistratum & Optimates criminando,

criminando, ibi ecclesiasticam pacem, quantum in te fuit, perturbare. Interimque Maresio, eorum pastori vitio vertis, quod ausus sit sacris illis tuis thesibus contradicere, ad suorum innocentiam protegendam, & paci ecclesiasticæ in urbe sua consulendum. Similia iniquitatis exempla ubique occurrunt in tuo libro, & quidem sæpe tam absurda, ut in memoriam mihi revocârint furorem Fimbriæ, qui, cùm Q. Scævolam, putans occidere, vulnerasset, ipsum postea in judicium voluit vocare, quod totum telum corpore non recepisset. Forsan tamen ferri posset talis iniquitas, si non esset cum arrogantia conjuncta. Sed qui videbunt, quàm insolenter & quàm superbe accusatorem semper agas aut judicem, cum tamen revera sis reus, & quidem ejus criminis, quod cum negari non possit, humili tantum veniæ petitione, ac pœnitentiæ testificatione, esset excusandum, summopere te aversabuntur. Arrogantia ista vel ex titulo libri tui potest agnosci: neque enim in ipso excusationem aut defensionem ullam promittis, sed *Specimen assertionum partim ambiguarum aut lubricarum, partim periculosarum, ex tractatu nuperrimè scripto pro Sodalitatibus B. Mariæ inter reformatos erigendis aut interpolandis* &c. hoc est reprehensionem errorum Maresii, eorum scilicet, quos ipsi per calumniam vis affingere, hic enim in ipso titulo calumniæ specimen præbes, dicendo ejus librum esse *tractatum pro sodalitatibus B. Mariæ inter reformatos erigendis*, quod falsum, & apud vestros invidiosum esse novisti. In reliquo autem tuo libro à pag. 28 ad pag. 75 & aliis in locis, non aliter Maresium interrogas, quam si tu esses judex, ille reus; vel tu pædagogus, ille discipulus, eique id omne proponis, ex quo putas lectorem aliquid mali de ipso posse suspicari: Quæ una est ex egregiis illis artibus, quibus uti soles ad impunè calumniandum, non enim teneris præstare quod non affirmas, & interim lectori æque potes persuadere, quod sic interrogas, ac si verum esse affirmares. Putida etiam arrogantia ubique apparet in tuis verbis: Ut cum pag. 5 dicis Maresium *magnis & novis ausis velle inclarescere*, ex eo scilicet quod te tantum virum aggrediatur; Et cum ab eo per latus tuum ecclesias Belgicas peti fingis, tanquam si illæ sine te stare non possent; aut tu præcipua

esses

esses earum pars, Maresius autem nulla. Denique omnis pertinacia tua, quod nullam plane culpam velis agnoscere, quamvis manifeste deprehensus ac convictus sis; quodque nullis rationibus & nullius autoritate adduci potueris ad abstinendum à maledico tuo libro evulgando, sine summa arrogantia esse non potest. Bis relegi ea, quæ habes in pag. 420 & 15 sequentibus, ut recte intelligerem rationes, quas ibi affers ad probandum *te* ut ais, *non esse præfractum aut importune contentiosum, aut* ἄτακτον, *qui nec Optimatibus debitum honorem, nec conventibus ecclesiasticis reverentiam atque autoritatem tribuas.* sed plane obstupui: nihil enim omnino in iis inveni, quod è contra non ostendat te revera esse *præfractum & importune contentiosum* & omnis ordinis, superiorisque potestatis contemptorem. Adeo ut ignorem utrum volueris: An scilicet ut lector minùs attentus (quia nemo sine incredibili patientia tam futile scriptum attente legere potest) putet in verborum tuorum ambagibus aliquid forte rationis contineri, quo te recte defendas, etsi illud non advertat; An potius, ut credatur, te usque adeo esse refractarium & pervicacem, ut neque Magistratus neque Synodos cures, & quamvis nihil nisi calumnias scribere possis, à scribendo tamen nolis abstinere: qua ratione tantum fortasse tui metum vis omnibus incutere, ut nemo sit in posterum, qui ausit tibi contradicere, quamvis de ipso maledixeris, ne statim hoc pacto crassum volumen convitiorum illi impingas. Quippe pag. 421 postquam jactasti, *omni modo actum esse, ut tua scriptio impediretur,* & in eum finem literas à Nobiliss. & Ampliss. senatu Sylvæducensi ac etiam à pluribus aliis, ad te, atque ad alios datas fuisse, tanquam scilicet si valde timerentur tui libri, quas ais esse rationes, quibus te ab ista scriptione revocare conati sunt. *Prior erat*, inquis, *quod defensio illa seu Apologia pro fraternitate, esset, & in forma nunc diceretur Apologia Optimatum.* & postquam aliquandiu nugatus es, quærendo an sit Apologia nec ne, concludis *hoc esse* μορμολυκεῖον *puerulis terrendis idoneum*, & tibi non ideo minus licere illam impugnare. Alteram deinde rationem hanc habes pag. 427: *Pertinere causæ hujus determinationem ad judicium synodorum & non ad scripta Theologorum; ei ergo*

submittendam, non scriptis elencticis ultra examinandam: Cui hos prosyllogismos adjungi dicis. 1. *quia Mariani fratres nunc declarant se paratos esse eam subjicere synodis Belgicis, etiam Vltrajectinæ.* 2. *quia synedrium Gallo-Belgicum* Sylvæducis *scripserat Cl. D D. Theologiæ professoribus in Acad. Leidensi, se judicasse quidem pro fraternitate Mariana, velle tamen judicium suum submittere synodo.* 3. *quia multo tutius & commodius, minorique cum scandalo & hostium & vestrorum, rationes tuæ in synodis proponi possent, quam publico scripto.* Quæ quantumvis nudè ac frigidè à te referantur, ostendunt tamen factum Optimatum Sylvæducensium saltem fuisse approbatum ab eorum synedrio, cujus autoritas pluris facienda esse videtur, quam unius privati Theologi, qualis tu es. Itemque illos nihil aliud hac in re quærere, quam veritatem & pacem ecclesiasticam, & nullo modo esse pertinaces, cùm quibuslibet Synodis, etiam Ultrajectinæ, cujus pars ipse es, velint se subjicere. Tu autem, ut ad ista respondeas, & quam sis Ecclesiasticæ pacis amans, quam humilis corde, quam pius ostendas, primo quidem affers exemplum Gomari, cui dicis ab Arminii fautoribus aliquandiu scriptionem fuisse interdictam, eumque idcirco Academiam deseruisse. Qua de historia nihil scio, nisi quod hîc ad rem non faciat. Deinde p. 429. sic loqueris: *Nasutiores hîc videre sibi videntur aliud mysterium; quod an contagio per fomitem, aut per distans in tenebris operetur, haut ita explicare possem. Sunt nonnunquam, qui Professorum Theol. tanquã orphanorum minorennium curam & tutelam sibi in solidum demandatã vellent, ut ne quidem theses conscribere, lectiones habere, disputationes instituere ipsis liceret, sine antecedente sive cognitione sive venia ephororum aut censorum quorundam.* In quibus verbis non alium sensum invenio, quam quod velis innuere Professorem Theologiæ nec à Magistratibus nec à Synodis regi debere; ac te esse Dei gratiâ Professorem Theologiæ, cui licet scribere quidquid libet. Paulò pòst quidem videris velle aliquomodo & sub certis conditionibus te Synodis subjicere: sed statim excipis, addisque contemptim pag. 431 *Nondum hic quid seritur aut metitur Synodis*; Ac pag. 433. *Concludo*, inquis, *in præsentiarum nihil mihi negotii cum Synodis.* Sed tamen ut intelligatur supremam

premam illam Professoris Theologiæ potestatem tibi uni, ut summo scilicet Architheologo, convenire, ibidem pag. 432. ais de Maresio, qui etiam est Theologiæ Doctor & Professor, *ejus librum, qui occasio & materia scandali & censuræ, necessariò in Synodo esse examinandum.* Et pag. 436. negas *de mutando tuo scribendi consilio posse cogitari, nisi ille librum suum publicâ palinodiâ revocet, aut saltem secundis curis emendet.* Nempe, cum viros primarios publicè calumniatus es, recte fecisti; quod illos indignissimis convitiis affeceris, non es culpandus; & quamvis timeri possit, ne ex iis quæ scripsisti **groote ende swaere on-eenigheden/ ergernisse/ende scheuringhe**/magna & gravia dissidia, offendicula & schismata in urbe celebri atque hostium vicinâ oriantur, est tamen ferendum: Sed quod Maresius, tum ex voluntate eorum quos læseras, tum etiam ex officio, ut ipsorum ecclesiæ pastor, malis à te inflictis remedium aliquod adhibere conatus sit, ejus liber, ut materia scandali & censuræ, est in Synodis examinandus; ac, si tibi credatur, condemnandus; Nec ab eo publice calumniando vis abstinere, nisi prius ille, quæ de te justissimè ac verissimè scripsit, publicâ palinodiâ revocet, vel emendet. Paginâ etiam 434 & 435 postquam conquestus es Maresium cum suis ab executione & particulari judicio cœpisse, 1 *Editione & sparsione libri adversus theses tuas,* 2 *Corrogatione judiciorum & suffragiorum Vltrajecti, Dordraci, Leidæ, Amstelodami, Franequeræ, Hagæ, &c.* 3 *Suspensione exsenioris à cæna,* (quod nempe tuas partes sequeretur;) 4 *Condemnatione libelli retorsionis. Nunc tandem*, inquis, pag. 435. *remedia Synodorum prætenduntur; & consiliis ac judiciis publicis ecclesiasticis dicuntur submitti dubia aut controversa, cum Oceano privatorum omnia, si non occuparunt, saltem occupare & inundare tentaverint. Non dubito quin paulo sagaciores ecclesiastici videant, quò tendat hoc schema politicum: & quam parum commoveri debeat is, quem annis aliquot ita exercuerunt Remonstrantes, ut nolentem volentem aliquanto prudentiorem fecerint.* Et paulò pòst: *Respondi antehac rogatus Nobiliss. & Ampliss. Senatui nostro* (qui nempe cum de re ad theologiam vestram pertinente nollet quicquam decernere, nec proinde tibi silentium imperare, tamen à scribendo dehortabatur) *me non satis posse*

consulere existimationi religionis nostræ & professionis meæ, nisi scriptione publica causam (imprimis hypotheticam) judicarem. Quæ planè idem mihi videntur significare, ac si diceres te non esse tam imprudentem, ut causam tuam Synodis committas, neque enim te dubitare, quin ibi esses condemnandus. 1 quia liber Maresii nimis aperte culpam tuam ostendit. 2 quia jam habet pro se suffragia multorum. 3 & 4 quia jam nonnulli, qui tuas partes nimis aperte sequuti sunt, fuere condemnati. Quæ autem vis intelligi, nempe Maresium priorem in te scripsisse, jamque ita occupasse præjudiciis animos eorum, qui in Synodis congregātur, ut ipsis causam tuam, quamvis optimam, credere non debeas, sed potius publica scriptione tuæ existimationi (quam scilicet cum religionis & professionis tuæ existimatione conjungis) consulere, nullam habent speciem veritatis. Nam tu prior thesibus publicè editis animos omnium occupare conatus es: Et quamvis tibi Optimates Sylvæducenses hanc noxam privatim condonare voluissent, ut sanè videntur condonasse, quandoquidem non te accusari, sed se tantùm excusari curaverint, id tamen per publicum scriptum fieri debebat: Cum enim pax & salus urbium ex eo præcipue dependeat, quod cives benè sentiant de Magistratu, non integrum est illis, qui ad reipublicæ administrationem vocati sunt, injurias sibi publicè illatas privatim remittere, famamque suam negligere. Atque omnino nulli sunt in republica magis damnandi, nulli majoribus suppliciis afficiendi, quam qui de ejus Rectoribus maledicendo, plebi occasionem dant, illos minus colendi & observandi, sicque tantò liberius ab eorum potestate se subtrahendi. Sed longe aliter sentiendum est de tua, vel etiam per te de religionis & professionis tuæ existimatione, quam de illa politici Magistratus: Quamvis enim optimam causam haberes, honestius tamen esset pro te, atque ad religionis tuæ laudem magis conduceret, si te Synodo liberè submitteres, & ab ipso vel condēnari patereris, quam quod ita pertinaciter aliis theologis & synedriis te opponas, synodorumq; judicia recuses. Quin etiam hoc professioni tuæ esset decorum, quod non, ut solent imperiti, videri velles non posse unquam errare: Ac certè in Theologo nihil magis laudandum &

suspici-

ſuſpiciendum eſſe poteſt, quam ſi judicium ſuum aliorum judiciis ſubmittendo, erroreſque ſuos (ut omnes homines ſumus) ingenue confitendo, atque emendando, exempla aliis exhibeat pietatis & humilitatis chriſtianæ. Sed vereor, ne me ut ruſticum & imperitum irrideas, quod te revocem ad plebeias iſtas ſimpliciorum hominum virtutes. Nihil à te expectandum eſt niſi ad quod ſtricto jure tenearis. Age ergo, nunquid ſaltem, poſtquam tu ſemel, & Mareſius ſemel ſcripſiſſetis, æquum erat te ab ulteriori ſcriptione ſuperſedere, ac judicium Synodorum expectare? An putas quemquam crediturum te timuiſſe, ne veritas tot falſis præjudiciis à Mareſio eſſet involuta, ut quamvis patrocinio tuo juvaretur, cognoſci tamen non poſſet in Synodo à doctis Theologis, qui eam ibi examinarent, ac ſperare illã facilius detectum iri à quibuſlibet aliis, qui Confraternitatem tuam paſſim legent? Multo certè veriſimilius eſt, te nolle cauſam tuam Synodis committere, quia ſcis eam tam apertè eſſe malam, ut nequidem à fratribus tuis poſſit excuſari. Et quia nullas affers rationes tuæ ſcriptionis, niſi quas hîc recenſui, ex ipſiſmet tuis verbis eſt concludendum, *te eſſe præfractum, & importune contentioſum & ἄτακτον qui nec Optimatibus debitum honorem, nec conventibus eccleſiaſticis reverentiam atque autoritatem tribuas.* Sed forte iſta omnia poſſent diſſimulari, ſi quid haberes in toto tuo libro, ex quo appareret te credidiſſe factum Optimatum Sylvæducenſium eſſe reprehendendum, aut ſaltem, ſi qua vera vel honeſta ratione utereris, ad ea, quæ prius ſcripſeras, defendenda vel excuſanda. Quamvis autem ad iſta duo diligenter attenderim, neutrum à te ullo modo præſtitum eſſe deprehendi. Et primò quidem nullam prorſus in craſſo tuo volumine reperi rationem, qua factum directe impugnes, præterquam in pag. 475. & ſequentibus, in quibus habes hoc unicum argumentum. *Qui & rem & nomen retinent illius Sodalitatis, ab indirecta & participata idololatria non ſunt immunes: Sed tales ſunt optimates. Ergo,* &c. Ubi, ſine ulla Theologiæ veſtræ cognitione, facilè quiſque intelligit, eſſe diſtinguendum: Si enim ſub rei nomine complectaris vel minimum quid ex iis, quæ cum veſtra religione non conſentiunt, negatur rem hoc pacto retineri, ut patet ex

art. 11. instrumenti transactionis à te ipso allati pag. 212, illa enim omnia per istum articulum abrogantur: Si verò per rem intelligas tantùm illa, quæ retenta sunt, cum ne minimum quid in iis supersit, quod à vestra religione dissentiat, ne minima etiam umbra idololatriæ inde à vestris timeri potest. Nec putandum est reliqui nihili fore in illa Sodalitate; si omnia, quæ religioni vestræ repugnant, ab ea tollantur; quia hoc unum, quod ejusdem urbis incolæ simul conveniant, *in omnigenæ diffidentiæ sublationem: & vice versâ in majoris confidentiæ correspondentiæ & vitæ unanimis conciliationem*, ut habetur in art. 3. transactionis à te citato pag. 210, continet totam rem sive naturam & essentiam piæ honestæ ac perutilis societatis. Neque etiam istam partem tui argumenti multum urges, sed statim transis ad disputationem de nomine, quam per multas paginas usque ad finem libri extendis, affirmando illud nomen esse idololatricum, & multos ea de re locos communes producendo, sed ex quibus omnibus tantùm concludis, eo retento retineri saltem aliquam umbram superstitionis: Adeo ut tota ista tua tam ardens & tam fervida disputatio demum in umbram resolvatur, atque omnino sit manifestum, te nullum planè alium habuisse prætextum ad istam Sodalitatem impugnandam, quam quod à Virgine Deipara, non autem, ut libri tui, à Thersite vel Tertullo denominetur. Prætextum dico, non causam aut rationem; Scis enim in his regionibus templa esse permulta, quæ adhuc vulgò retinent nomina sanctorum sibi antiquitus imposita; Et in ipsa vestra urbe collegium esse canonicorum, quod sanctæ Mariæ vocatur; Neque te ipsum idololatria ulla obumbratum putas, ex eo quod à sancto Gisberto prænomen acceperis, & quidem id ex more Romanæ ecclesiæ in baptismo, in quo singulare pactum religionis continetur. Ita ergo perspicuum est, te nullam planè habuisse rationem ullius valoris ad factum Optimatum Sylvæducensium improbandum: sed tamen habuisti rationem, propter quam id velles improbare, nempe quia fuerat ab aliis approbatum: Notum enim est te istius esse ingenii, ut libenter omnes aliis contradicendi occasiones arripias; Et discimus ex libri tui pag. 418, famam esse, te ipsum, cum ante annos aliquot esses

Sylvæ ducis,

Sylvæ-ducis, pro concione consilium de ingressu reformatorum in illam fraternitatem suggessisse, quod quamvis strenue neges, quia tamen alii affirmant, longe magis rationi consentaneum est ea de re credere iis, quorum non interest mentiri, & qui sunt plures numero, quam tibi, cujus interest, & qui es solus. Sed jam videamus quam vere vel honeste illa, quæ prius scripsisti, defendas. Præcipua Maresii expostulatio est, quod in tuis thesibus reformatos, qui Sylvæducis Sodalitatem B. Virginis ingressi sunt, nominatim designaris, ipsosque, ut idololatriæ affines & reos, atque ut lucro sordido & opiparis conviviis inhiantes, traduxeris. Quod revera in tuo scripto reperiri paulo ante propriis oculis aspeximus: tu verò audacter negas, dicisque pag. 9. id à Maresio colligi *per ficulneas & calumniosas consequentias*. Item pag. 10. *esse atroces calumnias, & nihil Maresio restare, quam ut apertum mendacium candide fateatur ejusque veniam petat*. Item pag. 15 sic loqueris. *Quod ad crimina, quæ ego nominatim Optimatibus ipsius imputare dicor, quasi ad maledicendum cum Bileamo proposita mercede conductus essem: sufficeret tacere & ad solam αὐτοψίαν thesium mearum provocare. Ubi ego illa effutii?* (quæ nempe objicit Maresius) *nusquam. Ergo dices in aperto mendacio eum hic deprehensum. minime. sed in manifesta calumnia, quam infrunitis & atheologicis consequentiis (quæ Iesuiticis, Ubiquitisticis, remonstranticis tam sunt similes, quam lac lacti) quasi subtilitatis & eruditionis omnis syncopen aut ellipsin passus, infelicissime superstruxit*. Item pag. 23. affirmas nullam à te factam fuisse *accusationem personalem, sed tantum in idea & indefinitè decisum, tale quid esse illicitum*. Et Pag. 337. sic ais: *Uno verbo respondeo esse fictiones parabolicas & meras calumnias. Provoco ad αὐτοψίαν thesium*. Et similia repetis sexcentis aliis in locis. At quæso te Domine Voeti, quidnam est esse perfrictæ frontis atque impudentissimè mentiri, si hoc non est? Si quis alium vocet mendacem, propterea quod aliquid falsi dixit, quod verum putabat, vel saltem quod putasse credi potest, contumeliose ac scurriliter conviciatur: neque enim omne verbum falsum protinus mendacium est, omne id, quod dicitur absque animo fallendi, error tantùm vel ignorantia vocari debet. Si quis autem alium

alium vocet mendacem, cujus tamen nullum verbum nec contra propriam ejus conscientiam dictum nec contra veritatem possit proferre, ut tu Maresium & me sæpius vocas, planè turpiter calumniatur & in ipsum resilit infamia. Cum verò quis clarè ostendit, alium aliquid dixisse non modo quod est falsum, sed etiam quod is, qui dixit, probe scivit falsum esse, si candide & libere ut vir honestus & ingenuus loqui velit, dicere debet illum mentiri; atque si sæpius ipsum in talibus mendaciis deprehendat, dicere debet illum esse mendacissimum; ac etiam, quia nihil turpius est & cujus magis pudeat viros ingenuos quam mentiri, qui sæpissime atque apertissime mentitur omnino impudentissimus est dicendus. Atqui profectò non modò falsum est, te nulla crimina Optimatibus Sylvæ-ducensibus imposuisse ut hîc scribis; sed etiam patet clarissime te probe id scire: neque enim oblivisci potuisti verborum, quæ in thesibus tuis leguntur: tibi satis à Maresio fuerunt in memoriam revocata: tuque aliquoties ipsa repetis in tuo libro: quin & pag. 306 ridicule fingis esse dicteria Pontificiorum non tua, & proinde cum ea negas te scripsisse, omnino fatendum est te mentiri; cumque sæpissime hoc pacto mentiaris, te esse mendacissimum; ac deniq; etiam impudentissimum, quia genus illud mendacii est omnium maxime manifestum, provocas enim ad tuas theses quæ typis mandatæ sunt & habentur à multis, & ex quibus patet clarissime te mentiri. Quin & incredibilis illa audacia, qua non modo provocas ad inspectionem tuarum thesium, ex qua probe scis te esse condemnandum; sed etiam Maresio, qui nihil de te scripsit quod non clarissime pateat verum esse, tanquam in manifesta calumnia deprehenso insultas, eademque omnia indignissime de illo dicis quæ de te dignissime dici posse novisti, clarè ostendit te in arte mentiendi & maledicendi quammaxime esse exercitatum. Fateris quidem pag. 9. item pag. 340, 341 & aliis in locis te Sylvamducis nominasse, sed ais pag. 340. id nomen à te *nec in titulo, nec quidem in propositione & determinatione problematis fuisse expressum, sed tantùm in responsione ad penultimam exceptionem, occasione ita ferente, & sponte eo ducente, non quod studiosè ipse eam quæsiveris.* Intrusit se scilicet

scilicet te invito nomen istud in tuas theses. Quid autem si quis id ignorans sibi potius persuadeat, te de industria urbis nomen ad finem reservasse, ut postquam aliquandiu lectoris animum suspensum tenuisses, excitassesque in eo curiositatem sciendi quinam illi essent quos designabas, nomen civitatis tandem à te prolatum melius notaret, atque sic illos nominatim agnosceret? An forte esset nefas existimare te virum præ cæteris ingenuum, ac veræ religionis, pietatis & Ecclesiasticæ pacis amantem, improba ista calumniatorum arte uti voluisse? Ad alteram ex præcipuis Maresii expostulationibus, Quod scilicet juxta leges charitatis & Christo expresse præcipiente Matth. XVIII, 15. 16. *publicam censuram præcedere debeat privata correctio*; præsertim apud tales viros, qui faciles tibi aures fuissent præbituri, si eos privatim monuisses, Respondes pag. 19. *eos tibi notos aut indicatos non fuisse qui moneri debebant.* Ubi rursus manifeste falsum dicis, ut apparet pag. 413. ex epistola Ministri, quæ te docuerat *eos esse non infimi ordinis ecclesiæ vestræ membra, potissimum ordinis senatorii.* hinc enim eos satis noveras, ut posses ad ipsos scribere si voluisses; ac etiam ut sperares faciles tibi aures præbituros, quandoquidem erant *ex præcipuis Ecclesiæ vestræ membris*; ac denique ut tibi non assumeres tantum jus eos condemnandi, cum essent *ordinis senatorii*: Sed nempe non vis astringi legibus istis charitatis, quas ibidem pag. 19. & 20 per contemptum *musteas* vocas; *Ac etiam*, ut ibidem ais, *in aliena Republica tantum non audebas*, ut eos scilicet privatim & amice moneres; sed tibi tamen satis animi erat ut in ipsos publice decerneres: quod nemo non irridebit. Atque ita nihil plane habes, quo te excuses nisi simul pudori omni & charitati renunties, neque enim habes ulla meliora in aliis locis.

Et sanè tantum abest, ut ulla honesta excusatione utaris, quin etiam illam repudias, quam tibi Maresius ultro suggesserat, quod nempe rem aliter quam gesta sit intellexisses: Nulla enim in re vis posse errare. sed quidquid particulare est ac specialiter ad Sodalitatem B. Virginis Sylvæ ducensem pertinet, cum generali quæstione, *an liceat Sodalitates B. Mariæ inter reformatos erigere*, con[illegible]dis, non modo ut ostendas te à Maresio in

theſi diſſentire quod ille,tibi gratificandi cauſâ, negaverat; ſed præcipuè ut cum moris ſit in theſibus opinionem ſuam de quæſtionibus generalibus liberè proferre, iſtam etiam libertatem circa particularia facta tibi aſſumas; Utque in una & eadem theſi perſonas quaſdam deſignando ac ſimul vitia omnia reprehendendo, quæ cum re ab illis facta conjungi poſſe judicabis, occaſionem des lectori ea ipſis tribuendi,tuq; interim,quia ſcilicet ingenuus es & candidus, dicere poſſis te nihil unquam tale de ipſis audiviſſe vel cogitaſſe;ac tantùm pro libertate veſtra Academica quæſtionem generalem cum omnibus ſuis circumſtantiis explicare voluiſſe. Ita, exempli cauſa, in theſium fine nominas Sylvamducis, aiſque in ea urbe eſſe Sodalitatem B. Virginis,cui reformati nomẽ dederunt,& in eadem continua oratione paulo ante ſic ſcripſeras: *Si quid conferendum in ſymbolam,ſi nihil niſi ſumptus ſuſtinendi,& ſi opipara convivia, lauti reditus, fertiles occaſiones inde aliquid lucri participandi non adeſſent,ſciunt noſtros propter nudum titulum Mariæ, nedum propter regulas & ſtatuta fraternitatis aut roſarii Collegio illi nomen haut daturos.* ipſoſque alibi ſtolidos & bardos vocas. Quæ verba nemo poteſt non referre ad eos qui ſunt Sylvæ ducis, Tu tamen, ut es vir ſyncerus,de iis ſcilicet non cogitabas, ſed cum quæſtionem generalem, An liceat Reformatis &c. indefinitè atque in idea cum omnibus ſuis antecedentibus, conſequentibus & adjunctis velles explicare,iſtud omittere non potuiſti quod alicubi poſſe contingere judicaſti: Quod autem Mareſius hoc referat ad Optimates ſuos, ejus ſcilicet culpa eſt non tua, & magnam tibi atque illis injuriam facit; ut videre eſt pag. 184. & alibi paſſim. Saltem ſi adderes tales ſuſpiciones in illos cadere non poſſe, quia cum ſint viri primarii numero 36, ut diſco ex libri tui pag. 215; & reditus illius ſodalitatis ſint tantùm circiter quinque millium florenorum, ut diſco ex pag. 412. quamvis ſumma illa inter ipſos divideretur,nullam inde ſinguli haberent partem dignam talium virorum cupiditate; Sed in ſolidum pauperibus erogatur,ut diſco ex pag. 229; ideóque ipſis ad alios ſumptus eſt revera conferendum in ſymbolam: [illegible] Et quantum ad convivia Sodalitatis, quæ diſco ex libri tui pag. 98. eſſe valde

de honesta & sobria, cum prius ad illa semper invitarentur, ut alicubi etiam refers, non potuerunt illa concupiscere. Saltem, inquam, si hoc adderes, quod est verissimum, & quod ignorare non potes, cum ex ipso libro tuo discatur, aliquo modo te excusares; Sed contrà sic negas te quidquam mali de ipsis scripsisse, ut coneris interim persuadere, omnia quæ scripsisse diceris, vera esse. Imo etiam ipsa tibi tanquam Prophetæ à Deo revelata fuisse vis credi, ut patet ex tuis verbis pag. 330 & 331. notatu dignissimis. *Fieri potest ut ego rerum illic gestarum ignarus, ita tamen more & methodo mihi usitata hoc ulcus presserim, factum ita in lucem protraxerim, nativis suis coloribus depinxerim, ut in multis videar meras historias & hypotheses scripsisse (quod mihi in concionibus haud infrequenter accidisse testari possunt familiares & amici mei:) hinc tamen non sequitur malè consultis suspicionibus & conjecturis tantopere indulgendum fuisse, ut immites inde innocuis capitibus struerentur accusationes. Patroni potius fuisset beneficos suos Optimates, ad admiranda providentiæ divinæ hac in parte „ subducere, & suggerere illud Apostoli* 1 *Cor.* 14, 24, 25. Argui„ tur ab omnibus, & dijudicatur ab omnibus: & ita quæ oc„ culta sunt in ejus corde, manifesta fiunt: atq; ita procidens in „ faciem, adorabit Deum, annuncians Deum verè in vobis esse. „ Nempe etiam nomen civitatis, in qua ea, de quibus scribebas, contigerant, Spiritus Sanctus tibi dictavit & prophetabas. In loco enim ibi citato Apostolus Paulus sic scribit. *Sic autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel idiota, arguitur ab omnibus* &c. Sic ergo etiam Voetius inter Prophetas. Atque hic obiter est notandum, te gloriari quod sæpè facta particularia inter concionandum ita describas, ut ea certis personis tribuantur, ac meræ historiæ esse putentur. Qua ratione latissimam & liberrimam de quibuslibet calumniandi viam tibi aperuisti, quæ si nunquam à superiore potestate claudatur, admodum mirabor.

Sed quamvis Concionatori, à quo maxime veritas expectatur, turpissimum sit mentiri; & ei, qui pietatem & charitatem christianam profitetur, sub specie vitiorum reprehendendorum de proximo maledicere, atque occulta odia exercere; Pejus

tamen adhuc à te fieri mihi videtur, cum non contentus negare te scripsisse illa quæ revera scripsisti, ac simulare te generaliter tantum vitia quædam designasse, cum ea certis personis affinxisti, defendere audes pag. 13. pag. 342 & aliis in locis, te jure potuisse Optimates & Sylvamducis nominatim exprimere, non quidem id ullis rationibus probans (neque enim potes) sed exemplis vel dissimilibus vel non bonis, quo pacto scelera omnia licita esse posset probari. Quodque omnino ridiculum est, pag. 350. à te ipso exemplum sumis, tanquam si quod aliàs impune fecisti, semper tibi debeat permitti. Sed adhuc ulterius pergis, cumque magna differentia sit inter accusatorem & judicem non tibi satis est quoslibet posse nominare, ut coram omnibus eos accuses, sed vis decisiones & judicia de ipsis posse promulgare; quodque omnium insolentissimum est, vis suprema illa tui solius judicia tantundem habere authoritatis, ac si ab aliqua congregatione Theologorum, ab aliquo Consilio, & forte ex consequenti ab ipso spiritu sancto facta essent. Postquam enim pag. 343 ad probandum tibi licuisse Sylvamducis nominare, attulisti exemplum nescio cujus decisionis *Cl. DD. Theologorum Leidensium, in qua vel idiotæ & mulierculæ perciperent intelligi non indefinite sed signate Ampliss. DD. Consules totumque adeo Senatum* cujusdam urbis: (saltem ut refers, ego enim de historia ista nihil scio nec inquiro) tibi objicis pag. 344. *Atqui DD. Professores Leidenses responsum commune dederunt nomine facultatis Theologicæ; tua autem determinatio particularis & privata.* Cui objectioni ut respondeas p. 345. 1. Affers privatorum quorumdam nomina, quos ais tale quid fecisse, 2 *Hæc est*, inquis, *nimia curiositas in aliena Republica.* quod nempe aliqui ausint inquirere an decisiones factæ à te in thesibus (quæ scilicet ad Rempubl. valde pertinent, suntque ejus secretissima pars, in quam non licet inquirere) tantumdem habere debeant authoritatis, quantum si prodirent sub nomine totius facultatis Theologicæ, quæ in Republica vestra esse potest: easque tantumdem habere sic ibid. probas. *Discant*, inquis, *si ita placet, Professores nostræ facultatis esse in doctrina, studiis, professione* ἰσοψύχους *& responsiones ac theses singulorum haberi tanquam omnium,*

um, communi consensu approbatas, sive speciatim præcedanea collatio & judicium præcesserit, sive non præcesserit propter temporis angustiam, aut aliam quamcunque ob caussam. Egregium profecto & te dignum argumentum. Tres estis in vestra Academiâ Theologiæ Professores, quorum alii duo fortasse non amant lites, & sapiunt meâ quidem sententiâ, norunt autem, quam sis acerbus, quam mordax, quam paratus ad magna volumina conviciorum effundenda in illos, qui tibi vel minimum contradicunt; vel si hactenus hoc ignorassent, jam exemplo Maresii facile discunt te etiam Theologis Reformatis non parcere, nec quidem de te bene meritis; ausim enim affirmare me non advertisse Maresium ulli alii blanditum fuisse in suo libro, quam tibi, & nihilominus eum sexcenties Optimatum suorum adulatorem injuriose appellas. Quid mirum igitur si tibi nolint in os resistere, solusque idcirco decernas in Academia tua quidquid lubet. Vos autem tres facultatem Theologicam, atque adeo Ecclesiam Reipublicæ vestræ componitis, saltem si vobis per Concionatores & alios licet, quod ignoro. Sed quamvis negarent, facile ex sacris literis probabis, quia in ore duorum aut trium stat omne verbum; & cum duo vel tres sunt congregati in nomine Christi, ipse Christus vel certe spiritus sanctus inter illos versatur. Sic quia tu solus occupas trium potestatem, illi tres componunt vestram ecclesiam, & in medio Ecclesiæ est Spiritus sanctus, tu solus habes Spiritum sanctum. Quod si alii fateantur, per me licet, ac etiam ut tua unius authoritas sit major quam reliquorum omnium simul collectorum, quia, ut ais, *nihil tibi negotii cum Synodis.* Non meum est me illis, quæ ad religionem vestram spectant, immiscere. Sed nec ab instituto meo, nec etiam forte ob officio erit alienum, si ea hoc in loco non reticeam, quæ ad communem harum regionum pacem & concordiam non parum conducere mihi videntur.

De meritis Gisberti Voetii.

PARS SEPTIMA.

Est inquam instituti mei pericula hic ostendere, quæ ex impunitate maledicentiæ tuæ oriri possent. Ac quamvis hoc scriptum epistolari forma composuerim, non tamen illud tibi soli, sed quibuslibet aliis legendum proponam. Neque tamen profectò leges charitatis, exemplo tuo, contemno. Longe mallem te privatim posse emendari, si quæ ejus rei spes superesset: Atqui cum, ut supra vidimus, nec Magistratuum nec symmystarum tuorum privatæ admonitiones & literæ quidquam hactenus apud te potuerint, nihil amplius, hac in parte, nisi per publicam reprehensionem, sperare licet; Ac quamvis ego perlibenter ab hac tædiosa scriptione abstinerem, tam necessaria tamen mihi videtur, ut eam omittere plane non possim. Non modo quia unius cujusque officium est salutem & pacem ejus regionis, in qua degit, pro modulo suo procurare; Sed etiam quia vix ullus alius est, cui fuerit tanta occasio in vitia tua inquirendi; quique liberius ea possit palam facere; ac etiam à quo eorum patefactio in meliorem partem sumi, & plus ponderis habere posse videatur. Quod mihi magna fuerit anteà occasio de te inquirendi, & nunc merita tua exponendi, facilè concedent omnes, qui scient te ab aliquot annis per impudentissimam calumniam absque ulla vel minima umbra rationis mihi summum scelerum, Atheismum scilicet, affingere voluisse, ut patet ex libellis tuis de Atheismo anno 1639 editis, de quibus actum est suprà in fine quartæ partis hujus epistolæ; Iamque librum injuriosum, quem Philosophiam Cartesianam vocas, & cujus ultima folia hoc ipso tempore inter scribendum accepi, si non in solidum à te scriptum (nolo enim istius gloriæ nullam partem adjutori tuo relinquere) saltem tuo jussu & tua cura typis fuisse mandatum: Cumque summam in eo libro falsissima & nullo modo probabilia de me scribendi licentiam sumpseritis; mihi saltem,

ſaltem, ut confido, libertas concedetur ea hîc aperte omnibus exponendi, quæ de te vera eſſe probare poſſum. Et inſignis illa maledicentia tua, qua plerique alii à te aggrediendo deterrentur, mihi nullo pacto eſt timenda non modo quia vitam meam ita paravi, ac tam multis ſum notus, ut nihil veri de me dici poſſit, quod nolim audire, ac nihil falſi quod non facilè calumniæ convincatur; ſed etiam quia jam iſta Philoſohia Cart. omnia convitia, omnem maledicentiam, omnes artes tuas calumniandi, conſumpſiſti, adeò ut pauca illa, quæ de te ſcripſeram in epiſtola ad P. Dinet, comparari poſſint cum linteo, quod ſerpentibus cicurandis offerri ſolet, ut admordeant; in illud enim omnes dentes & venenum ita deponunt, ut innoxiè poſtea tractari poſſint. Denique multæ ſunt rationes, ob quas ea, quæ de te ſcribo, aliquid fortaſſe ponderis apud æquos lectores & judices ſunt habitura. Nam primo notum eſt, me pacis & quietis præ cæteris eſſe amantem, neminem unquam in jus vocaſſe, nemini controverſiam ullam moviſſe, ac etiam ſæpe illatas mihi injurias condonare quam perſequi maluiſſe: contra autem te quammaxime eſſe contentioſum, acrem & importunum; adeo ut ſi vel minimum quid hîc haberem, quod cum aliquo prætextu poſſes arguere, ſtatim mihi lites, quas maxime refugio, eſſent expectandæ, atque ideo me ſummam curam in eo eſſe adhibiturum, ut non modo nihil ſcribam, quod non ſit verum ſed inſuper quod non ſit indubitatum. Notum etiam eſt, mihi non ſolere eſſe ingratum, quod quis opinionibus meis contradicat, ſed eos qui veritatis explorandæ causâ illas impugnant, hoc nomine, inter amicos à me numerari, & tantò eſſe gratiores, quò validiores objectiones proponunt; eos autem, qui tantùm cavillantur aut conviciantur, ſolere à me contemni. Quod utrumq; in multis re ipſa jam oſtendi: nec unquã ulli alteri ex apertè calumniantibus reſpondi, niſi uni cui peculiarem ob cauſam reſpondere cogebar: unde facile credetur, me etiam nunc injurias à te illatas perſequuturum non fuiſſe, niſi eſſent admodum atroces, & earum perſequutio cum aliqua publica utilitate conjungi poſſet. Præterea notum eſt, me jam à plurimis annis has regiones ita incolere, ut nemini dubium eſſe

poſſit

possit, quin æque bene, atque ullus indigena, erga ipsas sim affectus: ac etiam forte hoc nomine mihi aliquid prærogativæ esse tribuendum, quod non ex sorte nascendi, sed ex delectu in ipsis vivam. Cum enim, ut multi sciunt, satis commode in patria mea versarer, nec alia prorsus ratio me ad alias sedes quærendas impelleret, quam quod propter multitudinem amicorum & affinium, quorum consortio carere non poteram, minus mihi esset otii & temporis, ad incumbendum studiis, quibus oblector, & quæ aliqui persuasum habent ad commune bonum gentis humanæ prodesse posse; cumque nulla pars orbis terrarum mihi clauderetur, atque omnino nulla esset, quam non confiderem me libenter in incolam sibi nec gravem, nec forte etiam indecorum, esse recepturam, hanc præ cæteris omnibus inhabitandam delegi. Deniq; notum est, me nec esse professione Theologum, nec de ullis unquam ex istis controversiis, quæ Christianos in diversas sectas diviserunt, disputare, atque ideo liberius, quam Maresium, aliumve ex vestris Theologis, omnia, quæ de te dicenda sunt, proferre posse; ac fidem meam minus fore suspectam, quam aliorum, qui de rebus ad religionem pertinentibus contra te pugnant: Omnino enim poterit animadverti me nihil de te esse dicturum, quod non eodem modo possem dicere, si essem ejusdem tecum religionis.

Hic autem primò agam de virtutibus, quæ Theologiæ Professorem & Ecclesiæ Pastorem commendare mihi videntur, deinde facta tua breviter recensebo, ac denique de meritis inquiram. Certum est basim & fundamentum omnium virtutum esse Charitatem, illamque in iis potissimum requiri, qui publice delecti sunt ad alios erudiendos & ad virtutem incitandos: Nosti quid hac de re scribat Apostolus 1. Cor. 13. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, Charitatem autem non habuero, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Ex quibus patet omne aliud

aliud Dei donum, quod in aliquo homine esse potest, nisi cum charitate sit conjunctum, nihili plane esse faciendum. Signa autem, ex quibus Charitas agnosci potest, ibidem ab Apostolo sic recensentur. *Charitas patiens est, benigna est: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sūt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autē veritati.* Unde sequitur, illos, qui sunt iræ impatientes, maligni, invidiosi, turbulenti, tumidi, arrogantes, litigiosi, truculēti, maledici, conviciatores, & mēdaces, nullo modo habere Charitatem. Cum autem hæc Charitas, hoc est, sancta amicitia, qua Deum prosequimur, & Dei causa etiam omnes homines, quatenus scimus ipsos à Deo amari, magnam habet affinitatem cum honesta illa humana amicitia, quæ inter viros familiaritate conjunctos esse solet, optime, ni fallor, utriusque officia simul expendemus. Una est tantum summa regula, ut nunquam male, sed quantum in nobis est, bene amicis nostris faciamus: Et quia nihil melius est, quam vitiis carere, ideo nemo unquam alteri majus beneficium præstat, quam cum ipsum ab aliquo vitio modis appositis revocare conatur. Sed addo, modis appositis: nam si quis intempestive alium objurget, si levem ob culpam nimis severe, si aliis præsentibus cum non est opus, si falsa crimina illi affingat, & ita non tam emendationem, quam ignominiam ejus & gloriam suam, quærere videatur, odiosus erit & importunus. Sed fere semper licet privatim, nemine conscio, modeste amicum suum admonere; Atque si hoc non sufficiat, & culpa sit gravis, licet etiam instare & objurgare; ac deinde curare idem fieri ab aliis ejus amicis, uno, duobus, omnibus. Quæ omnia si non prosint, ejusque peccatum sit tale, ut eum amicitia viri honesti reddat indignum, possumus quidem nos ab ejus familiaritate subducere, ac non amplius ipsum inter amicos numerare: Sed sane quamdiu amamus, non debemus unquam ipsum publicè coram omnibus etiam extraneis & ignotis reprehendere, neque enim hoc pacto bonum ejus procuraremus, sed potius malum, nempe infamiam. Hocque non solum de vitiis occultis est intelligendum, sed etiam de publicis: qui enim publice peccant,

solent in peccatis suis gloriari, nec curant quod sciatur se talia committere, sed dolent quod propterea vituperentur. Notandumque est, metum infamiæ quam maxime homines à vitiis retrahere, non autem ipsam infamiam, quæ postquam alicui illata est, non amplius ab eo timetur: Et idcirco qui privatas amicorum objurgationes non audiunt, non etiam publicis reprehensionibus emendantur, sed contra potius ex iis sumunt occasionem & libertatem in peccatis suis perseverandi, ut frequens experientia ostendit. Atque hæ leges humanæ amicitiæ planè conveniunt cum legibus Charitatis, quas ipse Christus Math. 18. sic docet. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Ubi notandum est, non agi de quibuslibet proximi peccatis; sed tantum de injuriis nobis ab ipso illatis: non enim tantum habetur *si peccaverit frater tuus*; sed additum est *in te*. Cumque habeamus plus juris ad aliquem reprehendendum, cum nos ipsos affecit injuria, quam cum videmus duntaxat illum aliud mali fecisse, non dubium est, quin hic contineantur extrema omnia remedia, quibus uti licet ad proximum suum, cum peccatum aliquod magni momenti commisit, reprehendendum. Nec alio nomine omnia proximi peccata huc revocantur, quam quia supponitur esse tantus Zelus in viris piis ut non minus ægrè ferant, quod quis peccet in Deum, vel, quia Deo ab hominibus noceri non potest, quod ille qui peccat, & quem amant ut proximum, sibi ipsi noceat peccando, quam si illis injuriam inferret. Si quis itaque in te peccaverit qui sit Christianus, atque ideo quem per charitatem diligere tenearis, primò quidem illum privatim monere debes; Atque si non emendetur, debes secunda vice ipsum monere coram uno vel duobus ejus amicis, eosque ad hoc potissimum deligere quos plurimum authoritatis apud ipsum habituros esse confidis: Ac rursus si non emendetur, dic ecclesiæ. hoc est, conquerâris de ipso apud consilium illorum omnium,

mnium, qui eum etiam in Christo diligunt, adeo ut, juxtà ordinem quem audio à vestris observari, possitis hic per Ecclesiam intelligere Synedrium vel Synodum. Sed diligenter hic notandum per hoc verbum *dic ecclesiæ*, nullo modo intelligi publicam reprehensionem coram omnibus etiam extraneis, qualis fieri posset per theses Theologicas aut conciones. Primo quia directe repugnat charitati, & habet rationem pœnæ, qua non procuratur bonum ejus qui sic arguitur, sed ei malum infertur. Neque enim, ut jam dictum est, si quis peccatum emendare noluerit postquam vulgatum est inter ejus amicos, magis postea illud emendabit propterea quod aliis etiam innotescet, ac contra potius amisso metu istius pudoris audacior fiet ad peccandum. Secundo quia sequuntur hæc verba: Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. hoc est, desinas eum numerare inter illos, cum quibus peculiarem amicitiam propter communionem fidei contraxisti, & pluris non facias quam extraneum & ignotum, non autem jubet ut idcirco eum persequaris ut inimicum; neque enim olim Christi discipuli ethnicos & publicanos odio habebant, sed tantummodo non amabant ut fratres. Atque hæ quidem leges amicitiæ generaliter omnibus mandatæ sunt, sed præ cæteris tamen ad ipsas Theologi, Concionatores, & ecclesiarum Pastores obligantur. Nam cum nihil in humanâ societate sit amicitia præstantius, & præcipuus ejus fructus in eo consistat, quod ab amicis errorum nostrorum admoneri, & à vitiis revocari possimus; Cumque omnes sibi privatim comparare non possint amicos satis fidos & satis prudentes, ut iis in hunc finem uti possint, viri præ cæteris pietate, prudentia, & charitate christiana insignes, tanquam communes omnium hominum amici, libenter ab iis, qui eos ut tales agnoscunt, audiuntur; & illi qui vitam in theologicis studiis impendunt, atque in Concionatores, Ecclesiarumque Pastores delecti sunt, tales esse vulgo putantur. Atque omnino cum sunt tales, summoperè à cæteris hominibus honorari debent & diligi: Sed si quem videamus, nunquam nos privatim ullius peccati admonentem, omnes captare occasiones publice apud alios nos culpandi, præcipue cum

putat nos nunquam id rescituros; & sæpe vel ea peccata, quibus nunquam obnoxii fuimus, nobis tribuere; vel facta quædam nostra, sed quæ nec à nobis, nec ab aliis mala creduntur, tanquam magna crimina condemnare, quamvis nulla unquam à nobis vel minima injuriâ fuerit affectus; eodemque etiam modo se gerere erga alios plures, clare agnoscemus illum charitate omni atque humanitate esse destitutum, & amicitiâ indignum. Quæ vereor ne frusta videar hic scripsisse, jam enim supra satis vidimus, te leges charitatis ut musteas contemnere: forsan quia non cupis blandus videri, sed reprehensoris acerbitate, ac legislatoris imperio magis delectaris. Ideoque nonnulla etiam de istis hic subjungam. Et primo quidem quantum ad reprehensiones, quæ fiunt absque ullo jure condemnandi, & vocantur propriè accusationes, certum est illas in omni republica bene institutâ permitti, modo sint veræ, ac etiam aliquando imperari, ut in crimine majestatis. Et omnino illi, qui alios vituperantes nihil falsi de ipsis dicunt, legibus non condemnantur, habetur enim expresse lib. 18 Dig. de injur. & fam. lib. *cum qui nocentem infamavit, non esse bonum æquum ob eam rem condemnari: peccata enim nocentium nota esse & oportere & expedire.* Sed nihilominus variæ sunt causæ, ob quas certæ accusationes aliis minus honestæ ac justæ sunt: Nam sane humiliores reos & ad pœnitentiam paratos nemo unquam honestè accusat, nisi sit Prætor, vel aliquam aliam ob causam ad id cogatur: quia pugnat cum charitate, qua nos omnes mutuo prosequi debemus, ut eum, qui supplex est, & veniam petit, puniri cupiamus. Sed si quis arrogans & obstinatus ea committat ex quibus pax & concordia Reipublicæ turbari possit, quique privatim ab amicis ac etiam à Magistratibus monitus peccata sua nolit emendare nec agnoscere; qui sit tam vehemens in aliis impugnandis, tam audax in calumniandis, tam pertinax in persequendis, ut vix ulli ausint ei resistere; qui denique tot habeat effugia, tot astutias ad vitia dissimulanda, tantamq; impudentiam ad ea pernegada, ut quamvis facile possint intelligi ab iis qui causam examinant, non tamen ita facile quilibet possit ea omnibus demonstrare: certum est illum, qui potest

potest atque audet, quique non est in ullo publico munere constitutus, rectè facere si talem reum accuset, ac etiam non posse honeste non accusare si fuerit ab ipso lacessitus & atrocibus calumniis læsus, ne vel pusillanimis esse, vel ea quæ pertinent ad publicam utilitatem & propriam existimationem negligere videatur. Excepi autem illos qui muneribus publicis funguntur, non quod nulli ex ipsis possint alios accusare, aliqui enim ex officio ad id coguntur, sed quia illis, quorum officium nihil tale exigit, minus honestum est quam privatis. Cavere enim debent, ne cum judices esse non possunt, videantur authoritate sui muneris abuti velle ad alicujus innocentiam opprimendam. Quippe privati periculo suo accusant, & nisi omnia, quæ dixerint sint vera, vel saltē nisi justas causas habuerint ea putandi esse vera ut calumniatores puniuntur: sed in authoritate constituti sæpe impunius nocent. Ac certè ex illis omnibus qui publicum aliquod munus sustinent nullis est magis indecorum alios accusare, quam Concionatoribus, Professoribus theologiæ, atque ecclesiarum Pastoribus: Cum enim ratione muneris sui pro viris supra cæteros piis, doctis & charitatis zelo ardentibus habeantur, magno præjudicio gravant causam quam impugnant, &, si velint mali esse, multas habent occasiones ad impunè calumniandum. Sed quamvis forte nonnunquam illis concederetur ut alios accusarent, injuriasque sibi factas ulciscerentur, & privata odia exercerent: Nunquam tamen profectò concionibus aut thesibus publicis ad hoc honestè uti possunt.

Nam, quantum ad conciones, nemo dubitat quin sint institutæ ad docendam veritatem circa ea quæ spectant ad religionem, & simul ad homines à peccatis dehortandos & ad virtutem impellendos, non autem ad ullos ignominia afficiendos, nec ad exempla malignitatis exhibenda, nec ad ullum jus in singulares homines usurpandum. Et quando aliquis in sacrâ concione factum particulare vel Magistratus vel privati alicujus reprehendit, majori cum afficit ignominiâ, quam si idem factum ex alio loco, quamvis coram iisdem auditoribus, ei exprobraret: Cum enim publicè delectus sit, ad veritatem ex illo loco

dicendam; privato suo testimonio publicam authoritatem adjungit, sicque dignitate sui muneris abutitur ad proximum infamandum. Deinde quia omnia personarum publica reprehensio quantumvis vera & justa, limites tamen charitatis excedit, atque ad proximi odium invitat; ideo est pessimi exempli in concione. Denique quoniam prætextu vitiorum arguendorum facile potest quis in hoc crimen impune incurrere, quod etiam personas reprehendat, eas quidem non nominando sed talibus notis designando, ut quamvis ab auditoribus certò cognoscantur, ipse tamen possit simulare se de illis non cogitâsse: Idcirco illi qui revera pii sunt, nullamque ista via illegitimam authoritatem supra Magistratus & alios quoscunque usurpare conantur, diligentissimè cavere solent, ne idem unquam de se dici possit quod tu de te ipso jactas pag. 331. quod nempe Methodo tibi usitatâ facta particularia in concionibus tuis haud infrequenter ita depingas, ut, quamvis nullos nomines, meræ tamen historiæ esse videantur.

Quantum ad theses, si verum & ordinarium earum usum spectemus, non multum habent authoritatis; supponuntur enim ut plurimum à discipulis factæ, atque nihil aliud debent continere quam assertiones, quas earum author in paucarum horarum disputatione defendendas suscipit, sive eas putet esse veras, sive non putet: Nam circa res ad fidem non pertinentes, nec ad ullius detrimentum spectantes, etiam ea, quæ putat falsa, potest in iis sine mendacio affirmare, cum nempe ingenii exercendi causa vult ipsa contra omnes objectiones, quæ intra breve tempus disputationis fient, defendere. Potest etiam interdum nomen alicujus authoris à quo dissentit exprimere, si forte hoc ad rem facere videatur: ut si quis proponat tales theses. *Sanguis in venis non circulatur*, *contrà Hervæum*. *Dantur formæ substantiales, contra Regium*. aut similes, tunc enim censetur illos à quibus dissentit honoris causa nominare. nullusq; amator veritatis ægre unquam fert suas opiniones impugnari. Sed valde cavendum est, ne quis in thesibus ita nominetur aut designetur, ut id in ejus vituperium factum fuisse credi possit, tunc enim transirent in naturam libelli famosi, cujus dedecus in Academiam, in

qua

quæ eſſent editæ, reſiliret: Quamvis enim ab uno fiant, coram omnibus ventilantur, & ideo, niſi prohibeantur, exiſtimantur permitti: Nec ullibi minus tempeſtivè poſſunt exempla maledicentiæ exhiberi, quam in Academiis aut ſcholis, ubi non minus virtus quam ſcientia eſt docenda. Sed ſane ſi nunquam ſit maledicendum in ordinariis illis theſibus, quæ tantùm ad horariæ diſputationis uſum parantur, multo minus id fieri debet in reverendis iſtis libellis, quos ſub theſium nomine vulgare ſoles, eorum enim te authorem profiteris, & in iis determinationes ſive decreta veſtræ facultatis Theologiæ vis contineri: Quippe doces nos pag. 343 *Profeſſores noſtræ facultatis eſſe in doctrina, ſtudiis, profeſſione* ἰσοψύχους, *& reſponſiones ac theſes ſingulorum haberi tanquam omnium.*

Denique ut melius intelligatur, quam parum conveniat in Theſibus iſtis aut Concionibus loco vitiorum perſonas ipſas reprehendere, notandum eſt jus charitatis, quo ſolo utuntur viri pii ad alios homines reprehendendos, vel etiam jus magiſterii, quo forſan uti potes ut Pædagogus in adoleſcentes tuæ curæ privatim commiſſos, non autem profectò in magiſtratum, plurimum differre à jure dominii, ſive à jure civili, quo utitur magiſtratus ad nocentes puniendos: Eorumque præcipuam differentiam in eo conſiſtere, quod jus civile reſpiciat bonum commune multorum hominum ſimul junctorum, jura autem magiſterii & charitatis ad ſingulos ſeorſim ſpectatos referantur: Vnde fit, ut liceat quidem Magiſtratui privatis quibuſdam nocere, ac etiam interdum ipſam vitam iis adimere, ut communi aliorum utilitati proſpiciat; Sed non ita unquam licet pædagogo plures diſcipulos habenti vel minimum quid mali uni ex ipſis inferre, ut aliis quantumvis magnam utilitatem procuret: ſingulos enim ſeorſim ab eorum parentibus accepit, ut iis benefaceret, non autem ut ulla ratione noceret. Atque hîc omnino valet regula quæ docet, non eſſe facienda mala ut eveniant bona: Et multo magis adhuc valere debet apud eos qui ſolo utuntur jure Charitatis, repugnat enim ut ille qui alium lædit poſſit in eo cenſeri ejus amicus. Non opinor exiſtimas tibi licere aliquem interficere aut vulnerare, quantumvis magnum peccatum

tum

tum commiserit; nec etiam pecunias diviti quantumvis iis male utenti eripere, ut easdes pauperibus, aut in alios usus quantumvis pios convertas; Sed sane non video cur magis liceat proximi tui existimationem, quam multi fortunis omnibus ac vita ipsa chariorem habent, quantumvis justa reprehensione, in concionibus aut decisionibus theologicis minuere, sic enim illum afficeres damno vel pœna non aliter quam si pecunias aut vitam eriperes. Hic autem loquor de *proximo tuo*, nam forte in alios jure belli vis istud tibi licere: scio te esse valde pugnacem, atque omnes à quibus vel minimum in religione dissentis inter hostes numerare, qua in re quam pie te geras non dicam, satis enim intelligetur ex charitate qua uteris erga ipsos fratres. Loquor etiam de concionibus & decisionibus theologicis duntaxat, quoniam ibi agendo ex publica authoritate maledictis tuis plus noces: neque affirmo te nunquam alibi posse inimicos publicè accusare, sive apud judicem, sive etiam apud populum; etsi profectò minus honeste id potes quam privatus, atque hæc licentia publice alios accusandi excedit leges charitatis, & non instituta est ad bonum eorum qui accusantur, sed reliquorum qui metu similis accusationis à vitiis magis abhorrent: ut jam dictum est. Atqui audi B. Iacobum cap. 4. dicentem: *Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi, & judicat legem.* Concessum enim tibi est, imo tanquam concionatori mandatum ut vitia reprehendas, & homines ab iis revocare coneris: sed hoc longe aliud est vitia reprehendere, quæ jam ab omnibus sine controversia pro vitiis habentur, quod unum tibi mandatum est; & aliud judicare hunc vel illum hominem istis vitiis esse obnoxium; vel etiam determinare hoc vel illud, quod ab aliis pro vitio non habetur, vitium esse. Quod profectò si facis *detrahis legi, & judicas legem*, hoc est plus arrogas judicio tuo quam legi: Ad determinandum enim quid sit juris habetis, opinor, Synodos vestras, in quibus ex communi omnium sententia judicatur; & ad facta hominum punienda habentur Magistratus: Mihique non facile persuadeo symmystas tuos æquo animo esse laturos,
quod

quod tu ſolus ex propriâ authoritate de quæſtionibus nondum apud vos determinatis ita decernas, ut quamvis alii theologi ac etiam integra ſynedria à te diſſentiant, pluris tamen fieri velis tuum unicum decretum quam aliorum omnium opiniones: niſi forſan te in caput eccleſiæ ſuæ conſtituant, quod non auſim diſſuadere, ne vel illis ſim ſuſpectus, vel male merear de noſtris. Sed ſane ſi etiam Magiſtratus paterentur te de particularibus hominum factis in concionibus aut theſibus judicare, atque ita in omnium hominum famam liberè graſſari, admodum mirarer. Novi quidem prætextum quo uti poſſis ad fingendum id tibi licere, nempe quemadmodum olim Prophetæ Reges ipſos liberrime objurgabant; ita etiam tu, pientiſſimus ſcilicet eorum imitator, tanto ardes zelo, ut ferre non poſſis quidquam committi, non dicam quod Deo diſpliceat, ſed quod tibi videatur, vel tantum quod fingere poſſis tibi videri Deo diſplicere, quin illud ſeveriſſime reprehendas, &, quia non habes rationem perſonarum, æquè libenter in Optimates & Magiſtratus, atque in vulgares homines invehaaris. Sed, Domine Voeti, velim ut advertas, jus illud ſummum, quod olim quidam Prophetæ in ipſos Reges exercuerunt, non illis conceſſum fuiſſe niſi quatenus modo extraordinario & ſupernaturali à Deo impellebantur, ejuſque voluntati obſequentes non poterant errare: quapropter etiam illis non credebatur niſi quia magnis & indubitatis miraculis fidem dictis ſuis faciebant. Atque ut intelligas eorum jus tam immenſum fuiſſe, ut non facile tibi ullum ſimile concedi poſſit, vide quo pacto Deus illud deſcribat Ier. 1. *Ecce*, inquit, *conſtitui te hodie ſuper gentes & ſuper regna, ut evellas, & deſtruas, diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes.* Ille autem, qui ſic conſtituebatur ſuper gentes & ſuper regna, erat vir ſolus, nullos ſecum habens conſiliarios viſibiles, cum quibus de iis, quæ agenda erant, deliberaret, nullamque etiam habens poteſtatẽ civilẽ: & idcirco non fuiſſet rationi conſentaneum Reges & populos ſe ultro illi ſubjicere, niſi evidentibus miraculis oſtẽdiſſet ſe à Deo regum domino revera miſſum eſſe. Tu quidem extraordinarios iſtos prophetas optime in eo imitaris, quod

aliorum hominum consilia non cures : &,tanquam si cum Deo loqui soleres, ex proprio pectore decreta tua depromas : Sed miracula tibi hactenus defuerunt, & didici ex tuis scriptis nullos his sæculis juxta vestram religionem agnosci in ecclesia tales prophetas,qui scilicet edant miracula, & quibus in omnibus sit credendum. Atque idcirco non opus erit, ut examinem,quid nostris aliisve, qui à vobis hac in parte dissentiunt, possit concedi. Satis est quod intelligatur, te nec esse ab errandi periculo immunem, nec ullum privilegium habere supra cæteros omnes religionis vestræ Ministros: Hinc enim sequitur, si tibi liceat Magistratuum facta coram populo ex propria tua authoritate reprehendere, idem etiam omnibus aliis licere; ac cum errare possitis, & sint quot homines tot sententiæ, nullum alium inde fructum expectandum esse quam confusionem. Quæ mala in Republica tam potenti, tam multis membris constante, ac cujus salus omnis à concordia dependet, quam diligentissime præcavenda esse nullus ignorat. Sed ne interim Charitatis obliviscamur, quemadmodum solemus amicis condonare, quidquid in nos peccent, quamdiu judicamus eos revera nobis esse amicos, contra autem in illos magis irasci quos agnoscimus amicitiam simulare, ut nos lædant, quam in apertè nocentes:Ita si quando Theologus verè pius, & quem constet nullo alio duci affectu quam Charitatis, limites officii sui excedat, facile poterit excusari; sed si quis vultu ac verbis simulans pietatem, factis ipsis nihil aliud quam malignitatem & dominandi lubidinem ostendat,omnino est coërcendus.

Nunc autem si examinemus factum tuum contra Sylvamducis,facilè quo zelo ferveas intelligemus: nam primò considerando rationes, quæ te movere potuerunt, ut illam urbem in Thesibus publicis nominares, ac simul ea, quæ ab ejus Magistratu,atque Optimatibus facta erant,condemnares, ipsosque Optimates variis convitiis afficeres, nullam omnino possumus invenire quæ redoleat Charitatem; Nec ullam ipse excogitare potuisti,nullam enim in toto tuo libro habes, nisi quod dicas pag. 4. te super facto Sylvæducensi consultum fuisse à nescio quo

quo illius urbis Miniſtro, & operæ quaſi parcentem, cum ederes Theſes de idololatria indirecta, caſum illum iis inſeruiſſe, tanquam ſi minus operæ eſſet aliquid theſibus inſerere ac typis mandare, quam illud idem privatis literis ad amicum ſcribere, quod nemo non agnoſcet falſum eſſe, præſertim ex iis qui ſciunt nihil poni in theſibus de quo reſpondens doceri non debeat; hocque etiam nonnihil laboris exigere. Sed quamvis operæ hoc pacto revera peperciſſes, non ideo plus haberes charitatis. Nec ſanè quæſiviſti emendationem, ullamve aliam utilitatem eorum quos arguebas, apparet enim ex libri tui pag. 339 & 341, te non ſperaſſe theſes illas ad ipſos unquam perventuras; Nec etiam diſcipulorum tuorum ulliuſve alterius bonum ſpectare potuiſti Sylvamducis nominando, & authores facti quod reprehendebas deſignando: nam contra minus alios à tali facto poteras revocare, dando illis exempla virorum illuſtrium, & famæ optimæ, qui jam illud auſi erant, & quos nemo non libenter imitetur; quam ſi rem à te reprehenſam circumſtantiis omnibus ita exuiſſes, ut nemo potuiſſet ſuſpicari te ad illos reſpexiſſe. Cum itaque nec ad eorum quos arguebas, nec ad aliorum ullam utilitatem ſpectare potuerit tua illa perſonarum deſignatio, quid ſupereſt niſi ut manifeſtè cognoſcatur te maledicere voluiſſe? Deinde ſi ulterius inquiramus quænam iſtius maledicentiæ tuæ fuerit cauſa, non facile alia poterit inveniri, quam quod libenter ejuſmodi occaſiones captes ad injuſtam dominationem in omnes homines uſurpandam, & ſtabiliendam: Neque enim privatas ullas inimicitias cum iis de quibus male loquutus es habebas, quoniam ut ſæpe affirmas tibi antea erant ignoti: ſed cum ſperares theſes tuas vel nunquam ad eorum manus eſſe perventuras, vel ſaltem ipſos tanti eas non eſſe facturos ut publico reſponſo dignarentur, non parum tibi authoritatis conciliare poſſe putaſti ex eo quod ſtudioſi veſtri Academici, aliique omnes ad quos facti tui fama perveniret, videntes te auſum fuiſſe tales viros, & urbem tam celebrem condemnare, ob rem ad bonum reipublicæ ab iis factam, & ab aliis theologis approbatam, teque id impune tuliſſe, revererentur potentiam tuam

& non auderent quicquam neque privatim neque publice suscipere, nisi prius à te esset approbatum, ne in maledicentiæ tuæ importunitatem incurrerent. Qua via quicunque est impudens, malignus, loquax, & plebi gratiosus facilè ad magnam dominationem potest pervenire, quando ejus artes à nemine deteguntur. Sed satis incommode tibi accidit, quod Maresius publico scripto innocentiam suorum, ac tuæ reprehensionis iniquitatem ostenderit; Ac deinde etiam quod Magistratus Sylvæducis, aliique variis literis efficere conati sint, ut ab ulteriori scriptione abstineres, & proximæ Synodi judicium expectares, cui se illi quos argueras subjicere velle profitebantur: Ita enim fieri non potuit quin vel apertè pietatis & charitatis larvam exueres, justissimæ illorum petitioni non obsequendo; vel de summa dominationis spe magna ex parte excideres, si te à Synodis in ordinem redigi patereris. Quorum utrum malueris editione libri de Confraternitate Mariana ostendis: In eo enim nullis rationum momentis, & nullo honesto prætextu, sed sola contumacia, & maledicendi audacia de victoria certas. Atque omne istius libri artificium in hoc uno consistit, quod tam longum illum feceris, tamque tædiosum, ut nullius hominis patientia durare possit ad integrum perlegendum, & tam frequenter in eo Maresium cum illis quos defendit accuses, objurges, condemnes, ut ii qui tantùm hinc inde paginas ejus aliquas inspicient; videntes te ubique in ipsis triumphare, tanquam si justitiam tuæ causæ atque crimina adversariorum certissimis argumentis demonstrasses, putent tua illa argumenta in aliis paginis, quas non legerunt, explicari. Materiam autem ad conflandum crassum volumen invenisti, colligendo multas inanes narrationes quibus Sodalitates B. Virginis odiosas reddere conaris; & librum Maresii frustillatim conscissum, & discerptum, in locos communes digerendo; & varias quæstiones proponendo, quæ sane charitatem non olent, *Charitas* enim *non cogitat malum*, illæ verò nihil aliud ostendunt, quam te sæpissime malum cogitasse, ubi nullum fuit. Narras etiam in isto volumine quo pacto adversarii tui

modis

modis omnibus à ſcribendo te revocare conati ſint, & quo pacto nihilominus in ſcriptione perrexeris, ut inde credatur eos cauſæ ſuæ diffidere, tuam autem tibi eſſe indubitatam. Quæ præjudicia ſatis facile illos qui cauſam accurate non examinabunt in errorem inducent; Ac quantum ad alios, quos forte nullos vel non niſi pauciſſimos fore ſperaſti, eos nempe qui & librum Mareſii cum tuo conferent, & utriuſque rationes expendent, ſolo metu videris retinere voluiſſe, ne, quæ de te veriſſima eſſe percipient aliis auſint palam facere, Non enim illos latere poteſt nullam ſolidam rationem à te afferri ad factum Optimatum Sylvæducenſium improbandum; nullamque ad tuum defendendum, niſi quod incredibili cum audacia neges te illa ſcripſiſſe, quæ diſtinctè in theſibus tuis leguntur. Unde perſpicue cognoſcent, Mareſium, & Optimates Sylvæducenſes, cauſæ ſuæ nullo modo diffiſos fuiſſe; neque te ullam ſpem habuiſſe tuæ rectè defendendæ; Ac proinde illos ideo tantum ſcriptionem tuam impedire voluiſſe, quod paci Eccleſiæ veſtræ, atque honori tuo conſulerent: te autem è contra rixas & turbas quæſiviſſe ut illos infamares, & quam maxime contumax, implacabilis, terribilis appareres, ne quis in poſterum tibi auſit repugnare. Nam certe cum factum Optimatum Sylvæducenſium, ad ipſorum urbis ſecuritatem, & ſalutem Reip. ſuſceptum condemnare non timueris, nemo credet ſe tam ſanctè vivere, vel tantæ eſſe authoritatis, ut à reprehenſione tua ſit tutus; Cumque Mareſio tam iratus ſis, & illum tam acerbe perſequaris, ob id unum quod ſuos modeſtiſſime defenderit, te interim quantum potuit excuſando, ac etiam laudibus, quarum indigniſſimus eras, extollendo, non ſperandum eſt, ullam viam poſſe inveniri ad te tam blande admonendum ut non maxime irriteris; Cumque tam audacter in libro tuo mentiaris, tam ſæpe in eo provoces ad inſpectionem tuarum theſium ex qua mendacium tuum fit manifeſtum, & tam aperte leges charitatis ut muſteas contemnas, non eſt quod quiſquam ſperet, evidentia, & certitudine rationum ſuarum, tibi ſilentium imponere; Denique cum appareas tam atrox in minimis injuriis ulciſcendis,

dis, tamque implacabilis, & tam pervicax, ut neque magistratuum neque conventuum ecclesiasticorum authoritate vel admonitionibus vel precibus flecti possis aut coërceri, nemo non merito importunitatem tuam aversabitur; & occursum tuum tanquam feræ alicujus indomitæ refugiet. Quibus artibus si possis hac vice famam tuam conservare, ac efficere, ut ii qui veritatem tuæ causæ percipient, non ausint eam aliis exponere, vel saltem ut fides iis à reliquis non habeatur, fateor te fore summè potentem. Sed paucas hic addam rationes ob quas id fieri vix posse mihi videtur, ac simul merita tua describam.

Quamdiu convitia tua in solos religionis vestræ adversarios effudisti, facile apud illos, qui partibus tuis favebant, & scripta tua non examinabant, aliquam pietatis & doctrinæ famam habere potuisti: Quod enim multos libros scriberes, doctrinæ; quod autem asperis & maledicis verbis sæpe in iis utereris, merito adversariorum, & ferventi pietatis tuæ zelo tribuebant, sed interim à te dissentientes indignabantur, magisque irritabantur, & libri tui nullius planè usus erant, nisi ad efficiendum ut qui eos perlegebant (quos fateor, fuisse admodum paucos) videntes in ipsis loco rationum convicia tantum contineri, & ita causam vestram malè à te defendi, pejorem de illa conciperent opinionem: adeo ut ad ipsius religionis vestræ honorem & promotionem sit perutile quod artes tuæ detegantur, ac vereor ne nostri hac occasione me prævaricationis accusent. Cum deinde notatum est te non tam in vulgata & omnibus cognita peccata invehi solere, quam nova quædam investigare, quæ tam minuta sunt, ut ab aliis pro peccatis non habeantur, & non tam ad plebejos homines quam ad potentiores spectant, atque illa tanquam summa scelera describere, ut præ cæteris sanctus videaris, tunc multi existimarunt in te optime quadrare verba Christi Matth. 7. *Nolite judicare, ut non judicemini. in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini: & in quâ mensurâ mensi fueritis, remetietur vobis. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejiciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs*

trabs est in oculo tuo? Hyprocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam, de oculo fratris tui. Cum etiam postea cognitum est quo pacto Regium impugnaris, & censuram tuam theologicam absque ullo rationis prætextu ad quæstiones purè philosophicas extendere volueris, de malignitate tua dubitari non potuit. Cumque nunc tandem eo usque deveneris, ut urbis celeberrimæ Magistratum & Optimates in Academicis thesibus condemnaris, ob rem ab aliis theologis & ipso etiam eorum Synedrio approbatam; ut eorum Pastorem, qui tibi modestissime ac verissime pro ipsis respondit, tanquam mendacem & calumniatorem prolixo libro traducas; ut leges Charitatis musteas voces; ut dicas nihil tibi negotii esse cum Synodis; ut ea quæ in thesibus aperte scripsisti, postea in alio libro impudenter neges à te scripta esse; utque nulla ratione potueris impediri à tam maligno & maledico libro evulgando: dubitare non debes quin Domini tui clare agnoscant audaciam istam tuam necessario esse coërcendam: Nihil enim magis aperte ad civilem discordiam tendere potest quam si quis unius urbis authoritate munitus factum alterius urbis, & quidem non qualecumque, sed ad bonum reipublicæ susceptum, publico scripto condemnet, ac non tam rationibus reprehendat, quam conviciis insequatur. Ægrè forsan fers hæc à me scribi, sed quid facerem, agitur hic de communi harum regionum, quas ego non minus quàm tu à multis annis inhabito, salute ac pace. Neque hic ullo modo quæstio est de rei quam reprehendisti æquitate: Non opus est expectare ullam synodum quæ determinet an liceat vestris societatem aliquam cum Romano-Catholicis inire, quæ à B. Virgine denominetur, & in qua nihil fiat à religione vestra alienum (qua in re puto magnam inventum iri difficultatem) Sed quæritur hic tantum an liceat unius urbis theologo ex propria authoritate aliam urbem condemnare, ac quantum in se est infamare; atque an putandum sit ejus dominos, pro ea qua pollent æquitate ac prudentia, in illum non esse animadversuros. Præsertim cum jam experti sint te esse tam pervicacem, ut nisi maturè coërcearis facilè ad intolerandam audaciam sis perven-

perventurus; & nihil aliud possit expectari, si tibi hac vice parcatur, quam quod forte in posterum, non melior factus sed cautior, abstinebis quidem ab urbibus nominandis, sed interim *Methodo tibi*, ut jactas, *usitata*, facta eorum quos voles infamare sic describes, ut facile ad ipsos referri possint, & ita non minus quidem nocebis, sed forte minor erit occasio te puniendi. Non exponam hic alias rationes ob quas tibi à superioribus tuis tam politicis quam etiam ecclesiasticis condonari non posse existimo, ne forte videar te monendo tacite illos ea quæ melius me scire possunt, ac procul dubio etiam sciunt, docere velle. Sed unum adhuc est quod plebis causâ omittendum esse non puto. Nempe hoc semper in vestra religione observari audivi, si quis Concionator in turpi aliquo peccato deprehendatur, exempli causa si adulterium vel furtum vel homicidium commiserit, ut munere suo privetur: nec immerito, quamvis enim ii qui non bene agunt possint alios bene monere, nunquam tamen tanta fides illorum dictis habetur, quam si probi & inculpati esse putarentur: Sed sanè nullum peccatum Concionatori turpius est, nullum meliori jure impedit ne verbis ejus credatur, nullumque idcirco eum munere suo reddit magis indignum, quam si sæpissime atque apertissime mentiatur, maledicat, calumnietur. Alia enim peccata extra concionem fiunt, & ob humanam fragilitatem excusantur: Quin etiam ex charitate credere debemus, illos qui ea commiserunt, voluntatem in iis perseverandi deponere, antequam incipiant concionari; ac proinde non minus esse audiendos quam si antea fuissent inculpati: Nullumque omnino periculum est, ne quis homicidii, vel adulterii, vel furti exempla edat in concione, quin è contra si quis ira percitus hominem occidit, vel alio animi motu impulsus alia peccata commisit, sæpe ipsum postea eorum sic pœnitet, ut aptius & efficacius alios possit ab iis revocare, quam qui nunquam in ipsa inciderunt. Sed mentiendi, maledicendi, calumniandi licentia nullibi facilius exerceri potest, quam in concione, ac nullibi magis est culpanda: Conciones enim institutæ sunt ad docendam veritatem, populus illam ex isto loco expectat,

ctat, ideoque nullum in concionatore majus vitium est, quam quod sit mendax; Cumque etiam conciones institutæ sint ad exempla pietatis & charitatis christianæ exhibenda: cum ex variis mendaciorum generibus nulla magis turpia sint, nec à charitate magis aliena, quam quæ in proximi detrimentum tendunt, & maledicta, & calumniæ appellantur, nulla etiam sunt in concionatore magis culpanda. Quod autem in talibus mendaciis, non semel, sed sæpius in tuo libro deprehendaris, jam satis supra fuit ostensum; Nec opus est ut mihi homines credant, nihil asserui quod ex tuis scriptis publice editis non sit manifestum; Vel certe si qui nec scripta tua velint evolvere, nec æquum putent mihi affirmanti credere potius quam tibi pastori suo strenuè idem perneganti, non possunt tamen te excusare nisi Maresium symmystam tuum condemnent: Negari enim non potest, quin illum sæpe in libro tuo mendacii & calumniæ accuses, qua in re si verum dicis, ille ergo indignus est qui concionetur; sed si falsum, certe in hoc ipso, quod eum calumniæ accuses, tu ipse calumniaris. Et quia nulla de illo suspicio esse potest, nullam puto excusationem tibi superesse.

De Præfatione libri Vltrajecti editi de Philosophia Cartesiana & ejusdem tertiâ sectione.

Pars Octava.

NOndum librum de Confraternitate Mariana totum legeram, cum alius de Philosophia Cartesiana prodiit in lucem; & quamvis multi, à quibus jam visus est, eum judicent omni responso esse indignum, quia tamen cœpi respondere, atque tam atrox in eo calumnia continetur, ut ipsam silentio prætermittere non debeam, breviter ejus examen hic absolvam.

In primo folio habetur hic titulus. *Admiranda Methodus novæ Philosophiæ Renati Des Cartes. Vltrajecti ex officina Ioannis van VVaesberge. anno* 1643. Ubi, quia nullus, præter me, au-

thor nominatur, videmini judicasse vestras merces meo nomine, melius quam vestro, posse commendari. In 2. folio incipit longa præfatio, in cujus fronte habetur nomen discipuli cujusdam tui, quod ut scriptis meis indignum, ne forte gloriam Herostrati affectet, prætermitto: illius autem mores, & stylum, tuis tam similes esse intelligo, ut vix ab invicem dignosci possint; atque ideo ne errem, non te solum, nec illum solum, sed vos ambos ut authores libri de Phil. Cart. considerabo. Initio hujus præfationis ait, *nomen meum ante aliquot annos jactari cæptum esse apud nobiles quosdam & magnates maximè, præcipuo buccinatore viro quodam non indocto qui ei antrum in quo latebam monstrare noluit.* Sed cum tam obscura non essent mea latibula, quin honestioribus & doctioribus paterent, si quis mihi amicus eum in notitiam meam introducere noluerit, quia eram, ut ait, *paucorum hominum*, id sane non mihi, sed sibi, & amici illius judicio debet tribuere. Narrat postea se librum à me editum anno 1637. *pertinaci diligentia evolvisse, relegisse, atque ex eo credidisse neminem in eruditorum caveis inventum iri, qui utroque pollice has abortivas nugas à fluctuante patre expositas probaturus esset.* Vbi ostendit se non felicis judicii fuisse, quoniam à non nemine probatæ sunt. Subjungit, *Medicum quemdam*, nempe Regium, *Cartesianæ Philosophiæ signum erigere cœpisse; ac me dictaturam in nova Academia à primis ejus incunabulis animo agitasse* (per Regium scilicet, qui opiniones ex meis scriptis erutas ibi docebat antequam mihi esset notus.) sed istam ibi Philosophiam *præter multorum opinionem, uno senatus Academici decreto, approbante Nobiliss. & Ampliss. urbis Magistratu, nunquam in posterum per Dei gratiam redituram proscriptam fuisse.* (per egregium scilicet tuum judicium, jam satis in ep. ad P. Dinet à me laudatum) sed quo argumento dicat illud à Nobiliss. & Ampliss. urbis vestræ magistratu approbatum fuisse, nescio, nisi forsan eodem quo tuas theses vis esse decreta SS. facultatis theologiæ, quia scilicet estis omnes in vestra urbe unanimes, & ita quidquid unus Dominus Voetius fecit putandum est à tota urbe esse approbatum: quod ego tum demum credam, cum hi etiam libri de Conf. Mar. & Phil. Cart. publicam

blicam approbationem habebunt. Invehitur postea in epistolam in qua tuum istud judicium descripsi: aitque se prius existimasse me *novarum opinionum portentis vanos & opulentos velle dementare, quo marsupium & arcam eorum manciparem, &c. Sed mox suspicioni illi nuncium misisse, cum perpenderet sacculos non araneis plenos, sed nummis à me circumferri, eorumque auxilio & opera ea oppugnari, quæ omni auro cariora esse deberent:* Ubi mihi in mentem venire non potest quid credi velit à me oppugnari, nisi forsan hominum amicitias, & suffragia pro nova Philosophia. Nec magis intelligo quonam crimine me accuset cum addit. *Ut ut modestiam simulet, omni tamen studio ac conatu hoc agit, quo per amiculos & artes ingenuo homine indignas velut alteram turrim Babylonicam erigat, & quidem in iis locis, ubi hactenus publicè privatimque antiqua ac recepta Philosophia doceri consuevit.* Nisi quod fortè opiniones omnes diversas à vulgari Philosophia quam satis profane *orthodoxam* sæpe nominatis, hæreses esse arbitretur. Sed optime intelligo hæc sequentia ejus verba in pag. 13. præfationis, *Ut omnes in hoc tractatu doceo, cognovi hominem cum Vanino paria facere, & dum videri vult Atheos Achilleis argumentis oppugnare, subdole ac admodum occulte Atheismi venenum iis affricare, qui anguem in herba latitantem præ ingenii imbecillitate ubique deprehendere non possunt.* In his enim video impudentissimæ atque atrocissimæ calumniæ anguem, cujus veneno totum vestrum librum tinxistis. Incipit postea illa quæ in epist. ad P. Dinet de te scripsi refellere conari, & ipsa in duas classes distinguit: quædam enim ait ad causam non pertinere, alia ipsam tangere. Et inter ea quæ ad causam non pertinent, numerat primo quod scripserim *te in potentiores invehendo ferventem & indomitum pietatis zelum præ te ferre*: quod non aliter refellit, quam quod dicat, *in vico vicino Sylvæducis per annos 6. & Huesdæ per annos 17. magistratum te in civem & Ecclesiæ suæ ministrum tolerasse*, aliosque interim permultos te vocasse, ac denique nunc Ultrajecti esse Professorem Theologiæ ac Pastorem. Sed jam satis in quarta parte hujus epistolæ ostendi, quo pacto tui similes ad famam soleant pervenire; nempe in vico, vel pago, nescio quo, boni rustici garrulita-

tem tuam laudaverunt, inde rumor de te ſparſus eſt, qui, dum à nemine curioſius examinabatur, facile à multis ex charitate potuit credi, atque ita qui te non norant ad ſe vocarunt, ac fortè nondum ad tantam audaciam perveneras. Sed præterea interrogat quinam ſint illi potentiores, qui indomiti zeli tui fervorem experti ſunt, tanquam ſi exemplum quod in lib. de Conf. Mar. exhibes non eſſet ſatis illuſtre. Secundo ait *me oſtendere laborare te ferventis indomitique Zeli igni æſtuare, quod modo in Romanam religionem, modo in alias quaſcunque à tua diverſas inveharis*: ubi ut vanitati tuæ obſequatur, mihi affingit, non enim ſcripſi nec credidi te habere talem zelum, qui à tuis poſſet laudari; ſed modo in Romanam religionem, modo in alias quaſcunque à tua diverſas, modo in potentiores invehendo zelum pietatis præ te ferre (hoc eſt videri velle illum habere) ut tibi apud plebeios homines gratiam potentiamque concilies. 3. queritur quod ſcripſerim, *te interdum etiam dicteriis plebeculæ aures demulcere*: Vbi rurſus vanitatem tuam deprehendo; tum quia omiſit epithetum tuorum dicteriorum, quæ *ſcurrilia* eſſe dixi, hoc eſt inurbana, plebeja, inepta, non ex ulla ingenii elegantia, ſed ex inſulſis & malignis viliorum hominum loquendi modis petita; tum etiam quia te dicteriis uti non negat, cupis enim ſalſus videri, quamvis non ſis niſi amarus; ſed negat tuis dicteriis *plebeculæ tantum aures demulceri*, additque *Trajectinam civitatem multos adhuc purpuratos, per Dei gratiam, in ſinu ſuo fovere, qui nequaquam ſinent pietatem, zelum, innocentiam*, (tuam ſcilicet, quod tamen videtur addere timuiſſe, ne ab iis qui te recte norunt rideretur) *per paucorum calumnias, mendacia, ac Sinonias artes opprimi*, tanquam ſi dicteriis tuis etiam purpuratos tibi devincires, quod mihi non perſuadebis; Sed non dubito quin omnes tibi faverint, quamdiu pium & innocentem crediderunt; ut etiam non dubito, quin iidem omnes te adverſaturi ſint, cum vitia tua ſatis erunt ipſis perſpecta: Interimque tibi gratulor & mihi gaudeo, quod audiam te nonnihil iſtam ſcurrilitatem emendaſſe ex quo eam tibi à me exprobratam fuiſſe ſciviſti. 4. repetit hæc verba, *Cluet Theologus, Concionator, diſputator*, non ut vera

esse neget, sed tanquam si tibi fecissem injuriam vocando theologum concionatorem & disputatorem, sumit inde occasionem multis me conviciis remunerandi. 5, 6, 7, Reprehendit quod dixerim, *tuos libros à nemine esse legendos; Varios authores sæpius contra te quam pro te facientes à te citari; Autoresque illos tibi fortè tantum ex indicibus notos esse.* Quæ tria quam meritò à me dicta sint in 4. parte hujus epistolæ satis probavi: Nec ille quicquam affert ad probandum falsa esse, nisi quod te laudet, ac in me convicietur; provocetque inepte ad testimonia Bibliopolarum pro librorum tuorum lectione: tanquam si omnes libri qui aliquos habent emptores, quod ipsum tuis est satis rarum, digni essent qui legantur. Postea etiam te *librorum helluonem* vocat, quod tibi nomen non invideo, forsan enim multos devoras, sed profecto non concoquis, nec in bonum succum convertis. 8. Negat te *de quibuslibet scientiis, tanquam si earum gnarus esses, audacissime ac simul imperitissime loqui solere, ut doctus indoctis videaris*, & conatur aliquam in me concitare invidiam, quod non omnes qui te pro docto habent sint indocti: Sed neque etiam id scripsi, nec ex meis verbis deduci potest, non enim in altero meæ orationis membro subjunxi, te doctis omnibus indoctum videri; sed tantum te contemni & non probari ab iis ex doctis, sive ex peritioribus, *qui sciunt quàm importunus in aliis provocandis semper fueris, ac quam sæpe ubi fuit disputandum convitia pro rationibus attuleris, turpiterque victus discesseris.* Nam sane quantumvis alii essent periti & docti, quandiu tua non examinarunt, non mirum est si famæ, quam tibi primum apud indoctos conciliasti, crediderint. At certe gaudeo quod jam operâ meâ nonnihil modestior fias: vidi enim primas illas theses quas unquam in Academia Ultrajectina edidisti, & quomodo in iis omnes provocabas, scientiarumque omnium jactabas cognitionem: quod cum tibi ab earum examinatore fuisset exprobratum, sic in Thersitis tui sec. 3. c. 4, respondes. *Superbiam, hypocrisin & vanitatem meam tanquam apodicticè demonstratam putat quod* μετὰ πολλῆς φαντασίας *tam multa ex omni eruditione aut variis disciplinis ventilanda proposuerim. Quid hic mihi vitio vertit? an quod illis studiis*

diis impalleſcam? an quod ea in ſcholæ noſtræ theatrum produxerim? an utrumque? utinam rationes addidiſſet μισόμυσος! & multis poſtea exemplis oſtendis Theologo non eſſe indecorum in variis ſcientiis eſſe verſatum, ut ſcilicet excuſes illud gratum crimen multifariæ doctrinæ, de quo te alter non accuſarat, & nullibi unquam te vidi eloquentiorem: Hic autem diſcipulus tuus (te ſcilicet dictante) ſic de te ſcribit: *Intra terminos ſuos ſe continet, & ſi quæ ſint ex alienis ſcientiis, quæ ad ſcripturæ & Theologiæ ſuæ explicationem neceſſaria eſſe judicet, ea quærere ac diſcere ſolet ex peritis & primæ notæ Medicis, Iuriſconſultis, Chirurgis, Mathematicis &c.* Sic ergo tua omnigenæ doctrinæ gloriatio eò uſque refriguit, ut jam aliorum omnium diſcipulus fias. 9. Ridicule negat, *te ſolere convitia pro rationibus afferre, ubi eſt diſputandum.* Petitque teſtimonia eorum qui veſtris Academicis diſputationibus interſunt: tanquam ſi non melius probetur ex ſcriptis tuis, in quibus innumera occurrunt iſtius rei exempla. 10. fingit me ſcripſiſſe *Gorlæum & Taurellum nunquam fortè tibi viſos eſſe*, quod non de te, ſed de Regio ſcripſeram, ſed videris hanc captaſſe occaſionem inaniſſimæ ac puerilis gloriationis, quod ſcilicet libros legeris, qui te judice non ſunt boni. 11. conatur excuſare ſtoliditatem, (aut ſi mavis malignitatem) illam tuam, quæ apparet in eo quod meam Philoſophiam in magiæ ſuſpicionem volueris adducere, ex eo quod figuras conſideret, dicendo te non meam Philoſophiam, quam ſcilicet nondum noveras, ſed Medici ea de re eſfatum, inter alias objectiones hac quoque difficultate preſſiſſe: tanquam ſi hoc eòdem non recideret. Pagina autem 128. veſtri immemores ad eandem rurſus ſtoliditatem aut malignitatem revertimini, linearum figurarum & numerorum conſiderationem magiæ tribuendo. Sic clavis, ſic gladius, ſic rota & reliqua omnia quorum operationes à figura dependent ſunt vobis magiæ inſtrumenta; qua certe cogitatione nulla ſtolidior in humanum ingenium cadere poteſt. 12. negat *te ullos unquam importune provocaſſe:* quod ab iis qui primas tuas theſes, vel alia tua ſcripta viderunt, ſine riſu legi non poterit. Nec minus riſu dignum eſt quod fingat à me

ſcriptum

scriptum esse *te sæpius turpiter victum discessisse*, ut lector putet me credere te saltem aliquando etiam vicisse: quod non scripsi, nec credidi, sed, *sæpè ubi fuit disputandum*, (hoc est, quotiescunque fuit disputandum, quod sæpe accidit) *te convitia pro rationibus attulisse, ac turpiter victum discessisse.* Risu dignum etiam est, quod ea quæ de te in una aut altera periodo scripseram, in varia frustula discerpserit, præcipua omiserit, & reliqua turbato ordine proposuerit, ne sensus meus capi posset. Denique risu dignum est, quod fingat me in te scripsisse *ut gratiam à Patribus Societatis Iesu ineam, quibus tu, quod stylum aliquando in quædam Ecclesiæ Romanæ dogmata strinxeris, præ aliis invisus es.* tanquam si vel illis valde esses notus, vel adversarium solis conviciis utentem præ aliis qui rationibus certant, formidarent.

Iis quæ dixit esse extra causam ita discussis, transit ad alia quæ ait ad ipsam pertinere. Ac *primo* refert hæc mea verba. *At verò hæc satis magna occasio visa est Rectori Theologo ad Medicum circumveniendum, hæreseosque condemnandum, & ita vel invito Magistratu, si res ut sperabat successisset, de professione deturbandum.* Sed non addit te occasione nugamenti cujusdam Philosophici voluisse Regium ex authoritate SS. facultatis Theologiæ hæreseos condemnare: Vnde sequebatur eum, vel invito Magistratu, à Magistratu ipso esse deponendum, quia nulli retinentur Professores qui pro hæreticis habeantur. *Secundo* refert adhuc alia mea verba in eundem sensum, & ipsa lepide refutat testimonio Regii, ex cujus ad tuas theses responsione duas paginas exscribit, in quarum fine Regius ironice, ac de præterito tempore loquens, ait te sibi *fautorem & amicum semper fuisse*; tuus autem defensor fingit illum serio, & in præsenti, post editas theses, te ut amicum & fautorem agnoscere: ex quo apparet non multa testimonia pro te esse, cum isto uti cogaris. *Tertiò* negat te solum contra Regium disputasse, aitque alios quosdam Professores opiniones ab ejus opinionibus diversas in suis thesibus habuisse: Quod nec ille unquam, nec ullus alius amator veritatis moleste tulit; Neque de illa re pro ipso conquestus sum, sed quod sine ratione, ac per calumniam, hæreseos illum insimulare voluisses: quod neminem

præter te feciſſe intellexi. *Quarto* refert verba quibus dixi, *te in eadem causa judicem, & accuſatorem fuiſſe; ac collegam tuum injuriarum reum feciſſe ob id unum quod tam manifeſtas & veras rationes attulerit* &c. ubi loco iſtius &c. debebat addere, *ad rejicienda crimina hæreſeos & atheiſmi quæ ſibi à te fuerant impoſita, ut ſe per calumniam circumveniri non paſſus ſit*, hoc eſt quod in propria tua cauſa fueris judex, & in accuſatione Fimbriam ſis imitatus: Ad quæ nihil reſpondet, niſi quod dicat ſe iſtis rebus non interfuiſſe, remittatque lectorem ad hiſtoriolam, quam ait ab ipſa Academia propediem vulgatum iri. Quæ reſponſio non poteſt non irrideri: cum enim hic contineatur præcipua culpa quæ tibi à me fuerat exprobrata, ſi quid boni haberes ad te excuſandum, noluiſſet nunc omitti; Ac ſi quid eâ de re poſtea ſub nomine Academiæ prodeat in lucem, quod à veritate non recedat, te non juvabit: ſi autem falſa contineat, nemo non credet à te ſolo eſſe profectum. Notæ enim ſunt mimicæ illæ tuæ artes, quibus nunc SS. facultatis Theologicæ, nunc Academiæ, nunc Senatus, nunc totius Reipublicæ, nunc Eccleſiarum Belgicarum, nunc Prophetæ vel Spiritus Sancti, nunc unius ex diſcipulis tuis, nunc alterius agis perſonam. *Quinto* poſtquam retulit ea verba quibus iniquitatem maximam tibi exprobravi, quod nempe Regium culpares, quia vere ac merito tuo in te retorſerat illa epitheta, quæ prius falſo & injurioſe in ipſum contorſeras, nullo modo te excuſat, ſed tantum alios Philoſophos in Regium concitare conatur, dicendo id quod de te ſcripſerat aliis etiam omnibus convenire, quod tamen aperte falſum eſt: Neque enim illi eandem quam tu, acceperunt conditionem. Quippe cum ſcripſeras principia Regii *Chorœbo* digna eſſe ob id, quod eſſent pauca, & cognitu facilia, tacite admiſeras illos merito Chorœbos appellari quorum principia talia eſſent, quod reliqui Philoſophi non admiſerant, nec ipſe Regius credebat, nec ideo ad illos debet referri, quod ibi de te ſolo intellexit. Poſtea patronus tuus provocat ad hiſtoriam in Academia veſtra edendam; ut etiam pro *Sexto* puncto quod eſt de exploſionibus: & interim nihil prorſus refellit. *Septimo* queritur, tanquam de maxima injuria,

juria, quod te *turbulentum & seditiosum Rectorem*, ac *disputationem* tuam *seditiosam* appellarim, mihique hoc nomine *aliquando alibi aliisque chartis* actionem injuriarum minitatur: Tanquam si ea quæ ibi narraveram, non satis demonstrarent te vere ac proprie *seditiosum in Academia* tua dici potuisse: Nunc autem cave ne Domini tui, considerantes ea quæ in Sylvamducis scripsisti, judicent te etiam in Republica esse seditiosum. Et quandoquidem injustas lites mihi minamini, nolite quæso ægre ferre, quod ego hic in antecessum coram universo terrarum orbe justissime vos accusem. *postremo* ait me Regio *triumphum decernere* quod ejus responsio ad tuas theses à nemine fuerit refutata: Sed nihil addit quo non confirmet illud ei merito decerni. Cum enim scripta, contra illam responsionem pro te edita, solo risu & contemptu digna esse affirmassem; ille ait filium tuum, qui unum ex istis scriptis emisit, rem *ex professo* non tractasse; ac discipulum, sub cujus nomine aliud prodiit, ipsum te inscio edidisse: Unde patet illa ne à vobis quidem probari; & nemo dubitat quin tu ipse sis author ejus quod te inscio editum fingit. Cum autem subjungit, istarum *commentationum solutionem nec datam esse nec dandam*, verum dicit: quia revera tam inepta commenta solutione sunt indigna. Cum denique provocat me & Regium, ut cum tuo isto discipulo, potius quam tecum agamus, ostendit te jam tua castra deseruisse, ac solos lixas, qui facile vinci possunt, ea servare, ac proinde nihil superesse quod Regii triumphum impediat. Quæ omnia licet nugatoria referre volui, ut appareat vos in longa ista præfatione nihil ullius momenti attulisse ad ea quæ de te scripseram refutanda; & tamen eam ad hoc unum fuisse institutam, ut illa videremini refutare. In ejus autem fine dicitis quatuor esse libri vestri partes, & vos *primâ discipulum meum delineare: secunda philosophiæ quam jacto principia ac Methodum. Tertia obiter Metaphysicam, & quædam physica dogmata speciminis ergo examinare: Quarta breviter ostendere novam hanc Philosophandi Methodum recta non tantum ad Scepticismum, verum Enthusiasmum quoque, Atheismum ac phrenesim ducere.* Ac denique citatis hæc verba quæ de Regio scripsi pag.

174. epiſt. ad P. Dinet. *Legit Dioptricam meam & Meteora cum primum edita ſunt in lucem, ac ſtatim aliqua in iis verioris Philoſophiæ principia contineri judicavit: Quæ colligendo diligentius, & alia ex iis deducendo, eâ fuit ſagacitate, ut intra paucos menſes integram inde Phyſiologiam concinnarit.* Ex quibus pro conſueta veſtra æquitate concluditis Regii theſes & dictata non immerito pro meis à vobis ſumi. Nempe antequam Regius mihi notus eſſet legit mea ſcripta, & quædam colligendo, quædam ex iis deducendo Phyſiologiam concinnavit, ergo omnis iſta Phyſiologia pro mea eſt habenda. quod nemo non videt eſſe à ratione alienum. Verùm tamen acutiſſimo & perſpicaciſſimo ingenio Regii tantum tribuo, ut vix quicquam ab illo ſcriptum putem, quod pro meo non libenter agnoſcam: ſed hic detegi poteſt impudentia calumniæ quam paratis; nempe cum in toto veſtro libro ne ſemel quidem Meteora, nec Dioptricam; nec Meditationes meas citetis, in quibus ſcriptis ſolis Philoſophiæ meæ ſpecimina exhibui; cumque inde poſſit judicari vos illa nullo modo intelligere, audetis tamen craſſum volumen conviciorum contra Philoſophiam iſtam, vobis non minus quam cuivis ruſtico ignotam, effundere; atque ut aliquid dicere videamini pauca quædam ex dictatis Regii, non quidem ullis rationibus, ſed ineptiſſimis garritibus impugnatis. Qui garritus profectò non minus ad quævis mea ſcripta referri potuiſſent; ſed quia dictata Regii non edita ſunt in lucem, ſperaſtis hoc pacto minus facile atque à paucioribus detectum iri quam incredibili cum ignorantiâ malignitas veſtra ſit conjuncta.

Quia verò jam ſupra in 3 & 5 parte hujus epiſtolæ, duas primas ſectiones veſtri libri ſuqerque diſcuſſi, non opus eſt quicquam amplius de ipſis dicam; Nec ſane etiam de reliquis, ſatis enim ſcio neminem ullius ingenii ea eſſe lecturum qui non planè contemnat, atque impudentiſſimas & ineptiſſimas calumnias eſſe cognoſcat: Sed tamen, ne quid omittam quod videri poſſit ad me pertinere, percurram adhuc reliquas duas Sectiones. In tertia, poſt ridiculam æquivocationem circà nomen Theologiæ, incipitis videri velle aliquid particulare

ex

ex Meditationibus meis impugnare; non quidem illas ipsas aggrediendo, ne nimis clare appareat à vobis non intelligi; sed commodum invenistis, in fine meæ responsionis ad secundas objectiones, quemdam quasi indicem præcipuarum propositionum quas explicui, ex quo tria vel quatuor loca ausi estis exscribere, sperantes vos ea in re non facile errorem ullum, quod ignorantiam vestram prodat, admissuros: In quo tamen summopere decepti estis, ea enim neganda elegistis quæ omnium maxime sunt manifesta. Ut primo pag. 174. negatis unumquemque, ex eo quod cogitet, recte posse concludere se existere: vultis enim Scepticum inde tantum concludere sibi videri existere, tanquam si quis ratione utens, quantumvis sit Scepticus, sibi videri possit existere, quin simul intelligat se revera existere, quandoquidem id sibi videtur, atque ita negatis propositionem quâ nulla unquam evidentior in ulla scientia esse potest. Pagina 177. verba quædam ex authore primarum objectionum pro meis refertis, vocatisque illa primum meum argumentum contra Atheos, quod nempe ex meis scriptis non potuistis elicere, quia nimis illa sunt vobis obscura: Deinde tam stulta objicitis, ut relatu sint indigna, nihil enim aliud probant, quam neminem esse ex plebe qui ineptius quam vos de istis rebus loqui possit. In pag. autem 180, 183 & 189. unum ex tuis commentis agnosco, cui simile antehac legi in tuo Thersite ac in libellis de Atheismo: quippe fingitis rationes, quibus utor ad existentiam Dei probandam, non valere nisi apud eos qui jam sciunt illum existere, quia tantum ex notionibus nobis ingenitis dependent: Sed notandum est eas omnes res, quarum cognitio dicitur nobis esse à natura indita, non ideo à nobis expresse cognosci; sed tantum tales esse, ut ipsas, absque ullo sensuum experimento, ex proprii ingenii viribus, cognoscere possimus. Cujus generis sunt omnes Geometricæ veritates, non tantum maxime obviæ, sed etiam reliquæ, quantumvis abstrusæ videantur; Atque inde Socrates apud Platonem, puerum quemdam de Geometricis elementis interrogando, sicque efficiendo, ut ille puer quasdam veritates ex mente propria erueret, quas prius in ea fuisse non notaverat, remi-

niscentiam suam probare conabatur. Et hujus etiam generis est Dei cognitio: cumque inde, tam in Thersite, quam in libellis de Atheismo intulisti neminem esse speculativè Atheum, hoc est neminem esse qui Deum existere omnino non agnoscat, non minus ineptus fuisti, quam si, ex eo quod omnes Geometricæ veritates sint eodem modo nobis innatæ, dixisses neminem esse in mundo qui nesciat Euclidis elementa. Pag. 190, negatis *id omne quod clarè percipimus, à Deo fieri posse, prout illud percipimus*; & vestra negandi ratio est, *quod clare percipiamus duo contradictoria simul, quæ tamen simul fieri non possunt*: quod est puerile sophisma, neque enim contradictoria simul fieri posse percipimus, ac proinde ut fiant, prout ipsa percipimus, non debent simul fieri. Pag. 191, dicitis nihil juvare ad probandam animæ humanæ immortalitatem, quod ostensum sit eam per extraordinariam Dei potentiam absque corpore esse posse, quia de animâ canis idem etiam dici potest. quod nego, cum enim anima canis sit corporea, sive sit tenue quoddam corpus, repugnat eam à corpore separari. Cætera quæ istis interseritis tam longe à proposito abludunt, ut potius inconditas psittacorum voces, quam Philosophorum ratiocinia referre videantur. Atque hæc tantum de Metaphysicis habetis, nam pag. 196 transitis ad Physica, de quibus nullum vel minimum verbum ex meis scriptis profertis; sed pauca tantum ex Regii dictatis desumpta 1. de principiis, 2. de particulis insensibilibus, 3, de calore, 4. de magnete, 5. de æstu maris; atque in illa tanquam andabatæ nugamini. Adeo ut non opus sit ut quidquam respondeam, nisi quod insignis impudentia calumniæ vestræ in eo possit notari, quod prolixe de magnete, ac de æstu maris tanquam contra me disputetis, quamvis nullum plane verbum de istis quæstionibus in meis scriptis hactenus editis reperiatur.

De quarta sectione libri de Philosophia Cartesiana, simulque de meritis ejus Authorum.

Pars Ultima.

POstquam egregiis istis speciminibus ostendistis quam firmas ob rationes, & quam maturo cum judicio meas opiniones improbetis; unam adhuc sectionem, in quatuor capita divisam, & nihil nisi quatuor insignia maledicta continentem, pro conclusione subjungitis. In primo capite pag. 245, *meam philosophandi Methodum ad Scepticismum viam sternere*, ac me *in Scepticorum statione hærere* affirmatis. Rationes hujus rei affertis, *Quod in speciem contra primæ notæ Scepticos detonem; Certissimam evidentissimamque variarum rerum scientiam jactem; Ac denique nova veri criteria circumferam, talia scil. quæ nulli scientiæ ab aliquo homine, quisquis etiam sit, per subsidium naturæ applicari possint.* Et nova ista criteria non alia affertis, quàm *quod ea tantum ut vera velim amplecti, quæ tam clara sunt, ut nullam dubitandi relinquant occasionem*: quippe dicitis, *ne quidem veritatibus fide cognitis competere, ut non sæpissime de iis dubitandi sit occasio*. quod si refertis ad illud ipsum tempus quo elicitur actus fidei, vel alicujus naturalis cognitionis, omnem fidem & omnem humanam scientiam destruitis, estisque revera Sceptici, cum nullam cognitionem dubio carentem haberi unquam posse affirmetis; si verò loquimini de diversis temporibus, quia ille qui nunc habet veram fidem, vel evidentem alicujus rei naturalis scientiam; potest alio tempore illam non habere; hoc infert tantum infirmitatem humanæ naturæ, quæ semper iisdem cogitationibus non immoratur; non autem quod in ipsa scientia ullum dubium debeat esse; Ideoque nihil contra me inde probatis, quia non de certitudine ulla per totam hominis vitam durabili; sed de illa tantum, quæ habetur eo momento, quo acquiritur aliqua scientia, loqutus sum. Quin etiam quia hanc distinctionem non affertis, & fuse probare conamini nullam rem ab homine ita sciri posse

ut de ea non dubitet, pro modulo vestro, & quantum in vobis est, Scepticismum docetis. Cum verò pag. 253, additis *me in propatulo Scepticismum docere quando sensuum judicium in dubium vocare doceo*, datis occasionem lectori judicandi, vos quidem sensibus vestris credere, non autem rebus fidei, nec ulli naturali rationi: tantaque vestra est prudentia, & æquitas, ut quamvis affirmetis de ipsis rebus fidei, ac scientiarum omnium principiis posse dubitari, velitis tamen esse orthodoxi & sancti; me vero, quia dixi de sensuum iudiciis esse dubitandum, in propatulo Scepticismum docere affirmetis. Quid quæso non diceretis si crassum librum de catechesi Belgico sermone vulgassem, in quo ad 8 millia quæstionum continerentur absque ulla ipsarum solutione, quemadmodum tu fecisti: tunc certe optimo jure tanquam docens Scepticismum arguerer; nihil enim aptius esse potest ad efficiendum ut homines dubitare assuescant, quam si hoc pacto multæ quæstiones absque ullis earum solutionibus proponantur; & nulla in re periculosius dubia docentur quam in Catechesi.

In secundo capite pag. 255, *meam Methodum rectà ad Enthusiasmum ducere* dicitis, hoc nullo alio probantes argumento, quam quod scripserim *mentem abducendam esse à sensibus ut Deum contemplemur*, quod ut culpetis primo pag. 256, statuitis, tanquam principium, quod *intellectus sensibus externis, ut ducibus, indigeat; & ipsa axiomata solis radiis clariora ut indubitata non amplectatur, nisi sensuum ministerio eorum instituerit examen*: quod falsissimum est, & nullo modo admittendum: si enim verum esset, nulla unquam de rebus divinis cognitio haberetur, quia non possunt à sensibus externis examinari. Deinde pag. 258. sic loquimini, *Deum sibi inexistentem Cartesianus quis deprehendit per ideam, cur non ergo instar Enthusiastæ sic etiam concludat: Deus in me est, & ego in Deo, ergo per Deum inexistentem omnia ago & consequenter neque pecco neque peccare possum.* quas consequentias fateor à solis Enthusiastis, deliris, & vestri similibus elici posse. Denique dicitis pag. 260, *experientiam docere, eos, qui volunt mente quà mente sive secundum rationis humanæ regulam contemplari supremi entis perfectionem, maxi-*

mam

mam imperfectionem ei affingere. Ex quibus lector judicabit vos nolle de Deo cogitare ne fiatis Enthusiastæ, vel aliquas imperfectiones ei tribuatis, atque ita de Deo nunquam cogitantes in summæ impietatis abysso versari.

In tertio capite pag. 261. affirmatis me *Atheismum docere & propagare*, additis quidem, *si præ ignorantia id faciam, me esse commiseratione dignum; si vero præ malitia, puniendum*: Sed non vultis dubitari quin faciam, imo omni arte, omni industriâ, id persuadere conamini; ac postquam multa ea de re verba fecistis, serio concluditis pag. 265, me *in imperitorum animis Atheismi thronum erigere laborare.* Notandumque est hoc esse antiquum & inveteratum maledictum, quod jam à te per multos annos, pertinaci calumniâ, in me conjectum fuisse audivi, ac etiam ex libellis tuis de Atheismo anno 637. editis facile perspexi. Atque ad hoc unum confirmandum, & hominibus persuadendum, totum vestrum librum composuisse videmini: Nam in præfationis pagina 13 promittitis vos in reliquo tractatu ostensuros, *me subdole ac admodum occultè Atheismi venenum aliis affricare*: deinde mihi discipulos affingitis, & totam primam sectionem in absurdissimis ineptissimisque legibus fabricandis impenditis, quas per incredibilem impudentiam, absque ulla vel minima specie veritatis discipulis istis à me præscribi vultis, & passim me cum pessimis & odiosissimis quibusque Atheis, impostoribus, Ecclesiarum ac rerumpublicarum turbatoribus, qui quammaximè horrendis suppliciis propter scelera sua fuerunt affecti, componitis, ut tandem in fine concludatis, me illorum exemplo *Atheismum docere & propagare.* Quod si facerem, sane committerem crimen atrocissimum, & in nulla Republica quantumvis libera tolerandum; quapropter hic accurate referam omnes rationes, quas aliquot annorum studio meditati estis ad illud mihi affingendum, ut (cum veras esse non posse mihi conscius sim) si quam habeant speciem veritatis, de imprudentia, vel ignorantia, per quam illis locum dedero, veniam petam; si verò ex sola improbitate ac malitia vestra profectas esse manifeste appareat, de atrocitate tantæ calumniæ coram Deo & hominibus queri possim. Unicum invenio totius probationis

bationis vestræ fundamentum, quod, ut loquimini pag. 261, *si verba virtutem arguerent, iisque tuto fides adhiberi deberet, ab Atheismi levissima etiam suspicione essem alienissimus:* Ex hoc enim quod nonnulli aliquando loquantur ut viri boni, qui tamen sunt improbissimi hypocritæ (ut tu optime novisti) cum ex scriptis meis appareat, me ab Atheismi levissima etiam suspicione esse alienissimum, vultis inde inferri me esse Atheum, supponendo scilicet me esse hypocritam; sed hoc postremum nullibi ulla ratione vel probatis, vel probare conamini. Nisi forte sit probatio quod longam de me instituatis comparationem cum Vanino, qui, ut refertis, *publice Tholosæ est combustus, non tantum quod Atheus esset, sed Atheismi Apostolus.* Hæcque est tota vestra comparatio. *Vaninus scribebat contra Atheos, ipse Atheorum maximus; similiter Cartesius: Vaninus jactabat iis argumentorum machinis se obfirmatos Atheorum animos pulsare, contra quas nullum pertinaciæ scutum, aut clypeus consistere poßet; similiter Cartesius; Vaninus antiqua & vulgata argumenta tribu submovere, & in eorum locum sua reponere satagebat; idem omni studio & conatu Cartesius agit: Postremo Vanini argumenta, quæ Atheis ut Achilles & Hector quis opponebantur, penitius inspecta & examinata, elumbia & ficulnea deprehendebantur; ejusdem per omnia farinæ Renati des Cartes rationes sunt.* Atque inde concluditis pag. 265, *Nulla ergo injuria Renate fit, quando cum subtilissimo Atheismi patrono, Cæsare Vanino comparatur, iisdem enim artibus, quibus ille, in imperitorum animis Atheismi thronum erigere laborat.* Ubi nemo non mirabitur absurditatem impudentiæ vestræ, quamvis enim ista quatuor vera essent, quod nempe scripserim contra Atheos, & meas rationes pro optimis venditarim; quę duo verissima esse præ me fero: quodque antiqua & vulgata argumenta rejiciam, & mea elumbia & ficulnea deprehendantur; quæ duo sunt falsissima: non tamen inde sequeretur me Atheismi, non dicam reum, sed suspectum esse debere. Quamvis enim quis, putans refutare Atheismum, rationes afferat quæ ad hoc non sufficiant, imperitiæ tantum, non ideo statim Atheismi est accusandus. Quin etiam profectò, cum Atheorum refutatio sit difficillima; ut ipse testaris in ultimo tuo libro de Atheismo, non omnes qui con-

contra Atheos infeliciter certarunt habendi sunt imperiti. Vide Gregorium de Valentia theologum solidissimum & celeberrimum, ille refutat omnia argumenta quibus usus est D. Thomas ad existentiam Dei probandam, & invalida esse ostendit, idemque etiam alii graves & pii theologi fecerunt, adeo ut ab iis qui vestro more loquuntur dici possit de D. Thoma (qui, si quis unquam alius, ab omni Atheismi suspicione quammaxime fuit remotus) ejus argumenta contra Atheos penitius inspecta & examinata clumbia & ficulnea deprehendi; eademque comparatio de illo cum Vanino possit institui, & ausim addere (absit tamen invidia dicto) aptius quam de me, quia mea argumenta nunquam fuerunt ita refutata. Sed duas egregias habetis rationes ad probandum ipsa clumbia esse: Prima est, quod *obiter libri vestri sectione tertia id ostenderitis*, ubi recte additis *obiter*, quia revera nihil minus validum, ac magis ineptum scribi potuisset, quam quod scripsistis, ut jam paulo ante ostendi; Altera est, quod fingatis me ipsum id innuere in epistola quæ Meditationibus meis præfixa est, & eo usque sitis inconsiderati, ut ipsa epistolæ meæ verba referatis, quibus expresse ajo *rationes meas certitudine & evidentia Geometricas æquare vel etiam superare*, quod sanè non est innuere illas esse clumbes & ficulneas; Sed nempe addo me vereri ne à multis satis percipi non possint, quemadmodum ipsæ Archimedeæ demonstrationes à paucissimis percipiuntur; unde, pro more vestro ineptissime ratiocinandi, infertis illas refutandis Atheis esse inutiles; cum tamen, licet ab omnibus capi non possint, saltem sint utiles pro iis à quibus intelliguntur; ac præterea quoniam ii qui demonstrationum percipiendarum non sunt capaces, de ipsarum veritate solent credere authoritati aliorum omnium qui eas intelligunt, non dubito quin post aliquod tempus mea argumenta, licet vobis invitis, & ringentibus, eam vim sint habitura, ut eos etiam revocent ab Atheismo, qui propter ingenii sui tarditatem ipsa intelligere non poterunt, quia nempe hi scient illa pro certissimis demonstrationibus haberi ab omnibus iis, à quibus recte intelliguntur, hoc est omnium maxime ingeniosis & doctis; & quamvis à vobis, aliisque quamplurimis, transversis oculis in-

specta sint, à nemine tamen potuisse convelli. Quemadmodum jam nemo est mortalium qui dubitet de veritate eorum omnium quæ demonstrata sunt ab Archimede, quamvis ex multis hominum millibus vix ullus sit qui ejus demonstrationes intelligat. Quæ omnia probe antea scivistis, clare enim à me scripta fuerunt in epistola quam citatis: sed pro vestra insigni erga Deum pietate, rationes illas, quibus validissime Atheismus evertitur, maledicentio, & calumniis vestris, infructuosas reddere conamini. Quod autem antiqua & vulgata argumenta tribu submovere, & in eorum locum mea reponere voluerim non alio argumento probatis, quam quod in eadem epistola meas rationes *omnium optimas* vocarim; ex quo tamen non sequitur me alias rejicere, sed contrà ibidem addidi, me existimare *rationes fere omnes quæ pro hac re à magnis viris allatæ sunt, cum satis intelliguntur, vim demonstrationis habere*: unde patet vos etiam in hoc, quod tamen non est magni momenti, calumniari. Sed postquam ita simulastis rationes aliquas à vobis afferri, quæ probent me docere Atheismum; ut tanto magis id credatur (ab iis scilicet, qui tantum perfunctorie libri vestri titulos percurrent, rationumque momenta non expendent, quales speratis fore illos omnes in quorum manus incidet, quia jam satis estis experti scripta vestra non manere aliam fortunam) quatuor exceptiones subjungitis, easque simul refellitis, hoc pacto. 1, *Nec quicquam ad rem facit quod multi benignius de Cartesio quam de Cæsare Vanino, sentiant, ipseque religionem Catholico-Romanam in propatulo profiteatur: Idem versipellis Sisyphus Vaninus faciebat.* 2, *Prodesse non potest homini quod dicat se contra Atheos scribere, iis enim bellum quoque Vaninus indixerat.* 3. *Non excusari quoque potest Renatus, quod Theologis religioni suæ adversantibus, & nominatim Voetio, quem scil. Theologi Academiæ Lovaniensis pro hæretico habent, se opponat, idem enim à Vanino in Gallia fiebat.* Hic insulsa tua vanitas sine risu præteriri non potest; fama tua, scilicet, Lovanium usque pervenit; & quia ego duas aut tres paginas antehac de te scripsi, quamvis cum nullo alio Theologiam profitente mihi unquam

fuerit

fuerit controversia, nec tecum de Theologia sed de iniquitatibus tuis tantum egerim, me tamen oppono Theologis: Crede mihi, si te cognoscunt Lovanienses, aliive hinc remoti, non propter ingenium, aut Theologiæ peritiam vel aliquam virtutem, sed tanquam Herostratum propter vitia tua, nempe insignem maledicentiam, cognoscunt; Et ego, priusquam de te scribere cœpissem, non amplius pro Theologo habebam, sed pro theologiæ ac pietatis inimico. Quippe ut eos magis honoramus, quos ex vestium forma & coloribus Principis domesticos putamus, quam alios ipsorum æquales qui tales vestes non gerunt; ita ego omnes Theologos tanquam Dei domesticos observo, etiam illos, qui sunt diversæ à me religionis, quia colimus omnes eundem Deum: Sed si quis forte insidiator unius ex Principis satellitibus vestes induisset, ut earum beneficio tutus inter nos versaretur, non impedirent profectò illæ vestes, quo minus ii, qui scirent eum ex hostium numero esse, id ipsum palam facere tenerentur; Atque ita si quis profiteatur se esse Theologum, eumque insigniter mendacem & calumniatorem esse sciam, & cujus vitia talia sint, ut magna ex iis pericula putem Reipublicæ esse timenda, non impediet nomen Theologi, quo minus ipsa patefaciam. Nosti autem calumniatorem græce vocari Diabolum, quo nomine Christiani cacodæmonem Dei hostem appellant. Quartam & postremam exceptionem hanc affertis: *Non expediet quoque se Cartesius, si dicat se à multis pro strenuo Atheorum antagonista haberi: Accidit enim & hoc Vanino; quem à multis stropharum diaboli ignaris probatum, pauci ita detexerunt, ut à supremis potestatibus debito supplicio oportune sublatus fuerit.* Atque ita ex solo nomine Vanini arma vestra omnia eduxistis: hicque insignem stropham diaboli sive diaboles notare licet, quod quemadmodum initio fundamentum calumniæ vestræ in eo situm esse advertimus, quod scripserim contra Atheos, &, si verba mea virtutem arguerent, ab Atheismi levissimâ etiam suspicione essem alienissimus; ita ex eo quod à multis pro Atheorum adversario habear, sed à paucis, nempe à vobis solis detegar, hoc est, per calumniam Atheus dicar, sum supplicio afficiendus. In quo

profectò impudentia & insolentia extremæ atque incredibilis malignitatis vestræ cognoscitur: Cum enim ex hoc solo quod contra Atheos scripserim, & à multis credar illos solide refutasse, occasionem & argumentum ad me Atheismi accusandum sumpseritis, quis unquam in mundo tam innocens, tamque inculpatus esse potest, ut ab effrænata maledicentia vestra sit tutus? Certe nullus unquam scribet contra Atheos, nullus ab aliis hominibus eos solide impugnasse credetur, de quo non eadem omnia, quæ de me scripsistis, eodem plane, vel etiam potiori jure scribere possitis: Adeo ut si qui nolint à vobis, tanquam si essent pessimi Athei summo supplicio afficiendi, proscribi, & prolixo libro multis vigiliis ad id parato infamari, diligenter debeant cavere ne Atheos refutent, sicque vos ipsi Atheismum, quantum in vobis est, protegitis, ac fovetis. Jam sane non amplius miror quod cum tu D. Voeti 4. libellos de Atheismo scripseris, nullum tamen vel minimum argumentum in iis attuleris ad existentiam Dei probandam, sive ad Atheismum impugnandum, sed contra hoc difficillimum esse testatus sis, verebaris scilicet ne quis te cum Vanino compararet, quia audiveras ipsum scripsisse contra Atheos, & tamen ob Atheismum fuisse combustum. Sed notare debuisses illum non fuisse combustum propter publica scripta, (quæ quamvis debilia tantum argumenta, & forte ad prævaricationem parata continerent, nullum tamen periculum ipsi crearunt,) sed propter facta & dicta privata, quæ testibus probabantur. Atqui tam parum curatis quid dicatis, modo tantum possitis calumniari, ut merito credere possimus ne libros quidem Vanini à vobis unquam lectos esse, ubique enim pro Vanino Vaninium scribitis; & quia idem error in libellis tuis de Atheismo ubique reperitur, ut videre est in pag. 7, 9, & reliquis, hinc forte multi judicabunt hanc Philosophiam Cartesianam à te scriptam esse. Quod tamen lectori persuadere non cupio, quia sufficit eam pro te scriptam esse, ac te conscio & consentiente vulgatam, ut ejus causâ mihi non minus in te competat injuriarum actio, quam in illum qui se Auctorem profitetur.

In ultimo capite pag. 268. Methodum meam, *non tam Philosophos, quam deliros phreneticosque gignere* affirmatis; hocque unica probatis ratione, quia nempe scripsi, *mentem abducendam esse à sensibus ad res divinas intelligendas.* Ita, ut video, vos boni viri non vultis unquam meditari, nec de Deo cogitare, ne phrenetici fiatis. Iamque non opus est ut quæram unde oriantur falsi rumores, quos audio de Regii discipulis spargi solere, postquam Ultrajecto discesserunt, quod nempe in delirium inciderint, id enim satis indicatis pag. 269, dicendo, vos *nolle exempla colligere eorum qui nuper ex sophiæ sacerdotibus, per istam Philosophiam transformati fuerunt aut in Moriæ epoptas, aut deliriorum mystas.* Nempe non vultis illos nominare, ne calumniæ vestræ falsitas nimis appareat; sed interim aliquos desipuisse vultis credi, quia licet omnis prætextus vobis desit ad maledicendum, rabies tamen superest ad calumniandum: Atque hanc vim Philosophiæ meæ esse experior, ut non illos qui eam excolunt & probant; sed invidos & malignos, qui ringuntur, ad insaniam possit adigere.

Atqui non queror quod homines à mea Philosophia amplectenda revocetis, metum illis delirii & enthusiasmi incutiendo; parum curo quod ipsam ridiculam ineptam falsissimamque dicatis: Si sum imperitus, si deceptus, si per imprudentiam aliquid mali scriptis mandavi, qualecunque tandem sit, cum nemini unquam illud obtruserim, nec ullo cum artificio commendarim, sed nudè tantum exposuerim ut eo quisque suo periculo uteretur, non potest esse tam perniciosum, tam infandum, ut idcircò mores mei sint culpandi. Mentem corpori meo non indidi, nec ingenium mihi fabricavi, de solis operibus voluntatis cujus mihi regimen Deus permisit, spondere possum. Sed cum me *mendacem, versipellem, fraudulentum, deceptorem* sexcenties in vestro libro appelletis, ac deinde in fine affirmetis me *iisdem artibus, quibus Vaninus, in imperitorum animis Atheismi thronum erigere laborare*, ut scilicet lectori persuadeatis me multis malis artibus & fallaciis id præstare conari, quoniam hoc pertinet ad mores, qui ex voluntatis arbitrio dependent, non possum honore salvo, nec etiam salva erga

Deum pietate, de tam atroci & execranda calumnia non queri. Nam sane si talis essem qualem me in libro isto describitis, in nulla republica bene instituta essem ferendus; quin etiam, si vel suspicio tanti criminis mea culpa de me haberetur, quamvis falsa & injusta esset, satis daret causæ iis apud quos versarer, ad me suis finibus non immerito expellendum, atque ita totus mihi terrarum orbis claudi posset, cui tamen, si ulli mortalium, optimo jure patere nonnulli arbitrantur, quia sciunt me illis studiis incumbere, quæ universæ humanæ genti utilia esse possunt, ac nulli privato damnosa. Cogor etiam ex pietate maledicentiæ vestræ resistere: quia si vobis forte crederetur, hoc ipso periret fructus rationum, quibus existentiam Dei demonstrando Atheismum evertere conatus sum; neque enim bonæ esse putarentur, si ego earum Author essem Atheismi suspectus. Verum quidem est, illa quæ contra me scripsistis esse tam absurda, & ab omni veritatis specie tam remota, ut si in libro anonymo, & nullius authoritate fulto prodiissent, non immeritò à me spernerentur. Verum etiam est nomina vestra non multum illis dare authoritatis apud eos, qui me & vos norunt. Sed mihi præcipue ratio habenda est exterorum; nec non etiam posteritatis. Cum enim liber vester præferat nomen Professoris Philosophiæ in Academia Groningana; cum vulgo credatur à te scriptus, ejusque rei rumor ad exteros etiam pervenerit, ut mihi per literas jam ante aliquot menses nunciatum est; cum tu in illo ipso libro, qui à te scriptus creditur, pag. 161, dicaris *Ecclesiarum Reformatarum lumen & ornamentum*, passimque *pientissimus & innocentissimus* voceris, quod extranei quibus es ignotus non credent te passurum fuisse ibi scribi, nisi citrà controversiam verum esset; Cum denique me in his regionibus existente liber ille sit palam editus in urbe Ultrajectina, in qua Nobilissimus & Ampliss. Magistratus se præstitit antehac tam accuratum in famosis libellis prohibendis, ut ipsam Regii ad tuas theses responsionem, quam omnes sciunt fuisse valde honestam & moderatam, in sua urbe vendi vetuerit: Si causam meam defendere negligerem, quamvis ii, qui librum vestrum videbunt, nullas in ipso inventuri sint rationes,

303

tiones, ex quibus ea quæ de me scribitis vera esse suspicentur non tamen sibi persuaderent vos tantum calumniandi, & omne genus conviciorum in me congerendi licentiam assumpturos fuisse, idque impunè tulisse, ac me siluisse, nisi quid esset in vita aut moribus meis culpandum, cujus ego mihi conscius, nec publice me defendere, nec de vestris injuriis apud Magistratus queri auderem. Quas ob causas officii mei esse putavi non modo ad librum de Phil. Cart. respondere; sed etiam, cum viderem illum authoritate tua potissimum niti, de factis, doctrina, & meritis tuis nonnulla exponere, ex quibus appareat quantum tibi sit credendum; Et quia eodem tempore librum de Confraternitate Mariana, non inutilem ad meum institutum, edidisti, eum etiam examinare non neglexi. Restat adhuc ut de vestris calumniis apud Magistratus querar; hoc enim non videor debere omittere, præsertim cum vos mihi aliquoties alias chartas, hoc est injuriarum dicas, Fimbriæ more minati sitis, quia nempe antehac Academico tuo judicio graviter læsus obloqui ausus sum, & totum telum corpore non recepi. Sed quia pacis & quietis amantissimus neminem unquam hactenus in jus vocavi, rerumque forensium eousque sum ignarus, ut ne nunc quidem adhuc sciam ad quos judices talis causa pertineat; Et quia delicta quæ publice nota sunt, etsi nemo in particulari de iis queratur, publica tamen authoritate puniri solent, contentus ero hac vice calumnias vestras tam notas & celebres reddere, ut non facilè ignorentur ab illis, quibus de iis inquirendi cura incumbit.

Et primo quidem, ut breviter hoc in loco Professoris tui Groningo-Omlandici causam agam, velim ut illi, quorum interest de ea judicare, considerent nihil mihi antehac negotii cum ipso unquam fuisse; ac quamvis tu mihi valde iratus sis, & ille præceptorem suum te appellet, nullam tamen ei actionem hoc nomine in me competere, ac multo minus licere atrocissimis injuriis me afficere: nec proinde opus esse ut examinent an jure an injuria mihi sis infensus. Considerent etiam me non queri, quod meas circa Philosophiam opiniones impugnet: habeantur omnes falsæ, ridiculæ, ineptæ, per me licet:

non

non illæ ad mores spectant, sed ad ingenium dumtaxat, quo tamen me non esse omnino destitutum ultro concessistis. Quin & alia omnia ejus maledicta possunt prætermittere. Unicum est de quo velim ut inquirant: nempe in pag. 13 suæ præfationis, ac in toto penultimo capite sui libri expresse me *subdole ac admodum occulte Atheismum docere*, atque id rationibus malitiosè ad hoc excogitatis persuadere conatur: tota quæstio in his duobus locis continetur: non opus est, ut legant cætera, nisi velint; nec ut testes aliunde conquirant: Si rationes quas ibi attulit sint satis validæ ad probandum me vel Atheum esse, vel Atheismum docere, vel tantum me aliquam dedisse unquam occasionem, ob quam id merito quis suspicetur; aut etiam, si quas alias afferre possit, nondum ibi expositas, quibus id verum esse ostendat, non dubium est quin severissime debeam puniri, nec gratiam ullam aut veniam peto; Sed si nullas habeat rationes meliores iis quas jam exposuit, ut certus sum nullas eum habere; atque si ex his nihil aliud possit concludi, quam illum impudentissime atque atrocissime calumniari, ut confido omnes æquos judices esse facillimè cognituros, rogo ipsos quantum possum ut semel decernant, an nullæ unquam in his regionibus calumniæ puniendæ sint. hæc enim est tam atrox, tam inexcusabilis, & tam publica, ut impunita esse non possit, quin hoc ipso aliæ omnes permitti videantur. Novi quidem harum Provinciarum incolas magna gaudere libertate: sed libertatem istam in bonorum & innocentium securitate, non in malorum impunitate consistere mihi persuadeo: Cumque boni nunquam tuti esse possint, ubi malis datur libertas iis nocendi, hoc præcipue nomine hanc Rempublicam liberam puto, quod omnes in ea æquo jure utantur, atque incorrupta fiant judicia, quibus injuriæ à quolibet cuilibet illatæ, si non acerbe ac crudeliter, certe accurate ac quotiescunque opus est puniuntur. Possunt fortasse leviores obscurioresque calumniæ aliquando dissimulari: sed hac nulla gravior evidentiorque esse potest. Patrem occidere, patriam incendere, vel prodere, leviora sunt quam subdole Atheismum

theismum

theiſmum docere: Notandumque eſt vos non affirmare me eſſe Atheum, ne forte in hoc ignarus credar potius quam ſceleratus; ſed me ſubdole atque occulte Atheiſmi venenum aliis affricare, qua in re me omnium nequiſſimæ ac perfidioſiſſimæ proditionis accuſatis: Magis enim execrandum ſcelus eſt Deum prodere, quam patriam vel parentes. Atque ut hanc de me opinionem lectoribus inculcetis, ſexcenties in veſtro libro me vocatis mendaciſſimum, verſipellem, fraudulentum, deceptorem; quæ nomina ſi mihi conveniunt, vel ſi me unquam in mendacio ſive in fraude quantumvis parva deprehendiſtis, aut ab alio deprehenſum fuiſſe probare poteſtis, non recuſo quin tuus Profeſſor Omlandicus abeat liber, & ego pro ipſo pœnas luam; Sed ſi hominem à talium vitiorum ſuſpicione quammaxime alienum per inſolentiſſimam malignitatem tot maledictis oneraſtis, ut inſuper eum docere occulte Atheiſmum perſuaderetis, in qua gente quæſo id impunitum relinqui poteſt? Præſertim cum hæc veſtra calumnia non ab uno tantum aut altero ſciatur, ſed per univerſum terrarum orbem ſit à vobis divulgata. Iam expertus ſum ante tres annos, cum libellus quidam contra me fuiſſet Hagæ editus ſine Authoris nomine, ac tam futilis, ut quamvis veſter in nequitia ſit longe ſuperior, in futilitate tamen & ineptiis ei tantum par dici poſſit, ſtatim non paucos in Gallia Anglia & aliis locis ejus videndi cupidos fuiſſe, qui poſtea ipſo perlecto indignabundi mirabantur quod in gente cultiſſima, qualis hæc eſt, tantæ inurbanitatis & ruſticitatis abſurditas ferri poſſet. Quid autem nunc iidem dicturi ſunt, cum præter futilitatem rationum, & indignitatem conviciorum, atrocitatem etiam calumniarum veſtrarum intelligent? Quid cum ſcient iſta in libro contineri, cujus Philoſophiæ Profeſſor in una Academia ſe jactat auctorem, & tu Theologiæ Profeſſor in alia Academia, tu qui Eccleſiarum Belgicarum lumen & ornamentum vis videri, præcipuus Author haberis? Non credent profecto vos accipere ſtipendia ex publico, ut tales libros componatis, neque ut artes tam impudenter mentiendi, tam indigne conviciandi, tam flagitioſe ac tam licenter calumniandi juventutem doceatis, Academiaſque veſtras hoc nomine infames apud exteros reddatis.

Quæ si considerentur ab illis, cujus jurisdictione subest tuus Professor Groninganus, non puto eum quicquam posse invenire, quo se apud ipsos excuset.

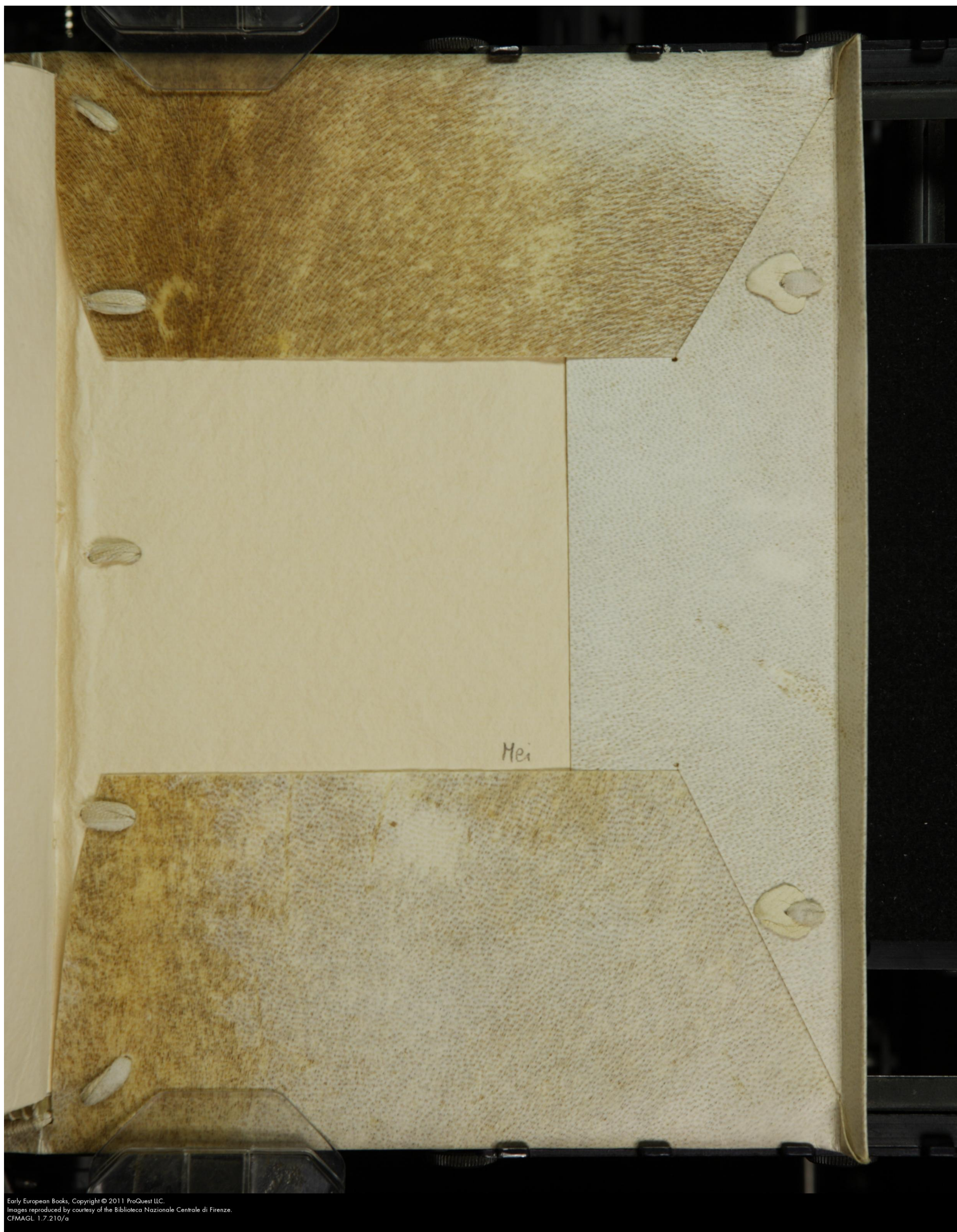
Quantum autem ad te, satis prævideo quid dicturus sis. Audacter omnia pernegabis: Librum de Philosophia Cartesiana non agnosces: Ac forte alium promittes *De busto Cartesianæ ferociæ, & nimiæ atque inauditæ in aliena Academia, Republica, & Ecclesia curiositatis*: Addesque, *Vos non putare arridere usquequaque prudentioribus, ut peregrinus quis tenebrio professione externa Pontificius, & sensu Scepticismi si non Atheismi candidatus, perpetuò protestetur se Theologica atque Ecclesiastica non attingere, interim in unos Theologos, prætextu Philosophico totam belli molem convertat, Medicis & Philosophis præteritis, res & sacra Theologiæ & Politiæ vestræ Ecclesiasticæ perreptet, atque Ecclesiarum & Academiarum perturbationem moliatur: unde aliquando nihil aliud quam Reipublicæ concussionem, & Optimatum ac Procerum quorumdam collisionem expectandam norunt illi, quibus est genius incolarum Belgii notus*. Quibus verbis vestra *Paralipomena ad præfationem* conclusistis. Sed hæc omnia tam inepta sunt, atque à ratione aliena, ut ne quidem apud bonos rusticos illius pagi, cujus olim Concionator fuisti, fidem essent inventura; non proinde vereor ne tibi prosint in tua urbe, quæ, si ulla in Belgio, viris eruditis & perspicacibus abundat. Nam primo quamvis non esses author libri de Phil. Cart. (ut revera critici doctiores existimant solam ejus materiam à te fuisse suppeditatam, etsi ego de stylo ex conceptibus, magis quam ex verbis judicans, illum aperte tuum esse suprà scripserim) satis est quod pro te ac te conscio sit editus, ut non minori sis in culpa quam si solus eum scripsisses. Deinde cum me nimiæ in aliena Academia, Republica & Ecclesia curiositatis accusatis ob id unum quod judicium sub nomine vestræ Academiæ contra me editum ausus sim examinare; teque ut ejus Authorem, si non unicum, certe præcipuum (quod verum esse manifestum est, quia tunc Academiæ Rector, & in judicio illo præses fuisti) considerarim, ac pauca quædam vitia tua descripserim, ne fides calumniis haberetur; quis non videt te Fimbriæ iniquitatem imitari? vis enim tibi licuisse me, in quem nihil

nihil unquam juris habuisti, publicis scriptis infamare; ac ferociæ me accusas quod istam insolentiam tuam sine obmurmuratione non tulerim; Et sane injuriam facis Academiæ, Reipublicæ, atque Ecclesiæ vestræ, quod privata tua vitia earum partem, & quidem secretiorem sive sanctiorem, de qua nefas sit extraneo inquirere, esse velis. Hocque idem crimen curiositatis Maresio aliquoties eodem jure exprobrasti, quod nempe benedictas tuas Theses examinare ausus fuisset: Tu vero non eras in aliena Republica nimis curiosus, cum in iisdem illis thesibus Optimates Sylvæ ducenses, idololatriæ accusabas. Mirum esset profectò, si dominis tuis posses persuadere, tantam esse debere in nova vestra Academia Professoris Theologiæ potestatem, ut alios quoscunque, ad arbitrium, & sine ratione, publicis judiciis condemnet; iisque quos ita condemnavit mutire non liceat, quin statim rei sint nimiæ curiositatis in aliena Republica, dicanturque *res & sacra Theologiæ & Politiæ vestræ ecclesiasticæ perreptare, atque Ecclesiarum & Academiarum perturbationem moliri.* Næ magno honore afficis Ecclesiam tuam, si velis ejus res & sacra in calumniis tuis consistere, adeo ut nemo de illis queri ausit, quin hoc ipso Ecclesiarum vestrarum perturbationem moliatur. Non etiam tibi proderit quod me peregrinum & Pontificium voces: Nec opus est ut dicam talia esse fœdera Regis mei cum Dominis harum regionum ut quamvis hodie primum huc appulissem æquo tamen jure cum indigenis frui deberem; Atque me à tam multis annis hic versari, & omnibus honestioribus esse tam notum, ut quamvis ab hostium partibus venissem non amplius pro peregrino essem habendus: Nec opus etiam est ut provocem ad libertatem religionis in hac Republica nobis concessam: Sed tantum affirmo tam scelerata mendacia, tam scurrilia convitia, tam atroces calumnias in vestro libro contineri, ut nequidem hostis in hostem, vel Christianus in infidelem iis uti possit, quin se improbum sceleratumque esse declaret: Addo me tantam urbanitatem in hac gente semper esse expertum, tam amice ab omnibus quibuscum versatus sum receptum fuisse, ac tam benignos & officiosos alios omnes agnovisse, tamque remotos ab ista vestra rustica & importuna libertate

quoslibet quamvis ignotos & innocuos lacessendi, ut non dubitem quin vos conterraneos suos longe magis quam ullos peregrinos aversentur. Denique genius incolarum Belgii sic mihi est notus, ut putem eos qui cæteris præsunt, sæpe quidem in hoc Deum Opt. Max. imitari, quod satis tarde ac cunctanter pœnas à nocentibus exigant; sed tamen cum improborum audacia eo usque processit, ut eam judicent esse coërcendam, eosdem nulla gratia corrumpi, ac nullis verbis inanibus falli posse: Ac qui Professionis & Religionis tuæ honori pessime consuluisti, libros charitate & rationibus vacuos, solisque calumniis refertos evulgando, cave ne judicent se ipsos non satis bene illi posse consulere, nisi in te animadvertant. Vale.

FINIS.

Mei